

نیشانه‌کانی رۆژی دوایی و روداوێه‌کانی پێش هاتنی

نوسینی
هاوړی محمد ئەمین

نیشانہ کانی رپوڑی دواپی

و

رپوڑا وہ کانی پیّش ہاتنی

نوسینی

ہاوری محمد امین فرج

سالی

۱۴۲۵ ک _____ ۲۰۰۵ ز۔

پیشہ کی

إِن الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنِهْدَهُ
 اللَّهُ فَلَا مَضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا
 عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾^۱. ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ
 اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ
 وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾^۲، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿۷۰﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ
 أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾^۳.

بمدلتیابی و بہیج ہیج گومانیک دہلتین راسرین قسمو گوہار فرمودہی خواہی، وہ باشرین
 رموت و ریناز ہلگرتنی شوین پینی (محمد)ہ صلات و سلامی خوی لسمہ بیت و ہخرپڑین
 کاریش کاری داہنراو ہلہسراوہ لہ نایندا، وہ ہممو تازہ داہنراویکیش لہ نایندا بیدعہیہ،
 وہہممو بیدعہیہ کیش سہلشویوای و گومرایی یہ وہ ہممو گومرایی یہ کیش بڑ ناگرہ.

خوای کاربہجی لہفورانی پروژدا ہلتین و پیمانی خویانہی داوہ بہ ہندہ کانی خوی، کماہانی
 پروژی قیامت راستی و واقعیکی حاساہلنہ گرہ و والہ پنشمانہو ہمردہی نہو پروژہ بیتہ دی، وہ
 لہوش زیاتر دلتیامان دہ کاتہوہ کہ ہم نومدی نیسلامہ کوتای نومہتانہو بہدوایدا نومہتیل دروست
 ناییت و نابی نویش ناییت، بڑیہ ہاتن و پرودانی نہو پروژہ گمورہو چاوہ پروان کراوہ ہر دہبیت
 لہسمہ دہمی ہم نومہتہدا بیت و لی ی تیمہرناکات، ہمریویش لہفورانی پروژدا پرودانی نہو پروژہ
 ہیتہ نریک دہ کاتہوہ کہ ہمشویہی رابردو و باسی لیوہ دہکات، ہمروہک ہمتابیت و پروی داییت،
 دہفورمویت: ﴿إِنَّ أَمْرَ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾^۴، واتہ: (فرمانی خوا دہرچو و ہمہستانی نہو پروژہ نیر
 تیوہش پہلہی لی مہکەن).

وہ لہ سورہتی (القمر)دا دہفورمویت: ﴿أَقْرَبَ السَّاعَةِ وَأَشَقُّ الْقَمَرِ﴾^۵ واتہ: (قیامت
 نریک بووہوہ مانگیش بوو بہ دوو کمرتموہ) کماوہ خوای بالادہست و کاربہجی موہجیزہی کمرت

^۱ آل عمران (۱۰۴).

^۲ النساء (۱).

^۳ الأحزاب (۷۰-۷۱).

^۴ النحل (۱).

^۵ القمر (۱).

برونی مانگی له سهردهمی پتغمبهر (ﷺ) کردوه بهاوکات نزیك برونهوهی هاتنو روودانی نهوړوژه.

جانه گمر خلكا نيك همر له دتيرزه مانه وه نهوړوژه يان به دورو گرښت و به دوريان زانييت، نهوا خواي گموره له قورناندا دهفرمويټ: ﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ۖ وَرَأَوْهُ قَرِيبًا ۖ﴾^۱، واته (نهوان نهوړوژه زور به دورو دهينين، نيمش زور به نزيك دهينين).

وه همر له بهر نزيكي نهوړوژه پتغمبهر (ﷺ) دهفرمويټ: (بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهْتَيْنِ) وضم السَّابَةِ الْوَسْطَى^۲ واته پتغمبهر (ﷺ) دهفرمويټ: همدروو پنځه ي ناوه راست و شايه توماني پتكموه جووت ده كرد و دهفرموو (من و قيامت ناوا پتكموه نيردراوين).

وه له رپوايه ټيكي تردا كه (فهي سي كوري حازم) له (ابو جوبير) وه ره زاي خواي لبيت دهگيرتېوه ده لبت پتغمبهر (ﷺ) فرموي (بُعِثَ فِي نَسَمِ السَّاعَةِ)^۳ واته (من له گهل شنه ي بده به ياني قيامتدا نيردراوم).

جا كه (محمد) صلات و سلامي خواي له سيريټ كوتاي پتغمبران بيت و به دايدا پتغمبهر تر نديت وه نومه ته كي نزيك رين نومه ته كان بن له هستانو رووداني نهوړوژه، بزيه خواي گموره نم نومه ته ي تايه تمند كردوه يوه ي كنيشانه كاني نزيك و نه وه هستاني نهوړوژه گموره يه لم نومه ته دا دهركمويټ، وه له سهر زماني پتغمبهر (ﷺ) سرجمي نهو نيشانانه بهروني و ناشكرايي يو مسلمانان به يان كراون و باسيان لوه كراوه.

باسكردني نيشانه كانو ناشكرا كردني روداوه گرنگه كاني پيش هاتني نهوړوژه له لايه ن پتغمبهر وه (ﷺ) بهو شيوه چروپړه خوي بو خوي چهند هو كاريكي گرنگي هديمو چهند حيكه مټيكي گموره ش له خو ده گريت كه گرنگر تيان نه مانه ن:

يه كم/ هولداني پيش وخت به قوماني نهو روداوانه و سهر هلداني نهو نيشانانه له لايه ن پتغمبهر وه (ﷺ)، پاشا نيش هاتنه دييان يه كدا هدا روژي قيامت، خوي بو خوي ده بته موعيزه يه كي به رده وامي پتغمبهر (ﷺ) وه ده بته به لگيه كي به رجسته كه هدا كوتاي دنياو له گهل هاتنه دي هريه كه لهو نيشانانه گواهيه كي نوي ده بته كه راستي پتغمبرا يه تي (محمد) (ﷺ) ده سلمين.

^۱ المعارج (۶-۷).

^۲ صحيح مسلم (۸۹/۱۸-۹۰ مع شرح النووي) عن انس بن مالك (ﷺ).

^۳ صحيح جامع الصغير (۸/۳) رقم (۲۸۲۹) وسلة الأحاديث الصحيحة (۴۶۸/۲) رقم (۸۰۸).

دوهم/ رودانو هاته‌دی هەریك لەمو نیشانانە لە هەر شوێن و سەردەمینکدا بیجەت دەبێتە زەنگینکی وریاکەرەوه بۆ خەلکی نمو کاتە کە بیداریان بکاتەوه وەبیریان بهێنێتەوه کە هاتنی ئەمڕۆزە راستەو گومانی تێدانی یەو وە مەزۆفایەتی هەنگاوێکی تەلە رودانی نمو رۆژەوه نەزیک بوەتەوه، تا سەرلەنوێ چاوتیک بەکار و کردەوهی خۆیاندا بخشێنەوهو بگەرێنەوه بۆلای خواو خۆیان بۆ نمو رۆژە نامادەبکەن پیش ئەوهی کارلەکار بەرازیتی؛ رێی گەرانیوه بگێریت، هەوەرک خوای گەوره دەفەر مۆیت: ﴿أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ بِحَسْرَتٍ عَلَى مَا فَرَلْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ﴾ (٥٨) **أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ** (٥٩) **أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ** (٦٠) واتە: (تا دواتر هیچ کەسێک نەلێت، ئای خەمو دەست خەڕۆبی خۆم بۆ نمو هەموو زیاده‌ڕۆی یە لەناسی خودا کردم و لەو کەسانەبووم کە گالتەو بێ کەنیم بێ دەهات، یان بلێت نەگەر خوای گەوره منی هیدایەت بدایە ئێستا منیش لەرێزی لەخواتر سەکاندا دەبووم، یان کاتیک کە نازاری سەختی دۆزەخ دەبینێت ئەگەر یە کجاری تر مۆلەم بەدەنی و بگەرێنەوه، ئەمجارەیان لە گەڵ چاکەخوێزاندا دەم).

سێیم/ لەبەر ئەوهی پێغمبەری ئیسلام سەلات و سەلامی لەسەربێت بەدوایدا هیچ پێغمبەریکی تر نایەت کە رێنمایی خەلکی بکات و چارەسەری کێشەکانیان بکات، وە لەبەر ئەوه کە نایانی ئیسلام نابێکی گشت گیرێ جیهان گیرە هەتا رۆژی قیامەت، لەبەر ئەوهی پێغمبەری پێشەوا سەلات و سەلامی خوای لەسەربێت هەرچۆن هاوێلان و موسڵمانانی سەردەمی خۆی بەرچاو رۆشن کردەوه چارەسەری کێشەو گرتەکانیان بۆ دەست نیشان کردون، بەهەمان شێوە کاتیک کە باس لەو نیشانەو کارەسات و روداوانە دەکات لەدوای خۆی بەسەر تۆمەتە کەیی و مەزۆفایەتیدا دێت، تەنها بەوهوه ناوەستێت کە باس لە رودانیان بکات، بەلکو رێگەی دەربازبوون و چارەسەریشی بۆ یەك بەیه‌کە یە نمو گرت و نەهەمەتیانە دەست نیشان کردەوه بەرچاو رۆشنی کردون بۆ چۆنیەتی رێزگاریبون لەو نیشانانە کە لەدوای خۆی بەرۆک بە تۆمەتە کەیی دەگرن.

بۆ غوونە کاتیک باس لە کوشتاری نیۆخۆی موسڵمانان دەکات یان باس لە فێتەیی دەجال و یاجوج و ماجوج و فێتەکانی تر دەکات، لە گەڵ هەموویاندا چارەسەری ئیسلامیانەشی بۆ کێشەکان داڕشتەوه و رێنمایی تۆمەتە کەشی بۆ رێگەی دەربازبوون لەو فێتانە کردەوه.

بەمەش خۆی گەورە جارىكى تر بۆ مەروفايەتى دەسەلەيتىت كە ئىسلام ئايىنكى تىواو و
 بۆ ھەموو شىۋىن و چاخ و سەردەمىگە چارەسەرى ھەموو كېشەكانى مەروفايەتى بىرەو
 (مەھمەد) یش (ﷺ) چۆن لەسەردەمى خۇيدا پېغەمبەر و پېشەوار مامۇستا بوو، ھەتا ھاتى قىامەتیش
 ھەروا دەيت. ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ ، واتە:
 (نەمرو ئايەنە كەتەم بۆ تىواو كەردن و نەمەت و رۆزى خۆم بەتەواو رېشت بەسەرتانداو وە رەزامەنلەيم
 لەسەر ئەوئى كە ئىسلام ئايى ھەتا ھەتايان يىت).

ھەروەھا ئەوئى كە بە پىرەستى دەزانم لەم پېشەكەدا تېشىكى بېخەمە سەر رۆنكەرنەوئى چەند
 گەرت و ئىشكالىيەتكە كەلە بۆچون و تېگەيشتى ھەندىك خەلكدا ھەيە بۆ نىشانەكانى قىامەت.
 گەرنەگەرن ئەو گەرتانەش:

يەكەم/ ھەندىك كەس بۆچونى وايە كە خۆ خەرىك كەردن و گەرنەگى دان بە زانىنى نىشانەكانى
 قىامەت ھېچ سودىكى بۆ واقى رۆزانەمان نى يەو تەنھا خۆ خەرىك كەردن و كات بەفەرزانە تېمەش
 لەو لەمدا دەلەين ئەگەر و ابوايە ھەلەت پېغەمبەر (ﷺ) دەيان و سەدان لە فەرمودە پىرۆزەكانى خۆى
 تەرخان نەدە كەرد بۆ رۆنكەرنەوئى ئەم مەسەلەيەو زانايان و گىرەروانى فەرمودەكانىش ئەوپانائى بە
 زۆرەيان لەكتىيەكانى فەرمودەدا تەرخان نەدە كەرد بۆ ئەو فەرمودانەى كە باس لەو نىشانانە دەكات،
 كە بە دەگەن كىيىكى فەرمودە ھەيت بەشىكى تايەتى جيا نە كەردىتەو لەزىرناوئى (الفتن
 والملاحم) يان (اشارات الساعة) دا كە تايەت باس لە نىشانەكانى قىامەت بكات، ئەمە جگە لەو مى
 خالەى كەلە پېشەو بايمان كەرد كە ھىكەتى باسكەردنى ئەو نىشانانە لەلەين پېغەمبەرەو (ﷺ)
 زياتر دەردەخەن.

دووەم/ ھەندىكى تر لە مۇسلمانان بىيان وايە كە باسكەردنى ئەو نىشانانەو گەرنەگى دان بىيان،
 بەتايەت نىشانە گەورەكان دەيتە ھۆى سەردكەرنەوئى مۇسلمانان لە كارى ئىسلامى و پىشتىن
 لاكەرنەوئىيان دەست بەردار بونيان لە ھەموو ھىواو ناواتىك بە ئومىدى ئەو رۆزەى كە (مەھمەد
 مەھدى) دىت و خەلافەتى ئىسلام دەگەرتەو، وە تا ئەو كات پىرەست ناكات كەس ھېچ بكات،
 چونكە كەس ھېچى پىناكەيت تېمەش لە وەلامى ئەم بۆچونەدا ئەلەين: ئەو كەسەى كە باسى
 نىشانەكانى قىامەت بۆ خەلكى دەكات، دەيت شىۋازى باسكەرنەكەى بەجۆرەك يىت كەمەسەلە كە
 بكاتە مايەى جۆشانەن و خۆشانەندى ھەست و غىرەتى مۇسلمانان بۆ برەودانى كارى ئىسلامى، نەك

به پېچوانهوه، وه ده پيت موسلمانان لهو راستي په دنيا بکات بکات که هر کاتیک (محمدی مېدی) هات له سفرهوه دهست پې ناکات، بهو مانايه ی موسلمانان بوونيان له سرزه ويدا نعايت و نهو دروستيان بکاتهوه، بهلکو فرموده پر ورزه کان نهو راستي په ده سلتین که له پېش هاتنی مهديدا رابوونیکي نيسلامی سرانسه ری جيهان ده گريتموه، موسلمانان له همموو لايه کهوه جولتهو بزوتنهوی به پيژيان تېده کهويت، وه کارو نمرکی مهديش له کاتي هاتيدا تنهها کوکړ دنهوی جهمسری هيزی نيسلاميه کانه له ژير فرمانی خویدا، کهواته پيړیستی سرشانی همموو موسلمانیکه که نسپی خوی لهو رابوونه دا تاو بدات بو زه مينه ساز کړدن بو هاتنی نهو پر ورزه پر ورزه، نهک سارد بونهوهو پشتمن لی کړ دنهوه به خه يالتي نهوه ی بخویت که خه بېری بهوه خه لافه تي نيسلامی خوی بو خوی گه رايتموه. وه له باسی محمدی مهديدا تيشکی زيار ترمان خستوته سر نهم بو چونه هلته بهو لهو پشدا په دمان داوه توه.

سې يم/ هندیك لهو که سانه که باس له نيشانه کانی قیامت ده کهن، کاتو وهختی ديار يکراو دهست نيشان ده کهن بو هاتنی روداوه کانی، دهلین نهو نه ده سالتی ماوه بو هاتنی نهو نيشانه يه، يان سالتی نهو نه ده نهو نيشانه يه تر روده دات، تمنانه ت هندیکیان نهو نه ده زیاده رويان کړدوه له مه سله کهدا که کاتی هاتنی قیامتیش به سال ديار ی ده کهن، بو په به پيړیستی ده زانم لير هدا نهو راستي په روڼ بکه موه که بهیچ جوریک له فرموده کانی پېغمبره دا (ﷺ) رودانی نهو نيشانانه سال ومانگو کاتو وهخته کانیان ديار ی نه کراوه که تايېدا سر هلته ده دن يان روده ده دن، وه هر که سیک لهم بواره دا به دهست نيشان کړدن سالت و مانگ باسی له هاتنی نيشانه کان کړد، نهوه تنهها بو چونو ليکدانه وهی خو يه تي، يان له هندیك فرموده ی لاوازو چير وکی نيرائیلیات و کتيی جادو گرو بهخت گره کانه وه وری گرتووه، وه هندیك جاریش له لایه دن جول کهو خاچپرسته کانه وه هندیك پرو پا گنده بلاو ده کريتموه ده باره ی کاتی دابه زنی مه سیح و دروست کړ دنهوی هیکله ی سوله يمان و جهنگی (هرمجدون) و چهند مه سله يه کی تر که نه مانه هممو ی مه رمای سیاسی بهر ژه وهندی تايه تي له پشته وهی، وه دووره له همموو راستي په کانی قورئانو فرموده کانی پېغمبره وه (ﷺ).

وه له کو تايشدا حمز ده کم نهوه بلیم که لهم کتيېدا همولم داوه به پيی توانا خو م له فرموده ی لاوازو هلته سزاو به زمانی پېغمبره وه (ﷺ) بيار تيم، وه تنهها نهو فرمودانم هيناوه لانی کم په کیک يان دوان له زانايانی باوه پي کراوی بواری فرموده شا يه تي (صحيح) ی يان لانی کم (حسن) يان له سر داوه.

نشانه کاتم به گشتی کردووه به سنج بهشی سهره کیهوه:

بهشی یه کهم/ نمو نیشانانهی که پیشتر هاتونه تدهی و رویان داوه، وه ههولم داوه به بیی تواناش کات و شوینی روداوه کان دیاری بهکم.

بهشی دووهم/ نمو نیشانانهی که به نیشانه کانی ناوه راست یان نیشانه ناوه ندیه کان ده زمیردرین، نمو نیشانانه ده گریتهوه که ههتا نه مرۆ به بهرده وامی له بهرچاو بهرجهسته و ده بیرین، وه نه گهر نه شلین هه موویان نمو بهشی ههره زوریان هاتونه تدهی و نیمهش به بیی توانا ده ست نیشانمان کردون و روغمان کردونه تدهوه.

بهشی سێیم/ نیشانه گهواره کان، که گرنگیه کی زۆرمان پێداوه و پانتاییه کی کتیبه کهمان بۆ تهرخان کردووه، وه ههولیکێ زۆرمان داوه که پێکخستن و تهتریب کردنی نمو نیشانه گهواره تارادهیه کی زۆر له راستیهوه نزیک بێت، چونکه نمو نیشانانه له ههرموده کالدا به تهتریب نههاتون، پاشانیش له سههر زۆرێک لهو نیشانه گهواره رو نهکردنهوه و بۆچون و لیکدانیهوهی تایهتی خۆمان پێشککش کردوه، جا نه گهر له ههرحیه کدا راستمان کرد بێت و پێکایتمان نهوا له لایه نه خواوهیه و نه گهر ههله شمان کرد بێت و نهمان پێکابێت، نمو ههلهی خۆمانه و داوای لێبوردنی له خوای گهواره لێ ده کهین، وه داوا له موسلمانانی بهرێژ ده کهم که ههر که سێکیان سه ره نیک یان تێبینه کیان ده ربارهی بابته کانی نهم کتیبه ههیه یان ده رکیان به ههلهیه که کردووه نیمه ههستمان پێنه کردووه، زۆر سوپاسیان ده کهین که ناگادارمان بکه نهوه، خوای گهواره نیمه و نیوهش ریتومایی بکات بۆرێگهی راستی خۆی و پارێزارومان بکات له ههموو نمو فیتنه و نههههه تیهی که لهم کۆتا زهمانهدا بهرۆکی موسلمانان ده گرن، والله حسنا ونعم الوکیل.

وسبحان ربك رب العزة عما يصفون، وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين و صلى الله و سلم على عبده ورسوله محمد النبي الأمي وعلى آله وأصحابه وأزواجه وأمنته الى يوم الدين.

ههلهیه

چوارشه ١٦ / شوال / ١٤٢١

به شی یه کهم

نه و نیشانانہی که پیشتر رویانداوه و تیپه ربوون

یه کهم / وفاتی پیغمبر(ﷺ):

یه کهم نه هامتۍ که به سهر نومته نیلامدا هات وه فاتی پیغمبره که ی بوو(ﷺ) وه یه کهم دهر گای ناکوکی به وه فاتی نمو کرایموه له نیوان مهاجرینو نه نصاردا، کاتیک که نه نصاره کان وتیان (مِنَّا أَمِيرٌ وَمِنْكُمْ أَمِيرٌ)^۱، واته: (با نیمه نمیریکمان هه بیت و نپوشه نمیریک).

وه ههر به وه فاتی نمویش بوو که ژماره یه که له هوزو خیله عمر به به کان که هیشتا نیمان به ته و اوته ی له دلیاندا نه چمسی بوو، به فرستیان زانی و له نیسلام پاشگیز بوونه وه، ههر یویش پیغمبر(ﷺ) وه فاتی خو ی کردوه به یه کیک له نیشانه کانی ناخر زهمان و یه کهم فیتنه که روبه پروی موملمانان ده بیتوه.

نمونه ها لهو فرموده یه ی که (عوفی کوری مالک) رهزای خوی لیبت ده گیریموه ده لیت که پیغمبر(ﷺ) فرموده یه ی (اعْدُدْ سِتًّا يَذِي السَّاعَةِ: موتی)^۲ واته (شمش روداو بزمیره له پیش هاتی قیامتدا: مردنی من...).

لهم فرموده یه ده رده که ویت که پیغمبر(ﷺ) وه فاتی کردوه به یه کهمی نیشانه کانی قیامت و سهره تای نمو روداوانه ی که له پیش هاتی قیامتدا روو دده دن.

(انسۍ کوری مالک) یش رهزای خوی لیبت ده لیت: (لَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي دَخَلَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ أَضَاءَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي مَاتَ فِيهِ أَظْلَمَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ وَلَمَّا نَفَضْنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَيْدِي وَإِنَّا لَفِي دَفْنِهِ حَتَّى أَتَّكْرَتَا قُلُوبُنَا)^۳، واته: (نمو روزه ی که پیغمبر(ﷺ) تیایدا هاته شاری مدهینه وه، هه مووشتیک لهو شاره دا رونا که به وه، وه لهو روزه شدا که تیایدا مرد، هه مووشتیک لهو شاره دا تاریک بوو، وه هیشتا ده ستمان له خوئی ناشتی پیغمبر(ﷺ) نه ته کاندبوو وه سهرقالتی ناشتی بووین هه ستمان کرد که دلیمان گوراه وه).

^۱ أخرجه النسائي وأبو يعلى والحاكم وصححه عن ابن مسعود. المستدرک ج ۳ ص ۶۷

^۲ صحيح البخاري (۲۷۷/۶ مع الفتح).

^۳ رواه الرمزي وقال هذا حديث غريب صحيح. وقال الألباني (صحيح) صحيح سنن الرمزي للألباني (۴۸۶/۳)

(ام سلمه) ی دایکی موسلمانان و خیزانی پیغمبریش (ﷺ) باسی نهو نهامه تیه گموره یه ده کات و ده لیت: (یا لها من مصیبه ما أصابنا بعدها من مصیبه الا هانت إذا ذکرنا مصیبتنا به) (ﷺ) ^۱، واته: (نای که نهامه تیه کی گموره بوو، هر نهامه تیه کمان له دوی نهو به سر هاتیت، کاتیک وه فاتی پیغمبرمان (ﷺ) ده کموتهو له تاودا نه هامه تیه کی خو مان له لا ناسان ده بوو).

عائشه ره زای خوی لیت له پیغمبر وه (ﷺ) ده گیرتموه که فرموده تی: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَيُّمَا أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ أَوْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَصِيبَ بِمُصِيبَةٍ فَلْيَتَعَزَّ بِمُصِيبَتِهِ يَوْمَ الْمُصِيبَةِ الَّتِي تُصِيبُهُ بِغَيْرِي فَإِنْ أَخَذَا مِنْ أَمْنِي لَنْ يُصَابَ بِمُصِيبَةٍ بَعْدِي أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنْ مُصِيبَتِي) ^۲، واته: (نهی خملکینه، هر کسکی باوردار که دو چاری گرفت و نهامه تی هات، با سه بوری دلی خوی به وه فاتی من بداتهو له هر نهامه تیه کی تر که دو چاری بوو، چونکه هیچ کسک له نومه ته کم له دوی من دو چاری گرفت و نهامه تیه ک نایت که له نهامه تی مردنی من گموره تر بیت له سدی).

هزاران درود و رحمت له سر گیانی پاکی پیغمبری خوش بوست و پشموا بیت، به راستی هیچ کاتیک موسلمانان هیلهی نه مرؤ بوشایی وه فات و کزچی دوابی پیغمبرمان (ﷺ) پیوه دیار نه بوو، چونکه هیچ کاتیک هیلهی نه مرؤ بی پشموایه تی و بی شوانی بهرؤ کی به موسلمانان نه گرتوه.

دووم/ شهید کردنی (عومری کوری خه تاب) ره زای خوی لیت:

(حذیفه ی یمنی) ره زای خوی لیت ده گیرتموه که رزیک خوی و کومه لیک تر له سه حابه کان له خزمه تی عومری کوری خه تابدا دانیشتبون، نهویش پرسیری لی کردن (کامتان فرموده ی پیغمبری (ﷺ) له بهر ده باره ی فتنه؟)، (حذیفه) ده لیت: و تم من، عومریش فرموده ده بزمان بلتی، منیش و تم پیغمبر (ﷺ) فرموده تی: (فِتْنَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ وَجَسَارِهِ لِكُفْرُهَا الصَّلَاتِ وَالصَّدَقَةِ وَالْأَمْرِ بِالْمَرْوِفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ). واته (نهو گونا هانه کی توشی پیاو ده بیت بهموی خیزانو پاره و نه فسی خوی و نه ولاد و دراوسی وه، نهوا نویتز و رزؤ و خیر کردن و فرمان به چاکه و ینگری له خراپه ده یانسرپته وه)، عومریش فرموده: (حذیفه) پرسیری نهو فیتانه تی ناکم، بهلکو پرسیری نهو فیتانه ده کم که وهک ده ریا شه پزل ده دهن. (حذیفه) ده لیت: منیش پیم و وت: قوربان تو حقی نهو فیتانه تی چی یه؟ خو تو نایبیت، چونکه

^۱ أخرجه البيهقي.

^۲ حديث صحيح رواه ابن ماجه والطبراني وابن سعد وفي صحيح الجامع الصغير (۱۳۰۳/۲) رقم (۷۸۷۹).

لهنیوان تۆ و نمو فیتانه‌دا دەرگایه‌کی داخراو هه‌یه، عومهریش ووتی: باشه نمو دەرگا داخراوه ده‌شکیت یان ده‌گیریتموه؟ منیش ووتم نه‌خیر ده‌شکیت، نمویش ووتی: ده‌ی که شکا قه‌ت جارێکی تر داناخريتموه.. یه‌کیک له‌ هاوه‌له‌کان که ناوی (شقیق) بوو پرسایاری له‌ (حذیفه) کرد: باشه عومهر خۆی ده‌زانیت مه‌به‌ست له‌ دەرگا که کێه؟ نمویش ووتی: نه‌ری‌وه‌لا چون ده‌یزانی له‌دوای رۆژ شو دادیت ناواش ده‌یزانی دەرگا که کێه، چونکه من فهرموده‌یه‌کم بۆ نه‌گیرابوه‌وه که لێی تینه‌گات، یه‌کیکی تر له‌ هاوه‌له‌کان که ناوی (مسروق) بوو له‌ (حذیفه) ی پرسی: باشه مه‌به‌ست له‌ دەرگا که کێ بوو؟ (حذیفه) ش ووتی: عومهر خۆی بوو.

لهم فهرموده‌ سه‌حیحوه ده‌رده‌که‌وێت که خه‌لیفه‌ی دووه‌می موسلمانان عومهری کورێ خه‌تاب ره‌زای خوای لیبیت دەرگایه‌کی داخراو بوو له‌ رووی فیتنه‌ گه‌وره‌کانی ناخه‌زه‌مان، وه به‌شکاندنێ نمو دەرگایه‌ واته‌ به‌ شه‌هیدکردنی عومهری کورێ خه‌تاب له‌لایهن (أبو لؤلؤة) ی مه‌جوسیموه دەرگا والا‌بوو بۆ هاتن و روودانی فیتنه‌ گه‌وره‌کان که وه‌ک ده‌ریا شه‌پۆل ده‌ده‌ن، به‌تایه‌ت کوشتاری موسلمانان له‌نیوان خۆیاندا که له‌دوای شه‌هیدکردنی عومهری کورێ خه‌تابه‌وه ده‌ستی پێ کرد، هه‌ر له‌سه‌رده‌می سه‌حابه‌وه هه‌تا نه‌مڕۆ و هه‌تا قیامه‌ت هه‌ر به‌رده‌وام ده‌بێت، چونکه نمو دەرگایه‌ که به‌ره‌به‌ست بوو له‌ رووی فیتنه‌دا شکاو جارێکی تر داناخريتموه.

نعمو بۆ زیاده‌زانیاری هه‌ندێک له‌ زاناکان پێ یان وایه نمو دەرگایه (عوسمانی کورێ عه‌فانه) ره‌زای خوای لیبیت چونکه له‌دوای شه‌هیدبوونی نمو کوشتاری نیوان سه‌حابه‌ ده‌ستی پێکرد، به‌لام راستیدا فیتنه‌کان له‌دوای شه‌هیدبوونی عومهره‌وه سه‌ری هه‌لداو چه‌که‌ره‌ی کرد، به‌لام به‌کوشتی عوسمانی کورێ عه‌فان به‌ره‌پابوو، خوای گه‌وره له‌ هه‌موویان رازی بێت.

سێیه‌م/ شه‌هیدکردنی (عوسمانی کورێ عه‌فان) ره‌زای خوای لیبیت:

(عبدالله ی کورێ عومهر) ره‌زای خوای لیبیت ده‌گیریتموه که جارێکیان پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسی فیتنه‌یه‌کی کرد که له‌دوای خۆی رووده‌دات و پاشان ناماژه‌ی بۆ عوسمان کرد و فهرموی (يُقْتَلُ فِيهَا هَذَا مَظْلُومًا)^١ واته‌ (له‌و فیتنه‌یه‌دا نمو پیاوه به‌ مه‌زلومی ده‌کوژریت).

به‌هه‌مان شێوه (عائشه) ی دایکی موسلمانان ره‌زای خوای لیبیت ده‌گیریتموه که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ عوسمانی فهرموو: (يَا عُمَانُ إِنَّ لَعْلَ اللَّهِ يَمُصُّكَ قَبِيصًا فَإِنْ أَرَادُوكَ عَلَى خَلْعِهِ فَلَا تَخْلَعْهُ لَهُمْ)^١، واته‌:

^١ رواه احمد والرمذي وقال الرمذي: هذا حديث حسن غريب في هذا الوجه، وقال الألباني حسن الإسناد صحيح سنن الرمذي للألباني (٣/٥١٨) رقم (٣٠٧٠٨).

(نهی عوسمان، به لکو خوی گهوره کراسیتک له بهر بکات "مههست پی ی خلیفایه تی بوو"، جا نه گهر و یستیان له بهرت دابکهنن بۆیان دامه کهنه).

ههروهها (ابو سهله) رهزای خوی لیبت دهلیت: گویم له عوسمانی کورێ عهفان بوو ئهو رۆژهی له ماله کهی خۆیدا شههید کرا دهیوت: (إن رسول الله ﷺ) قد عهد إلی عهدا فأنا صابر علیه^۱، واته: (یتغمبهه) پهیانیکی لی وهر گرتووم، منیش پابهندی ئهو پهیمانه دهیم ئارامی له سهر ده گرم). ئهوه بوو ئارامی گرت ههنا شههیدیان کرد، رهزای خوی لیبت.

ههروهها (انسی کورێ مالک) رهزای خوی لیبت ده گیرێتهوه که جارێکیان یتغمبهه (ﷺ) و ابوبکر و عومهر و عوسمان له سهر کێوی (احد) بوون، کێوه که له رزهیه کی کرد، یتغمبهه ریش (ﷺ) فهرموی: (اسکن احد فما علیک إلا نبي و صديق و شهيدان)^۲، واته: (واته سامن به ئوحد، ئهوهی له سهرت راوه ستاوه تهنها یتغمبهه ریش و راستگۆیهک و دوو شههیده).

ئهم فهرموده راستانهو چه نندین فهرموده ی تر به لگهن له سهر ئهوهی که یتغمبهه (ﷺ) زووتر عوسمانی ئاگادار کردۆتهوه که دو چاری فیتنهو نه هه مه تیه کی گهوره ده بیست و داوای لی کردووه که سه بری له سهر بگریت و پاشه کشی له خهلیفایه تیه کهی نه کات، چونکه به شههیدی ده مریت، عوسمانیش رهزای خوی لیبت باش ده یزانی چی له پێشه، بۆیه له کاتی روودانی فیتنه که دا دلتیا بوو که خۆی له سهر حقه و نهوانه ی داوای دهست هه لگرتی ده کهن له خهلافهت نازاوه گیرن و مه به ستیان هه لگیر مانه نی فیتنه یه. هه ر بۆیه ش له خهلیفایه تیه کهی خۆی دانه به زی و له هه مانکاته شدا رپێگه ی نه دا هیچ کام له هاوه لانی یتغمبهه (ﷺ) دهست به دهنه چهک بۆ پارێز گاری کردنی، به لکو سوور بوو له سهر ئهوهی که نابیت له سهر ئهو یهک دلتۆپ خوین برژیت، هه زاران ره حه تی خوی له سهر بیت، به راستی به لته کهی که پێشتر دا بوی به یتغمبهه (ﷺ) بر دیه سهر و ته سلیم به قه ده ری خوا بوو که له ئه زه لدا نو سیوی خوینی به ناحق ده رژیت.

چوارهم/ جهنگی (جمل) له نیوان له شکری ئیمام عه لی و له شکری عائشه دا؛

پاش شههید کردنی عوسمان به دهستی فیتنه گیران، موسلمانانی شاری مه دینه ئیمامی عه لی یان کرد به خهلیفهو به یعه تیان پێدا، به لām ژماره یهک له سه حابه کان له وانه (طلحه) و (زبیر) که زۆر دلبهر بوون به شههید کردنی ئیمامی عوسمان، داوایان کرد که دهست و بر د تۆله به ستیته وه له بکوژانی عوسمان،

^۱ رواه احمد و الرمزي و ابن ماجه، وقال الألباني (صحيح) صحيح سنن الترمذي للألباني (۵۱۷/۳) رقم (۳۷۰۵).

^۲ رواه الترمذي وقال هذا حديث حسن صحيح غريب وقال الألباني (صحيح) صحيح سنن الترمذي للألباني.

^۳ رواه البخاري و مسلم و الترمذي، وفس سلسلة الأحاديث الصحيحة للألباني (۵۶۲/۲).

به لأم نیمامی علی ووتی نم کاره به پهل ناکریت همتا تمواو بزمان يدك لانه بیتوه کتی بوون نهوانسی کوشتویانهو ده بیت کس و کاری عوسمانیش داوای خوینته کی بکن، به لأم (طلحه و زبیر) بموه قایل نه بوون و به ناوی (عومره) کردهوه له شاری مدینه دهرچوون، وه له مه کهدا چاویان به (عائشه) کهوت رهزای خوای لبیت که هیشتا له سفیری حه ج نه گهراپوهوه، وه قهناعه تیان پیکرد که ده بیت داوای خوینی عوسمان بکریت و تۆله له بکوژانی بسه نریتوه، بۆ نهو مه به ستمش دهستان کرد به وتاردان و حماسهت کردن به بیری خه لکدا تاتوانیان به هاوکاری (یعلی بن امیه) که نیمامی عوسمان کردبوی به نمیری (صعاء) له یمهن له شکرکی گهوره کۆبکه نهوه، وه حوشریکیشی به عائشه کرد که ناوی (عسکر) بوو که دواتر شمره که به ناوی حوشره کموه ناوترا، نهمو له شکره که بهرو شاری بهسره کهوته ری، که نزیکه کی (۶۰۰) کس لهوانه ی به شداریان کردبوو له فیتنه ی کوشتی نیمامی عوسماندا پهنایان بردبوه بهر نهو شاره. وه له لایه کی تریشهوه (معاویه کی کوری ابو سفیان) که نمیری وولاتی شام بوو رازی نهبوو به یعت بدات به نیمامی علی همتا تۆله له بکوژانی نیمام عوسمان نه کاتهوه که هیشتا ژماره یه کی زوریان له شاری مدینه دا مابوون.

نیمامی علیش همدوو هملوئسته کی (معاویه) و (طلحه و زبیر) ی به دهرچوون له شهرعت و بهر هملستکاری فرمانی خهلیفه له قه لهدا، بۆ به له شکرکی سازداو برپاری دا یه که بجار (طلحه و زبیر) و عائشه بگنریتوه ژیر فرمانی خهلیفه، پاشان رووبکاته معاویه.

سه حابه کانیش لعم ناسته دا بوون به سنج به شهوه، کۆمهلکیان پشتگیری له هملوئستی نیمام علی ده کرد، وه کۆمهلکیان پشتگیریان له هملوئستی (طلحه و زبیر) ده کرد وه کۆمهلکی سیه میشیان مهسه له که به فیتنه یه کی گهوره تی ده گهشتن که بۆنی خوین رزانیکی گهوره ی لبیت بۆ به پشتگیری هیچ لایه کیان نه کرد و بیان وابوو که نابیت کیشه که به شهر چاره سه ر بکریت، لهوانش (عبدالله ی کوری عومره و عبدالله ی کوری عباس و نهوموسای نه شعیری و ژماره یه کی زوری تر له سه حابه کان).

نهمو پاش نهوه ی سوپاکه ی (عائشه) گهیشته نزیک شاری بهسره، (عوسمانی کوری حنیف) که نمیری شاری بهسره بوو (عمرانی کوری حصین) ی نارد که یه کیک بوو له سه حابه کان بۆ لای سوپاکه تابزانت مه بهست له هاتیان چه بهرو شاری بهسره، وه پاش وت و ویزو هاتو چۆیه کی زور له نیوان همدوو لادا نه گهیشته هیچ ناکامیک، پاشان هه ندیک پیا هه لپژان له نیوان سوپاکه ی نه میری بهسره له شکره که ی عائشه دا روویدا که بووه هۆی گرتی (عوسمانی کوری حنیف) ی نه میری بهسره له لایه ن له شکرکی عائشه وه، وه دواتر رهوانه ی لای نیمامی علی کرا، نیز هیچ بهر به ستیک

نما له نيوان لهشكره كهي عائشو بكوژاني نيمامي عوسماندا، بكوژاني نيمامي عوسمانيش كمزانيان چواردهوريان گيروه چاريان ناچاره همموويان كوږبونوه كه ژماره يان سي سهد كمس زياتر بوو بهسروكايه تي (حكيم كورپي جيله) پهلاماري لهشكره كهي عائشيدان دا، له ناكامدا همرهمموويان كوژران تنها يه كهسيان نهيت كه تواني همليت و پهناي دايه بهر خيالي (بني سهد). پاشريش بانگواز كرا بهناو شاري بهسرو همموو خياله كاني چواردهوردا كي بهشداري كردوه لهفيتهي كوشتي نيمامي عوسماندا با تسليم بكرت، دواتر همموويان تسليم كران و كوژران، بدم شيويه همموو نمواندي كه دهستان هببو له پلاني كوشتي نيمامي عوسمانداو پهنايان بو شاري بهسره برديو تولتيان لي سندرديموه، تنها نموانه مابون كه له شاري مدينه دا مابونموه و له گمل سوپاكهي نيمامي عملي دا خويان تپهلكيش كردبوو پاشان سوپاكهي نيمامي عملي گهيشته شاري (ذي قار) له نزيك بهسروه، لهويوه (قهقاعي كورپي عمري تميمي) كمپه كيك بوو له هاوه لاني پتقمهر (ﷺ) وهك نيردراوي خوي پهواندي بهسره كرد، بلكو بتوانيت قناعت به عائشه و طلحه و زبير و سوپاكهي بكات بگمريتموه ژير فرمان و دهسلاني خليفه، نمويش له پاش و ت و ويزيكي زور له گهلياندا پي ووتن: نيوه لهو شمشهد نه فدهي كه بهشدابون له پلاني كوشتي نيمامي عوسمانداو پهنايان برديو بهر شاري بهسره همموويانان كوشتن تنها يه كه نه فرمان دهرباز بووه، نموانه شي كه هيشتا ماون له شاري مدينه شوينه كاني تر ياخود خويان تي هملكيش كردوه له گمل سوپاكهي نيمامي عملي، نه گهر نيوه پي بكمونموه له گمل خليفه بگمريتموه ژير ريكفي نمو، نمو بههاوكاري همدوولا بزار دهكرين و بهسزاي خويان ده گيهرين، نه گمريش بهوه رازي نه بن نمو نوگممي نيسلام دوچاري فتيه يه كه ده كهن كه نموله كهي دياره و كوتاكهي خوانه بيت كمس نازانيت، له دواي نم قسانه عائشو طلحه و زبير قناعت تي تهاويان كرد و به قهقاعيان ووت نيمه نامادهي سولجين هركات نيمامي عملي هات همدان قناعت و هملويستي تو ي هببو، نيمش نامادهين بگمريتموه ژير ريكفي و له فرمان دهرنه چين، كاتييك كه قهقاع هملويستي نمواني به نيمامي عملي گياندا، نمويش زوري پي خوشبوو به كاريكي نافلانهي زاني و به ناكاميكي دلخوشكرانهي له قهلم دا، وه به خوي و سوپاكهي بهوه بهره شاري بهسره بهريكموت هتا له گمل عائشه و طلحه و زبير پيكهوه كوږبونموه كوتايي به كيشه كه بهين، بهلام كاتييك نمو پلان گيهرانهي بهشداربون له كوشتي نيمامي عوسمانداو خويان تي هملكيش كردبوو له گمل سوپاكهي نيمامي عملي بدم گور انكاريه تازه يان زاني، دلنيابون كه همر ناشتيه كه له نيوان نم دوو لايه ندا روبردات لهسري نمماندا دهشكي و عاقبهت بهددهدي كومله كهي بهسره ده چن، بويه بهپله كموتنه خويان

و له‌نیوان خوځاندا کۆبوونه‌وو پرپاریاندا که‌تاکه چاره‌سەر نه‌وه به هەر نرخیک بێت نه‌هێلن نه‌و سولحه‌ روویدات، بۆ ئهم مه‌به‌ستش له‌سەر نه‌وه پێکه‌وتن هەر کاتیک گه‌یشتنه به‌سره پێش نه‌وه‌ی سولحه‌که نه‌ه‌نجام به‌دریت نه‌وان تێک هه‌له‌ژان دروست بکه‌ن و ناگری شه‌ر له‌نیوان هه‌ردوولا هه‌لبگیرستن، نه‌وه‌بوو پیلانه‌که‌یه‌ان بۆچووه سەر و پێش نه‌وه‌ی وت و وێژی ناشتی و سولحه‌که به‌ ناکام بگات نه‌مان ناگری شه‌ریان له‌نیوان هه‌ردوولا هه‌لبگیرسان و هەر لایه‌نه‌و وای زانی لایه‌نه‌که‌ی تر فێلتی لی کردووه‌و غافل‌گیری کردووه‌و په‌لاماری داوه، وه شه‌ره‌که له‌ ناوچه‌ی (زابوکه‌)ی نزیک به‌سره له‌ به‌ربه‌یه‌انی رۆژی جومعه‌ی پێکه‌وتنی شانزه‌ی جمعه‌ی دووه‌می سالی (٣٦)ی کۆچی ده‌ستی یخ کرد وه‌تا دره‌نگانیکي شه‌و به‌رده‌وام بوو، وه شه‌ره‌که هه‌نده گه‌رم بوو که هه‌رچه‌نده سەرکرده‌کانی هه‌ردوولا هاواریان ده‌کرد بۆ خاتری خوا شه‌ره‌که راگرن، به‌لام کس به‌ قسه‌ی نه‌کردن وه له‌ گه‌رمه‌ی شه‌ره‌که‌دا نیمامی عه‌لی و زبیر به‌سواری نه‌سه‌په‌کانیا نه‌وه به‌یه‌ک گه‌یشتن، نیمامی عه‌لی به‌زیری ووت: زبیر ئهم له‌شکره گه‌وره‌تان ئاوا سازداوه به‌لام هه‌یج عورزپێک‌تان بۆ قیامه‌ت ناماده‌کردووه، زبیر سویندت ده‌دم به‌خوا له‌بیره‌ته که پێغمه‌به‌ر (ﷺ) پێی وتیت (لِقَاتِلُهُ وَأَنْتَ لَهُ ظَالِمٌ) ^١ واته (رۆژێک دێت شه‌ر له‌گه‌ل عه‌لی ده‌که‌یت و تۆش زوتمی لی ده‌که‌یت)، زبیریش که نه‌و فه‌رموده‌یه‌ی بیرکه‌وته‌وه ووتی به‌لێ، به‌لام سویندت به‌خوا نیستا بیرم ده‌که‌وته‌وه، نه‌گه‌ر له‌بیریشم بوايه هه‌رگیز شه‌رم له‌گه‌ل نه‌ده‌کردیت و رووبه‌رووت نه‌ده‌وه‌ستم، هەر بۆیه زبیر گۆزه‌پانی شه‌ره‌که‌ی به‌جی هه‌شت و دوور که‌وته‌وه و له‌بن داریکه‌دا لی راکش، هه‌نده هه‌یلاک و خه‌فه‌ت باربوو خه‌وی لی که‌و، به‌لام به‌کێک له‌ پیلان گیره‌کان که ناوی (عمری کوری جه‌رموز) بوو چاوی لیبو و به‌ته‌نها رۆیشت شوتنی که‌وت له‌بن داوه‌که‌دا فرسه‌تی لی هه‌تاو شه‌هیدی کرد، پاشه‌ر به‌ خۆشه‌وه گه‌رايمه‌وه بۆلای نیمامی عه‌لی و پێی ووت مژده‌م به‌مێ زبیرم کرشت، نیمامی عه‌لیش به‌ بیستنی هه‌واله‌ک ده‌ستی کرد به‌گریان و پێی ووت نه‌فره‌تی خوات لیبیت نازانیت پێغمه‌به‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (بشر قاتل ابن صفیه بالنار) ^١، واته: (مژده‌ی ناگر بده‌ن به‌و که‌سه‌ی زبیری کوری صفیه‌ دکۆژیت).

وه طلحه‌ش په‌زای خوای لیبیت له‌ گۆزه‌پانی شه‌ره‌که‌دا به‌ خه‌ستی بریندار بوو، پاشان بریدیا نه‌ ماله‌یکه‌وه له‌ به‌سره وه له‌وێ وه‌فاتی کرد، عه‌نشه‌ش په‌زای خوای لیبیت به‌سواری خۆشه‌ره‌که‌یه‌وه به‌ناو شه‌ره‌که‌ره‌کاندا هاواری ده‌کرد که شه‌ره‌که را بگرن، وه داوای له‌ (که‌می کوری سور) کرد که

^١ البداية والنهاية لابن كثير (٢٤١/٧-٢٤٢) والحدیث رواه الحاكم في المستدرک (٣/٣٦٦) وصححه.

^١ البداية والنهاية لابن كثير (٢٤٩/٧-٢٥٠) والحدیث رواه الإمام احمد عن علي بن أبي طالب عليه السلام.

قازی شاری بهسره بوو قورئان بهرزبکاتموه لهنیوان همدوولادا بهلکو شهرم بیانگریټ و شهره که رابگرن، بهلام به پیچموانهوه نهویشیان کوشت، وه شهره که له دواي نیوه رڼدا له بهر دهم حوشره که ی عانشه دا گهیشته نهو بهری توندیی و له نهانجامدا حوشره که ی عانشه کوژرا و کهژاوه که ی عانشه کهوته سدر زهوی نه ممش بووه مایه ی نهو ی که سوپاکه ی عانشه وره یان پروخیت و بشکین و شهره که کوژایی پی بیت.

ناکامی شهره که (۱۰) هزار کوژراو بوو له همدوولا، پینج هزار له لهشکری نیمامی علی و پینج هزار له لهشکری عانشه، وه برینداره کانیش همر لهژماردن ندمهاتن.

پاشان (محمد کوری ابوبکر) که برای عانشه بوو، بهلام له لهشکره که ی نیمامی علی دابوو له گهڼ نیمامی علی گهیشته سدر کهژاوه کهوته که ی عانشه، وه بهر پزهوه هتایانه دهره وه نیمامی علی سهلامی لی کرد و پی ووت دایه گیان خوی گهوره له نیمه و نیوهش خوش بیت، عانشهش وهلامی دایه وه ووتی: بهلی کورم خوی گهوره له نیمه و نیوهش خوش بیت، پاشان گواستیانهوه بو مالی (عبدالله کوری خلف الخراعی) له بهسره و دواي چهند رڼژیک بهو بهری ریزه وه بهاور پیته یی (۴۰) نافره تی ناوداری شاری بهسره بهره و شاری مه که بهری ی کرد.

پاشان نیمامی علی نو پزی مردوی له سدر کوژراوانی همدوو لهشکره که کرد و دوعای خیری بو همموویان کرد.

پاش شهره که نیمامی چهند رڼژیک له بهسره مایه وه و کاروباری ریکخته وه هتیمی و نارامی بو شاره که گپرایه وه پاشان بهره و شاری کوفه کهوته پی و لهوی نیشته جی بوو و کردی به پایته ختی خهلافه تی نیلسلامی نهو پایته ختی که زور کم دهوامی کرد.

نمه کورته ی یه کم فیته بوو که سه حابه کان له دواي پیغمبر (ﷺ) دهستیان تیدا چووه خوینی یه کتر و ههتا نه مپروش دهر گای نهو فیتیه دانه خراوه و تا قیامیش داناخری.

نهمو سه بارهت بهو فیتیه نیمام حاکم له (علي و طلحة) وه ده گپرایه وه که پیغمبر (ﷺ) بهزیری لهرموه: (أَتُحِبُّ عَلِيًّا، أَمَا إِنَّكَ سَتَخْرُجُ عَلَيْهِ وَتُقَاتِلُهُ وَأَنْتَ لَهُ ظَالِمٌ)، واته: (نه ی زیور، تو عملیت خوش دهویت، دهزانی رڼژیک دیت لی ههته ده گپرایه وه شهر ی له گهڼ ده کهیت و زولمی لی ده کهیت).

^۱ رواه الحاكم في المستدرک (۳/۳۶۶) و صححه.

(ابن عباس) یش رهزای خویان لیبت ده گیتیه که پیغمبر (ﷺ) به خیزانه کانی خوی فرموده: (ایتنک صاحبة الجمل الأدب، تیسر او تخرج حتی تبجها کلاب الحواب یقتل عن ینها وعن شملها قتلی کثیره، وتنجو بعدما کادت).^۲ واته (کامتان خاوهنی حوشره دم و چاوتو کاوی به که، بهرئ ده کهوت و دهروات همتا سه گه کانی (حواب) که (شویتکی نریک بهسره به) لی به دهوین، له لای راستی و له لای چمیهده خهلکیکی زور ده کوزرین، وه به زهجت له کوشن رزگاری دهیت).

(وام سلمه) ش رهزای خوی لیبت له پیغمبر (ﷺ) ده گیتیه که باسی نهوهی کردوه به کیک له خیزانه کانی بو شهر ده چیه دهروه. ده لبت عائشش دهستی کرد به پیکه نین، پیغمبر (ﷺ) پی فرمود: (انظري يا حمراء ان لا تكوني أنت، ثم التفت الى علي فقال إن وليت شيئاً من أمرها فإرفقي بها)^۳، واته: (ناگاداره سوره مبهستی پی عائشیه چونکه سور کاربو ره جعتی خوی لیبت "تو نهیت، پاشان ناوری دایهوه به لای علیداو پی ووت: نه گمر کاریکی عائشه کهوته دهست تو نهرم به له گیلیداو توند مبه).

لهم فرموده پرورانهو چهن دین فرمودهی تروه بومان دهرده کهوت که پیغمبر (ﷺ) زوره وردی هوالی روودانی نهو فیتانهی به هاوول و خیزانه کانی گمیاندوه، به لام راسته له ناستی قددهری خوادا چاو کویر دهیت و دهستلات نامیت.

پینجهده/ جهنگی (صفین):

پاش نهوهی که نیمای عهلی رهزای خوی لیبت کوتایی به بهر هتست کاریه کهی بهسره هتاو بارودوخی له ناوچه کهدا هین کردهوه، ناوری دایهوه به لای شامدا که له ژیر دهسلاتی معاویه دا بو، وه تا نهو ساتش معاویه بهیعتی نه دا بو به نیمای عهلی، وه ناماده نه بو لهسر فرمانی نیمای عهلی دهست له نیمایهتی وولاتی شام هت بگریت، بو نهو مبهستش نیمای عهلی (جریری کوری عبدالله ی بجلی) ره وانه کرد بو لای معاویه تا داوای لی بکات بهیعت بدات به خلیفو رازی بیت به فرمانی، معاویه پاش وت ویز کردن له گهل خهلکی وولاتی شامدا ریکهوتن لهسر نهوهی که بهیعت نه دات به نیمای عهلی تا بکزرانی نیمای عوسمان که ماون لهسوپاکهی نیمای عهلی دا و

^۲ أخرجه احمد و أبو يعلى والبخار، وصححه ابن حبان والحاكم، وسنده على شرط الصحيح، وقال ابن حجر رجاله ثقات، فتح الباري (۵۵/۳) و صححه الهيتمي، وصححه الألباني في سلسلة الأحاديث الصحيحة (۱م/ج ۴-ج ۵/۲۲۳-۲۳۳) رقم (۴۷۵).

^۳ رواه الحاكم و صححه والبيهقي.

ژماره یان که نژیکه‌ی دووهزار کس ده‌بیت تسلیم به معاویه ده‌کات، چونه‌که معاویه له‌پری خزمایه‌تیه‌وه خوی به خاوه‌نی خوینی نیمامی عوسمان ده‌زانی، نیمامی عدلیش پی‌ی و ابوو که‌ده‌بیت معاویه پیشتر به‌یعنی پی‌بدات و بینه ژیر ړکینف و فرمانی خه‌لیفه‌وه، پاشان داوای نه‌و حقه‌ بکات، بویه معاویه له نه‌زهری نیمامی عدلی دا به‌ره‌لست کاربوو وه پیو‌یستی ده‌کرد به خوشی بیت یان به‌شهر به‌پتریت‌ه‌وه ژیر ړکینفی خه‌لافه‌ت.

پاش نه‌وه‌ی که هه‌وله‌کانی چاره‌سهرکردی کپشه‌که به ړپگای ناشتی هیچ به‌ره‌م‌ی‌کی نه‌بوو، نیمامی عدلی به خوی و سه‌د و بیست هه‌زار چه‌کداره‌وه به‌ره‌و شام به‌ړپکه‌وت و معاویه‌ی کورپی نه‌بوسولیانیش به خوی و نه‌وه‌د هه‌زار چه‌کداره‌وه به‌ره‌و پرویان بووه‌وه و له‌ناوچه‌ی (صفین)‌ی سهر پروباری فورات هه‌ردوو سوپاکه به‌دیک گه‌یشتن، پاشان شهر له‌مانگی (ذی الحجة)‌ی سالی (۳۶)‌ی کوچی له‌نیوان هه‌ردوو له‌شکر‌دا ده‌ستی پی‌کرد و به‌در‌ژایی مانگه‌که به‌رده‌وام بوو، به‌لام له‌مانگی (محرم)‌ی سالی (۳۷)‌ی کوچیدا هه‌ردوولا شهریان راگرت و جه‌وله‌به‌کی تری وت و ویز و هه‌لیکی تری ناشتی ده‌ستی پی‌کرد، نیمامی عدلی (عدی کورپی حاتمی طائی) په‌وانه‌کرد بۆ لای معاویه، تا سه‌ره‌له‌نوی هه‌ول بدات قناعتی پی‌بکات بگه‌ړتیه‌وه ژیر ړکینفی خه‌لافه‌ت و به‌یعت بدات به نیمامی عدلی و چی تر خوینی موسلمانان و سه‌حابه‌کان نه‌رژیت، معاویه‌ش له وه‌لام‌دا پی‌ی ووت نیمه‌ په‌خنه‌مان نیه له خه‌لافه‌تی نیمامی عدلی و ناشان‌ه‌ویت خه‌لافه‌تی لی زه‌وت بکه‌ین و تاوانباریشی ناکه‌ین به‌کوشتی نیمامی عوسمان، به‌لام نه‌و بکوزانی عوسمانی په‌ناداوه، هه‌رکات ته‌سلیمی کردینه‌وه، نه‌وا به‌خه‌لیفه‌ قبولی ده‌که‌ین و به‌یعتی ده‌ده‌پی، وه معاویه‌ش له‌لای خوینه‌وه وه‌فدیک‌ی په‌وانه‌کرد بۆلای نیمامی عدلی به‌سه‌رژکایه‌تی (حبیبی کورپی مسلمی فهری) بۆ هه‌مان مه‌به‌ست، به‌لام نیمامی عدلی سوربوو له‌سهر هه‌لو‌یستی پیشری خوی و معاویه‌ش ناماده‌نه‌بوو له‌مه‌رجه‌که‌ی خوی دابه‌زیت و هه‌وله‌کانی ناشتی سه‌ره‌له‌نوی به به‌ره‌به‌ست گه‌یشت.

نه‌مجاره شهره‌که له به‌کی مانگی (صفر)‌دا زور به‌گهرم تر و توندتر ده‌ستی پی‌کرده‌وه و تا (۱۰)‌ی نه‌و مانگه‌ی خایاند و نژیک بوو سوپای معاویه بشکیت، لیره‌دا (عمری کورپی عاص) که‌زانی نژیکه سوپاکه‌یان بشکیت به معاویه‌ی ووت: کارنک هه‌یه نه‌گهر بیکه‌ین سوپاکه‌ی نیمه‌ی زیاتر پی به‌هیز ده‌بیت و دوبره‌کیشی پیده‌که‌ویت نه‌وان سوپاکه‌ی نیمامی عدلی یوه، معاویه‌ش ووتی چیه؟ عمریش ووتی قورئان به‌ره‌و پیری نیمامی عدلی ده‌بین، داوای لیده‌که‌ین با هه‌ردوولا له‌سهر حوکه‌ی قورئان دابه‌زن، دل‌نیام نیمامی عدلی حوکه‌ی قورئان رت ناکاته‌وه، نه‌گهر رازی بوو نه‌وا سوپاکه‌مان له شکان رزگاری ده‌بیت، نه‌گهریش نا‌ه‌وا کومه‌ل‌یکیان رازی ده‌بن و کومه‌ل‌یکیان

پازی نابن و دووبهره کی ده کموتنه نیوانیان و نیمه سودمند دهبن، نهوه بوو قورئانه کیان بهرهویری نیمامی عهلی برد، نهویش ووتی بهلئی من پازیم به حوکمی قورئان و فهرمانی دهرکرد شهره که رابگریټ له کاتیکدا کهتهنها ههنگاوټکیان مابوو بۆ سه رکوتن، نههش سووه مایه ی نهوه ی که کۆمه لیک له سوپاکه ی نیمامی عهلی لئی ههلبگرپتموهو له فهرمانی دهرچن، چونکه پسان وابوو ههلبخه لته تیراون.. دواتریش نهو کۆمه لته ناوئران (خوارپج).. بهلام بهم شتوه یهو به بانگهواز وته حکیمی قورئان شهره که له رۆژی جومعه ی رېنکوتی (۱۰) ی صفری (۳۷) ی کۆچی کۆتایی پتهات، پاش نهوه ی که حهفتا هزار له ههردوولا کوزران، (۴۵) هزاریان له سوپای معاویه و (۲۵) هزاریش له سوپای نیمامی عهلی، که ژماره یه کی زۆر له سه حابه کانیان له نیوانداوو، لهوانه (عماری کورپی یاسر) رهزای خوای لیټ که له ریزی سوپاکه ی نیمامی عهلی دا بوو^۱

پاش شهره که ههردوولا لیژنه یه کیان پتکھتیا که حوکمی قورئان بهسهر ههردوولادا بچه سیټیت و (ابو موسی ی نهشعهری) نوټهری نیمامی عهلی بوو له لیژنه کهدا و (عمری کورپی عاص) یش نوټهری معاویه بوو، پاشان لیژنه که سوټیدی ههردوولای دا که پابه ندبن بههر بریارنکهوه که لیژنه که دهیدات و لیژنه که بریاریدا جارټک سوپای نیمامی عهلی بگرپتموه کوفه و سوپای معاویهش بگرپتموه شام و ههردیه کهو ناوچه ی خزی به دهستهوه بیټ تا برپاری کۆتایی لیژنه که دهرده چټ، بهم شتوه یه شهر ی (صفین) کۆتایی پتهات و ههردوو سوپا گه رانه وه ناوچه ی خزیان.

سه بارهت بهم فیتنه یهش (ابو هریره) رهزای خوای لیټ ده گپرتمه وه که پتغمبر (ﷺ) فهرمویه تی: (لا تقم الساعة حتى تقتل فتننا عظیمتا وتكون بينهما مقتلة عظيمة ودعواهما واحدة)^۲، واته: (قیامهت هه لئاسټ ههتا دوو کۆمه لتی زۆر گهوره شهر له گه ل یه کژدا نه کهن، کوشارټکی زۆر گهوره له نیوانیاندا رپوده دات و ههردوو کیان داوای یه ک شت ده کهن).

بهلئی دوو سوپا که زۆر گهوره بوون، سوپای نیمامی عهلی (۱۲۰) هزار چه کدار بوون و سوپای معاویه (۹۰) هزار چه کدار بوون، وه حهفتا هزار کهس لهو شهره دا کوزراو ههردوو سوپا کهش له قناعاتی خزیان مه به ستیان سه رخستنی حق و به دهسته نانی دادپهروه ری بوو.

^۱ البداية والنهاية (۲۷۵/۷).

^۲ صحيح البخاري (۸/۱۳- مع الفتح) وصحيح مسلم (۱۸/۱۲-۱۳- مع شرح النووي).

وه هروها نه بوسه عیدی خودری رهزای خوای لیبت ده گپرتوه که پیغمبر (ﷺ) به (عامری کوری یاسر)ی فرموو: «تَقْتُلُكَ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَةُ»^۱، واته: (تو له لایه ن کژمه لیکي ده ست دریژی که ره وه ده کوژریت).

که نهمش ده قیکي پروون و ناشکرایه له زمانی پیغمبر (ﷺ) که نیمامی عهلی له سهر حقه بووه و معاویه له شکره که ی همرچمنده کافر نه بوون و له ری ی نیسلام دهر نه چوون، به لام باغی و ده ست دریژی که ربوون و غه دریان له نیمامی عهلی کرددوه، چونکه عامری کوری یاسر به ده ستی نهوان کوژرا، همر بزیش نیمامی عهلی له دوا ی شهره که داوای په حمتی بو کوژراوani همدوولا له شکره که ی خزی و معاویه ده کرد و ده ی ووت نهوانه برامانن به لام غه دریان لیکردین.

شه شه/ سهره لاندانی فیتنه ی (خه وارج) و جهنگی (نهران):

پاش گه رانه وی نیمامی عهلی به خزی و سوپاکه یوه بو شاری کوفه (۱۲) هزار کس لهوانه ی به ته حکیم و راگرتی شهره که رازی نه بوون له سوپاکه ی نیمامی عهلی هه لگه رانه وه و ده یان ووت حوکم ده بیت ته نها بو خوا بیت، به لام نیمامی عهلی به حه کمی چهند که سیک رازیووه نه ک به حه کمی خوا، بویه بیان و ابو نیمامی عهلی کافر بووه له دینی نیسلام چوته دهر وه ده بیت شهری له گه لدا بکرتی، چونکه له دین وه رگه راوه (مرتد) بووه، نهم کژمه لیش که له نیمامی عهلی هه لگه رانه وه ناو نران (خوارج) وه له ناو خویاندا (عبدالله کوری وه هه بی راسی) یان هه لبارد به سهر کرده ی خویان نیمامی عهلیش به مه به ستی نه وی فیتنه که یان گه وره نه بیت و بیان گپرتوه بو راسته ری کژمه لتی موسلمانان هه ستا به نار دنی (عبدالله ی کوری عباس) رهزای خوای لیبت هه تا گفتو گوزیان له گه لدا بکات و به به لگه وه بزیان به ملیتیت که هه لهن، نه ویش روزه لایان و سی روزه له ناو یاندا مایه وه به رده وام قسه ی بو ده کردن و به لگه ی بو ده هیانه وه، تاله کژتا یدا توانی نیوه یان قه ناعت پیبکات و بیان گپرتوه رزی سوپاکه ی نیمامی عهلی و کژمه لتی موسلمانان به لام نیوه که ی تریان همر سور بوون له سهر هه لویستی خویان، نیمامی عهلیش جوابی بو ناردن و پی ووتن: (بینا و بینکم أن لا تسفکوا دما حراما، ولا تقطعوا سیلا، ولا تظلموا ذمیا، ونحن لا نغشکم مساجد الله، ولا نبدؤکم بقتال حتی تبدؤنا)^۱، واته: (نیوه به ری ی خوتان و نیمه به ری ی خومان، به

^۱ صحیح البخاری، فی صحیح مسلم (۴/۲۲۱۶) رقم (۲۸۸۸).

^۱ البداية والنهاية (۷/۲۸۱).

مهرجيك خوینی کس به ناحق نه‌پژن و ږیځی کس نه‌گرن و زولمیش له‌کس نه‌کهن، نیم‌ش ږیځی مالی خواتان لی ناگرین و شهرتان له‌گهل ناکین تا ټوه شهرمان له‌گهل نه‌کهن).

پاشان ټوانی که مابوون له (خوارج) ه‌کان له (نهروان) کږبونونهو سوپایه‌کی چه‌کداریان دروست کرد و ده‌ستیان کرد به زولم و ږی‌گرتن له موسلمانان و خوین رشتنی خهلك به‌ناحق، وه په‌کم تاون که نه‌نجاماندا نه‌وه‌بوو که په‌کټک له هاره‌لانی پیغمبر (ﷺ) که ناوی (عبدالله ی کوری خهابی کوری نهرت) بوو خو ی و خیزانه‌کی که سکی ه‌بوو به‌لایاندا ټیهری، گرتیان خو ی و ژنه‌کیان سهربری و سکی ژنه‌کشیان هل‌دري^۱

نهم کاره ناره‌وايانه نیمای عه‌لی ناچار کرد به‌ری‌بکمویت بو‌تمی‌کردنیا و ه‌جی‌به‌جی‌کردنی ه‌دی شرعی له‌سریان، کاتیک به‌سوپا‌که‌م‌وه گه‌شته (نهروان) خو ی و (نهری‌بی نه‌نصاری) بو‌ماوه‌به‌کی زور ووت و ویزی له‌گهلدا کردن، به‌لام نه‌گه‌ران‌وهو سودی نه‌بوو، پاش نه‌وه نه‌بو نه‌یوب نالایه‌کی به‌رز‌کرده‌وو ووتی هرکس بیته لای نهم نالایه دل‌تاییت ه‌جی لیتاکین بو‌کنی ده‌روات بابروات، نیمه‌ته‌نها شهر له‌گهل ټواندا ده‌کین که نه‌و تاوانیان کردوو خوینی ناحقیان رشتوو، به‌م‌ش خهلكی‌کی زور له (خوارج) ه‌کان جابوون‌وهو ته‌نها هزار کسیان مایه‌وه، پاشان شهر ده‌ستی پیکردو هر زوو (خوارج) ه‌کان شکان و به‌شی زوری سهرکرده‌کانیان کوژران.

پیغمبر (ﷺ) له‌چند فرموده‌دا نمازی به‌سهرهل‌دانی کو‌مه‌له‌ی (خوارج) کردووو باسی سیفته‌کانی نه‌و کو‌مه‌له‌شی کردوو که چو‌ن قورنان ده‌خوین به‌لام خوای گه‌وره لیتان قبول ناکات، چونکه به‌پی‌ناره‌زووی خویان مانا‌که‌ی لیکده‌ده‌ن‌وهو چو‌ن له‌فرمانی خلیفه‌ ده‌رده‌چن و چو‌ن خوینی موسلمانان ده‌پژن و فرمانی به‌کوشتیان کردووو کوشتیشیان به‌خیریکی گه‌وره له‌قه‌لم ده‌دات.

(زیدی کوری وه‌بی جوه‌نی) که په‌کټک بوو له نه‌ندامانی له‌شکره‌کی نیمای عه‌لی له شهری (خوارج) دا ده‌گه‌رته‌وه که نیمای عه‌لی ره‌زای خوای لیبت فرمووی: له پیغمبر (ﷺ) بیستوه ده‌فرموو: (يُخْرِجُ قَوْمٌ مِنْ أُمَّتِي يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ لَيْسَ قِرَاءَتُهُمْ بِشَيْءٍ وَلَا صَلَاتُهُمْ إِلَى صَلَاتِهِمْ بِشَيْءٍ وَلَا صِيَامُهُمْ إِلَى صِيَامِهِمْ بِشَيْءٍ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ يَحْسِبُونَ أَنَّهُ لَهُمْ وَهَوْ عَلَيْهِمْ)^۲، واته: (کو‌مه‌لیک ده‌رده‌چن له نومه‌ته‌کم، قورنان ده‌خوین، قورنان خویندنی ټوه له‌چاو قورنان خویندنی نه‌واندا ه‌یچ نه، و نویزه‌کانیشتان له‌چاو نویزی نه‌وان ه‌یچ نه، ږو‌ووشتان له‌چاو

^۱ البداية والنهاية (۲۸۸/۷).

^۲ صحيح مسلم (۷۴۸/۲).

رۆژووی نهواندا هیچ نه، قورئان دهخوێن پێان وایه قورئان له گهڵ نهوانه، بهلام له راستیدا له سههر نهوانه).

پاشان ئیمامی عهلی فهرمووی: (نهو سوپایه ی که شهریان له گهڵدا دهکات نه گهر دهیانزانی چ خهیریکیان لای خوای گهوره بو دهوسریت نهوا تهوه کولیان ده کرده سههر کاره که بان" واته بۆ به دهست هێنایی به ههشت" نیشانه ی نهو کۆمه له خهوار بچیش نهوه به که پیاوینکیان تێدا به قولیکێ باسکی پتوه نییهو له کۆتایی قوله که شیدا گۆبه کی وهک گۆی مه مکی پتوه به، چه ند موویه کی سهی له سههره).

(زیدی کوری وهب) ده لیت کاتیک شه ره که کۆتایی پێ هات و (خوارج) هکان شکان، ئیمامی عهلی فهرمووی: (بگه رێن به دوای پیاوه نیو قوله که دا)، نهوانیش گه ران به لام نه یاندۆ زیه وه، پاشان ئیمامی عهلی خۆی هه ستا به ناو کورژراوه کانیاندا گه را، کۆمه لیک جه نازه ی یه نی سه ره که دا که وتبون، فهرمووی له سه ره کیان لاهه رن، که سه یریا نه کرد پیاوه نیو قوله که له زێریاندا به کورژراوی که وتوه.

که ئیمامی عهلی پیاوه که ی به کورژراوی یه نی ته که یری کرد و فهرمووی خوای گه وه ره راستی فهرمووه و پتغه مه ره که شی به نه مانه ت هه واته که ی گه یاندوه، ئا له م کاته دا (عه به یده ی سه لمانی) هه ستاو ووتی به ئیمامی عهلی: (ئه ی سه ره کرده ی مو سه لمانا ن تو نهو خوا به که هه یج خوا به ک نه غه یری نهو نه ییت، تو نه مه ت له پتغه مه ره (ﷺ) گۆی لیبوه؟) ئیمامی عه لیش فهرمووی: (ئه ری بهو خوا به ی که هه یج خوا به ک نه له غه یری نهو نه ییت به گۆی خۆم له پتغه مه ره (ﷺ) بیه ستوه)

ههروه ها (سه ویدی کوری غه فله) ده گه رتیه وه که ئیمامی عهلی فهرموویه تی: گو یتم له پتغه مه ره (ﷺ) بوو ده یفه رموو: (سیخر ج قوم فی آخر الزمان أحداث الأمنان سفهاء الأحلام یقولون من خیر قول البریه یقرؤن القرآن لا یجاوؤ حناجرهم یمرقون من الدین کما یمرق السهم من الرمیة فاینما لقیتموهم فاقتلوهم فإن فی قتلهم أجرا لمن قتلهم يوم القيامة)^۱، واته: (کۆمه لیک له ئومه ته که م ده ره ده چن به ته من مندا لئ و خه ون و ئاواتی پێ نه رخیا ن هه به و فهرموده ی پتغه مه ره (ﷺ) ده لته وهو قورئان دهخوێن به لام له قورقور اگه یان تی به ر نا کات، چۆن سه ره له نه یچر ده ره ده چیت ئا وه له دین ده ره ده چن، نه گه ر پێ یان گه یشتن بیان کورژن، چونکه کوشتیان له رۆژی قیامه تدا لای خوای گه وه ره خه یریکێ زۆر گه وه ری تێدا به).

^۱ صحیح مسلم (۷/۲۴۸) و (البداية و النهاية) (۷/۲۹۱).

^۲ صحیح البخاری (۱۲/۲۸۳- مع الفتح) و صحیح مسلم (۷/۱۶۹- مع شرح النووي).

به همان شیوه (نبوسه عیدی خودری) رهزای خوای لیبت ده گیتسه ده لیت: کاتیک پیغمبر (ﷺ) دوا یه کیک له غزاکان دهست که وته کانی به سر مو جاهده کاندایهش ده کرد، کابرایهک ناوی (ذو الخیرصة التیمی) بوو هات و ووتی: (أعدل یا رسول الله) واته (عادل به نهی پیغمبری خوا)، پیغمبریش (ﷺ) فرمووی: ﴿وبلک ومن یعدل إذا لم أعدل﴾، واته: (فور به سرت، جا کئی عادل ده بیت نه گهر من عادل نهیم)، عومهری کوری خه تابیش ووتی: رینگم بده نهی پیغمبری توخوا با له ملی بدهم، پیغمبر (ﷺ) فرمووی: ﴿دعه فإن أصحابا یحقر أحدکم صلاته مع صلاتهم و صیامه مع صیامهم و یقرؤن القرآن لا یجاوز تراقیهم یمرقون من الدین کما یمرق السهم من الرمية، آیتهم رجل أسود إحدى عضديه مثل ثدي المرأة أو مثل البضعة تدردر و یمخرجون علی حین فرقة من الناس﴾^۲، واته: (وازی لیبتسه، نهمه کومه لیک له گه لدا یه هیتده نویتز کهر و رۆزوو گرن، نویتز و رۆزووی خوتان بی هیچ نیه له چاو نویتز و رۆزووی نهواندا، به لاه له گه ل نهوه شدا چون تیر له نیچر دهرده جیت ناوا له دین دهرده چن.. نیشانه که شیان نهوه یه که پیاو یکی ره شیان له گه لدا یه، دهستکی وهک مملکی نافرته وایه یان وهک پارچه گوشتیک وایه ده لهریتسه وه، له کاتیکدا دهرده چن که ناکوکی و پدرت بوون له نیوان خولکدا هیده).

نبوسه عیدی خودری ده لیت: شایهتی نهدهم که نهمم له پیغمبر (ﷺ) بیستوهو شایهتیش نهدهم که نیمامی علی کاتیک هستا به کوشتیان و خوشی له گه لدا بوو، نهو پیاو یان به کوزراوی هینا بهو شیوه یی که پیغمبر (ﷺ) باسی کرد بوو.

وه ههر نبوسه عیدی خودری رهزای خوای لیبت ده لیت که پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: ﴿غرق مارقة عند فرقة من المسلمین یقتلها أولى الطائفتین بالحق﴾^۱، واته: (کومه لیک دهرچوو له کاتی ناکوکیهک له نیوان موسلماناندا دهرده چن، نهو کومه له موسلمانیه که زیاتر له حقه وه نزیکن نهوان ده یان کوزن).

ناکوکیه کهش مهبست بی ناکوکی نیوان نیمامی علی و معاویه بوو، وه نهو کومه لاش که هستا به کوشتیان کومه له که ی نیمامی علی بوو، وه نهمش به لگیه له سر نهوه یی که کومه له که ی نیمامی علی زیاتر له سر حقه بوو وهک له کومه له که ی معاویه، ههرچنده پیغمبر (ﷺ) هردوو کومه له که ی نیمامی علی و معاویه به موسلمان ناو هینا وه.

^۲ صحیح البخاری و مسلم، و لی صحیح مسلم (۷۴۴-۷۴۵).

^۱ صحیح مسلم (۱۶۸/۷- مع شرح النووي).

پاش نهم رووداوانمو له ناو بردنی خوارجه كان سئ كسسی داخ له دل له له پاشاوهی (خوارج) هكان كه بریتی بوون له (عبدالرحمن كوری ملج و بهرکی كوری عبدالله ی تمیمی و عمری كوری به كری تمیمی) له گدل یه كتر كۆبوونهوه و بریاریاندا ههیه كه یان یه كێك له سهركرده كانی نهو كاتهی موسلمانان بكوژیت و داخی دلی خویان برێژن، وه رێكهوتن له سهركردهی كه عبدالرحمن كوری ملجم نیمامی عهلی بكوژیت و بهرکی كوری عبدالله ی تمیمی له معاویه بكوژیت و عمری كوری به كری تمیمی ههستیت به كوشتنی عمری كوری عاص، كه نهو كاته نهگیری میسر بوو. بۆ نهم مهههستهش بریاریان دا كاتی جی به جی كردنی پیلانه كه بۆ تیرۆر كردنی ههرسێ سهركرده كانی نوێزی بهیانی ههقهدهی رهمهزان بیت، پاشان بهرکی كهوتن بهرهو كوفهو شام و میسر بۆ نهجام دانی پیلانه كه یان. وه له كات و رۆژی دیاری كراودا (بهرکی تمیمی) له رینگهی مزگهوتدا به خهنجهرێكی ژهرهراوی دای له معاویهو برینداری كرد، به لآم معاویه چاك بووهوه و نهمر و بهرکی تمیمی گهراو كوژرا.

عمری كوری عاصیش له میسر به قهدهری خوا نهو رۆژه نهخۆش بوو نهیتوانی بهجته مزگهوت بۆ نوێزی بهیانی و پش نوێزی بۆ خهلك بكات، بۆیه (خارجهی كوری نهی حهیبهی عامری) له جی خوی پاسارد بۆ پشنوێزی، (عمری تمیمی) نوێزانی كه نهو (عمری كوری عاص) نه، به خهنجهره ژهرهراویه كهی له میرابه كهدا لێی داو كوشتی و خهلكه كەش گریان و كوشتانهوه. (عبدالرحمن كوری ملجم) پش له رینگهی مزگهوتدا فرسهتی له نیمامی عهلی هیتا له كاتێكدا كه خهلكی خهبر ده كردهوه بۆ نوێزی بهیانی، له ناو ده رگای مزگهوت كهدا به شمشیرێكی ژهرهراوی دای له سهركردهی نیمامی عهلی و سێ رۆژ به برینداری مایهوه، تا له شهموی یهك شههمی رێكهوتی نۆزدهی رهمهزانی سالی (٤٠) ی كۆچی به پلهی شههادت گهشت، رهاو رجهتی خوای له سهربیت^١

حهوتهم / دابه زینی نیمام حهسهن له خهلیفایهتی بۆ معاویه :

پاش شهید كردنی نیمامی عهلی به یعه درا به نیمامی (حسن) ی كوری و كرا به خهلیفه، نیمامی حهسهنیش رهاو رجهتی خوای لێ بیت ههر له ژبانی باوكیدا هانی باوكی دهدا به رینگه چارهی شمر كیشه كان حمل نه كات، وه نهو جهنگه نۆخوێانهی موسلمانانی به فیتنه كی گهوره دهزانی

^١ البداية والنهاية (٣٢٦/٧-٣٣١) والخلفاء الراشدون بين الاستخلاف والاستشهاد (٢٨٤-٢٩٠).

که هدیه و پادشاهی دولتی اسلامی خستوبوه مترسیهوه، هرچنده دهیزانی که بارکی
له سهر حقه، وه خهفته کی زوری بهو جهنگه خوتیاویانه دهخوارد له نیوان سه حابه کانداندا.

وه له لایه کی تریشموه متمانهی نه بوو به خه لکی کوفو عیراق و دهیزانی هر نهوان هوکاری
سهره کی ههموو فیتنه کاند و چه ندین جار باوکیان دهستخهرو کردبوو وه له کاتی تهنگانه دا پشتیان
لی هه لکردبوو، بویه دهرسا خوشی وه باوکی لی بکه، وه متمانهی نهوهی پی نه ده کردن تا سهر
پشتگیری لی بکه دژی معاویه، بویه پاش شمش مانگ له وهر گرتی خهلافهت، تهنازولی لی کرد
بو معاویه و خوشی بهیعتی دا به معاویه نیز موسلمانان به گشتی بهیعتیاندا معاویه ناوکی و
دووبره کی کوتایی پتهات و موسلمانان ههموو یهک ریز و یهک دهنگ بوونهوهو نهو سالمش ناویرا
سالی (الجماعة).

وه به کوتایی هاتن به خهلافهتی نیمام (حسن) رهزای خوی لیبت خهلافهتی راشدی کوتایی
پتهات کهسی سالی ریکی خایاند، پیغمبر (ﷺ) سه بارهت بهوه فهرموویهتی: ﴿الخلافة بعدی ثلاثون
سنة ثم ملک بعد ذلك﴾^۱، واته: (خهلیفایهتی له دوی من سی سال دهخایهت پاش نهوه دهیت به
پادشاهی).

به راستی نه فهرمودیه له به لکه کانی راستی پیغمبرایهتی (محمد) (ﷺ) که له سهرزهینی
واقعدا هاته دی، چونکه نه بوو کر رهزای خوی لیبت له مانگی (ربیع الأول) ی سالی (۱۱) ی
کوچیدا بوو به خهلیفه، نیمامی حهسینش له مانگی (ربیع الأول) ی سالی (۴۱) ی کوچیدا دهستی
له خهلافهت هه لگرت بو معاویه که نه ماویهش (۳۰) سالی ریک دهکات^۲

سه بارهت به دابزینی نیمام حهسینش له خهلافهتی بو معاویه: حهسینی بهسری ده گیزیهوهو
دهلیت بیستومه له (ابابکر) نهقی کوری حارث رهزای خوی لیبت دهیوت: پیغمبرم (ﷺ)
نبینی له سهر مینهر و حهسینی کوری عهلیش له تهنیشیهوه بوو، پیغمبریش (ﷺ) جاریک سهری
خه لکه کهی کرد و جاریکیش سهری حهسن و دهیفرموو: ﴿إن ابني هذا سيد ولعل الله أن يصلح
به بين فیتین عظیمین من المسلمین﴾^۳، واته: (نه کورهی من سهر کردهو ریزداره، به لکو خوی
گهرهش دوو کۆمهلهی گهرهی موسلمانان له سهر دهستیدا یهک بخات).

^۱ رواه الرمذی وأبو داود وأحمد وابن حبان والطائسی الطبرانی قال الرمذی هذا حديث حسن صحيح وقال الألبانی
فی صحيح سنن الرمذی (صحيح) (۴۸۶/۲) رقم (۲۲۲۶).

^۲ الخلفاء الراشدون بین الإستخلاف والإستشهاد ص ۲۹۴.

^۳ صحيح البخاري رقم (۲۵۰۵).

به‌لئی فرموده‌کدی پیغمبهری نه‌کرهم (ﷺ) هاته‌دی و خوای گموره له‌سەر دهستی نیمام
 حه‌سه‌ن دا کوتای بی و فیتنه خویناویه هینا و ناگری شه‌ری پی کوژانده‌وه، هه‌زاران ره‌حه‌تی خوا
 له‌خوئی و باوکی و هممو هاوه‌لانی پیغمبهر (ﷺ) بیت.

هه‌شته‌م / گه‌یشتنی نیسلام به‌ رۆژه‌لآت و رۆژی رۆژئاوا:

پیغمبهری پێشه‌وامان سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ربیت زۆرجار له‌ فرموده‌ پیرۆزه‌کانیدا
 مژده‌ی نه‌وه‌ی داوه به‌ نومه‌ته‌که‌ی که‌ نه‌م نیسلامه‌ سنوری دورگه‌ی عه‌ره‌ب ده‌شکیتیت و ده‌گاته
 رۆژه‌لآت و رۆژئاوای جیهان و مژده‌شی پێداون که‌ هه‌ردوو ده‌وله‌ته‌ زل هه‌یه‌ که‌ی نه‌و کاته‌ی
 جیهان که‌ ده‌وله‌تی فارس و رۆم بوون له‌سەر دهستی نه‌وان ده‌شکیت و چۆک داده‌ده‌ن بۆ
 موسته‌مانان.

(نافعی کوری عه‌به) ره‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه که‌ له‌ پیغمبهری (ﷺ) بیستوه
 ده‌یفه‌رموو: ﴿تغزون جزيرة العرب فيفتحها الله ثم فارس فيفتحها الله ثم تغزون الروم فيفتحها الله ثم
 تغزون الدجال فيفتحها الله﴾^١، واته: (غزای دورگه‌ی عه‌ره‌بی ده‌که‌ن خوای گه‌وره‌ نازادی، پاشان
 وولاتی فارس خوای گه‌وره‌ نه‌ویش نازاد ده‌کات، پاشان غزای رۆم ده‌که‌ن خوای گه‌وره‌ نه‌ویش
 نازاد ده‌کات، پاشان غزای ده‌جال ده‌که‌ن خوای گه‌وره‌ نه‌ویش نازاد ده‌کات).

وه (ئوبان) پش ره‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه که‌ پیغمبهر (ﷺ) فرمویه‌تی: ﴿إن الله زوي
 لي الأرض فرايت مشارقتها ومغاريها وإن أمتي سيلغ ملكها ما زوي لي منها وأعطيت الكنزين الآخر
 والأبيض﴾^٢، واته: (خوای گه‌وره‌ زه‌وی بۆ کوژدمه‌وه‌ هه‌تا هممو رۆژه‌لآته‌کان و رۆژئاواکانیم
 بی، وه موکت و ده‌سه‌لانی نومه‌ته‌که‌ی من هممو نه‌و شوینانه ده‌گیرته‌وه که‌ بۆ کوژکرایه‌وه، وه
 هه‌ردوو که‌نز و که‌شم پی به‌خه‌شرا، سور و سبی).

نه‌گه‌ر جوان تییی فرموده‌که‌ بکه‌ین ده‌بین که‌ پیغمبهر (ﷺ) مژده‌ی نه‌وه به‌ نومه‌ته‌که‌ی
 ده‌دات که‌ خوای گه‌وره‌ موکتی رۆژه‌لآت و رۆژئاویان پی ده‌به‌خه‌شیت، به‌لام باسی باکور و
 باشوری نه‌کردوه، وه نه‌وه‌بوو پاش ماوه‌یه‌کی کم له‌ وه‌فاتی خوئی راستی نه‌م فرموده‌ پیرۆزه
 هاته‌دی و ده‌سه‌لانی ده‌وله‌تی نیسلامی له‌وسه‌ری رۆژه‌لآته‌وه له‌ چین و ئوقیانوسی ئارامه‌وه

^١ رواه مسلم (٢٢٢٥/٤) حدیث رقم (٢٩٠٠).

^٢ رواه مسلم (٢٢١٥/٤) حدیث رقم (٢٨٨٩).

گه‌یشته نهموسه‌ری رۆژناوا تا مغرب و ئۆقیانوسی نه‌تله‌سی، وه مه‌به‌ستی‌شی له که‌نزی سور و سه‌ی سه‌روه‌ت و سامانی فارس و رۆمه که خوای گه‌وره بهم نومه‌ته‌ی به‌خشی.

وه له فه‌رموده‌یه‌کی تریشدا که (ابوهریره) ره‌زای خوای لیبیت له پیغمبه‌ری (ﷺ) ده‌گیریتوه ده‌فه‌رمویت: ﴿إِذَا هَلَكَ كَسْرَى فَلَا كَسْرَى بَعْدَهُ وَإِذَا هَلَكَ قَيْصَرٌ بَعْدَهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأُتَفَقَّنَ كُنُوزُهُمَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾^۱، واته: (نه‌گهر کيسرا له‌ناوچوو ئێه کيسرای تری به‌دوايدا نایه‌ت، وه نه‌گهر فه‌يسه‌ریش له‌ناوچوو ئێه فه‌يسه‌ری تری به‌دوادا نایه‌ت، وه سویتدیش به‌وه که گیانی محمدي به‌دهسته خه‌زینه‌کانی هه‌ردوکیان له‌رێی خودا سه‌رف ده‌که‌ن).

به‌لێ نهم مژده‌یه‌ش وه‌کو هه‌موو مژده‌کانی تری پیغمبه‌ر (ﷺ) به‌روون و ناشکرای هاته‌دی، نه‌وه‌بوو له‌دوای کوژرانی کيسرا ئێه نه‌ده‌وله‌تی کيسرا و نه‌کيسرايه‌تی بۆ هه‌تاهه‌تایه‌ نهما که پيشه‌ر زیاتر له‌ دوو هه‌زار ساڵ به‌رده‌وام بوو، وه له‌ دوای مردنی فه‌يسه‌ریش بۆ هه‌تاهه‌تایه‌ رۆم که زیاتر له‌ دوو هه‌زار ساڵ ده‌وامی هه‌بوو نهما و کوژانی پته‌ات و دووباره نه‌بووه‌وه.

وه له فه‌رموده‌یه‌کی تردا که (عدي کوري حاتم) ره‌زای خوای لیبیت ده‌گیریتوه ده‌لێت: جارێکیان من له خزمه‌تی پیغمبه‌ردا (ﷺ) بووم، پیاویک له‌وکاته‌دا هاته‌ خزمه‌تی و سکا‌لای نه‌بوونی و فه‌قیرحالی خۆی بۆ کرد، پاشان به‌کیکی ته‌هات و سکا‌لای زۆری چه‌ته‌و رێگری بۆ کرد، ده‌لێت پیغمبه‌ریش (ﷺ) به‌منی فه‌رموو: ﴿يَا عَدِي هَلْ رَأَيْتَ الْحَيْرَةَ؟ قُلْتُ: لَمْ أَرَهَا وَقَدْ أُبَيْتُ عَنْهَا، قَالَ: فَإِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةُ لَرَيْنِ الظُّعَيْنَةِ تَرَحَّلْ مِنَ الْحَيْرَةِ حَتَّى تَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ لِاتِّخَافِ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ، قُلْتُ: فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِي فَأَيْنَ دُعَاؤُ طَيِّ الَّذِينَ قَدْ سَعَرُوا الْبِلَادَ، وَلَكِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةُ لَرَيْنِ الرَّجُلِ يُخْرِجُ مِلءَ كَفِّهِ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ يَطْلُبُ مِنْ يَقْبَلُهُ مِنْهُ فَلَا يَجِدُ أَحَدًا يَقْبَلُهُ مِنْهُ... قَالَ عَدِي: فَرَأَيْتَ الظُّعَيْنَةَ تَرَحَّلْ مِنَ الْحَيْرَةِ حَتَّى تَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ لِاتِّخَافِ إِلَّا اللَّهَ وَكُنْتُ فِيمَنْ افْتَحَ كُنُوزَ كَسْرَى بْنِ هُرْمُزٍ وَلَكِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةُ لَرَيْنِ الرَّجُلِ يُخْرِجُ مِلءَ كَفِّهِ...﴾^۱، واته: (ئه‌ی عه‌دی، ئایا شاری (حیره) ت بینوه؟ وتم: نه‌مبینوه، به‌لام بۆیان باس کردوم، فه‌رموی: ده‌ی نه‌گهر ژایانت درێژه بخایه‌نیت تا‌له‌ته‌ی ناو که‌ژاوه‌که ده‌بینیت له‌ حیره‌وه به‌رێ ده‌که‌ویت هه‌تا ته‌واف به‌ده‌وری که‌عه‌دا ده‌کات له‌ که‌س نا‌ترسیت غه‌یری خوا نه‌بیت، -منیش له‌ دلی خۆمدا و وتم: نه‌ی چه‌ته‌هه‌تایه‌ خه‌لی (طی) له‌ کوئی ده‌بن که‌دوو نایان و رۆژاندوه‌وه-، وه نه‌که‌ر ژایانت درێژه بخایه‌نیت ده‌بینیت که

^۱ صحیح البخاری حدیث رقم (۳۶۱۸) فتح الباری (۶/۶۲۵).

^۱ صحیح البخاری حدیث رقم (۳۵۹۵) فتح الباری (۶/۶۱۰).

خه‌زینه‌کانی کیسرا نازاد ده‌کریڼ، ووتم: کیسرای کورې هورمز؟ فهرمووی به‌لنې کیسرای کورې هورمز، وه نه‌گهر ژيانت دريژه بخايه‌نيت وای ليديت پيار ده‌بينت مشتي پر له نالتون يان زيوه داوا ده‌کات په‌کيک ليې وهرېگريټ، کسی ده‌ست ناکمويټ ليې وهرېگريټ).

عدی پاش گيرانه‌وی فهرموده‌که ده‌لټت: دهی بينيم نافرته له‌ناو که‌ژاوه‌دا له حيره‌وه به‌ريده‌کموت تا ده‌گه‌شته که‌عبو ته‌وافي به‌ده‌وردا ده‌کرد له‌خوا نه‌يت ترسی کسی تری نه‌بوو، وه خوشم په‌کيک بووم له‌واندی که خه‌زینه‌کانی کیسرای کورې هورمزيان نازادکرد، وه نه‌گهر ژيانيشان دريژه بخايه‌نيت نه‌وی پيغمبر (ﷺ) فهرمووی ده‌بين پيار پر به‌مشتي نالتون و زيوه هاوار ده‌کات کس ليې وهرناگريټ).

وه له رپوايه‌تيکی تردا (خيايې کورې ارت) ره‌زای خواي لييت ده‌گيرته‌وه که پيغمبر (ﷺ) فهرموويټي: ﴿وَاللّٰهُ لَيَمُنْ بِهٰذَا اَمْرٌ حَتّٰى يَسِرَ الرَّاٰكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ اِلٰى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ اِلَّا اللّٰهَ اَوْ الذَّنْبَ عَلٰى غَنَمِهِ وَلَكِنَّكُمْ تَتَعَٰجِلُوْنَ﴾^۱، واته: (سویند به‌خوا، خواي گه‌وره نه‌م کاره ده‌کات و به‌جی ده‌گه‌ينه‌نيت هتا وای ليديت ولاخ له شاری (صنعاء) تا شاری (حضرموت) ده‌روات له‌غیبری خوا ترسی کسی تری نايټ و گورگيش به‌سر مهره‌کانبه‌وه ده‌يت، به‌لام نيوه په‌له ده‌که‌ن).

هده‌وه‌ها له فهرموده‌یه‌کی تردا پيغمبر (ﷺ) مزده‌ی نازادکردنی هيندستانيش به‌موسلمانان ده‌دات، نه‌وه‌تا له فهرموده‌یه‌که‌دا که (ثوبان) ره‌زای خواي لييت رپوايه‌تی ده‌کات ده‌لټت: پيغمبر (ﷺ) فهرموويټي: ﴿عَصَابَتَانِ مِنْ اُمِّيْ اَحْرَزَهُمَا اللّٰهُ مِنَ النَّارِ عِصَابَةٌ تَغْزُو الْهِنْدَ وَعِصَابَةٌ تَكُوْنُ مَعَ عِيسٰى بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ﴾^۱، واته: (دوو ده‌ستو کوژمن له نومته‌کم خواي گه‌وره له ناگر پاريزراوی کردون، کوژمليکیان غم‌زای هيند ده‌که‌ن، کوژمليک له‌گهل عيسای کورې مهرمه‌دا ده‌بن).

به‌لنې بو يده‌که‌بجار سوپای نيسلام له سرده‌می نه‌مه‌ويه‌کاندا گه‌يسته وولاتی هيند و نيسلاميان به‌و ولاته گه‌باند و به‌شی زوری هيندستانيان نازادکرد، وه جاريکی تريس له سرده‌می محمدی مه‌دی دا نه‌و وولاته له‌سرده‌ستی له‌شکری نيسلام نازاد ده‌کريته‌وه به‌پشتيوانی خوا.

به‌لنې مزده‌ی راستی پيغمبره (ﷺ) که ده‌فهرمويټ: ﴿لَيَلْفَنَ هٰذَا اَمْرٌ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَلَا يَزُكُّ اللّٰهُ بَيْتَ مَدْرَ وَلَا وَبَرَ اِلَّا اَدْخَلَهُ هٰذَا الدِّينَ بَعَزَ عَزِيزٌ اَوْ يَذُلُّ ذَلِيْلٌ عِزًّا يُعِزُّ بِهَ الْاِسْلَامُ وَذَلَّا يُذِلُّ

^۲ صحيح البخاري، حديث رقم (۳۶۱۲) فتح الباري (۶/۶۱۹).

^۱ رواه النسائي واحمد باسناد قوي، سلسلة الأحاديث الصحيحة (۵۷۰/۴) حديث رقم (۱۹۳۴).

الله به الکفر^۱، واته: (هەر شویتیک شو و پۆزی بگاتن، نهم دینهشی ده گاتن، وه خوای گهوره هیچ مالتیکه دروستکراو له بهرد یان له موو نامیتیت ئیلا نهم دینهی هەر تیدهخت، به سهربرزکردنی سهربرزیک یان به ملکه چ پیکردنی ملکه چیت، سهربرزیکه که خوای گهوره نهم نیسلامهی پی سهربرز ده کات، وهزه لیلیک که خوای گهوره کوفری پی زه لیل و ملکه چ ده کات).

نۆیه م / گپکانیک له حیجاز روودهدات:

(ابو هریره) رهزای خوای لیبت ده گیرتهوه که پیغمبر (ﷺ) فرموویتی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَخْرَجَ نَارٌ مِنْ أَرْضِ الْحِجَازِ تُضِيءُ أَعْنَاقَ الْإِبِلِ بِصُرَى﴾^۲. واته: (قیامت ههتا ناسیت ههتا ناگریک له خاکی حیجاز دپته دهر ملی حوشتر له بوسرا بریقهی پیده داتهوه).

نهم نیشانه گهوره بهش که پیغمبری راستگۆ (ﷺ) ههوالی پنداوین له سالی (۶۵۴) کۆچیدا روویدا، ههروهک (ئیمام شهاب الدین ابو شامهی مقدیسی) له کیتی (الذیل و شرحه) دهیگیرتهوه ده لیت: (له شوی چوار شه مه ریکه وتی (۳) ی جمادی دووه می سالی (۶۵۴) ی کۆچی له شاری مه دینهی پیغمبر (ﷺ) دهنگیکی گهوره هات، پاشان بومله رزه به کی گهوره ی به دوا دا هات که دار و دیوار و ده رگای ده هه ژاند و سه عات به سه عاتیش بهردهوام بوو تا پۆزی جومه، پاشان ناگریکی گهوره له ناوچهی (حره) ی نزیک (قریظه) له دورایی نیو پۆزه ری له شاری مه دینهوه له چاکان دههاته دهروهو بهروو ناسمان تا چاو بریده کرد هه لده جوو، وه ناگر و بهردی توامش وه کو روبرار جوگی گرتبوو، وه کلپو دوکلهی ناگره کش به شیوه کی وا بهری ناسمانی گرتبوو ته نانهت له وولاتی شامیش ده تگوت پۆز گراوه).

وه ده لیت: (که قازی صدرالدین ی ته میمی گهوره ی قازیه کانی دیمه شق بۆی گیرامه وه که گویم لی بوو پیاوێک بۆ باوکمی ده گیرایه وه که لهو کاته دا بۆ ماوه ی چهند شو ملی حوشتره کان له شاری (بوسرا) که شاریکی وولاتی شامو ئیستا پیی دهوتریت (حوران) ده بریقایه وه). که نهمش راستی هاته دی فرموده که ی پیغمبر (ﷺ).

دهیه م / شه پکردن له گه ل تورکدا:

(ابو هریره) رهزای خوای لیبت ده لیت: پیغمبر (ﷺ) فرموویتی: ﴿إِنْ مِنْ أَشْرَطِ السَّاعَةِ أَنْ تَقَاتِلُوا قَوْمًا يَنْتَعِلُونَ نَعَالِ الشَّعْرِ وَإِنْ مِنْ أَشْرَطِ السَّاعَةِ أَنْ تَقَاتِلُوا قَوْمًا عُرَاضَ الْوَجْهِ كَانَ

^۱ صحیح رواه أحمد وابن حبان، وسلسلة الأحاديث الصحيحة (۷/۱) حدیث رقم (۳).

^۲ صحیح البخاری (۷۸/۱۳- مع الفتح) و صحیح مسلم (۳۰/۱۸- مع شرح النووي).

وجوهم المجان المطرقة^١، واته: (يەكەك لە نیشانەکانی قیامت ئەوێه شەر لە گەڵ میللەتەك دەكەن كە پێلاوی لەموو دروستكراو لەبێ دەكەن، وە يەكەك لە نیشانەکانی قیامت ئەوێه كە شەر لە گەڵ میللەتەك دەكەن دەموچاویان پانە، دەموچاویان هەر دەلێی قەلغانی بەچەرم داپۆشراوه).

وہ لە رێوايەتێکی تردا كە هەر (ابو هريره) رەزای خوای لێت دەگیرێتەو دەلێت پێغمبەر(ﷺ) فەرموویەتی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقَاتِلُوا الزَّكَ صَغَارِ الْأَعْيُنِ حُمْرِ الْوُجُوهِ ذُلْفِ الْأَنْوْفِ كَانَ وَجُوهُهُمْ الْمَجَانِ الْمَطْرَقَةُ وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقَاتِلُوا قَوْمًا نَعَالِهِمُ الشَّعْرُ﴾^٢، واته: (قیامت هەتاسێت هەتا شەر لە گەڵ تور كدا دەكەن، میللەتێكن چاویان بچوك و دەموچاویان سور، لوتیا كورت و پان، دەموچاویان هەر دەلێی غەلغانی بەچەرم داپۆشراوه، وە قیامت هەتاسێت هەتا شەر لە گەڵ میللەتێكدا دەكەن كە پێلاوێه كانیان لە موو دروستكراوه).

وہ لە رێوايەتێکی تری بخاریدا: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقَاتِلُوا خُزَا و كِرْمَانَ مِنَ الْأَعَاجِمِ حُمْرِ الْوُجُوهِ...﴾^٣، واته: (قیامت هەتاسێت تا شەر لە گەڵ خوزو كرمان دەكەن، میللەتێکی عەجەمی دەموچاو سوورن...).

وہ (عبدالله كۆری بریدە)ش لە باوكی دەگیرێتەو دەلێت: (لە خزمەت پێغمبەردا(ﷺ) دانیشبووین، گوێمان لێ بوو دەیفەرموو: ﴿إِنَّ أُمَّتِي يَسُوقُهَا قَوْمٌ عَرَضَ الْأَوَّجِ صَغَارِ الْأَعْيُنِ كَانَ وَجُوهُهُمْ الْحَجَفُ ثَلَاثَ مَرَارٍ حَتَّى يُلْحِقُوهُمْ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ أَمَّا السَّابِقَةُ الْأُولَى فَيَنْجُو مَنْ هَرَبَ مِنْهُمْ وَأَمَّا الثَّانِيَةِ فَيُهْلِكُ بَعْضٌ وَيَنْجُو بَعْضٌ وَأَمَّا الثَّالِثَةُ فَيُصْطَلُونَ كُلُّهُمْ مِنْ بَقِيٍّ مِنْهُمْ قَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ هُمُ الزَّكَ أَمَّا الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لِيَرْبِطَنَّ خِيُولَهُمْ إِلَى سَوَارِي مَسَاجِدِ الْمُسْلِمِينَ﴾، واته: (نومەتەكەم لەلایەن كۆمەلەتێكی دەموچاو پانەو راپێچ دەكەن چاوە كانیان بچوكە، دەموچاویان دەلێی قەلغانە (سێ جار)، تەنانت لە دور گەیی عەرەبیشدا شوێنیان دەكەون و راپویان دەنێن، لەجاری یەكەمدا هەر كەسێك هەلێت و رابكات رزگاری دەبێت، وە لەدوو هەمدا هەندێك تیا دەچن و هەندێك رزگاریان دەبێت، بەلام لەسێ هەمدا هەموو ئەوانە كە دەمێننەو دروێنەو قەلچە دەكەن، وێان ئەی پێغمبەری خوا ئەوانە كێن؟ فەرمووی ئەوانە توركن، ئێنجا فەرمووی: سۆنێد بەو كەسە كە گەییانی منی بەدەستە و لاخ و ئەسپە كانیان بەدیواری مزگەوتی موسلمانانەو دەبەستەو).

^١ رواه البخاري (١٠٣/٦- مع الفتح) ورواه مسلم (٢٢٣٣/٤) حديث رقم (٢٩١٢).

^٢ رواه البخاري ورواه مسلم (٣٨/١٨- مع شرح النووي) واللفظ للبخاري.

^٣ صحيح البخاري (٦٠٤/٦- مع الفتح).

پاش گئرانموی فرموده که عبدالله دهلّیت: هر بویه (بریده) ی باو کم همیشه دوو و لاخی به بار و کۆچهوه ناماده بوو بۆ را کردن له ترسی نمو نهاممتهیه که له پیغمبهری (ﷺ) ییستبوو که دوو چاری نومه ته که ی ده بیت له سهر دهستی نمو تور کانه دا.

بدلّی لهم فرموده پیرزانه دا پیغمبهری نیسلام (ﷺ) به نومه ته که ی راده گه به نیت که قیامت هه لئاسیت هه تا شهر له گه لّ میلله تیکدا ده کهن که روخساریان چاو بچوک و لوت کورت و پان و ده موچاو سوور، ده موچاویان ده لّی قه لغانه که به پیسته و چهرم قات قات دابؤشراوه، پتلاوه کانیشیان له موی مهر و مالّات دروستکراوه، ههروه کو کلاشی کوردی نهمرۆی خۆمان، نمو میلله تمش میلله تی تور که، وه تور کیش کاتی خۆی بهو میلله ته دهوتر ا که خه لکی وولاتی مه نغولیا و قه فقامیا و ستوره کانی نهمرۆی روسیا له گه لّ چین و یاباندا، که کاتی خۆی بهو مهمله که تانه دهوتر ا (خوزو کرمان)، وه روخساری ده موچاوی خه لکه که ی جیاوازی هه به له گه لّ روخساری خه لکی تر دا، ته نانه تور که کانی نهمرۆش بهر چه لکه ده چنه وه سهر خه لکی نمو ناوچانه نو نزیکه ی (۸۰۰) سال پیش نیستا له ناوچه کانی خویانه وه کۆچیان کردووه بهره ر پۆژناوا له شسویتی تورکیای نهمرۆدا نیشته جی بوون و هه تا نهمرۆش ههر به تورک ناوده برین.

وه له راستیدا فرموده کانی پیغمبهر (ﷺ) هه مووی هاته دی، وه نومه تی نیسلام نزیکه ی به ک سده شهر ی له گه لّ نمو تور کانه دا کرد، سهره تا له هیزه کانی جهنگیز خانی به کم سهر کرده ی تمار و مه غۆله کانه وه دهستی پیکرد بۆ سهر مهمله که تی خورازم شا له نه فغانستان، دواتر به لاماردانی ئیزان و داگیر کردنی، پاشان به سهر کردایه تی (هۆلاکۆ) ی کورپه زای جهنگیز خان سالی (۶۵۶) ی کۆچی روویان کرده شاری به غدادی پایتهختی خه لافه تی نیسلامی و نهویشیان داگیر کرد و خه لیفه ی موسلمانانان کوش و کۆتایان به خه لافه تی عباسی هیتاو نهاممتهیه کی هیتده گه موره یان به سهر نومه تی نیسلامدا هیتا که له میژووی خۆیدا شتی رای به سهردا نه هاتبوو، ههر شارو مهمله که تیکیش که داگیریان ده کرد پاش قه تل و عام کردنی هه موو خه لکه که ی تهخت و تاراجی شاره که یان به سهریه کدا ده روخانه و ده یان سوتاند، به جۆرێک که ته نها له شاری (به غداد) دا زیاتر له به ک ملیۆن موسلمانانان کوش، هه تا دواتر له وولاتی شام له سهر دهستی سهر کرده به کی نیسلامی به ناوی (سیف الدین قطز) وه موسلمانان کان توانیان له جهنگی (عین جالوت) دا بیانشکینن و کۆتایی به لاپه ره ی رهشیان بهینن له میژوودا.

وه نیمامی نه وه ی ره همتی خوای لیبت که هاوچه رخی شهر ی موسلمانان کان بووه له گه لّ نمو تور کانه دا له شهر حی (صحیح مسلم) دا ده فرموت: (پیغمبهر (ﷺ) چۆن وه سفی کردوون ناوا

به چاوی خۆمان بینمان، چاو بچوک و لوت پان و ده موچاو سور، پتلاوه کانیان له مووی مهر و مالاته کانیان دروست کردبوو^۱

وه مهلات و سهلامی خواش له مهر نهو پیغمبهره بیت که هیچ قسه به کی له خۆ به وه نه کردوه، به لکو ههمووی وه حی بووه و خوی گهوره بۆی ناردوه.

به لام مهر لیره شدا حه زده کهم نامازه به وه به کم که نیمام (ابن کثیر) له تهفسیره به نرخه کیدا له تهفسیری نایهتی: ﴿سَدَّعَوْنَ إِلَى قَوْمٍ أُولَىٰ بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ﴾^۲، واته: (بانه گه شه ده کریت بۆ روو به روو بوونهوی میلله تیکی خاوهن زه بری توند، که ده بیت شهرپان له گه لدا بکهن یان موسلمان بن)، ده لیت که (ابوهریره) رهزای خوی لیبت سه بارهت بهو میلله ته فهرمووی بهتی: (هم البارزون)^۳ واته: (نهوانه بارزه کانیان) پاشان ده لیت که له تهفسیری فهرموده که ی پیغمبهره (ﷺ): ﴿تَقَاتِلُون قَوْمًا نَعَاهُم الشَّعْرُ﴾ واته: (شهر له گه ل میلله تیکدا ده کهن که پتلاوه کانیان له مووی نازه ل دروستکراوه)، (ابوهریره) ده فهرمویت: (هم البارزون، یعنی الأکراد) واته: (نهوانه بارزه کانیان: مه بهست پهی کورده کانه). جا نه گهر لیکدانه وه بۆ جوونی (ابوهریره) رهزای خوی لیبت بۆ نهو فهرموده وه بهرگرین نهوا ده بیت بلتین بهشی به کمی فهرموده که که باس له میلله تیکی چاو بچوک و لوت پان و ده موچاو قه لغانی ده کات، مه بهست پهی مه غوله کانه، وه بهشی دووه بهشی که باس له میلله تیک ده کات که پتلاوه کانیان له مووی نازه له کانیان دروست کراوه مه بهست پهی میلله تی کورده، به تاییه تی میلله تی کورد که هه تانه مروش بهشکی زۆری ههر کلاش له بی ده کات که له مووی مهر و مالات دروستکراوه، خوی گه ورهش له ههمو کس زاناره.

یانزیه م/ سه ره له دانی نزیکه ی (۲۰) درۆن که لافی پیغه مه به رایه تی لی ده ده ن:

(ئوبان) رهزای خوی لیبت ده گیرته وه که پیغمبهر (ﷺ) فهرمووی بهتی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّىٰ تَلْحَقَ قِبَالَ مَنْ أُمِّي بِالْمُشْرِكِينَ وَحَتَّىٰ يَعْبُدُوا الْأَوْثَانَ وَإِنَّ سَيِّكُونَ فِي أُمِّي ثَلَاثُونَ كَذَابُونَ كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ لَا نَبِيَّ بَعْدِي﴾^۴، واته: (قیامهت هه تانسیت هه تا جهند هۆزیک له ئومه ته کهم

^۱ شرح (صحیح مسلم) للأمام النووي (۳۷/۱۸-۳۸) وفي جامع الأصول (۴۰۴/۱۰).

^۲ الفتح: (۱۶).

^۳ تفسیر ابن کثیر (۵، ۶۲۱)، تحقیق عبدالرزاق مهدي، وفي صحیح البخاري رقم (۳۵۹۱) وفي جمع الفوائد رقم (۹۸۶۹).

^۴ سنن أبي داود (۳۲۴/۱۱) مع عون المعبود، والترمذي (۶/۴۶۶) مع تحفة الأحوذی، وقال هذا حديث صحيح، وقال الألباني (صحیح)، انظر صحیح الجامع الصغير (۶/۱۷۴) رقم (۷۲۹۵).

ده گهنهوه بهی باوهره کان و ده چنهوه لایان، وه هتا وای لیډیت بت ده پرستنهوه، له نومه ته کهمدا سی دروژنی تیدا پیدایا ده بیت، هه موویان لافی نموه لیډه ده ن که یتغمبهرن، منیش کوژانی یتغمبهرانم و له دواي منیش یتغمبهر نایهت).

وه له ریوایه یتکی تردا (ابوهریره) رهزای خواي لییت ده گیرتهوه که یتغمبهر (ﷺ) فرموویته: ﴿لا تقوم الساعة حتى یبعث دجالون کذابون قریب من ثلاثین کلهم یزعم أنه رسول الله﴾^۱، واته: (قیامت هه لناسیت هه تا نزیکه ی سی جادوگری دروژن سه ره لډه ده ن، هه موویان لافی نموه لیډه ده ن که یتغمبهری خوان).

ههروه ها (سهری کوری جنډب) رهزای خواي لییت ده گیرتهوه که یتغمبهر (ﷺ) وتاریکیدا بهوئی خوژگیرانه وه له سه رده می خویدا، تیایدا فرمووی: (إنه والله لا تقوم الساعة حتى یتخرج ثلاثون کذاباً آخرهم الأعور الکذاب)^۲، واته: (نممو سویتد به خوا- قیامت هه لناسیت هه تا سی دروژن ده رده چن که کوژایه که یان کویره ی دروژنه)، مه بهست بی ده جاله.

وه له ریوایه یتکی تردا (حذیفه ی یانی) رهزای خواي لییت ده گیرتهوه که یتغمبهر (ﷺ) فرموویته: ﴿سیکون فی امتی کذابون سبعة وعشرون منهم أربع نسوة وأنا خاتم النبیین لا نبی بعدی﴾^۳، واته: (له نومه ته کهمدا (۲۷) دروژن پیدایا ده بن که چواریان نافرهن، لافی یتغمبهرایه تی لی ده ده ن، منیش کوژانین یتغمبهرم یتغمبهری ترم له دوا نایهت).

نه گهر نیمش چاویک به لاپه ره کانی میژوودا بخشیتنهوه، ده یسین که هیشتا یتغمبهر (ﷺ) له ژایاندا بو، که دوان لهو دروژنانه ی لافی یتغمبهرایه تیان لی ده دا سهریان هه لدا، یه که میان (موسه یله ممی دروژن) بو که له بهمامه وه له (بنی حنیفه) سه ری هه لداو ده یگوت خوا کردوومی به شه ریکی محمد (ﷺ) له یتغمبهرایه تیدا، وه لاسای قورنانی ده کرده وه ده یگوت منیش نایه تم له لایه ن خواوه بو دیت، پاشان نوژی له سه ر خه لک لابر دوو عه ره ق خوار دنه وه زینا کردنی بو حه لال کردن و خه لکیکی زوړیش پی هه ل خه لته تان و له ده وری کو بو ونه وه، تا به فرماني (ابوبکری صدیق) رهزای خواي لییت خالدي کوری وه لید به سوپایه کی گموره وه نارد و به لاماری دان و خه لکیکی زوړی لی کوشتن و موسه یله ممی دروژنیش کوژراو فیتنه که ی کوژانی یتها.

^۱ صحیح البخاری (۶/۶۱۶) - مع الفتح و صحیح مسلم (۱۸/۴۵-۴۶ - مع شرح النووي).

^۲ مسند احمد (۵/۱۶) - بهامشه منتخب کز العمال و هو صحیح.

^۳ مسند احمد (۵/۳۹۶) و صحیح الجامع الصغیر (۴/۹۷) رقم (۴۱۳۴) وقال الهیثمی (رواه احمد والطبرانی فی الکبیر والأوسط، والبخاری، ورجال البزار رجال الصحیح. مجمع الزوائد (۷/۳۳۲)).

دووه میشیان (نەسوەدی عەنسی) بوو کە لە خێڵی (مەزح) لە (صنعاء) سەری هەڵداو بەهەمان شێوە لافێ پێغەمبەرپەتی لێ داو لە پێگەی سێحەر و جادوو و زمان لوسییهوه خەڵکیکی زۆری هەڵخەڵەتاند و توانی دەست بگرێت بەسەر یەمەندا، تا دواتر (فەیرۆزی دەیلەمی) بەهاوکاری ژەنەکی کە نەسوەدی عەنسی لێ داگیر کردبوو توانییان بیکوژن، لەوکاتەشدا سوپای ئیسلام گەیشتە سەریان و خەڵکیکی زۆر لە شوێنکەوتوانی کوژران و ئەوانی تریش بلاویان لێ کرد و فێتەکی کۆتایی پێتات.

پیغمبریش (ﷺ) پیش وفات کردنی به چمند رۆژنك هموالی كوشته نه كهی به هاوه له كانی دا
لهو رۆژ و سه عاتهی كه تیایدا كۆژرابوون، وه پاش وفات كردنی مهلات و سه لامی خوای
لهسهریته به (۱۰) رۆژ راستی همواله كه گهیشه شاری مه دینه، ههروهك پیغمبر (ﷺ) باسی
كردبوو.

وه له زهمانی ئه بوبه کړی صدیقشدا له خپلې بهنې نهمه ده له ناوچه ی خه یبر (طلیحه ی کورې خو یلندی نهمه دی) سه ری هه لدا که ده یووت منیش پیغمبرم، تا خالی دی کورې وه لید به سوپا که یوه په لاماری داو شکاندی نه ویش هه لته ات و بهنای برده بهر پاشا کانی (غسان) له وولاتی شام، به لام دواتر توبه ی کردو گه راپه وه و موسلمانیکې زور باشی لی دهرچوو. وه هه له سه رده می ئه بوبه کړیشدا نافرته یتک به ناوی (سه جاحی کچی سوهید) له خپلې (تغلب) سه ری هه لدا که لافی پیغمبرایه تی لی ده داو عه شیرته ی (تیم) هه موو شوینی که وتن و دواتر له گه ل موسه یلمه می دروزندا رینکه وتن و شوی پیکرد و ماره ییه که شی نه وه بوو که نوژی عه سری له سه ر خه لک هه لگرت. به لاه له سه رده می معاویه دا گه راپه وه توبه ی کرد و موسلمانیکې باشی لی دهرچوو.

وہ لہ زہمانی (عبداللہ کوری زوبیر و عبدالملک ی کوری مہروان) بشدا لہ عہدہ تی (ثقیف) پیاوٹک پیدابو بدناوی (مختاری کوری ندبوعوبیدی ثقفی) فیتہ کی گہورہ ی نایہوہو دہیگرت من پیغمبرم و نامہ کانیسی بدناوی (مختار پیغمبری خوا) وہ مژر دہ کرد.

وه (متنبی) شاعری ناوداری عہد ہب لہ سہرتای زبانیڈا لافی پیغمبرایہ تی لی دہدا، بہ لام دواہی
توبہی کردو لہو قسہیدی بہ شیمان بووہ وہ.

وہ لہ سردہمی (معمد)ی خلیفہی عباسی شدا فیتہی زنجہ کان روویدا کہ دہستیان گرت
بہسدر باشوری عیّر اقدّا و خرابہ کاریہ کی گہ لیک زوریان کرد، وہ سر کردہ کمیان ناوی (بہبود) بو
کہ دہ یگوت خوا منی کردوہ بہ پیغمبر، بہ لّام من قبولم نہ کردوہ.

وه له سردهمی (مکفی) خلیفهی عباسیشدا فیتهی (قراطة) پروی داو ماوهیه کی زۆری
 خایاند و خەلکیکی زۆریان گومرا کرد و خراپه کاری و فسادیکي زۆریان نایهوه، ئەم کۆمەڵەش
 له بیروباوهێره کانیاندا زۆر له شیوعیه کانی ئەمرۆ دهچوون، وه یه کێک لهسەر کرده کانیان ناوی (یحیی
 کوری زکرویهی قرمطی) بوو لافی پێغمبرایهتی لی دهاو له دواي خوێشی (حسین) ی برای به ههمان
 شیوه، وه خالێک به ده موچاویهوه بوو ده یگوت ئەمه نیشانهو مۆری پێغمبرایهتیه کهمه.

وه له دواي ئەمانیش کۆره مامه که یان که ناوی (عیسی کوری مهروه) بوو لافی پێغمبرایهتی
 لی دهاو ده یگوت (مذخر) له قورئاندا که خوا باسی ده کات منم، وه خزمه تکاریکي هه بوو ناوی
 نابوو (المطوق بالنور) واته (داپۆشراو به نور) و توانی دهست به سهر بهشیکي زۆری وولاتی شامدا
 بگریت و خراپه کاریه کی زۆر بنێتهوه تا دواتر کوزراو به دۆزهخ شاد بوو.

وه له سردهمی (مقتدر) ی خلیفهی عباسیشدا سهر کردهیه کی تری ئەو (قرمطی) یانه به ناوی
 (ابو طاهری قرمطی) به ههمان شیوه فسادیکي گهروهی نایهوه و تهنا نهت له سالی (۳۱۷) ی
 کۆچیدا پهلاماری که عه به داو بهرده رهشه کهشی له شیونی خۆی هه لکۆلی و قهتل و عامیکي زۆری
 خەلکی مه کهو حاجیه کانی ئەو سالتەشی کرد.

وه له سردهمی (راضی) خلیفهی عباسیشدا (محمد کوری عه لی سه له غانی) که ناسرا بوو به
 (ابن ابی العراق) سه ری هه لدا که لافی خوا بهتی و مردوو زیندوو کرد نه وه ی لی دهاو تا دواتر خۆی
 و کۆمەڵیکي زۆر له شوێنیکه مۆ توانی کوزران.

وه له سردهمی (مطیع) ی خلیفهی عباسیشدا کۆمەڵێک پهیدا بوون پێان دهوتر (تناسخیه)
 کوریکي گهغیان تیاوو ده یگوت رۆحی نیما می عه لی هاتۆته له شم و ژنه کهشی ده یگوت منیش
 رۆحی (فاطمة) م کراوه به بهردا و په کێکی تریشیان ده یگوت من جبرائیلیم، دواتر گهیران و زۆریان
 لێدرا تا به فهرمانی (معز الدوله) نازاد کران.

وه له سردهمی (مستظهر) ی خلیفهی عباسیشدا له سالی (۴۹۹) ی کۆچی دا پیاویک له
 دهوروه ری (نهاوند) پهیدا بوو لافی پێغمبرایهتی لی دهاو هه ندیک خه لک شوێنی کهوتن، به لام
 گهراو کوزرا.

وه پیاویکی تریش لافی پێغمبرایهتی لی دهاو خۆی ناو ناسوو (لا) وه ئەو فهرموده یه ی
 پێغمبر (ﷺ) که ده فهرمویت (لا نبی بعدی) هه لی ده گهیرایهوه ده یگوت ئەو (لا) یه بۆ نه فی نه
 به لکو مه بهستی له ناوی منه، واته (لا) له دواي من ده ییت به پێغمبر.

وه همر له سردهمی عباسیه کاندایا نافرته تیک لافی پیغمبرایه تی لی ده دا، وه کاتیک که پیتان ده گوت پیغمبر (ﷺ) فرموده تی (لا نبی بعدی) واته (له دواى من هیچ پیغمبریک نایهت)، ده یگوت: خو نموتوه (لا نبی بعدی) واته مهبستی له پیغمبری یار بووه نهک پیغمبری ژن.

وه له کوتانی سدهی رابردوشدا چهند کۆمهلتیکی سرلی شیواو پیدابوون که سرکرده کانیان لافی پیغمبرایه تیان لی ده دا، وه ک قادیانی یه کان که سرکرده کهیان (میرزا غلام احمد) له وولاتی هیند ده یگوت من پیغمبرم له لایه ن خواوه وه حیم بو دیت و مزگوتنه کهشی ناونابوو (مسجد الاقصی) و گونده کهشی ناونابوو (مکه المسیح) تا له سالی (۱۳۳۶) ی کۆچیدا خواى گهوره به دهردی سکهوون دای رزاند و له ناودهست خانهدا رۆحی دهرچوو.

وه ههروهها به هائییه کانییش که به سرکرده کهیان ده گوت (بهاء الله) و لافی خواپه تی لی ده داو خه لکیکی زۆری گومراو سرلێشیواو کرد و نینگلیزه کان پالېشتیان ده کرد بو شیواندنی نایینی نیسلام و نانهوی فیتنه له ناو موسلماناندا.

وه له سهره نای هه شتا کانیشدا پیاویک له سودان به ناوی (محمد محمود طه) بانگه شهی پیغمبرایه تی بو خۆی ده کرد و به هۆی نوسین و ووتاره کانیه وه خه لکیکی زۆری گومرا کرد، تا له سالی ۱۹۸۵ دا حکومه تی سودان حوکمی (مرتد) ی به سهردا سه پاند و له سیداره ی دا^۱

بهم شیویه ژماره ی نمو درۆزنانه ی که لافی پیغمبرایه تی لی ده ده ن هه تا نهمرۆ خۆی له (۳۰) نزیک کردۆتوه که کۆتاییه کهشیان مسیحی ده جال ده ییت وه که له فرموده که ی پیغمبردا (ﷺ) هاتوه، نهمه جگه له ژماره یه کی ئیجگار زۆر که لافی مه هدییه تیان لی داوه که له ژماره نایه ن.

وه له م سلانه ی دوايشدا له کوردستانی خۆمان له ناوچه ی پشدر پیاویک په یدابوو، به ناوی شیخ مصطفی ده یگوت له لای خواوه وه حیم بو دیت، وه کتییکیشی بلاو کرده وه که گوايه له لایه ن خواوه بو ی هاتوه به ناوی (کلام الله آخر ما انزل بعد القرآن) که له سر شیویه قورئان سوره ت سوره تی کردبوو وه به (ﷺ) سوره ته کانی دهستی پی ده کرد، به لام دواتر خۆی و چهند هاوه لکیکی له شاری ههولێر کۆژران.

دوانزه یه م/ هه رجه و کوشتاری موسلمانان له نیوان خویاندا:

(نهبو موسای نه شعهری) ره زای خواى لییت ده گێرتیه وه که پیغمبر (ﷺ) فرمودیه تی: ﴿إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ الْمَرْجِ، قَالُوا: وما المَرْج؟ قال: القتل، إنه ليس بقتلكم المشركين ولكن قتل بعضكم

^۱ قیامه تی گجکه، عمر سلیمان الاشقر، وه گێترانی ژبوانی گه لاتی، ل ۱۹۲

بعضاً، حتى يقتل الرجل جاره، ويقتل أخاه، ويقتل عمه، ويقتل ابن عمه، قالوا: ومعنا عقولنا يومئذ قال إنه لينزع عقول أكثر أهل ذلك الزمان ويخلف له هباء من الناس يحسب أكثرهم أنه على شيء وليسوا على شيء^١، واته: (له پیش هاتنی قیامتدا هرهج ده بیت، ووتیان هرهج چیه؟ نهویش فهرمووی: کوشتن، مهبستم پی کی کوشتاری کافران و بی دینان نیه، بهلکو خوژان لهناو خوژاندا یه کتر ده کوژن، تا وای لی دیت پیاو دراوسی که ی خوی ده کوژیت و برای برای خوی ده کوژیت و مام و کوره مامی خوی ده کوژیت ووتیان جا لهو کاتهدا عه قلمان لای خو مانه؟ نهویش فهرمووی: عه قلی خه لکی نهو زه مانه هه لده گیریت و خه لکانیکی سووک بی نرخ ده میتنه وه زوره دیان خو یان به شت ده زانن و به لام هیچیش نین).

(ابوهریره) ش له یتغمبه ره وه (ﷺ) ده گیر یتنه وه که فهرموویه تی: ﴿والذي نفسي بيده لا تذهب الدنيا حتى يأتي على الناس يوم لا يدري القاتل فيم قتل ولا المقتول فيم قتل فقيل كيف يكون ذلك يكون ذلك قال المرح القاتل والمقتول في النار﴾^٢، واته: (سویند بهو که سه ی گیانی منی به ده سه، دونیا کوژانی پنایه ت همتا روژتیک دیت به سه ر خه لکدا پساو کوژ نازانیت له سه رچی ده کوژیت و کوژراویش نازانیت له سه رچی کوژراوه، ووتیان: نهو چو ن ده بیت؟ فهرمووی که هرهجه، بکوژ و کوژراو هره دوو کیان له ناگردان).

وه له فهرموده یه کی تر دا که عامری کوری سه عد له باو کیه وه ده یگیر یتنه وه که یتغمبه ره (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿سألت ربي ثلاثا فأعطاني ثنتين و منعتني واحدة سألت ربي أن لا يهلك أمي بالسنة فأعطاني و سأله أن لا يهلك أمي بالفرق فأعطانيها و سأله أن لا يجعل بأسهم بينهم فمنعنيها﴾^٣، واته: (داوای سنی شتم له خوا کرد، نهویش دو انیانی پی به خشیم به لام نهو ی تریانی نه دامی، داوام له خوا کرد که سه رتا پای نومته کم به گرانی لهناو نه بات، نهویش پی به خشیم، وه داوام لی کرد که نومته کم سه رتا پای به لافاو لهناو نه بات، نهویش دامی، وه داوام لی کرد که نومته کم خو یان لهناو خو یاندا یه کتر لهناو نه بدن، به لام نه میانی نه دامی).

وه هره له به شیکی تری فهرموده یه کدا که نیمام (مسلم) له (ثوبان) وه ره پتوایه تی کرد وه یتغمبه ره (ﷺ) ده فهرمویت: ﴿واني سألت ربي لأمتي أن لا يهلكها سنة عامة و أن لا يسلط عليهم عدوا من سوى أنفسهم فيستبجح بيضتهم وإن ربي قال يا محمد إني إذا قضيت قضاء فإنه لا يرد واني

^١ رواه احمد باسناد صحيح وسلسلة الأحاديث الصحيحة (٢٤٨/٤) ورواه ابن ماجه والبخاري في شرح السنة.

^٢ صحيح مسلم (٢٢٣٢/٤) رقم (٢٩٠٨).

أعطيتك لأمتك أن لا أهلكهم بسنة عامة وأن لا أسلط عليهم عدوا من سوى أنفسهم يسيح يضتهم ولو اجتمع عليهم من بأقطارها أو قال من بين أقطارها حتى يكون بعضهم يهلك بعضا ويسبي بعضهم بعضا^١، واته: (داوام له خوای خوّم کرد بۆ نومه ته کم که به گرانیه کی سهرتاپا له ناویان نه بات، وه دوژمنیکی غیری خوژیان به سهردا زال نه کات که هه تکیان بکات و له ناویان به ریت، خوای گه ورهش ووتی نهی محمد من که کاریکم قهزا کرد قهزا کم رته ناکریتسه، وه من نهوم داوه به نومه ته که ته به گرانیه کی سهرتاپا له ناویان نه بزم وه دوژمنیکیان به سهردا زال نه کم له غیری خوژیان که هه تکیان بکات و له ناویان به ریت، نه گهر هه موو مهمله که ته کانی دویاش له سهریان کوینه وه په لاماریان به دن هه تا نهو نه بیت که خوژیان به کهر له ناو خوژیاندا له ناو بهرن و خوژیان هه تکی ناموسی به کهر بکه ن).

به راستی نه م فرموده پیرۆزانه زۆر به راشکاوی بۆمانی روون ده که نهو که نومه ته نیسلام هه رگیز دوژمنانی ناتوان له ناوی بهرن و زه فهری به بهرن، به لکو هه رچی نه هه مته تی و لاوازی و به ده لاکه ت چوونی هه به هه مووی له ریی ناکوکی و دوو به ره کی و شه ر و کوشتاری ناو خوژیانده وه دوچار ی ده بن، به راستی نه م فرمودانه ی پتغم به ر (ﷺ) هه مووی وه ک به ری به دیان روون و ناشکرا هه تونه ته دی و هه تا نه م رۆش هه ر به رده وامن، هه ر له سهرده می سه حابه کانه وه خوا لیان را زی بیت هه تا نه م رۆ نه ونده ی که مو سله مانان له ناو خوژیاندا یه کۆریان کوشتوه و خوینی یه کۆریان به ناحق رشتوه، هه رگیز کافران و دوژمنانی نیسلام نه یانته وایوه چاره کی نه ونده خوینی مو سله مانان بریزن. ده بین به کۆی هه موو غهزا کانی پتغم به ر (ﷺ) و هه موو غهزا کانی سهرده می خوله فای راشدین به روخانی هه ردوو ده ولته تی فارس و رۆمیشه وه هینه ی شه ری (صفین) مو سله مانان تیدا شهید نه کراوه، وه نه گهر چا وێک به لا په ره کانی میژوودا بخشیتن، ده بین که هۆکاری رووخانی هه موو ده ولته نیسلام یه کان شه ر و کوشتار و ناشویی ناو خوژبووه، وه هه می شه دوژمنانی نیسلام له کاتی که دا فرسه تیان له نومه تی نیسلام هه تا وه که زانیویه له ناو خوژیاندا دوو به ره کی ناکوکیان ته دایه، وه له هه ر کات و شویتیکدا مو سله مانان توانی تیان ناکوکی و دوو به ره کی ناو خوژیه لا بنین نهوا خوای گه وره به سه ر دوژمنانیاندا سه ری خستون و زالی کردوون، وه دوژمنانی نیسلام هه رچه نده هیزو ده سلاتیان هه بویت، به لام هه می شه له روو به روو بوونه ی چه کداریدا له گه ل مو سله ماناندا شکاون و به زیوون، ته نها لهو کاتانه دا نه بیت که مو سله مانان له ناو خوژیاندا ناکوک بوون، نهو هه وه ک بینمان گه وره ترین

^١ صحیح مسلم (٢٣١٥/٤) رقم (٢٨٨٩).

تواناو دهسه لاتی سربازی نهم سردمه که خوی لهیه کیتی سؤفتی شیوعیدا دهواند، لمبردهم گهلیکی رهش و پروتی موسلمانان وه گهلی نهفغانیدا بهجوکدا هات و شکا، بهلام شهر و کوشتار و خوین رشتی ناوخوی موسلمانان له نهفغاندا، بمر و رهنی چهند سالتی ئمو جیهاده پیروزی بهبا دا و بهو ناکامه دلتزیتنه گه یاند که بینمان.. ئممو پتقمبیری ئیسلامیش (ﷺ) که دهیزانی نهمه قهدهری نهم نومتهیه و له نهمه لدا لمبیری نوسراوه و رت کردنموهی نیه، بویه بهناچاری به هممو شیوهیه که هانی موسلمانانی داوه له کاتی پروودانی ئمو فیتمو ههره جو کوشتاری ناوخویهدا دووره بهرین بن و دهستان نهچیتنه خویتی به کمر.

نمونه‌ها لهم فرموده‌ی‌دا که نیمای موسلیم له (أبو بكر) هوه ریوایه‌تی ده‌کات یتفه‌م‌بر (ﷺ) ده‌فرمویت: ﴿إِنَّمَا سَتَكُونُ فِتْنٌ أَلَا تُمْ تَكُونُ فِتْنَةً الْقَاعِدُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْمَاشِي فِيهَا خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي إِلَيْهَا أَلَا فَإِذَا تَزَلَّتْ أَوْ وَقَعَتْ فَمَنْ كَانَ لَهُ أَهْلٌ فَلْيَلْحَقْ بِقَوْمِهِ وَمَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَلْحَقْ بِأَرْضِهِ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ أَهْلٌ وَلَا غَنَمٌ وَلَا أَرْضٌ قَالَ يَعْمَدُ إِلَى سَيْفِهِ فَيَذْهَبُ عَلَى حَدِّهِ يَحْجَرُ ثُمَّ يَلْتَجِئُ أَنْ اسْتَطَاعَ النِّجَاءَ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتُ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتُ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتُ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ أَكْرِهْتُ حَتَّى يُنْطَلَقَ بِي إِلَى أَحَدِ الصَّفِينِ أَوْ أَحَدِ الْفَتَنِ فَضَرَبَنِي رَجُلٌ بِسَيْفِهِ أَوْ بِجِيءٍ سَهْمٍ فَيَقْتُلَنِي قَالَ يَبُوءُ بِأَعْمِهِ وَإِثْمِكَ وَيَكُونُ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ﴾، واته: (له‌دوای من فیتنه‌ی زۆر رووده‌دات، پاشان فیتنه‌یه‌ک دیت نموه‌ی دانیشتیبت تیایدا باشره له‌وه‌ی تیایدا ده‌روات، نموه‌شی که ده‌روات باشره له‌وه‌ی که هه‌وتی بۆ ده‌دات، هه‌ر کاتیک نه‌و فیتنه‌یه‌ی رووی دا، نموه‌ی حوشه‌ی هه‌یه‌ با بچیته‌ به‌ لای حوشه‌که‌ی خویمه‌، وه‌ نموه‌ی که خاڤو زه‌وی هه‌یه‌ با بچیته‌ به‌ لای خاڤو زه‌ویه‌که‌ی خویمه‌. پیاویکیش ووتی: نه‌ی یتفه‌م‌بری خوا! نه‌ی نه‌ گه‌ر یه‌کیک نه‌حوشه‌و نه‌ مه‌رو نه‌ زه‌وی هه‌بوو چی بکات؟ نه‌ویش فرموی: با به‌ردنیک هه‌ل‌گه‌ریت و شمشیره‌که‌ی خوی بی‌ بشکی‌تیت و پاشان بۆی ده‌رچیته‌، نه‌ گه‌ر توانای ده‌رجونی هه‌بو. خوایه‌ شاهیده‌ یتم ووتن، خوایه‌ شاهیده‌ یتم ووتن خوایه‌ شاهیده‌ یتم ووتن. پیاویکی تریش ووتی: نه‌ی یتفه‌م‌بری خوا نه‌ گه‌ر به‌زۆر راپینچیان کردم بۆ یه‌کیک له‌ دوو به‌ره‌که‌ی شه‌ره‌که‌و پیاویک به‌ شمشیره‌که‌ی لیبی دام یان تیریکم به‌رکه‌وت و کوژرام؟ نه‌ویش فرموی: گونا‌هی خوی و گونا‌هی تۆش ده‌چیته‌ نه‌ستوی نه‌و و ده‌چیته‌ ناگه‌ره‌ه‌).

^۱ صحیح مسلم (۲۱۲/۴-۲۲۱۳) رقم (۲۸۸۷).

همروه‌ها (ابوذر) رهزای خورای لیبت ده‌گیر پتموه که پیغمبر (ﷺ) پی‌ی فرموو: ﴿أرأيت إن قتل الناس بعضهم بعضا حتى تفرق حجارة الزيت من الدماء كيف تصنع؟ أقعد في وأغلق عليك بابك، قال: فإن لم أترك؟ قال: فأت من أنت منهم فكن فيهم، قال: فأخذ سلاحه؟ قال: إذن تشاركهم فيما هم فيه ولكن إن خشيت إن يروك شعاع السيف فائق طرف رداك على وجهك حتى يوء يائه وإمك ويكون من أصحاب النار﴾^۱، واته: (نه‌گهر رۆژیک هات و خه‌لک کهوتنه کوشتی یه‌کەر تا وای لیبت به‌رده‌کانی زه‌یت) (که شویتیکه له‌شاری مه‌دینه) له‌خویندا نوقم ببن، چی ده‌که‌یت؟ دانیسه له‌مالی خویندا و ده‌رگا له‌سەر خویندا، ووتی: نه‌ی نه‌گهر وازیان لی نه‌هتنام، نه‌ویش فرمووی: یش له‌گه‌ل کیندا بویت هر له‌گه‌ل نه‌واندابه، ووتی: نه‌ی شمشیره‌کم له‌گه‌ل خویم به‌رم؟ نه‌ویش فرمووی: کهواته تویش به‌شدار ده‌بیت له‌تاواندا له‌گه‌ل یاندا، به‌لام نه‌گهر زانیت شمشیریان لی به‌رز کردیتهموهو بریسکه‌کی ترساندیتی، نه‌وا لیواری عه‌باکەت به‌ده‌موچاوتدا، بو نه‌وه‌ی نه‌گهر کوشتی گوناھی خوئی و تویش به‌چینه نه‌ستوی و پی‌ی به‌چینه ناگری دۆزه‌خ).

لەم فرموده پیرۆزانه‌وه بومان ده‌رده‌که‌وت که‌له‌کاتی فیتنه‌و کوشتاری موسلمانان له‌نیوان خویندا به‌هیچ شیوه‌یه‌ک به‌شداربوون جائز نیسه، به‌لکو دوره‌به‌ریزی و هه‌له‌هاتن له‌و فیتانه‌ جی‌به‌جی کردنی فرمانی خواو پیغمبره‌که‌به‌تی (ﷺ) ته‌نانه‌ت نه‌گهر به‌زۆریش راپه‌چکرایت نابیت ده‌ست بکه‌یتهموه، به‌لکو بکوژریت باشوه له‌وه‌ی بکوژیت.

به‌لام لی‌ده‌ا مه‌سه‌له‌یه‌کی گرنگ هه‌یه‌ چه‌زده‌کم ناماژه‌ی پی‌یکم نه‌ویش نه‌وه‌یه که هه‌ندیک له‌ موسلمانانی نه‌مڕۆ نه‌و فرمودانه ده‌که‌ن به‌بیانوو بو‌خۆزینه‌وه له‌جیهادی کافر و تاغوتان و نه‌و رۆژمه‌سته‌مکارانه‌ی که نه‌مڕۆ به‌زه‌بری ناگر و ناسن حوکی خویان وه‌لاناوه‌و یاسا ده‌ستکرده‌کانیان به‌سەر گهلانی موسلماندا چه‌سپاندوه‌وه، وه‌سوکیه‌تی به‌هه‌موو پیرۆزیه‌کانی ئیسلام و موسلمانان ده‌که‌ن، به‌بیانوی نه‌وه‌ی که جیهاد کردن له‌گه‌ل‌یاندا له‌ریزی نه‌و فیتانه‌یه که پیغمبر (ﷺ) نه‌هی لی‌کرده‌وه، چونکه له‌ریزی نه‌وانیشدا نوێژکەر و موسلمان هه‌یه، پی‌ناگا له‌وه‌ی که گه‌وره‌ترین فیتنه وه‌لا خستنی حوکی خواو کارنه‌کردن به‌شرعی ئیسلامه که جیهادی نه‌و تاغوتانه‌ی پی‌ده‌بیت به‌فرزی عه‌ین له‌سەر هه‌موو موسلمانان هه‌تا حوکی خوا ده‌گه‌رپتموه، وه

^۱ صحیح رواه احمد و ابو داود و الحاكم.

هەر کەسیکیش لە ژێر ئالای ئەو تاغوتانەدا بچەنگی نەوا بە ئیجماعی زاناکانی ئیسلام حوکمی
نەوانی ھەبە ھەرچەندە نوێژکەریش بێت و لافی ئیسلامەتی لێ بدات.

دەبێت باش لەوە حالی بین کە نەھی کردنی پێغمبەر (ﷺ) لە بەشداریکردن لە فیتنەدا،
مەبەست پێی فیتەیی شەرکردنی موسڵمانانە لە نێوان خۆیاندا وەک لە فرمودەکاندا بە ناشکرا
دەردەکەوت، نەک واتییگەن کە جیهادی کافران و تاغوتان فیتنە بێت، وە بەلگەی زیاتریش
لەسەرئەو ئەو فرمودەی پێغمبەر (ﷺ) کە (ابوھریرە) لێی دەگێڕێتەوە کە فرمودووەتی: ﴿أَضْلَكُم
فَنَ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلَمِ، أُنْجِي النَّاسَ مِنْهَا صَاحِبُ شَاهِقَةٍ، يَأْكُلُ مِنَ رِيسْلِ غَنَمِهِ، أَوْ رَجُلٌ مِنْ وَاوِ
الدُّرُوبِ، أَخَذَ بَعَنَانَ فَرَسِهِ، يَأْكُلُ مِنْ لِيءِ رَعِيهِ﴾، واتە: (فیتنەکان وەک پارچە شەوی تاریک ڕەشمالی
کردوو بەسەرئاندا، وە پزگارتەری کەسیشتان لەو فیتانە کەسیکە کە لەو کاتانەدا لەبەرزایی چیاکان
سەرقاتی مەڕ و مالا ئەکەن بێت و لەبەر و بومە کەیی بخوات، یان کەسیکە لەغاوی ئەسپە کەیی
بەدەستەو گرتوو و لە پتاری خوادا غەزاو جیهاد دەکات و لە دەست کەوتی ڕمە کەیی دەستی
خۆی دەخوات، کە جیهادی پێ دەکات).

کەواتە پێغمبەر (ﷺ) فێرمان دەکات کە لە کاتی فیتەو کوشتاری موسڵمانان لە نێوان
خۆیاندا، ئەمە پشت لەو فیتنەی بکەین، بەوێی خۆمان بە جیهادی کافر و تاغوتانەو سەرقال بکەین،
پزگاریبوونی دونیای قیامەتیش ھەر لەوەدایە، وەزۆر بەناشکرا و ڕوونی جیاوازی خستۆتە نێوان
ھەردوو جۆری کوشتارە کە، ئەوێتا لە کاتی کەدا کە فرماغان پێدەکات بە دوورەپەڕیزی و خۆپاراستن
لە کوشتاری موسڵمانان لە نێوان خۆیاندا، لە ھەمان کاتدا فرماغان پێدەکات کە سەرگەرم و
سەرقاتی جیهادین، چونکە ئەوە باشترین ڕێگە چارەبە تا موسڵمانان دەست لە بەخەیی بەکەر بەردەن،
و ڕووبەکەنە دوزمەنە سەرەکیە کەیان کە ناحەزان و دوزمنانی ئیسلامن.

سیانزەھەم / دروست بپوونی (٧٣) بەرەکەو شوێنێی ھەلگرتنی گەلانی ڕابردوو؛

لە ھۆکاری بەرپابوونی ئەو فیتنەو ناشوبانەیی کە پێشتر باسمان لێدەکرد، پێغمبەر (ﷺ) ھەوائی
ئەوێی پێداوین کە نۆمەتە کەیی دەبنە حەفتاوی سێ بەرەو، وە ھەر بەرەبە کیش خەلکی بۆلای خۆی
بانگەشە دەکات و لافی ئەوێش لێدەدات کە ئەنھا خۆی لەسەر حەفتاوی باقی گروھەکانی تریش ڕێگە
بەتالێن.

(ابوهریره) رهزای خوای لیبت ده گیرته وه که پیغمبر (ﷺ) فرموویته: ﴿افترقت اليهود علی احدى وسبعین فرقة وتفرقت النصارى علی اثنتین وسبعین فرقة وتفرق امتی علی ثلاث وسبعین فرقة﴾^۱، واته: (جوله که برون به حفتاو یه که بهر وه، وه دیانه کان بوونه حفتاو دوو بهر وه، وه نومه ته که می منیش ده بنه حفتاو سنج بهر وه).

هروه ها (ابی عامر عبدالله بن حلی) ده گیرته وه ده لیت له گه ل معاویة کی کوری نه بر سوفیان جووین بو حه ج، کاتیک که گه یشتینه شاری مه ککه، پاش نه وه کی که نویژی نیوه ری کرد، هه ستاو ووتی پیغمبر (ﷺ) فرموویته: ﴿ان اهل الکتابین افرقوا فی دینهم علی ثنتین وسبعین ملة وان هذه الامة ستفرق علی ثلاث وسبعین ملة {یعنی الأهواء} کلها فی النار الی واحدة وهي الجماعة وإنه سیخرج فی امتی اقوام تجاری بهم تلك الأهواء کما یتجارى الکلب بصاحبه لایبقى منه عرق ولا مفصل الا دخله) والله یمعشر العرب لئن لم تقموا بما جاء به نیکم (ﷺ) لغریکم من الناس احرى ان لا یقوم به﴾^۲، واته: (جوله که و دیانه کان له سر دینه که بیان بوونه حفتاو دوو بهر وه، وه نه م نومه ته کی من ده بن به حفتاو سنج بهر وه (مهستی پی هی هواو ناره زووه)، هه موویان ده چنه نا گره وه ته نها یه کیکیان نه یبت که نه وانیش کومله سره که کهن (الجماعة)، وه له نومه ته که می من کوملک پیداده بن تیکه ل به و هواو ناره زوانه ده بن و شوینی ده که ون هه وه ک چون نه و که سه کی که سه گ قبی لیگر تووه زه ره که می به خویندا ده رووات و به گیاندا بلاو ده یته وه، تاوای لیدیت هیج ده مارو ماسول که می کی نامیتت که تی نه چیت)، پاشان معاویه ووتی: سوتند به خوا نه کی میلله تی عمره ب نه گه ر نیوه نه توانن نابنی پیغمبره که تان (ﷺ) رابگرن و پی هی هه ستن نه و خه لکی تر له پیشترن که پی هی هه لنه ستان و جی به جی نه کهن).

به لئی نومه تی نیسلا میش وه کو نومه ته کانی پیشتر دوو چاری نه و ده رده کوشنده یه بووه که گموره ترین هوکاری لاوازی و پدروازه بوونی هه موو گه لیکه، که نه ویش ده ردی چهند بهر هی و چهند ده ستو تاقیه که هه یه که بیان ریچکه یه که له راسته ریگه که بو خوئی داده بریت و هه وواو ناره زووی خوئی ده کاته سر مه شق و خه لکانیکی زوریش به خوینده وه فریو ده دهن و سر گه ردانیان ده کهن، وه هه موو یه کیکیش له و ریچکانه کز تایه که می ناگری دوزه خه وه که پیغمبر (ﷺ) ده فرموت.

^۱ صحیح رواه ابو داود و الرمذی و ابن ماجه و فی صحیح الجامع الصغیر (۳۵۸/۱) رقم (۱۰۹۴).

^۲ رواه احمد و ابی داود و الحاکم و صححه الألبانی فی سلسلة الأحادیث الصحیحة (۲/۲۴-۲۳) رقم (۲۰۴).

وه نهوہی که پتویست بهروونکردنموه دهکات لیږه دا نهوہیه که نمو حفتاو سځ فیرقهیهی که پتغمبر(ﷺ) باسیان دهکات مذهبست پښان کښه؟ نایا نمو حفتاوسی فیرقهیه تهنھا موسلمانان کان دهگریتموه له نیوان خویاندا یان هممو نمو کومل و حزب و بیروباوهږه نا نیسلامیانمش دهگریتموه که له کونموه و همتا نهمروش سدریان هملداوه و دروست بوون؟

بږ وهلامی نهم پرسیاوش نگمر له فرموده کی پتغمبر(ﷺ) ورد بینموه دهبینن دهفرمویت: (وتفرق امتی علی ثلاث و سبعین فقه) واته: (نومهته کی منیش دهن به حفتاو سځ بهروه) که نهمش بهلگهیه کی روون و ناشکرایه لسمر نهوہی نمو کومل و دهستو گروہانه دهگریتموه که له چوارچیوهی نیسلام و بهرنامه کی خوادا کارده کن، بهلام بهوہی همو او نارہزوو و بهرژوهوندی تابیمتی خویانموه، همدنیک بیروکو ریچکه کی تایه تیان له راستریی نیسلامه کی داپریوهو له کوملتی موسلمانان و شوین پیی پتغمبر(ﷺ) و هاوریکنانی لایان داوه، غوونہی نهمانمش له میژووی نیسلامدا زړن وهک (خموارجہ کان و موغمزیلہ کان و مورجینہ کان و جہریہ کان و رافزیہ کان و...) چہندین گروہی تری لم جوړانه که ژماره یان له حفتا فیرقه تی پسر دهکات، تمنانہت میژوو نویکی وهک (ابن کنیر) له کتبی (البدایہ والنہایہ) دا دهلت: لسمدهی چوارهمی کوچیدا تمنھا له شاری بهغداد نزیکه کی هفتا کوملتی لمو جوړه ی تیدابوو که هممویان خویان به کوملتی سمره کی موسلمانان ده زانی وه زړرجاریش بهوہی بیروبوچوونہ جیاوازه کانیا نهوه پروووی بوونهوه و تیک هملپژان له نیواناندا دروست دهوو.

نهم کوملانه جیاوازی نیوانیان بهوہی لیکدانهوہی جیاوازیان بوو بږ دهقه نیسلامیه کان، وه هر له چوارچیوهی نیسلام و نومهتی پتغمبریشدا(ﷺ) بوون بهزیاتر له حمتا بهروه که پتغمبر(ﷺ) له دهر حقیاندا دهفرمویت هممویان دهچنه ناگر بهوہی شوین کموتی همو او نارہزوو و بهرژوهوندیه کانی خویانموه تمنھا کوملہ سمره کیه کییان نهیت که له ری و شوینی من و هاوہله کانم لایان داوه.

بهلام نمو کومل و حزب و بیروباوهږاندی که هر لسمره تاوه باوهږیان بهوه نیه که قورنن دهستور بیت و نیسلام بهرنامه ی ژبان بیت و شوین کموتوی بهرنامو یاسا دروستکراوه کانی دهستی مروش، بهلکو دوزمنایمتی بهرنامه ی نیسلام و کوملتی موسلمانان ده کن، نهوانه لئومہتی پتغمبر(ﷺ) ناؤمژدرین و ناچنه ریزی حفتاو سځ فیرقه کهوه، چونکه نهمانہ له دهرهوهی بازنه نیسلامیه کان و کیشہی نهوان له چوارچیوهی نیسلام و نومهتی نیسلامی دا نیه، بهلکو کیشہ کیان له گهل نیسلام و خودی نیسلام خزیدايه.

کدوانه حەفتاو سێ فیرقه که که پێغمبەر (ﷺ) باسیان دەکات مەبەستی پێیان ئەو کۆمەڵە ئیسلامیانەن که بەشیوەیهک لە شیوەکان لە راستەڕێی ئیسلام لایاندووە شوێن پێی پێغمبەر (ﷺ) هاوێڵەکانیان وون کردووە، وە هەر کۆمەڵ و حزبیکی ئیسلامی یان هەر کەسێک لە ناو کۆمەڵ و لایەنێکی ئیسلامیدا لە هەر شوێن و کاتێکدا بێت، بەمەرجێک پابەندبێ بە قورئان و بەرنامەی ئیسلام و شوێن پێی پێغمبەر (ﷺ) و هاوێڵەکانی هەلبەگرن ئەوا بە کۆمەڵە رزگار بووە که دەژمێرێن ئە شەاء الله.

باشان پێغمبەر (ﷺ) ئەوەشمان بۆ روون دەکاتەوە که نۆمهته کە یۆیه دەبن بە حەفتاو سێ فیرقه وەك جوله کەو دیانەکان، چونکه شوێن پێی ئەوان هەڵدەگرن و چاو لەوان دەکەن. (ابوهریره) رەزای خوای لیبیت بۆمان دەگێڕێتەوە که پێغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿لَتَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَأْخُذَ أُمَّتِي بِأَخْذِ الْقُرُونِ قَبْلَهَا شِرًّا بِشِرِّ وَفِرًا بِفِرِّهِمْ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَفَّارِسُ وَالرُّومِ؟ قَالَ: وَمَنِ النَّاسِ إِلَّا أَوْلَئِكَ﴾^۱، واتە: (قیامەت هەڵناسێت هەتا نۆمهته کەم شوێن پێی مەبەست پێی فارس و رۆمه کاته؟ فەرمووی: ئەو خەڵک کێن جگە لەوانه).

هەروەها (ابو سعیدی خودری) رەزای خوای لیبیت دەلێت پێغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿لَتَبْعَنَ مَن مِّنْ كَانِ قَبْلَكُمْ شِرًّا بِشِرِّهِمْ وَفِرًا بِفِرِّهِمْ حَتَّى لَوْ دَخَلُوا جَحْرَ ضَبٍّ لَاتَبِعْتُمُوهُمْ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى؟ قَالَ فَمَنْ﴾^۲، واتە: (بەرستی ئێوه شوێن پێی ئەوانە ی پێش خۆتان هەڵدەگرن بەست بە بست و بەل بە بەل، تەنانهت ئەگەر ئەوان بچنە کونی بزێن مژە کەوه ئێوهش دوايان دەکەون، ووتیان ئەو پێغمبەری خوا جوله کەو دیانەکان؟ فەرمووی: ئەو کێ؟).

بەرستی ئەم سەردەمەدا ئەم فەرمووه پێرۆزه لە موسلمانان هاتۆتەدی، ئەوا بەچاوی خۆمان دەبینین چۆن موسلمانان ئەم سەردەمە چاویلکەری هەموو پیاوێکی رۆژەهەلات و رۆژئاوا دەکەن، پیاوێکی کاغان چاو لە پیاوێکی کانیاو دەکەن، ئافەرەتاغان چاو لە ئافەرەتانیان دەکەن ئیسلام لەهەموو شتێکدا لاسایان دەکەن، بەو هۆیەوه خەڵکێکی زۆر ئیسلامە کەیان دۆزاندووە پێیان وایە موسلمانان بەپێشکەوتن و شارستانییه مادییه کە ئەوان ناگەنەوه تەنها بەو نەبێت قورئان و بەرنامەی ئیسلام وەلا بنێن و شوێن پێی ئەوان هەلبەگرن.

^۱ صحیح البخاری (۱۳/ ۳۰۰-مع الفتح).

^۲ صحیح البخاری (۳۰: ۱۳-مع الفتح) و صحیح مسلم (رؤفەهەلات/ ۲۱۹-۲۲۰-مع شرح النووي).

[illegible]

چواردەم / فیتنەکان لە رۆژە لاتەوه سەرە ئامدن:

حزده کم کزائی نم بهشه بهچند فرموده کی پیغمبر (ﷺ) بیتم که نمازه بده ده کن که بدی زوری فتنه کان له روزه لاتموه سهر هلددهن روزه لاتیش مهیست بی روزه لاتنی شاری مهینه که عیراق و نیران به گشتی ده گریتموه و باشوری عیرایش به تایست. ابو هریره رهزای خوی لیبت ده گریتموه که پیغمبر (ﷺ) فرموده تی: ﴿رأس الکفر نحو المشرق﴾، واته: (سمری کوفر له روزه لاتموه).

وہ (عبداللہ ی کورپی عومدریش) لہ پیغمبروہ (ﷺ) دہ گپرتموہ کہ رورژیکیان لہ تہ نیش
مینبرہ کموہ و ستاو دہستی بہرہو رورژہلات راکیشا و فرمووی: ﴿الفتۃ ہاہنا من حیث یطلع قرن
الشمس﴾^۱، واتہ: (فتنہ نالیرہوہ دیت، لہو جیگاہی کہ قزچی خوری لیٰ ہلدیت).
وہ لہ ریوایہ تیکی تردا عائشہ داکی موسلمانان رہزای خوای لیبت دہ گپرتموہ کہ
پیغمبر (ﷺ) فرموویہ تی: ﴿رأس الکفر ہاہنا من حیث یطلع قرن الشیطان﴾^۲، واتہ: (سہری کوفر
نالیرہوہ، لہو شوینہی کہ قزچی شہیتانی لیٰ ہلدیت).

وہ لہ فرمودہ یہ کی تردا (ابن عمر) رِہزای خَوای لَیِّت دہِ گِیَر پَتہ وہ کہ یَتَغَمِبہ ﷺ (ﷺ) فرمودہ یہ تہی: ﴿اللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَامِنَا، اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا عِثْنَا، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَفِي نَجْدِنَا؟ فَاطْنَه قَالَ فِي الثَّالِثَةِ: هُنَاكَ الزَّلَازِلُ وَالفِتَنُ وَبِهَا يُطْلَعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ﴾^۴، وَاَتَه: (خوابہ بہرہ کہ تَمَان بَوّ بَحْمِہ

^١ رواه البخاري و مسلم و مالك في الموطأ، وفي جامع الأصول (٦١/١٠) رقم (٧٥٢٨).

رواه البخاري و مسلم.

^٢ رواه البخاري (٤٥/١٣- مع الفتح) وصححه مسلم (٤/٢٢٢٩) رقم (٢٩٠٥).

^٤ صحيح البخاري (١٣/٤٥ - مع الفتح).

شامده، خواجه بده که تمان بۆ بخدیته یه مهنده، ووتیان نهی پیغمبره خوا بۆ نهجدیش؟ یتیم وایه له سییه مدها فهرمووی: بومله رزه و فیتنه والهوی، لهوی وه قوچی شهیتان ههلدیت).

(نجده) له زمانی عهره بیدا مه بهست پیتی شویتیکی به رزه، و خه لکی مه دینهش به بیابانی عیراقیان ده گوت (نجده).

هر بۆیه (سالی کوری عبدالله کوری عومهر) کاتیک که خراپه کاری خه لکی عیراقی دهینی پیتی دهوتن (ئای خه لکی عیراق جهنده پرسیار له شتی بچوک ده کهن و گوناھی گهوره نهجماده دهن، گویم له باوکم بوو دهیگوت گویم له پیغمبر (ﷺ) بوو دهیفرموو: ﴿إِنَّ الْفِتْنَةَ نَجِيءٌ مِّنْ هَاهُنَا - وَأَوَّاماً يَبْدُوهُ نَحْوَ الْمَشْرِقِ - مِنْ حَيْثُ يَطْلُعُ قَرْنَ الشَّيْطَانِ﴾^۱، واته: (فیتنه ئالیره وه دیت - ئیشاره تی بۆ رۆژه هلات ده کرد - لهو شوینهی که قوچی شهیتانی لسی ههلدیت) ئیهوش نهی خه لکی عیراق به شمشیر گهردنی یه کهر ده پهرتن.

به لێ هه رکس چاوێک به لاپه ره کانی میژوودا بخشیتیه وه ده زانیته که هه موو فیتنه کان له ناوچهی رۆژه لاتره هه لێ ده کرده سه ر ئیسلام و جیهانی ئیسلامی، هه ر لهوی ته وه فیتنه یه هه ستا که بووه هۆی کوشتی ئیمامی عوسمان و سه دان سه حابی و هه زاران مو سه لمان به ده سه تی یه کهر، هه ر له خاکی عیراقدا ئیمامی عه لی و ئیمامی حوسهینی کوری و زۆره ی بنه ماله ی پیغمبر (ﷺ) قه تل و عام کران و خوینیان رزا، هه ر له خاکی عیراقه وه فیتنه ی خهوار جه کان سه ری هه لداو هه تا کو تایی سه رده می نه مویه کان هه ر به رده وام بوو، هه ر فیتنه شو رشی زنجه کان سالی (٢٥٥) ی کوچی له به سه ره هه لگرسا، هه ر لهوی شه مه سالی (٢٧٨) ی کوچی فیتنه ی قه رامیه کان هه ستا، که نه م دوو کۆمه له بوونه مایه ی کوشتی سه دان هه زار مو سه لمانی بیتاوان، هه ر لهوی شه مه ر شه بای مه غۆل و ته تار هه لیکردو جیهانی ئیسلامیان قه کرد، وه هه ر له رۆژه لاتیه شه مه له ناخه رزه ماندا ده جال به خو ی و سوپا که په وه دیت، وه زۆره ی فیتنه کانیش له شاری کوفه له شاری به سه ره وه سه ریان هه لده دا، هه ر بۆیه ش لهو فهرمو ده صحیحه ی که ابو داود له (انس) وه رپوایه تی کردوه که پیغمبر (ﷺ) ده رباره ی شاری (بصره) پیتی ده فهرمویت: ﴿يَا أُنْسُ إِنَّ النَّاسَ يُعْصِرُونَ أَمْصَارًا وَإِنْ مَصَرًا يُقَالُ لَهُ الْبَصْرَةُ أَوْ الْبَصِيرَةُ فَإِنْ أَنْتَ مَرَرْتَ بِهَا أَوْ دَخَلْتَهَا فَلْيَاكُ وَسَبَاخَهَا وَكَلَاءَهَا وَسَوْفَهَا وَبَابُ أَمْرَانِهَا وَعَلَيْكَ بِضَوَائِحِهَا فَإِنَّهُ يَكُونُ بِهَا خُسْفٌ وَقَذْفٌ وَرَجْفٌ وَقَوْمٌ يَبْتَغُونَ بِمَصْبُحُونَ قِرْدَةً وَخَنَازِيرَ﴾^۱، واته: (نه ی نه نهس، خه لکی شار دروست ده کهن و ئاوه دانی ده که نه مه، شارێک

^۱ رواه مسلم في صحيحه (٢٢٢٩/٤) رقم (٢٩٠٥).

^۱ رواه ابو داود باسناد صحيح وفي مشكاة المصابيح (١٩/٣) رقم (٥٤٣٣).

ههیه یه‌ی ده‌تریت بصره، نه‌گهر هاتوو پیایدا تی‌یه‌ی‌بویت یان چووته ناوی، ناگاداره نزیك زهوی روت و له‌وه‌ی‌گا و دارخورما و بازارو ده‌رگای به‌رپر سه‌کانی نه‌بیت‌هوه نه‌چیته ناوی، ههر له‌ قه‌راغ شاره‌که به‌ته‌رموه چونکه نه‌وشاره دوو‌چاری رۆ‌چوون و ناگرباران زرمهو ناله‌و راته‌کان ده‌ییت، وه کهسانیک‌ی تیدا ده‌ییت شه‌و که ده‌خه‌ون به‌یانی له‌ خه‌و هه‌لده‌ستن بوون به‌ مه‌یون و به‌راز).

ئه‌ی سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌رییت ئه‌ی پێقه‌مه‌ری خوا، به‌پراستی فهرموده‌کانت هه‌مووی وه‌ک گزنگی به‌یان سه‌ریان هه‌لداو هاته‌ندی، یه‌جگه‌ له‌و هه‌موو شه‌ر و کاولکاریه‌ی که‌پێش به‌سه‌ر شاری به‌سه‌رده‌ا هاتوه، ئیستاش به‌چاوی خۆمان ده‌ییین چۆن ههر له‌سه‌ره‌تای جه‌نگی نیوان عێراق-لێزان‌هوه و دواتریش جه‌نگی که‌نداو هه‌تا ئه‌مه‌رۆ به‌رده‌وام نه‌و شاره‌ توپ باران و ناگرباران و بۆردومان ده‌کریت و سه‌دان خانوو و دوکان و بازار و کوچه‌و کۆلانی رۆ‌چوون و خه‌لکه‌که‌شی که‌وته‌ ژێر دار و په‌ردوی بێنا رۆ‌خواه‌که‌نه‌وه به‌پراستی ههر له‌ کۆنه‌وه هه‌تا ئه‌مه‌رۆش که‌سیک نه‌ی له‌ بیری بیت ئه‌م عێراقه‌ بێ شه‌رو فیته‌ و نازاوه و کوشتار بوویت، بۆیه ههر له‌کۆنیش‌هوه به‌ عێراق و تراوه (بلد الجبايرة) واته‌ وولاتی سته‌مکاران، به‌پراستی سه‌ری کوفر لێزه‌وه‌یه، له‌م عێراقه‌ی که‌ قۆچی شه‌یتانی لی‌ هه‌ل‌دیت.

به‌شی دووهم

ئەو نیشانانەى كە تا ئیستا ڕوودەدەن و بەردەوامن

ئەو نیشانانەى كە لەم بەشەدا باسیان دەكەین زۆربەى هەرزۆریان، بەلكو دەتوانین بڵێین هەرمەموویان ڕوویان داوە و هەتا ئەمڕۆش هەر بەردەوامن و بەناشكرا دەبیرێن و بوونەتە ڕووداوى بەرجەستە لە واقى ئەمڕۆى موستەماناندا.

یەكەم/ ئەمانى دەست پاكی و ئەمانەت:

ابوهریره ره‌زای خوای لیبت دەلێت پێغمبەر (ﷺ) فرمویەتی: ﴿إِذَا ضِيعَتِ الْأَمَانَةُ فَأَنْتَظِرُ السَّاعَةَ قَالَ كَيْفَ إِضَاعَتَهَا قَالَ إِذَا وَسَدَ الْأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَأَنْتَظِرُ السَّاعَةَ﴾^١، واتە: (ئەگەر ئەمانەت وون کرا ئەوا چاوهرێى قیامت بکەن، ووتیان: مەبەست لە وون کردنى چیه ئەى پێغمبەرى خوا؟ فرموى: هەر کایک کاروبار کەوتە دەست کەسانێک کە شیاوی نەبن ئەوا چاوهرێى قیامت بن).

(ابن عمر) یەش ره‌زای خوای لیبت دەگێڕێتەوە کە پێغمبەر (ﷺ) فرمویەتی: ﴿مَنْ أَشْرَاطُ السَّاعَةِ... وَتُخَوِّنُ الْأَمِينَ وَتُتِمِّنُ الْخَائِنَ﴾^٢، واتە: (لە نیشانەکانى قیامت ئەوەیه... خیانەتکار بە دەست پاك لەقەلم بەدرێت و دەست پاكیش بە خیانەتکار داگیرێت).

بەراستی ئەمڕۆ بە دەگمەن کارمەندێک یان بەرپرێک دەبیرێت بە شیاوێتی و شایەنێتی خۆی لە جینگەى دانراوێت و بەدەست پاكی و بێ خیانەتى كاری خۆی ئەنجام بدات، بەلكو زۆربەى زۆرى کارمەندان و بەرپرسیانى ئەمڕۆ بەچاوى پاروى قەتەو سەیری کاروبارى هاوڵاتیان دەکەن کەبە ئامانەت خراوتە ئەستۆیان، سەیریش لەوەدایە ئەو کەسانەى كاری خیانەت و دەست پەسیان لى ناشکرا دەبێت بەردەوام پلەوپایەیان زیاتر بەرز دەکێتەوه، وە ئەوانەشی کە دەست پاكن و ئامادەنین خیانەت لە ئەمانەت بکەن بە پیاوخراب لە قەلم دەدرێن لە کار لادەبرێن، ئەمانەش هەمووی بەلگەن لەسەر ئەوەى کە دیندارى و لەخواترسى لەناو خەلك و بەرپرساندا ئەماوە بۆیه خیانەتکار دەکێت بە دەست پاك و دەست پاكیش بە خیانەتکار.

^١ صحيح البخاري (٣٣٣/١١-الفتح).

^٢ صحيح رواه احمد والزار و ذكره الألباني في (الصحيحة) رقم (٢٢٩٠).

دوهم / کهسانی بی نرخ کاروباری موسلمانان دهگرنه دهست:

(ابوهریره) رهزای خوای لیبت دهگیرتموه که پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: ﴿إِنَّهَا سَائِي عَلَى النَّاسِ سُنُونُ خِدَاعَةٍ يَصْدُقُ فِيهَا الْكَاذِبُ وَيَكْذِبُ فِيهَا الصَّادِقُ وَيُؤْتَمَنُ فِيهَا الْخَائِنُ وَيَخُونُ فِيهَا الْأَمِينُ وَيَنْطَقُ فِيهَا الرُّوَيْضَةُ قَبْلَ مَا الرُّوَيْضَةُ قَالَ السَّفِيهَ يَنْكَلِمُ فِي أَمْرِ الْعَامَةِ﴾^۱، واته: (سالانیتی ههله تتهر بهسر خه لکیدا دیت، دروژنی تیدا ده کریت بهراستگو، راستگوشی تیدا ده کریت بهدروژن، وه خیانه تکاری تیدا ده کریت به دهسپاک و دهسپاکشی تیدا ده کریت به خیانه تکار، و (روبیضة) قسهی تیدا ده کات) ووتیان: (روبیضة) چیه؟ فرموی: (کهسانی ناکس بهچهو بی نرخ قسه له کاروباری گشتی خه لکیدا ده کن).

وه له بهشیک له فرموده دریژه کهی جبرائیلدا، پیغمبر (ﷺ) ده فرموی: ﴿وَلَكِنْ سَأُحَدِّثُكَ عَنْ أَسْرَاطِهَا... إِذَا كَانَتْ الْحَفَاةُ الْعَرَاءُ رُؤُوسَ النَّاسِ، فَذَلِكَ مِنْ أَسْرَاطِهَا﴾^۲، واته: (بهلام باسی نیشانه کانی قیامت بز ده کن... نه گهر روت و قوته بی پهتیه کان بوونه سهر کردهی خه لک نموه به کیکه له نیشانه کانی قیامت).

همروهما (حذیفه ی بمانی) رهزای خوای لیبت له پیغمبر (ﷺ) دهگیرتموه که فرمویه تی: (حتى يقال للرجل ما أجلده وما أظرفه وما أعقله وما في قلبه مثقال حبة من خردل إيمان)^۳، واته: (وای لیبت به پیاو دهوتریت نای چهند نازاو به جهر گه! نای چهند قسه خوشه، نای چهند ناقله، کهچی هندهی مسقاله ده که توو یکیش نیمان له دلیدا نیه).

(عومری کوری خه تاب) رهزای خوای لیبت دهگیرتموه که پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: ﴿مَنْ أَشْرَطَ السَّاعَةِ أَنْ يَغْلِبَ عَلَى الدُّنْيَا لَكُمْ ابْنُ لُكْعٍ، فَخَيْرُ النَّاسِ يَوْمَئِذٍ مُؤْمِنٌ بَيْنَ كَرِيمٍ﴾^۴، واته: (له نیشانه کانی قیامت همرچی ناکس بهچهی کوری ناکس بهچه هدیه دهست لاتی دنیا دهگرنه دهست، وه باشترین کس لهو زهمانه دا نیمانداریکه له نیوان دوو کهسی بهرێژدا).

نهم فرمودانهو چهن دین فرموده ی تری لهم جوړه بهو پری راستگوئی ته غیر له واقعی نهمو موسلمانان ده کن له سهرانسری جیهاندا، که چون گرفتار بوون به دهست کومه له سهر کردهو دهست لاتی کهوه که نه باوه و له خواترسان له دلپاندا هدیه له زوتم و ستم بیانگریموه، وه نه

صحیح رواه احمد والطبرانی وابن ماجه والحاكم، وفي (الصحيح) للألباني برقم (١٨٨٨) (٥٠٨/٤).

^۲ صحیح مسلم (رؤضة لات/ ١٦٣- مع شرح النووي).

^۳ صحیح البخاری (٣٣٣/١١- مع الفتح) و صحیح مسلم (١٦٧/١- ١٧٠- مع شرح النووي).

^۴ قال المهيمن: رواه الطبرانی في الأوسط باسنادين ورجال أحدهما ثقات، مجمع الزوائد (٣٢٥/٧).

ره گمزو ره چهله کینکی واشیان هه به که له ناو و سومعه ی خوځان بژسن که شهرمیکیان بو دروست بکات، له خراپه و به دره و شتی بیانگیرته وه.

سێیه م / که م بوونی زانست و زۆربوونی نه زانین (که مه به ست زانست و زانیاری شهرعی یه) :

(انس کوری مالک) ره زای خوای لیبیت ده گیرته وه که یتهمبهر (علیه السلام) فرموویه تی: ﴿من أشرط الساعة أن يرفع العلم ويثبت الجهل﴾^١، واته: (له نیشانه کانی قیامت نهویه که زانست هه لده گیریت و نه زانین ده چه سیت).

ههروه ها (شقیق) ده گیرته وه ده لیبیت له گهل (عبدالله و نه بوموسا) دا بروم، ووتیان: یتهمبهر (علیه السلام) فرموویه تی: ﴿إن بين يدي الساعة لأياما ينزل فيها الجهل ويرفع فيها العلم﴾^٢، واته: (له پیش قیامته دا رۆزانیك دین نه زانینی تیدا داده به زیت و زانستی تیدا هه لده گیریت).

ههروه ها (عبدالله ی کوری عمری عاص) ده گیرته وه ده لیبیت: گویم له یتهمبهر (علیه السلام) بوو ده یفرموو: ﴿إن الله لا يقبض العلم انتزاعا ينزعه من العباد ولكن يقبض العلم بقبض العلماء حتى إذا لم يبق عالما اتخذ الناس رءوسا جهالا فسئلوا فأفتوا بغير علم فضلوا وأضلوا﴾^٣، واته: (خوای گه وه زانست هه لئاگیریت به لیکردنه وه له دلی بهنده کانی بکاته وه، به لام زانست ناهیلیت به نه به شتی زانا کان، هه تا کاتیک که وای لی هات زانا نه ما، ئیر خه لکی که سانیك نه زان ده کهن به گه وه ی خوځان و پرساریان لی ده کهن، نه وانیش به نه زانی فه توایان بو ده ده ن، سهر له خوشیان و له وانیش ده شیوتن).

وه ئیمام (عبدالله ی کوری مبارک) له کتبی (الزهد) دا که نو سراوی خو یه تی له (ابی امیه الجمحي) ره زای خوای لیبیت ده گیرته وه که یتهمبهر (علیه السلام) فرموویه تی: ﴿إن من أشرط الساعة ثلاثا: إحداهن أن يلتمس العلم عند الأصاغر...﴾^٤، واته: (سێ شت له نیشانه کانی قیامته تن: یه کینکیان نهویه که خه لکی له لای که سانی بجوک به دوای زانسته دا ده گهرین).

وه پرساریان له (عبدالله ی کوری مبارک) کرد مه به ست له که سانی بجوک کێ یه؟ فرمووی: ﴿الذين يقولون برأبهم، فاما صغير يروي عنه كبير، فليس بصغير﴾، واته: (نه وانیه ی که به ره نی

^١ صحيح البخاري (روضة لآل/ ١٧٨- مع الفتح) وصحيح مسلم (٢٢٢/١٦- مع شرح النووي).

^٢ صحيح البخاري (١٣/١٣- مع الفتح).

^٣ صحيح البخاري (١٩٤/١- مع الفتح)، وصحيح مسلم (٢٢٣/١٦- ٢٢٤- مع شرح النووي).

^٤ صحيح رواه الطبراني وابن مبارك في (الزهد) ص (٦١)، وذكره الألباني في (صحيحه) رقم (٦٩٥).

خوڤان قسه ده‌كهن و فته‌وا ده‌دهن، نك نموه‌ی كه به‌تمه‌ن من‌داله). وه له حاشیه‌ی كتیبی (الزهد) ده‌لئت مه‌به‌ست له كه‌سانی بچوك نه‌م‌لی بیده‌ته.

وه هه‌ر سه‌باره‌ت به‌ نیشه‌نه‌كانی قیامه‌ت نیمامی عه‌لی ره‌زای خوای لیئیت ده‌گیریموه كه پیغمه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿إِذَا كُتِرَ خُطْبَاءُ مَنَابِرِكُمْ وَرَكِنَ عُلَمَانُكُمْ إِلَى وَلَاتِكُمْ فَأَحْلُوا لَهَا الْحَرَامَ وَحَرِّمُوا عَلَيْهِمُ الْحَلَالَ فَأَقْبُوهُمْ بِمَا يَشْتَهُونَ﴾^۱، واته (نه‌گه‌ر وتاریژی سه‌ر مینه‌ره‌كانتان زۆر بوون و، زانا‌كانتان پالیا‌ن دا به‌ سه‌ر‌كرده‌كانتانه‌وه و بوون به‌ پیاوی نه‌وان و حه‌رامیا‌ن بۆ حه‌لال كردن و حه‌لال‌تیا‌ن لی حه‌رام كردن و به‌ ئاره‌زوی دلتی به‌رپه‌سه‌كان فه‌توایان بۆدان نه‌وا چاره‌روانی قیامه‌ت بكهن).

وه هه‌ر له فه‌رموده‌دا كه نیمامی عه‌لی ده‌گیریموه: ﴿مِنَ اقْتِرَابِ السَّاعَةِ إِذَا تَعْلَمَ عِلْمَانُكُمْ لِيَجْلِبُوا بِهِ دَنَانِيرُكُمْ وَدِرَاهِمُكُمْ وَأَتَّخَذْتُمُ الْقُرْآنَ تِجَارَةً﴾^۲، واته: (له نیشه‌نه‌كانی نزیكبوونه‌وه‌ی قیامه‌ت نه‌گه‌ر زانا‌كانتان بۆ نه‌وه‌ فی‌ری زانست ده‌بوون كه دینار و دره‌می پێ كۆبكه‌نوه، وه قورئانیشتان كرد به‌ بازرگانی).

شیخ (محمد بن رسول)ی به‌رزنجی خاوه‌نی كتیبی (الأشاعة لأشراط الساعة) ده‌فه‌رمویه‌ت: (مه‌به‌ستی فه‌رموده‌كه نه‌وه‌یه قورئان به‌ پاره ده‌خوێنن نك بۆ خوا)^۳

به‌راستی وایزانم هیچ كام له فه‌رمودانه‌ پێوست به‌ شه‌رح و پوون‌كرده‌وه‌ ناكات، چونكه هه‌ر كس خوای گه‌وره‌ جوتێك چاوی پێ به‌خشیه‌ت، راستی هاتنه‌دی فه‌رموده‌كان به‌چاوی خو‌ی ده‌بینیت، خو‌زه‌گه‌ نه‌وه‌ به‌ناو زانا‌پانه‌ی كه دینیا‌ن به‌دو‌نیا‌ فروشتووه‌و قورئانیان كردۆته‌ ده‌ست مایه‌ بۆ پاره‌ په‌یدا‌كردن. وه به‌رده‌وام له‌به‌رده‌م ده‌رگای به‌رپه‌سه‌كان و سه‌ر‌كرده‌كاندا كه‌وتون و قیامه‌تیا‌ن به‌دنیای نه‌وان ده‌فروشن و گیرفانیان پێ‌وتی له‌ فه‌توای لۆك و ناماده‌كراو بۆ ره‌زامه‌ندی سه‌ر‌كرده‌كان و حه‌زه‌ت‌كردنی به‌رژه‌وه‌نده‌یه‌كانیا‌ن، خو‌زه‌گه‌ چاویکیان به‌م فه‌رمودانه‌دا ده‌خشانده‌وه‌و هوشیا‌کیان وه‌به‌ر خو‌یا‌ندا ده‌هتیا‌په‌وه‌و بیریا‌کیان له‌حالی خوڤان ده‌كرده‌وه‌ به‌لكو شه‌رم بیا‌نگه‌ری‌ت و چی دی له‌وه‌ زیاتر نه‌بن به‌ شه‌ه‌خۆر له‌سه‌ر ئیسلام و ئیسلام نا‌شیرین نه‌كهن.

^۱ جزء من حدیث طویل رواه أبو الشیخ وعویس والدیلمی، کلهم عن علی کرم الله وجهه.

^۲ جزء من حدیث طویل رواه أبو الشیخ وعویس والدیلمی، کلهم عن علی کرم الله وجهه.

^۳ الأشاعة لأشراط الساعة للشیخ محمد بن رسول البرزنجي، ص ۱۱۲.

چوارهم/ زۆربوونی پولیس و دهست و پیوهندی سته مکاران:

(ابو امامه) رهزای خوای لیبت ده گیریتوه که پیغمبر (ﷺ) فرمویت: ﴿يُخْرِجُ رَجُلًا مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ فِي آخِرِ الزَّمَانِ مَعَهُمْ سَيَاطُ كَأَنَّهُمْ أَذْنَابُ الْبَقَرِ، يَغْدُونَ فِي سَخَطِ اللَّهِ وَيُروِحُونَ فِي غَضَبِهِ﴾^۱، واته: (له ناخرزه ماندا پیاوانیک لهم ئومهندی من پیدای دهبن، قامچیان پی به هه دهلتی کلکی مانگایه، بهیانی تا نیوه رۆ له رقی خوادا دهبن و نیوه رۆش تا نیواره له توره بوونی خوادا دهبن).

مههستیش بهو قامچیانهی که له کلکی مانگا دهجن ئهو کیلانییه که ئهمرۆ بۆ لیدان و نهشکنجه دانی خهلتکی به کار دههتیریت، زۆر جاریش جهمسهری کیله که تۆزیک رووت دهکرت و وایهه کانی پرۆ دهکرتوهو ههروهک کۆتایی کلکی مانگای لی دیت به مههستی ئهوهی باش لهپشتی ئهو کهسه بهجهفیت که لی دهدهن.

وله ریوایهتیکی تر دا که (ابو امامه) رهزای خوای لیبت دهگیریتوه که پیغمبر (ﷺ) فرمویت: ﴿سَيَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ شُرَطَةٌ يَغْدُونَ فِي غَضَبِ اللَّهِ وَيُروِحُونَ فِي سَخَطِ اللَّهِ، فَإِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ مِنْ بَطَانَتِهِمْ﴾^۲، واته: (له ناخرزه ماندا جوړه شوتهیهک دهبن که له توره بوونی خوادا رۆژ بهسهر دهبن و لهرقی خواشدا خوریان لی ئاوادهیبت، خۆت پارێزه نهکیت له دهست و پیوهندی نهوانهیبت). وه له جهند فرمودهیهکی تر دا پیغمبر (ﷺ) مژدهی ناگری داوه بهو قامچی و کیل بهدهستانه.

ابوهریره رهزای خوای لیبت دهگیریتوه که پیغمبر (ﷺ) فرمویت: ﴿صَفَّانَ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سَيَاطُ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يُضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ...﴾^۳، واته: (دوو پتر ههه له نهملی ناگر من نهمدیون (واته له دوای خۆم پیدادهبن)، پتری بهکهمیان کسانیکن قامچیان پی به له کلکی مانگا دهچیت له خهلتکی دهدهن...).

وه ههه له (ابوهریره) وه نیمام موسلم دهگیریتوه که پیغمبر (ﷺ) پیی فرمووه: ﴿إِنْ طَالَتْ بِكَ مَدَّةُ أَوْشَكْتَ أَنْ تَرَى قَوْمًا يَغْدُونَ فِي سَخَطِ اللَّهِ وَيُروِحُونَ فِي لَعْنَةِ فِي أَيْدِيهِمْ مِثْلَ أَذْنَابِ

^۱ رواه أحمد والحاكم بإسناد صحيح وفي (الصحيحة) للألباني (٥١٧/٤) رقم (١٨٩٣).

^۲ رواه الطبراني في الكبير وفي صحيح الجامع الصغير (٣١٧/٣) رقم (٣٥٦٠) وفي الصحيحة رقم (١٨٩٣).

البقر^۱، واته: (ئەگەر تەمەن مۆلتەت بدات ھىندەى نەماوہ كەسانىك بىنىت، رۆژبە رقی خوا دەبەنە سەر و ئۆارەش بە لەعنەتى خوا شىكتان بە دەستەوہە وەك كلكى مانگا).

ھەرۋەھا (ابن عباس) دەگىر پتەوہ كە پتەمبەر (ﷺ) ڤەر مويەتى: ﴿يكون عليكم أمراء شر من الجوس﴾^۲، واته: (رۆژانىك دىت كەسانىك دەبن بە بەرپرس و سەر كر دەتان لە ناگىر پەرسەگان خراپەرن).

پەرەستى لە سەر دەمانىكى رابردودا كە ئىسلام حوكمى دەكرد و خەلافەتى ئىسلامى بەرقەرار بوو تەنھا لە شارە گمورە كاندا يەك ەنكەى پۆلىس ھەبوو كە ئەویش كارى پاراستى ناسايشى خەلكى و دەست گىر كردنى تاوانباران بوو بە فرمانى قازى مۇسلمانان، بەلام ئەودە زگايە نەمۆ لە سەرانسەرى جىھانى ئىسلامىدا چەندىن ناوى جۆراو جۆر و چەندىن لقی جۆراو جۆرى لى بۆتەوہ وەك (مخابرات، استخبارات، ئەمن، طواريء، قوات خاصة، ئەمنى خاصە....) كەھەرىە كەيان ھەزاران ئەندامى كىيل بەدەستى ھەيو كارىشيان لەبرى پاراستى ناسايشى ھاوالتيان سەر كوتەكردن و داپلۆسىنى ھەموو ئەو خەلكانەيە كەبە شۆەبەك لە شۆەكان دەنگ و نوزەبەكى نارەزايى لە دژى سەم و زۆردارى رۆژمەكانيان لە قورگ بىتە دەر، بەتايەتى ئىسلامىەكانى نەمۆ كە لە سەرانسەرى جىھاندا زۆرەى ھەرەزۆرى كىيلەكان لە جەستەو پشى ئەواندا كاردەكەن و، دەيان ھەزار كىيل بەدەستىش مۇچەى حەرام لە سەر خوين و فرمىسك و ناھو ئالەى ئەوان لە ژىرەمىنە تارىكە كاندا ھەردەگرن، وە پتەم وايە ھىچ مىللەتىك نەمۆ لە جىھاندا ھىندەى مىللەتى كوردى مۇسلمان ھەست بە راستى ھاتەدى ئەم ڤەرمودە پىرۆزانەى پتەمبەر ﷺ ناكات، چونكە كەم مىللەت ھەبە وەكو گەلى كورد زامى ئەو كىيلە رەشانەى كە لە كلكى مانگا دەچن بە جەستەى رۆلەكانىوہ دىبارىت و ھىندەى ئەوانىش نازار و ئەشكەنجەى لەدەستى ئەو قامچى بەدەستانە دى بىت.

پىنچەم / پەيدا بوونى ئافرەتى رەوت و زۆربوونى زىناكردن:

ابوھەرىرە رەزاي خواى لى بىت دەگىر پتەوہ كە پتەمبەر (ﷺ) ڤەر مويەتى: ﴿صنفان من أهل النار لم أرهما قوم معهم سياط كأذناب البقر يضربون بها الناس ونساء كاسيات عاريات مميلات مائلات عوسهن كاسنمة البخت المائلة لا يدخلن الجنة ولا يجدن ريحها وإن ريحها ليوجد من مسيرة كذا وكذا﴾^۱، واته: (دوو پىر ھەن لە ئەھلى ناگىر ئەمەديون، كۆمەلتىك قامچيان پىتە لە كلكى مانگا

^۱ صحيح مسلم (۱۷/۱۹۰- مع شرح النووي).

^۲ رواه الطبراني في الصغير والأوسط ورجاله رجال الصحيح غير مؤمل بن إهاب وهو ثقة. مجمع الزوائد (۵/۲۳۵).

^۱ صحيح مسلم (۱۷/۱۹۰- مع شرح النووي).

ده چیت له خه لکی پی ده کهن، وه نافرته تانیک که پړشاکو جلیان له بهر دایه، به لām بهشی زوړی له مشیان پروتو مهیلیان بۆ ههواو ناره زوو و رابواردنه و که ده سړون بهر پښگاډا له نجهو لارده کهن تا زیاتر سهرنج رابکیشن پرچیان له دواوه کڅو ده که نه هوو لولی ده کهن و له سهر سهریان دای ده نین ههروهک پستی حوش، نهو نافرته تانه نه ده چنه بهه شته وه و نه بونیشی ده کهن، که بونی بهه شت له دورایی نه وه نده و نه وه نده وه ده کریت).

که واته پیغمبر (ﷺ) نهو جوړه نافرته تانه ی خستو ته ریزی کیل به ده سته کانه وه و روژی قیامه تیش له گهل نهوان حشر ده کرین. (عبدالله ی کورپی عمر) یش رهزای خوی لیبیت ده گیز ته وه که له پیغمبر (ﷺ) ی بیستوهه فرموده یه تی: (سیکون فی آخر امتی رجال رکبون علی السروج کاشباه الرجال یزلون علی أبواب مسجد نسا هم کاسیات عاریات علی رؤسهم کاسنمة البخت المعجاف إلعونهن فانهن ملعونات...) ^۱، واته: (له کونایی نوم ته که مدها پیاو تانیک ده بن سواری زین ده بن همر ده لتی مال و خانوه به سواری نه وانه دینه ده رگای مزگه و ته کان، ژنه کانیشیان پروت و قوت همر به ناو جل و پړشاکیان له بهر دایه، پرچیان له سهر سهریان همر وهک پستی حوش کوم له کردوه، نهو نافرته تانه له عه تیان لی بکهن چونکه له عه تیان لی کراوه).

به راستی نه فرموده یه له گه و ره ترین موعیزه کانی پیغمبر (ﷺ) که نامازه به بهیدا بوونی سپاره و نو تومیل ده کات و همر ده لتی لهو روژه دا که نه و ته پیر و زه ی تیدا فرموده، به جاوی پیر و زی سیری واقعی نه مړی کردوه، چو پیاو نی نوم ته که ی به سواری سپاره پرو ده که نه مزگه و ته کان، که چی له مو لاشه وه بی نه وه ی گوئی پی بده نافرته تانیکان و کچ و خوشکه کانیکان پروت و سافره، جلی کورت و تمسک و تهنک له بهر ده کهن و قزیان له ف ده کهن و ده مو چاویان نارایشته ده کهن و بونی خوش له خویان ده دهن و بهه زارو یهک شیره خویان ده رازینه وه، پاشان دینه سهر کوچمو شقام و کولانه کان و بهه نجهو لار پاسه ده کهن و پیغمبر یش (ﷺ) له ده ر حقیان ده فرمویت نهو جوړه نافرته تانه له عه تیان لی بکهن چونکه خواو مه لانیکه ته کانیش له عه تیان لی ده کهن و له ره حم و بهزه یی خوا یی به شن.

وه له فرموده یه کی تر دا که نیمامی حاکم ربوایه تی ده کات پیغمبر (ﷺ) ده فرمویت: ﴿سیکون فی آخر هذه الأمة رجال یرکبون علی المیائر، حتی یأتوا أبواب مساجدهم، نساؤهم

^۱ مسند الإمام أحمد (۳۶/۱۲) رقم (۷۰۸۳) تحقیق احمد شاکر وقال (اسنادهم صحیح).

کاسیات عاریات^۱، واته: (له کۆتایی نهم نوومه‌دهدا پیاوانیک ده‌بن سواری زینی گموره ده‌بن و هاتوچۆی یێ ده‌کهن، ژنه‌کانیشیان ڤووت و قووت هه‌ر به‌ناو جلیان له‌به‌ردایه‌).

هه‌روه‌ها (ابو هریره) له پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌گێڕێته‌وه که فه‌رموویه‌تی: (من أشرط الساعة... أن تظهر ثياب تلبسها نساء كاسيات عاریات^۲، واته: (به‌کێک له‌ نیشانه‌کانی قیامه‌ت نه‌ویه که جو‌ره جل و به‌رگێک په‌یدا ده‌بێت که ناهه‌تانی‌ک له‌به‌ری ده‌کهن که‌میکی جه‌ستهمان داده‌پۆشیت و به‌شێکی زۆری ڤووته و به‌ده‌ره‌وه‌یه‌).

به‌لێ ناکامی نهم ڤووتی و به‌ره‌لایی و خۆ ڤازاندنه‌وی ناهه‌ت له‌م سه‌رده‌مه‌دا، زۆربوون و بلاو بوونه‌وی زینایه که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌یه‌کێک له‌ نیشانه‌کانی قیامه‌تی له‌قه‌لم داوه. نه‌وه‌نا (انس ی کور ی مالک) ڤه‌زای خوای لیبیت ده‌گێڕێته‌وه که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿إن من أشرط الساعة ويضهر الزینا^۳، واته: (به‌کێک له‌نیشانه‌کانی قیامه‌ت نه‌ویه که زیناکردن سه‌ره‌له‌ده‌داو ناشکراده‌بێت).

به‌لێ نه‌مڕۆ له‌ هه‌موو نه‌و ده‌وله‌مانه‌ی که به‌ناو نیسلامین و خه‌لکه‌کانیان موس‌لمانن، ده‌یان و سه‌دان مه‌هاو گازینۆی تایه‌ت هه‌یه که‌به‌ ناشکراو به‌ڤۆزی ڤووناک و به‌چاو‌دێری ده‌زگابه‌ر په‌سه‌کان بازرگانی به‌ (زینا) وه‌ ده‌کری‌ت، وه‌ هه‌زاران ئاهه‌ت له‌و جیگایانه‌دا کارو کاسبی ڤه‌سمیان پۆته زیناکردن و داوین پیسی.

هه‌روه‌ها (ابو هریره) ڤه‌زای خوای لیبیت ده‌گێڕێته‌وه که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿سیأتي علی الناس سنوات خداعات... وتشیع فیها الفاحشة^۴، واته: (سالانیکی هه‌له‌خه‌له‌تیه‌ر به‌سه‌ر خه‌لکی‌دا دێت که تیا‌دا داوین پیسی و زیناکردن په‌ره‌ده‌سه‌یتیت و بلاو ده‌بێته‌وه).

به‌لێ نه‌مڕۆ کار گه‌شته‌وته نه‌وی که‌سانیکێ زۆر نه‌ک هه‌ر نه‌و کاره به‌د ڤه‌وشیانه ئه‌نجام ده‌ده‌ن، به‌لکو به‌حه‌رامیشی نازانن و به‌حه‌لالی له‌قه‌لم ده‌ده‌ن، ته‌نانه‌ت چهندین ڤێکخه‌راو که‌به‌ناو دا‌کو‌کی

^۱ رواه الحاكم في المستدرک (٤/٤٣٦) وقال هذا حديث صحيح على شرط الشيخين ولم يخرجاه وقال الذهبي (عبدالله القتياني أحمد رواة الحديث وإن كان قد احتج به مسلم فقد ضعفه أبو داود والنسائي). قال أبو حاتم: (وهو قريب من ابن الهيثم) ولكن الأحاديث الأخرى تشهد له وتقوية.

^۲ قال هيثم (في الصحيح بعضه ورجاله رجال الصحيح غير محمد بن الحارث بن السفيان وهو ثقة). (مجمع الزوائد (٣٢٧/٧).

^۳ صحيح البخاري (١/١٧٨- مع الفتح) وصحيح مسلم (١/٢٢١- مع شرح النووي).

^۴ رواه الحاكم في المستدرک (٤/٥١٢) وقال (هذا حديث صحيح الإسناد ولم يخرجاه) و وافقه الذهبي.

لعمالی نافرته ده‌کهن له‌پشتیانوه چه‌ندین حزب لایه‌نی سیاسی وه‌ستاره و پشتگیران ده‌کات به‌ناشکراو به‌ی پهرده له تله‌فریون و رادیو و گو‌فار و رۆژنامه‌کاندا، داوای س‌پنم‌وهی نه‌ویاسایانه ده‌کهن که (زینا) به‌تاوان له‌قله‌م ده‌دات و، نه‌نجامدانی نه‌و کاره قیزه‌ونه ده‌کهن به‌مافیکی سروشتی نینسانه‌کان، وه‌ده‌لین نی‌سلام به‌و کاره ده‌لیت (زینا)، به‌لام نیمه پی ده‌لین به‌یوه‌ندیه‌کی سروشتی له نیوان زن و پی‌اودا که‌پنویست ناکات هیچ کۆسپ و به‌ریه‌ستیک له‌به‌رده‌میدا دا‌نیریت. نه‌وهی جی داخ و سه‌رسورمانیشه که‌سانیک داوای نازادی زینا و لابر‌دنی عه‌قدی شه‌ری ماره‌کردن ده‌کهن، که‌به ره‌چه‌لکه‌ موس‌لمانن و له‌سه‌ر نومه‌تی نی‌سلام حیساب ده‌ک‌رین.

به‌راستی نهمه هاته‌دی نهم فهرمووده پیرۆزه‌یه که (ابو مالک)ی نه‌سه‌ری له پی‌غم‌به‌ر (ﷺ) ده‌ی‌گیریت‌ه‌وه که فهرموویه‌تی: ﴿لِیْکُونِ فِی اُمِّی اَقْوَمَ یَسْتَلُونَ الْحَرَّ وَالْحَرِیرَ وَالْخَمْرَ وَالْمَاعَازِفَ﴾^۱ واته: (کۆمه‌لانی‌ک له نومه‌ته‌کم په‌یدا ده‌بن زینا‌کردن و ناو‌ریشم پۆشین و مه‌ی خوار‌دنه‌وهو مؤسیقا ژه‌ندن چه‌لāl ده‌کهن).

هه‌روه‌ها (نواسی کوری س‌معان) ده‌ی‌گیریت‌ه‌وه که پی‌غم‌به‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿وَبِیْقِی شَرَّارَ النَّاسِ، یَتَهَارِجُونَ تَهَارِجَ الْحَمْرِ، فَعَلِیْهِمْ تَقْوَمُ السَّاعَةُ﴾^۲، واته: (زه‌مانیک دیت ته‌ها خه‌لکی خراب ده‌مینیت، و کۆ گۆی سواری به‌کۆ ده‌بن قیامه‌ت له‌سه‌ر نه‌وانه هه‌ل‌ده‌ستیت).

به‌هممان شیوه (أبو هریره) ره‌زای خ‌وای لی‌یت ده‌ی‌گیریت‌ه‌وه که پی‌غم‌به‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿وَالَّذِی نَفْسِی بِیْده لَا تَفْنِی هَذِهِ الْأُمَّةُ، حَتّٰی یَقْوَمَ الرَّجُلُ اِلَى الْمَرْأَةِ فِیْفَرَشِهَا فِی الطَّرِیقِ، فِیْکُونُ خِیارَهُمْ یَوْمَئِذٍ مَنْ یَقُولُ: لَوْ وَارِیْتُهَا خَلْفَ هَذَا الْحِطِّ﴾^۳ واته: (سویند به‌و که‌سه‌ی که گیانی منی به‌ده‌سته نهم نومه‌ته له‌ناو نا‌چیت تا زه‌مانیک به‌سه‌ردا دیت، پی‌او هه‌ل‌ده‌ستیت له‌سه‌ر ره‌ی‌گه نافرته راده‌کیشیت، باش‌رین که‌سی نه‌و زه‌مانه‌ش نه‌ویه بو‌ریت پی‌ی بلیت: ئ‌گه‌ر بی‌یه‌ته پشت نه‌و دیواره‌وه با‌ش‌ره).

به‌لێ ده‌یان رووداوی له‌م جو‌ره له‌ کۆچه‌و کۆلانه‌کانی شارێکی وه‌ک نه‌سته‌مبول‌دا ده‌پن‌ریت که بۆ ماوه‌ی (۵۰۰) سال بن‌که‌ی خه‌لافه‌تی نی‌سلامی و سه‌رچاوه‌ی خوا‌په‌رستی و ره‌وشت و به‌ها پیرۆزه نی‌سلامیه‌کان بوو، ته‌نانه‌ت له‌و شاره‌دا بازاری وای تیدا‌به، که نافرته وه‌کۆ هه‌موو

^۱ صحیح البخاری (۱۵/۱۰ مع الفتح).

^۲ صحیح مسلم (۷۰/۱۸ مع شرح النووي).

^۳ رواه ابو یعلی، و قال هثمی (رجالہ رجال الص‌حیح) مجمع الزوائد (۳۳۱/۷).

کالایه کی تر بهر ووتی و بهی هیچ بهرگ و پوښاکیک له جامخاندی تیاتر و خانه کاندانا دانراوه و نرخى تاپیه تیان لهسره.

هوار گه کی که نار دهریاکان و باخچه گشتیه کان و مدهوانگه ټیکه له کانی ژن و پیاویش له سهرانسهری جیهانی نیسلامیدا ههمووی گمواهی هاته دی فهرموده کانی پیغمبر (ﷺ).

شه شه/ خواردنه وهی مهی و به حه لال زانیی:

(أنس ی کوری مالک) ده گپ یتوه که پیغمبر (ﷺ) فهرمو بهتی: ﴿مَنْ أَشْرَطُ السَّاعَةِ... وَيُسْرَبُ الْخَمْرُ﴾^۱، واته: (به کیک له نیشانه کانی قیامت نه وه به که مهی خواردن زور و ناشکرا ده بیت).

هروه ها (عباده ی کوری صامت) ده گپ یتوه که پیغمبر (ﷺ) فهرمو بهتی: ﴿تَسْتَحِلُّ طَائِفَةً مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ بِأَسْمٍ يُسْمُونَهَا إِيَّاهُ﴾^۲، واته: (کومه لایک له نومه ته کهم مهی حه لال ده کهن و به ناوی تر ناوی ده بن).

به تی مهی خواردنه وه نه مر و بوته شتیکی عاده تی و، هیچ غریب نه به ههر شارو شارو چکه و ناوایه کی موسلماناندا پرویت، چهن دین بار و مهی خانه دوکانی مهی فروشتن ده بیت، نه نانهت دوکانه کانی مهی فروشتن له ههر شاریکدا بگریت دهیان نه ونده ی کتیخانه کان ده بن و ژماره ی بار و مهی خانه کانیش زور له ژماره ی مزگه وته کان زیاترن، وه له هوار گه و پارک و سهرانگا کانیشدا زور به ی خانه واده کان به پیاو و ژن و مندالوه به شدار ده بن له مهی خورده وه.

وه ههر له فهرموده که ی پیغمبر (ﷺ) هاتوه که کومه لایکی زور نه مر و مهی خواردنه وه به حهرام نازانن و پیچی نالین مهی به لکو بیی ده لین (مهشرواتی روحی)، وه ههشیانه ده لین عاره ق حهرامه به لام بیره حهرام نه و ههن دیکان ده لین نه گهر زور بخوړنه وه حهرامه، به لام له موناسه باتدا حهرام نه و ههن دیکشیا ن ده لین بژ گور چيله باشو دکتور بوی نویسم. بهم شیوه به هزار و یهک پروبیانو و دروست ده کهن بژ حه لال کردنی مهی خواردنه وه بیان وایه نه گهر توانیان خویان و خه لکی هه لته هه لیتن، خواشیا ن بچ هه لته هه لیت، خوا په نامان بدات.

^۱ صحیح مسلم (۲۲۱/۱۶) مع شرح النووي.

^۲ رواه أحمد وابن ماجه وقال ابن حجر في الفتح (۵۱/۱۰): سنده جيد و صححه الألباني في صحيح الجامع الصغير (۱۴-۱۳/۶) رقم (۴۹۴۵).

جەوتەم / زۆربوونی ئامیری موسیقاو گۆرانی بیژان:

(سەھل ی کور ی سەعد) رەزای خوای لیبت دەگێرتەو کە پێغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی:
 یسکون فی آخر الزمان خسف و قذف و مسخ، قیل: ومتی ذلک یا رسول الله؟ قال: اذا ظهرت
 المعازف والقينات^١، واته: (لە ناخۆزەمان خاک پۆچوون و ناگر باران و پوو وەرگێران زۆر دەبێت،
 ووتیان: کە ی ئموە پروودەدات ئە ی پێغمبەری خوا؟ فەرمووی هەر کاتیک ئامیری موسیقا ژەندن و
 ئافرەتی گۆرانی بیژ زۆربوون).

وە لە فەرمودەیهکی تردا (عومران ی کور ی حصین) دەگێرتەو کە یاریک لە موسلمانان
 ووتی ئە ی پێغمبەری خوا کە ی ئهوشتانە پروودەدات؟ ئهوش فەرمووی: «اذا ظهرت القينات
 والمعازف و شربت الخمر»^٢، واتە: (هەر کاتیک گۆرانی بیژانی ئافرەت و ئامیری موسیقا زۆربوو
 وە عمرە قیش بە ئاشکرا دەخورایەو).

هەروەها (ابن عباس) دەگێرتەو کە پێغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: «لیبین اقوام من هذه الأمة
 علی طعام و شراب و هو، فیصبحوا قد مسخوا قرده و خنازیر»^٣، واتە: (کەسانیک لەم ئومەتە
 شەوبەخوادن و خواردنەو و گۆرانی وتن دەبەنە مەر کەرۆژیان لێدەبێتەو خوای گەورە پرووی
 وەرگێران و کردوونی بە مەیمون و بەرازان).

(ابی مالک) رەزای خوای لیبت دەگێرتەو کە پێغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: «لیکونن من امتی
 اقوام يستحلون الخمر و الخمر و المعازف»^٤، واتە: (لە ئومەتە کەم کۆمەلانیك پەیدا دەبن
 زیناکردن و ئاوریشم پۆشین و مە ی خواردنەو و ئامیری موسیقا ژەندن بە حەلال دەزانن).

بەرستی ئەمڕۆ هیچ شتیک هێندە ئامیری موسیقاو گۆرانی بیژان زۆر نیە کە ناوی هونەرمەند
 و هونەرمەندان لەخۆیان دەنن، وە ژمارە ی تێبە موسیقی و گۆرانی بیژو موسیقا ژەنەکان هێندە
 زۆربوو لە ژمارە نایەن، دەیان قوتابخانەو پەیمانگا هەیە بۆ فێرکردنی بەکارهێنانی ئامیرە موسیقیەکان
 و بەرھەم هێنانی موسیقا ژەن و گۆرانی بیژی زیاتر، وە رادیۆ و تەلەفزیۆن و ھۆکانی راگەیانندیش
 لە خۆمەتیاندا، بەشیوەیک ئەگەر هەردوو گۆشت بئاخیت هەر گۆشت لە گۆرانی و موسیقا
 دەبێت.

^١ رواه ابن ماجه والطبراني و قال الألباني صحيح. صحيح الجامع الصغير (٢١٦/٣) رقم (٣٥٥٩).

^٢ أخرجه الرمزي، وفي الصحيحة للألباني (٢٩٣/٤) رقم (١٧٨٧).

^٣ رواه ابو نعيم في أخبار أصبهان، و في الصحيحة للألباني (١٣٥/٤) رقم (١٦٠٤).

^٤ صحيح البخاري (٥١/١٠ مع الفتح) وفي صحيحه للألباني.

تەننەت ژمارە بەکی زۆر لەو موسلمانانەش کە پابەندن بە ئیسلامووە پێیان وایە گۆرانی و بەکارهێنانی هەموو چەشنە نامبەرەکانی مۆسیقا هیچ حەرام نیو کاریکی پەسەندە کە ئەمەش راستی هاتەدی فەرموودەکانی پێغمبەرە (ﷺ).

هەشتەم / زۆریوون و بلاویوونەوێ سووخرۆی و کەمبوونەوێ پارەیی حەلال؛

(ابن مسعود) رەزای خوای لێت دەگیرێتووە کە پێغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿بین یدی الساعة يظهر الربا﴾^١، واتە: (لە پێش هاتی قیامەتدا سووخرۆی زۆر دەبێت و بلاو دەبێتووە).

هەروەها (أبو هريرة) دەگیرێتووە کە پێغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿لأبائنا على الناس زمان لا يبالي المرء بما أخذ المال، أمن حلال أم من حرام﴾^٢، واتە: (زەمانێک بەسەر خەلکیدا دێت، ئێسان گۆی ناداتنی پارە کە لە کوێو پەیدا دەکات، لە حەلالووە یان لە حەرامووە).

(حذيفة بن یمان) رەزای خوای لێت دەگیرێتووە کە پێغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿لا تقوم الساعة حتى يعز الله فيه ثلاثا، درهمان حلال وعلمنا مستفادا وأخا في الله عز وجل﴾^٣، واتە: (قیامەت هەتاسێت هەتا خوای گەورە وادەکات سێ شت لە دونیادا زۆر دەگەمن بن، درهەمێک لە حەلال و زانستێک سودی هەبێت و وەبەرایە کیش لەرێی خوادا).

ئەم فەرمووانە باس لە بارودۆخی ئەمرۆی موسلمانان دەکەن، بەشی هەرە زۆری خەلکی ئەمرۆ تەنھا مەبەستیان پارە پەیدا کردنە بێ ئەوەی بێر لە حەلالی یان حەرامی ئەو پارە بەکەن، یان ئەو رێگە بەی کەمێی پەیدا دەکەن، هەر کاتی: کە دەستی بۆ دەبێت بەرێگەبێک لە رێگەکان حەرامی تێکەڵ بوو، تا وای لێهاتوو دیناریکی حەلال بوو بەشتیکی دەگەمن، لەمۆلاشوو سووخرۆی بوو تە بنەمای نابووری ئەمرۆ لە ناستی گشت دەولەتان و کۆمپانیا بازرگانەکان و سەرمايەدارەکان و خەلکانێکی زۆریشدا، کە کارە نابووری و مامەتە بازرگانەکانیان هەر هەمووی لەسەر بنەمای سوو وەرگرتن دامەزرێوە و گشت بانکەکانی جیهانیان ئەمرۆ هەر لەسەر ئەو بنەمایە کار دەکەن، کە ئەمەش بوو تە مایە ئەوەی هاوڵاتیان جەماوەری موسلمان بە گشتی بەجاری ناچارە وە مامەتە لەگەڵ ئەو دەزگا سووخریانەدا بکەن و دەست تێکەلتی ئەو تاوانە بکەن کە خوای گەورە ئەفرینی

^١ رواه الطبراني كما في الوغب والرهيب للمنبري (٩/٣) وقال (رواه رواة الصحيح).

^٢ صحيح البخاري (٣١٣/٤ - مع الفتح) سنن النسائي (٢٤٣/٧).

^٣ رواه دلي وعزاه في الجامع الصغير للطبراني ولأبي نعيم في الحلية (١١٧/٤) عن حذيفة وقال الميمني: (فيه روح بن صلاح ضعفه ابن عدي ووثقه الحاكم وابن حبان وبقيّة رجاله ثقة)، مجمع الزوائد (رؤداه لات/ ١٧٢).

له نهمجامدهرانی کردووه و پتھمبهر (ﷺ) سهرهلدانی نهم حالته نامو دزیو و دژ به شهرعهده و بلاو بوونهوی بهم شیوازی که نهمرو دهیینین کردوته به کیک له نهمشانه کانی قیامت.

نویهم/ گرنگی دان به رازاندنهوی مزگه وته کان:

(انس ی کوری مالک) رهزای خوای لیبت ده گیرتهوه که پتھمبهر (ﷺ) فرموویته: ﴿لا تقوم الساعة حتی یتباهی الناس فی المساجد﴾^۱، واته: (قیامت ههلتاسیت ههتا خه لکی گرنگیه کی زور دهدهن به رازاندنهوی مزگه وته کان و شانازی پیوهده کهن).

وه ههر (نهمس) رهزای خوای لیبت له ریوایه تیکی تردا دهلیت که پتھمبهر (ﷺ) فرموویته: ﴿من أشرط الساعة أن یتباهی الناس فی المساجد﴾^۲، واته: (به کیک له نهمشانه کانی قیامت نهویه که خه لکی بایه خیکی زور دهدهن به رازاندنهوی نیگار کیشانی مزگه وته کان).

تیمامی بوخاریش له (صحیح البخاری) دا دهلیت نههمسی کوری مالک فرمووی: ﴿یتباهون بها ثم لا یعمرونها إلا قلیلاً...﴾^۳، واته: (ده رازاندنهوی به لام زور به کممی ناوه دان ده بیت و خه لک پرووی تیده کات). وه (ابن عباس) ده فرمویت: (لتخرقنها کما خرفت اليهود والنصارى) واته: (به نهفش و نیگار دهیان رازاندنهوی ههر وه کو چون جووله کهو دیانه کان به نهفش و نیگار کلته کانیان ده رازاندنهوی)^۴

وه پتھمبهر (ﷺ) ههره شهی له ناوچوون و کاول بوون له نومه ته کهی ده کات ههر کاتیک مزگه وت و قورنانه کانیان به نهفش و نیگار رازاندنهوی نهوه تا (ابی الدرداء) رهزای خوای لیبت دهلیت پتھمبهر (ﷺ) فرموویته: ﴿إذا زوقتم مساجدکم حلیم مصاحفکم فالدمار علیکم﴾^۵، واته: (ههر کاتیک مزگه وته کانتان جوان و پر زهوق کرد و قورنانه کانتان نه خشاوه و رازاوه کرد، نهوا کاولکاری و تیاجوون به شتانه).

ههر بویه شه (عومهری کوری خهتاب) رهزای خوای لیبت نههمی کردووه له نه خشاندن و رازاندنهوی مزگه وته کان چونکه خه لکی له نوێ ده کات و خه یالیان پهرت ده کات وه کاتیک که

^۱ رواه أحد وقال الألبانی (صحیح). صحیح الجامع الصغیر (۱۷۴/۶) رقم (۷۲۹۸).

^۲ رواه النسائی وقال الألبانی صحیح. صحیح الجامع الصغیر (۲۱۳/۵) رقم (۵۷۷۱) وصحیح ابن خزيمة (۲۸۲/۲) (رقم ۱۳۲۲-۱۳۲۳) تحقیق د. محمد مصطفى الأعظمی وقال (اسناد صحیح).

^۳ صحیح البخاری (۵۳۹/۱-مع الفتح) کتاب الصلاة باب بیان المسجد.

^۴ رواه الترمذی وقال الألبانی (اسناد حسن). صحیح الجامع الصغیر (۲۲۰/۱) رقم (۵۹۹) وفي الصحیحة (۳۳۷/۳) رقم (۱۳۵۱).

مز گهوتە کە ی پتەمبەریان (ﷺ) لە سەردەمی ئەودا تازە کردەوه فەرمووی: ﴿أَكْنُوا النَّاسَ مِنَ الْمَطَرِ، وَأَيُّكُم مِّنْ تَحْمَرِ أَوْ تَصْفَرِ فَفُتِحَ النَّاسُ﴾^۱، واتە: (وا دروستی بکەن خەڵکی باران لێان نەدات، بەلام نەکەن سووری بکەن یان زەردی بکەن و خەڵکی تووشی فیتە بکەن).

بەلێ خەڵکی ئەمڕۆ تەنها نامۆزگاریە کە ی عومەریان پشت گوێ نەخستوو و بەس، بەلکو کار لە سوور کردن و زەرد کردن تێبەریووه و مز گهوتە کانی ئەمڕۆ بەهەزارو یەک شێوە نەقش و نیگار ڕازیتەدراوە و هەموو جۆرە کانی هونەری نەخشاندن و نیگار کێشان پێشبرکتی تێدا دەکەن، خەڵکی ئەمڕۆ وادەزانێت مز گەوت و ئاوەدان کردنەوه ی لەرێگە ی ڕازاندنەوه و دیکۆزکاریەوه دەبێت، بێ ناگا لەوه ی کە ئاوەدان کردنەوه ی مز گەوت لەرێی عیادەت و زیکر و قورئان خوێندن و خوێندنی زانستی شەری و هاتوو چۆی بەردەوامیەوه دەبێت.

مز گهوتە کان ئەمڕۆ جوان و ڕازاوه و نەخشیتەدراون، بەلام چەند کەمن ئەوانە ی ڕوویان تێدا کەن و بەزیکر و فیکر و وێر و عیادەت ئاوەدانێان دەکەنوه، قورئانە کان ئەمڕۆ دەنەخشیتەری و بەئای نالتوون ڕوو کەش دەکەن، بەلام چەند کەمن ئەوانە ی ڕێژ لە قورئان دەگرن و هەقی خۆی دەدەنێ و کاری پتە کەن.

ئەمڕۆ لە کاتی کەدا مز گهوتە کان هەزاران هەزار دینار بۆ دروستکردنی گومەزە و منارە و دیکۆزسازیه کە ی بە کار دەهێنرێت، بەلام لەهەمان کاتیشدا ڕێ دەگیرێت لە موسلمانان کە بەبەردەوامی هاتوچۆی بکەن و ئاوەدانی بکەنوه و شەریعتی خۆی تێدا فێر ببن، ئێستا مز گهوتە کان وەک فەرمانگە کانی تری میری کاتی دەوامیان دیاریکراوه، چارە کێک پێش بانگ دەکەنوه و چارە کێکش دوا ی بانگ دادەخەرن و خوێندنی زانستی شەری و ووتنەوه ی وانە ی ئابینیش تیا دا قەدە غەیه.

تەنانەت لەمەندێ لە دەوڵەتە کاندایە وەک تورکیای کەمالی ئەمڕۆ ژمارەیه کێ زۆر لەمز گهوتە کۆن و ناودارە کان کراوەتە مۆزەخانە و هەوارگە ی سەیرانجی یە کان، کە ڕۆژانە هەزاران گەشتیار لە جوله کە و دیان و بوژی و گاپەرستە کان بە شۆرت و مایۆی غەریبه وه ڕووی تی دەکەن و تیا دا دەسوڕێنوه و بە کامێراکانیان وێنە ی دەگرن، وە تەنها نوێژی جومعه نەبێت ڕێ نادریت نوێزە کانی تری تێدا بکریت، وە ئەگەر لە ڕۆژە کانی تردا لە سوچیک یان لە پەنایه کێ مز گهوتە کەدا موسلمانێک دوو ڕکەمت نوێز بکات ئەوا عەدەسه ی دەیان کامێرای گەشتیاره بیانیه کان ڕووی تی دەکەن و

^۱ صحیح البخاری (۱/۵۳۹-مع الفتح).

وینهی ده گرن وهك نهوهی شتیکی زۆر سهیرو سهمهههیان دیبیت كه سیتك له ناو مزگهوتدا نوێژ بکات.

نهمه له لایه كهوه خالی مزگهوت به دهست دوزمانی ئیسلامهوه، له لایه کی تریشهوه مزگهوت به دهست ژمارهیهکی زۆر له موسلمانانی ناحالی خوشمانهوه ده نالتیبت. به داخهوه خهلكانیکی زۆر لهو موسلمانانهی كه هاتوچۆی مزگهوت ده كهن و روی تی ده كهن بێ ناگان له نادابی مزگهوت و چۆنیهتی پاراستی حورمهتی ئهو جینگه پرۆژه، زۆرجار ده بینیت هه ندیک له پیاوه به سالاجووه كان یان كهسانیک تازه روویان له مزگهوت كردووه مزگهوت به شوێنی ههوانهوهو كۆرۆ كۆبوونهوهی دنیایی دهزانن، دهنگی تیدا بهرزده كه نهوهو باسی چهندین مهسهلهو كاروباری دنیای تیدا ده كهن و ریی نوێژو قورئان خوێندیش له خهلك ده گرن، كه نه مهش كارێكه خوای گهوره غهزه بی لیده گریت و پێغه مبریش (ﷺ) له فهرموودهیه كدا كه (بهیقی) له نیمام (حسن) هوه به (مرسل) ی ریا بهتی ده كات ده فهرمویت: ﴿بأبی زمان علی الناس یكون حدیثهم فی مساجدهم فی امر دنیا هم فلا تجالسهم فلیس لله فیهم حاجة﴾^۱، واته: (زه مانیک دیت به سهر خهلكیدا قسهی نار مزگهوته كانیان ههه باسی كاروباری دنیا ده بیت، ئیوهش له كۆرۆ مه جلیساندا ده مه نیشن، چونكه خوای گهوره کاری پێیان نییه).

وه یه كێکی تر له شیوازه كانی پێژنه گرتهی مزگهوت و مالی خوا له لایه ن موسلمانانهوه نهوهیه كه ژمارهیهکی زۆری مزگهوته كان وه كو رێگهی لیها تووه خهلكی هاتوچۆی تیدا ده كهن و ته نانهت دوو ركات نوێژی تیدا ناكهن كه نه مه رهفتار و كرده وهیه بهرام بهر به مالی خوا هه رگیز له سهرده مانی پێشوردا له ناو كۆمه لگهی ئیسلامیدا نه بووه به لام نه مه رۆ هینه زۆر بووه، بووه ته شتیکی عاده تی.

ابن مسعود ده گێرته وه كه پێغه مبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿أنس ی كوری مالك) من أشراف الساعة یم الرجل بالمسجد لا یصلی فی ركعتین﴾^۲، واته: (یه كێك له نیشانه كانی قیامهت نهوهیه پیاو به مزگهوتدا تیده به ریت كه چی دوو ركات نوێژی تیدا ناكات).

وه هه ر ابن مسعودیش له ریا به تێکی تر دا ده گێرته وه كه پێغه مبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿أنس ی كوری مالك) من أشراف الساعة ان تتخذ المساجد طرقاً﴾^۱، واته: (یه كێك له نیشانه كانی قیامهت نهوهیه كه مزگهوته كان ده كرتن به رێگای هاتوچۆ).

^۱ رواه البیهقی عن الإمام حسن مرسل.

^۲ صحیح ابن خزیمة (۲/۲۸۳-۲۸۴) و فی صحیحة للألبانی (۲/۲۵۳) رقم (۶۴۹).

نهمانه همووی نیشانهی قیامتین که پتغمبەر (ﷺ) باسی کردووه و ئهموۆ همووو خهڵک به چاری خۆی دهیان بینیت.

دهیهم/ زۆربوونی کوشتن و گوشتار:

هرچهنده له بهشی یه کهمدا باسی ئهم نیشانهیهمان کرد بهلام لهبەر ئهووی ههتا ئهموۆ دیاردهی کوشتن و گوشتار ههر بهردهوامه لهتیوان موسلماناندا بهلکو بهداخهوه چهندین ئهوهندهی جاران زیادی کردووه. بۆیه بهپۆیستمان زانی لهم بهشهشدا تیشکیکی زیاتری بجهینه سهر.

(أبو هريره) ده گێڕتیهوه که پتغمبەر (ﷺ) فرموویهتی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَكُتَّرَ الْهَرْجُ، قَالُوا: وَمَا هَرْجٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الْقَتْلُ الْقَتْلُ﴾^٢، واته: (قیامهت ههتاسیت ههتا (ههره ج) زۆر ده بییت، وتیان ئهی پتغمبهری خوا ههره ج چیه؟ فرمووی (کوشتن، کوشتن)).

(ابن مسعود) یش ده گێڕتیهوه که پتغمبەر (ﷺ) فرموویهتی: ﴿بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ أَيَّامُ الْهَرْجِ، يَزُولُ فِيهَا الْعِلْمُ، وَيُظْهَرُ فِيهَا الْجُهْلُ﴾^٣، واته: (لهپیش هاتنی قیامهتدا رۆژانی کوشتن و گوشتار سهرههڵدهات، زانیاری (مهههست بێی زانیاری شرعیه) تیدا نامینیت و نهزاین زۆر ده بییت).

(أبو موسى يثعمری) یش ده گێڕتیهوه که پتغمبەر (ﷺ) فرموویهتی: ﴿أَنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ الْهَرْجُ قَالُوا وَمَا الْهَرْجُ قَالَ الْقَتْلُ أَكْثَرَ مِمَّا نَقْتُلُ أَنَا لِنَقْتُلُ فِي الْعَامِ الْوَاحِدِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ أَلْفًا قَالَ إِنَّهُ لَيْسَ بِقَتْلِكُمُ الْمُشْرِكِينَ وَلَكِنْ قَتْلُ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَالُوا وَمَعَا عَقُولُنَا يَوْمَئِذٍ قَالَ إِنَّهُ لَيَنْزِعُ عَقُولُ أَكْثَرِ أَهْلِ ذَلِكَ الزَّمَانِ وَيُخْلَفُ لَهُ هَبَاءٌ مِنَ النَّاسِ يَحْسِبُ أَكْثَرُهُمْ أَنَّهُ عَلَى شَيْءٍ وَلَيْسُوا عَلَى شَيْءٍ﴾^٤، واته: (لهپیش هاتنی قیامهتدا ههره ج سهرههڵدهات، ووتیان ههره ج چیه؟ فرمووی: کوشتن، ووتیان جالمه زياتر که ئیتمه ده کوژین، ئیتمه له يهك سالتدا زیاتر له حهفتا ههزار ده کوژین، فرمووی ئهوکوشتهی من باسی ده کهم کوشتنی کافر و بێ پروایان نیه، بهلکو خۆتان لهناو خۆتاندا یه کرده کوژن، جالمه کاته دا عهقل و هوشمان لای خۆمانه؟ فرمووی: زۆربهی خهڵکی ئهوههمانه عهقلیان ههڵده گێرت و خهڵکیکی هیچ و پوچ ده مینمهوه که زۆربهیان بیان وایه لهسهر شتیکن بهلام لهسهر هیچیش نین).

^١ منحة المعبود في ترتيب مسند الطيالسي (٢/٢١٢) ومستدرک الحاكم (٤/٤٤٦) وقال هذا حديث صحيح الأسناد. وقال الذهبي (موقوف).

^٢ صحيح مسلم (١٨/١٣) مع شرح النووي.

^٣ صحيح البخاري (١٣/١٤) مع الفتح.

^٤ صحيح رواه ابن ماجه والبيهقي في شرح السنة، انظر صحيح الجامع الصغير (٢/١٩٣) رقم (٢٠٤٣).

که‌واته فرموده‌کان به‌روون و ناشکرای باس له کوشتاری موسلمانان ده‌کهن له‌نیوان خویندا، موسلمان نه‌مپژ له‌ناو‌خویندا بوون به‌هزار به‌ره‌وه، هر کۆمه‌له‌و خۆی به‌شت ده‌زانیت و کۆمه‌له‌کانی تر به‌هیچ، به‌شی زۆری نه‌و خه‌لکش عقل و هۆشی به‌ده‌ستی خۆی نه‌ماوه، هه‌ریه‌که‌و له‌ژیر ئالا و ره‌نگ و دروشم و ناویکی تایه‌تدا شه‌ر له‌گه‌ل شه‌وی تردا ده‌کات، له‌په‌ناوی بی‌نرخه‌ین شه‌تدا به‌که‌ر ده‌کۆژن، خوین بووه به‌بی نرخه‌ین شه‌ت و کوشتیش ئاسانه‌ترین کاره، کار گه‌یه‌شته‌وه راده‌به‌که‌ زۆرجار به‌کۆژ نازانیت له‌سه‌ر چی ده‌کۆژیت و کۆژراویش نازانیت له‌سه‌ر چی کۆژراوه، هه‌روه‌که‌ (أبو هريره) په‌زای خوای لیبیت ده‌گه‌یه‌ته‌وه که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿والذي نفسي بيده لا تذهب الدنيا حتى يأتي على الناس يوم لا يدري القاتل فيم قتل ولا المقتول فيم قتل فليل كيف يكون ذلك؟ قال المرح القاتل والمقتل في النار﴾^١، واته: (سۆیند به‌ره‌ی که‌ گیانی منی به‌ده‌سته‌ دنیا نابێ‌ته‌وه هه‌تا رۆژێکی وا به‌سه‌ر خه‌لکیدا دیت به‌کۆژ نازانیت له‌ په‌ناوی چیدا ده‌کۆژیت، کۆژراویش نازانیت له‌سه‌ر چی کۆژراوه، ووتیان شه‌وه چۆن رۆوده‌دات؟ فه‌رمووی: هه‌ره‌جه، به‌کۆژ و کۆژراو ده‌چه‌ ناگری دۆزه‌خه‌وه).

به‌ئێ‌ فرموده‌که‌ی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) عه‌قڵی زۆربه‌ی خه‌لکی شه‌م زه‌مانه‌ هه‌لگه‌راوه و که‌سانێک ماونه‌ته‌وه هه‌موو شه‌تێک ده‌زانن ته‌نها شه‌رعی خوله‌به‌یت وه‌شۆین هه‌موو رێچه‌که‌و رێبازێک ده‌که‌من ته‌نها ئیسلام نه‌به‌یت، هه‌موو شه‌تێک له‌ ده‌لیاندا هه‌یه‌ ته‌نها ترسی خوانه‌به‌یت، هر بۆیه‌ خۆ خۆری و گوشت و کوشتار و خوین رشتی به‌ ناحق بووته‌وه ره‌فتار و پێشه‌ی به‌ناو موسلمانانی شه‌م زه‌مانه‌، به‌کۆژ و کۆژراویشیان به‌ پی‌ فرموده‌که‌ی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ نه‌ه‌لی دۆزه‌خه‌، به‌لام له‌به‌رامبه‌ر شه‌وه‌شدا هه‌ر موسلمانێک به‌توانیت خۆی دۆره‌به‌رێ‌ز به‌گه‌یت له‌کاتی رۆودانی شه‌وه‌ فیتنه‌و هه‌ره‌جانه‌دا وه‌ به‌ندایه‌تی خوای خۆی به‌رێکوپێکی بکات شه‌وا پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ده‌ره‌ه‌قیدا ده‌فه‌رمویت: ﴿العبادة في المرح كهجرة الي﴾^٢، واته: (به‌ندایه‌تی کردن بۆ خوا له‌کاتی فیتنه‌ی هه‌ره‌جدا، هه‌نده‌ی کۆچه‌کردنێک بۆلای پێغه‌مبه‌ر خه‌یری هه‌یه).

یانزه‌یه‌م/ به‌رزکردنه‌وه‌ی بیناو خانوویه‌ره:

(أبو هريره) په‌زای خوای لیبیت ده‌گه‌یه‌ته‌وه که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ (جبریل)ی فرموو کاتێک بۆسیاری نیشانه‌کانی قیامه‌تی لیکرد: ﴿واذا تطاولت رعاء البهائم في البنيان، فذاك من اشراطها﴾^٣،

^١ صحیح مسلم (٣٥/١٨) - مع شرح النووي.

^٢ صحیح مسلم، رقم (٢٩٤٨)، وصحیح ابن ماجه للألبانی (ج٢/٣٦٢) رقم (٣٩٨٥).

^٣ صحیح البخاری (١١٤/١ - مع الفتح) وصحیح مسلم (١٦١/١ - ١٦٤).

واته: (همر کاتیک شوانی مهر و بز نه کان خانووی بهرز و قات قاتیان دروستکرد، نهوه به کیکه له نیشانه کانی). وه له ریوایه ټیکي تری نیامی موسلیمدا: ﴿وَأَنْ تَرَى الْحَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاةِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبَنِيَانِ﴾^۱، واته: (به کیکه له نیشانه کانی قیامت نهوه به پی پته پرووت و برسیه کان که شوانی مهر و بز بوون بینیت خانووی بهرز و قات قات دروست بکن). وه له ریوایه ټیکدا که (نیام احمد) له (ابن عباس) ی ده گپړته وه ده لیت: ﴿يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمِنْ أَصْحَابِ الشَّاةِ الْحَفَاةَ الْجِجَاعَ الْعَالَةَ؟ قَالَ الْعَرَبُ﴾^۲، واته: (نه ی پتغمبهری خوا نهو خاوهن مهر و بز نه پرووت و برسیانه کی؟ فهرمووی عهره ب).

وه له ریوایه ټیکي تریشدا که (أبو هريره) رهزای خوی لیبت ده گپړته وه که پتغمبهر (ﷺ) فهرموویته: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ... حَتَّى يَتَطَاوَلَ النَّاسُ فِي الْبَنِيَانِ﴾^۳، واته: (قیامت هه لناسیت هه تا خه لکی خانووی قات قاتی بهرز دروست ده کهن).

به لې فهرموده کانی پتغمبهر (ﷺ) هاتوونه ته دی و خه لکی نه مړو بیانی وا دروست ده کهن که له دهیان نهوم پتکهاتووه به تابه تی نهو عهرا به نهی هه تا دویت پرووت و پی پته بوون و مهر و بز نیان ده له وه راند و نان نه بوو بیخون و به شی زوریان له چادرو خپوه تگادا ده زیان یان له خانووی گل دا ده زیان که بستیک له بالای خویان بهر تر نه بوو، نه مړو ده یانین له ژیر سایه نه ت و پروتدا هه مووی له خانووی چهند نهومیدا ده زین و سدان و هه زاران کوشکی وایان دروست کرده که دور گهی عهره بهی له همیزووی ته منیدا شتی وای به خپوه وه نه دیوه، که نه مېش به پی فهرموده کان به کیکه له نیشانه کانی هاتنی قیامت.

دوانزه مه/ لیک نریک بوونه وهی کات و لیک نریک بوونه وهی بازاره کان:

(أبو هريره) رهزای خوی لیبت ده گپړته وه که پتغمبهر (ﷺ) فهرموویته: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى... يَتَقَارِبَ الزَّمَانُ﴾^۱، واته: (قیامت هه لناسیت هه تا کات له یه ک نریک ده بیته وه). وه له ریوایه ټیکي تر دا (أبو هريره) و (أنس ی کوری مالک) رهزای خویان لیبت ده گپړته وه که پتغمبهر (ﷺ) فهرموویته: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَقَارِبَ الزَّمَانُ فَتَكُونَ النِّسَةَ كَالشَّهْرِ وَيَكُونُ

^۱ صحیح مسلم (۱۵۸/۱- مع شرح النووي)

^۲ مسند احمد (۳۳۲-۳۳۳) رقم (۲۹۲۶) شرح احمد شاکر وقال (اسناده صحيح) وقال الألباني اسناده لا بأس به في الشواهد. انظر سلسلة الأحاديث الصحيحة (۳/۳۳۲) رقم (۱۳۴۵).

^۳ صحیح البخاري (۸۱/۱۳-۸۲- مع الفتح).

^۱ صحيح البخاري (۸۱/۱۳-۸۲- مع الفتح).

لشهر كالجمعة وتكون الجمعة كالיום ويكون اليوم كالساعة وتكون الساعة كاحراق السعفة^١،
واته: (قيامت ههلتاسيت ههتا كات ليك نريك دهيتمه، سال وهك مانگي لينديت و مانگ وهك
ههتعي لينديت و ههتفه وهكو رۆژيكي لينديت و رۆژيكي وهكو سهعاتيكي لينديت و سهعاتيكي
وهكو سوتاني پوشيكي دارخرماي لينديت).

نعم فهمودانه كهباس له ليك نريك بوونهوي كات دهكهن لهلايهن زاناكانمهوه بهجهند
شيواريكي جياواز ليك دراونهتموه كه پيمان وايه گونجاوترينيان نهويه كه باس له نيمروى خويمان
دهكات كهتوانراوه به هوى هوكارهكاني گواستهوهي پيشكهوتوى نهم سهردهمه وهكو(نۆتومبيل و
فرۆكه و شهمندهفهر و مانگي دهسكردوه) نهوكاتانهي كهپيشتر پيوستى دهكرد بو گواستهوه و
هاتوچو لهنيوان شوپته جياجياكاندا كورت بكرينهوهو ليك نريك بكرينهوه تاواي ليهاتوره
نموريگهيهي كه به سالتيك يان مانگيك يان ههفتهيهك بپرديت نيستا زور به كمتر لهو كاته بپرديت،
وه له فهمودهكاني تريشدا كه (أبو هريره) رپوايهتي دهكات دهليت پتغمبهر(ﷺ) فهموويهتي:
﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَظْهَرَ الْفَنَ وَيَكْثُرَ الْكَذِبُ وَتَقَارِبَ الْأَسْوَاقُ﴾^٢، واته: (قيامت ههلتاسيت
ههتا فيتتهو ناژاوه سهر ههلتهدات و درۆكردن زور دهيتت و بازارهكانيش ليك نريك دهبنهوه)
نريك بوونهوي بازارپش لهم فهمودهيدا ههر وهك نريك بوونهوي كات وايه، نهوهتا بازاراكاني
جيهان نيمرو بههوى هوكارهكاني گهيانندن و پيوهندي كردنهوه وهك يهك بازاريان ليهاتوروو تهوار
ليك نريك بوونهتموه، بهرادهيهك كه سهركهوتن يان دابهزيني نرخی كالآو دراوهكان لهههر بازاريني
جيهاندا دهستوبرد رهنگدانهوهي دهيتت لهههموو بازارهكاني جيهاندا و كارددهكاته سريان.
وهبازارهكان بهردوام ناگادارن لهيهكتر، بهممش بازارهكان لهيهكتر نريك بوونهتموه و كاتيش ليك
نريك بوونهتموه، كهنهممش به پي فهمودهكان پتغمبهر(ﷺ) بهكيكه له نيشانهكاني قيامت.

^١ رواه أحمد عن أبي هريرة والترمذي عن أنس. وقال الميثمي رجاله رجال الصحيح. مجمع الزوائد (٢٣١/٧) وفي
صحيح الجامع الصغير (١٧٥/٦) رقم (٧٢٩٩).

^٢ رواه أحمد وقال الميثمي: (رجال رجال الصحيح غير سعيد ابن سمعان وهو ثقة) مجمع الزوائد (٣٢٧/٧).

چهند فەرموده‌یه‌کی تری پێغه‌مبەر (ﷺ) که باس له هه‌ندی نیشانه‌کان ده‌کات

که تا نه‌مرۆ هاتوونه‌ته‌دی و نیستاش به‌ چاو ده‌بینرێن

۱- (عبدالله ی کوری عومەر) ره‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه که پێغه‌مبەر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَظْهَرَ الْفَحْشُ وَالْفَاحِشُ، وَقِطْعَةُ الرَّحِمِ، وَسُوءُ الْمَجَاوِرَةِ﴾^۱، واته‌: قیامه‌ت هه‌تاسیته‌ هه‌تا خراپه‌کاری و داوێن پسی و بچراندنی صیله‌ی ره‌حم و خزمایه‌تی، و دراوسی خراپی زۆر ده‌یته‌ و ناشکرا ده‌یته‌.

۲- (ابن عباس) ره‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه که پێغه‌مبەر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ﴿يَكُونُ قَوْمٌ يَخْضِبُونَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ بِالسَّوَادِ كَحَوَاصِلِ الْحَمَامِ، لَا يَرِجِحُونَ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ﴾^۲، واته‌: (له‌ ناخره‌ماندا خه‌لکانیک ده‌بن سه‌رو ریشیان بۆیه‌ی ره‌ش ده‌که‌ن وه‌ک ژێر چه‌نده‌ی کۆتر بۆنی به‌مه‌شت ناکه‌ن). وه‌ پێده‌چیت مه‌به‌ست له‌ ژێر چه‌نده‌ی کۆتر له‌ فەرموده‌ که‌دا نه‌و که‌سانه‌یته‌ که ریشیان له‌ هه‌ردوولاوه‌ ده‌تاشن، به‌لام له‌ناسی چه‌ناگه‌و ژێر ملیاندا ده‌یه‌یتنه‌وه‌ هه‌روه‌ک ژێر چه‌نده‌ی کۆتر که نه‌مرۆ ده‌بینن خه‌لکانیکی زۆر ریش و سیملیان به‌و جوژه‌ هه‌ستۆته‌وه‌.

۳- (ابن مسعود) ره‌زای خوای لیبت ده‌لێت که پێغه‌مبەر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ﴿بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ تَسْلِيمُ الْخَاصَةِ وَفُشُو التَّجَارَةِ حَتَّى تَشَارَكَ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا فِي التَّجَارَةِ﴾^۳، واته‌: (پیش هاتنی قیامه‌ت وای لیدیت سه‌لام ته‌نها له‌دۆست و ناسیاو ده‌کریت، وه‌ بازرگانی زۆر به‌ربلاو ده‌یته‌ هه‌تا وای لیدیت ئافره‌تیش له‌گه‌ڵ مێرده‌ که‌یدا به‌شداری ده‌کات له‌ کارو کاسبی و بازرگانیدا).

۴- (عمری کوری تغلب) ره‌زای خوای لیبت ده‌لێت پێغه‌مبەر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ﴿إِنْ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يَفْشُو الْمَالُ وَيَكْثُرَ، وَتَفْشُو التَّجَارَةُ﴾^۴، واته‌: (له‌ نیشانه‌کانی قیامه‌ت ته‌وه‌یه‌ پاره‌ بلاوده‌یه‌ته‌وه‌و زۆر ده‌یته‌ و بازرگانی زۆر به‌ربلاو ده‌یته‌).

^۱ مسند أحمد (۲۶/۱۰-۳۱- شرح أحمد شاکر) وقال استاده صحيح ومستترك الحاكم (۷۵/۱-۷۶) وصحيحه ووافقه الذهبي.

^۲ مسند امام أحمد (۱۵۶/۴) رقم (۲۴۷) شرح أحمد شاکر وقال صحيح. وقال الألباني أخرجه أبو داود والنسائي وأحمد والضياء.... بإسناد صحيح على شرط الشيخين.

^۳ مسند أحمد (۳۳۳/۵- شرح أحمد شاکر) وقال استاده صحيح. ومستترك الحاكم (۴۴۵/۴-۴۴۶).

^۴ رواه أحمد والنسائي ولي الصحيحة الألباني (۲۵۱/۲م-۲۵۲).

۵- (أنس ی کوری مالک) رَهزای خَوای لَبِیت دَه لَیت پَتَمبَر (ﷺ) فَرمووِیَتی: ﴿بَأتی علی الناس زمان الصابر علی دینہ کالقابض علی الجمر﴾^۱، واتہ: (زَهمانیک بَسْمَر خَمَلکِدا دَیت نَمو کَسَمی نارام دَه گَرِیت لَمَسَر دِینہ کَی وِینہ کَی وِہ کَو نَموہ وایہ پَشکَوِیَک نَاگری لَمَمَشَت گَرِیت).

۶- (أنس ی کوری مالک) رَهزای خَوای لَبِیت دَه لَیت پَتَمبَر (ﷺ) فَرمووِیَتی: ﴿من اقرب الساعة ان یری الهلال قبلًا لليلة، فقال لليلتين﴾^۲، واتہ: (لہ نِشانہ کانی نَزِیک بوونمَوِی قِیامَت نَمَوِیہ مانگی یَک شَموہ گَهورہ دَورَدہ کَویَت بَشیوہ یَک کَمَشوِی یَکَم دَہ بَیَرِیت، دَہ وِترِیت دوو شَموہ یَہ).

۷- (عبدالله ی کوری عمر) رَهزای خَوای لَبِیت دَه لَیت پَتَمبَر (ﷺ) فَرمووِیَتی: ﴿لا تقوم الساعة حتی یأخذ الله شریطته من أهل الأرض، فیقا فیها عجاجة، لا یعرفون معروفًا، ولا ینکرون منکرًا﴾^۳، واتہ: (قِیامَت هَلَناسِیت تا خَوای گَهورہ بِیاوچا کانی سَورزَموِی دَہ باتَموہ بَوَلای خَوِی، نِیز تِیکَمَل یَک دَہ مِیَن یَہ نَہ چاکیان بِن چاکم نَہ خَرایان بِن خَرا یَہ).

۸- (عمره ی کوری شعیب) لَہ باوکیَموہ نَموِیش لَہ با بِیَرِیَموہ دَہ گَرِیتَموہ کَہ پَتَمبَر (ﷺ) فَرمووِیَتی: ﴿بَأتی زمان علی الناس یغربلون فیہ غریلة، یقی منهم حثالة، قد مرجت عهودهم و اماناتهم، وأختلفوا فکانوا هکذا، وشبک بین أصابعه﴾^۴، واتہ: (زَهمانیک دَیت بَسْمَر خَمَلکِدا چاکہ کانیان لَہ بَیَزَن دَہ دَرِین نِیز کَہ سانیکی بوجَمَل دِیَنَموہ پَہیمان و نَمانَہ تِیان تِیکَمَل بُووہ و نَماوہ و جِیاوازی و دووِیَہ کَی کَہ و تَوَتَہ نِیوانیان و ناوایان لَبِیت (بَنجَہ کانی دَہ سَی تِیکَمَل کَرَد)).

۹- (معاذ ی کوری انس) رَهزای خَوای لَبِیت دَه لَیت پَتَمبَر (ﷺ) فَرمووِیَتی: ﴿لا تزال الأمة علی شریعة حسنة ما لم تظهر فیهم ثلاث، ما لم یقبض منهم العلم ویکثر فیهم ولد الحنث، ویظهر فیهم الصقارون، قالوا: وما الصقارون؟ قال: نشو یكونون فی آخر الزمان تکن تحتهم بینهم اذا

رواه الرمذی. صحیح الجامع الصغیر (۱۳۲۶/۲) رقم (۸۰۰۲).

^۲ صحیح الجامع الصغیر (۲۱۴/۵) وقال الألبانی رواه الطبرانی فی (الأوسط) والضیاء المقدسی (هو حسن).

^۳ مسند أحمد (۱۸۱/۱۱-۱۸۲) شرح أحمد شاکر وقال اسناده صحیح ومستلک الحاکم (۴۳۵/۴) وقال هذا حدیث صحیح ووافقه الذہبی.

^۴ مسند أحمد (۱۲/۱۲) شرح أحمد شاکر وقال اسناده صحیح. ومستلک الحاکم (۴۳۵/۴) وقال هذا حدیث صحیح الإسناد ولم یخرجاه ووافقه الذہبی.

تلاقوا التلاعن^١، واته: (نعم نومهته له سدر ريگه ري راست ده مي پيتموه تا نمو کاته سي شت له ناوياندا سدر هه لده دات هه تا نمو کاته زانستي شمرعي له ناوياندا هه لته گري و مندالي زوليان تيدا زورييت و(صقارون)يان تيدا پيدا بييت ووتيان صقارون کين؟ فهرمووي: که سانيکي ههرزه و تازه پيگه يشتون له ناخر زه ماندا پيدا ده بن کاتيک که به يه که ده گهن له بري سلام کردن جوين و له عننه تاراسته يه که ده گهن).

به لتي نعم جوړه که سانه نيگگار زورن که له بري سلام کردن به ووشه ي زور بي نه ده بانه يه که بانيگ ده که ن و چاکو چوني له گه ل يه که ده گهن، روژانه ده يان کس له وانه ده بين کهمر له دوروه ووشه (هه تي، خو پري، ناپاو، گمواد.....) زور جاريش کوفري زور گهوره ي وه که (کوري خوا، کوري ناسمان) به کار ده يتن، خوي گهوره په نامان بدات.

١٠- (ابن مسعود) ره زاي خوي لييت ده ليت پيغمبر (ﷺ) فهرمووي تي: هان الاسم بدأ غريباً وسيعود غريباً كما بدأ فطوبى للغرباء، قيل: من هم يارسول الله؟ قال: الذين يصلحون اذا فسد الناس^٢، واته: (به راستي نيم سلام به ناموي ده ستي پيکړد، له کو تاي شدا به ناموي ده گه پيتموه به همان شيوه که ده ستي پيکړد، جانا فهرين و خوشه ختي بو ناموکان ووتيان کين نموان نه ي پيغمبري خوا؟ فهرمووي: نه وانه ي که چاک ده که ن کاتيک که خه لک خراب ده بن).

١١- (انس ي کوري مالک) ره زاي خوي لييت ده گه پيتموه که ووتيا نه ي پيغمبري خوا که ي ده ست له فهرمان به چاکو ريگه گرتن له خراپه هه لگرين و وازي لي به يتن؟ نه ويش فهرمووي: هان اذا ظهر فيكم ما ظهر في بني اسرائيل اذا كانت الفاحشة في كباركم والمملك في صغاركم والعلم في رذايلكم والمداينة في خياركم^٣، واته: (هه ر کاتيک گهوره کانتان ده ستان دايه داوین پسي و ده سه لاتي ش به ده ست مندال و ههرزه وه بو و زانست و زانيار ش له لاي که ساني کهم نرخ بو، پياو چاکه کانيش دو ورو و ماستا و جي بوون).

١٢- (ابو امامه ي باهلي) ره زاي خوي لييت ده گه پيتموه که پيغمبر (ﷺ) فهرمووي تي: هان لي نقض عري الاسلام عروة عروة فكلما انتقضت عروة ثبت الناس بالتي تليها و اولهن

^١ رواه أحمد (٤٣٩/٣) قال في المجمع (٢٠٢/١) وفيه ابن هبة وزبان، وكلاهما ضعيف وقد وثقا وقد تابعة ابن هبة رشدين، ورواه الطبراني في الكبير (١٩١/٢٠) رقم (٤٣٩) ورواه الحاكم ايضاً.

^٢ صحيح رواه أحمد والترمذي وابن ماجه والدامي والبخاري وفي الصحيحه الألباني (٢٦٧/٣-٢٦٨) رقم (١٢٧٣).

^٣ أخرجه الإمام أحمد في المسند (١٨٧/٣) وابن ماجه في سننه (١٣٣١/٢) رقم (٤٠١٥) وقال البوصري: اسناده صحيح ورجاله ثقات. مصباح الزجاجه (٣٠٠/٢) رقم (١٤١٢).

نقضا الحكم وآخرهن الصلاة^١، واته: (بهراسی گریکانی نهم نیسلامه گری به گری هلدوه شیت و ده کریتموه، هدر که گریهك هلدوه شاره خه لکی دهست به گریکهی دوی نوموه ده گرن، یه کمی گریکان که هلدوه شیت حوکه وه کۆتایه کهشیان نویره).

۱۳- (أبو هريره) رهزای خوی لیبیت ده گریتموه پیغمبر (ﷺ) فهرموویته: ﴿والذي نفس بیده لا تذهب الدنيا حتى یم الرجل علی القبر فیمرغ علیه ویقول یالیتنی کنت مکان صاحب هذا القبر ولیس به الدین مابه إلا البلاء﴾^٢، واته: (سویند بهوی که گیانی منی بدهسته دونیا کۆتایی پتایهت هتا وای لیدیت پیو به لای گۆریکدا تیده پیریت خوی له خۆله کهی وهرده دات و ده لیت خۆزگه من له جی مردوی ناو نهم گۆره بو مایه، نموش نیه له بهر دینداری وابلت بلکو له بهر زۆری به لاو موسیه ته).

۱۴- (أبو موسیٰ ی نه شعری) رهزای خوی لیبیت ده گریتموه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویته: ﴿لا تقوم الساعة حتی یجعل کتاب الله عارا، ویكون الإسلام غربیا، وحتى تبدو الشحنة بین الناس، وحتى یقبض العلم، ولهم الزمان، وینقص عمر البشر، وتقص السنون والثمرات، یؤمن التهماء، ویتهم الأمانة، ویصدق الکاذب، ویکذب الصادق، ویکثر الهرج، وحتى بنی الغرف فطال، وحتى تحزن ذوات الأولاد، وتفرح العواقر، ویظهر البغي والحسد والشح، ویهلك الناس، ویکثر الکذب، ویقل الصدق، وحتى تختلف الأمور بین الناس، یتبع الهوی، ویقضي بالظن، ویکثر المطر ویقل الثمر، ویفیض العلم غیضاً، ویفیض الجهل فیضا ویكون الولد غیظاً والشتاء قیظاً، وحتى یجهر بالفحشاء، وتزوی الأرض زیاً، وتقوم الخطباء بالکذب، فیجعلون حقی لشرار أمتی، فمن صدقهم بذلك ورضی به لم یرح رائحة الجنة﴾^٣، واته: (قیامهت هلدناسیت تاوای لیدیت قورنانه کهی خوا ده بیته عهیدو نیسلام غریب ده بیته، وه تا وای لیدیت ناکوکی ده کهوینته نیوان خه لکی و زانستی شهرعی هلدوه گریته و زهمانه پیرده بیته و تهمه نی خه لک کم ده بیته، بهرهمی سال و بهر و بوم کم ده کات و تاوانبار به دهست پاک داده نریته و دهست پاکیش به تاوانبار، راستگو ده کریته دروژن و دروژن ده کریته راستگو و کوشت و کوشتاری ناوخوی موسلمانان زۆرده بیته، وه هتا وای لیدیت خان و

رواه أحمد والطبرانی وابن حبان وقال فی المجمع (۲۸۱/۷) بعد أن نسب لأحمد والطبرانی: (رجاهما رجال الصحيح).

^٢ صحيح مسلم (۲۲۳۱/۴) رقم (۲۹۰۷) وابن ماجه.

^٣ رواه ابن ابی الدنيا والطبرانی وابو نصر السجزي وابن عساكر بسند جيد (الإشاعة لأشراط الساعة ص ۱۱۲-).

بەرزەدە گرتەوهو بە ئاسماندا دەچیت، وه هەتا وای لیدیت خاوەن منداڵ خەفەتبار دەبیت و بێ منداڵ و نەزۆک دلتخۆش دەبیت، دەست درێژی و ھەسودی و پێسکەیی زۆردەبیت خەلکی تیا دەچن و دەفەوتین و درۆ زۆردەبیت و بەروبوم کەم دەبیت و زانستی شەری کەم دەبیت و نامتێ و نەزانین زۆر ئاشکرا دەبیت، کۆر دەبیتە مایە خەفەت و وەرزی زستان گەرم دەبیت و هەتا وای لیدیت زیناو داوین پێسی بە ئاشکرا دەگرت و ڕینگەیی ھاتوچۆی دوور و درێژی سەر ڕووی زەوی وای لیدیت کورت دەبیتەوهو زوو دەبدریت و ووتاریژی سەر مینەرەکان درۆ بۆ خەلکی دەکەن و ھەقە کەیی من دەدەنە خراپە کارانی ئومەتە کەم، جامەر کەسێک باوەر بە قسەکانیان بکات و بێی ڕازیبیت بۆنی بەعەشت ناکات.

۱۵- یەھەمبەر (ﷺ) بە (جبریل)ی فەرموو: ﴿وَسَأَخْبِرُكَ عَنْ أَسْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَ الْأُمَةُ رِبْتَهَا...﴾^۱، واتە: (نیشانەکانی قیامەت بێ دەلێم یەکیان ئەوەیە کە نافرەت منداڵە کەیی خۆی بێتە سەردار و خاوەنی). کەبێ دەچیت مەبەستی لەبیری زۆی منداڵ بیت لە گەڵ دایکیدا تا وای لیدیت بەچاوی کەنیزە و کارە کەر سەیری دایکی خۆی بکات و مامەڵەیی لە گەڵ بکات.

۱۶- (ئیمامی عەلی) ڕەزای خۆی لیبیت دەگرتەوهو کە یەھەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿مِنْ أَسْرَاطِ السَّاعَةِ حَيْفُ الْأُتَمَةِ وَتَصْدِيقُ بِالْجُحُومِ وَتَكْذِيبُ بِالْقُدْرِ﴾^۲، واتە: (بە کێک لە نیشانەکانی قیامەت ئەوەیە ئیمام و پێشەواکان زۆلم دەکەن و خەلکی باوەر بە ئەستێرە و بەخت دەکەن و درۆ بە قەزاو قەدەر دەکەن). بەلێ بەشی زۆری خەلکی ئەمڕۆ هەتا بەخت گرتەوهو و جادوگەری و قاوە خوێندنەوهو و بۆرج گرتەوهو و ھەستایەت باوەر بە قەزاو قەدەری خۆایی ناکەن.

۱۷- (أبو هريرة) دەگرتەوهو کە یەھەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿إِذَا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكِدْ رُؤْيَا الْمُسْلِمِ تَكْذِبُ﴾^۳، واتە: (کە ئاخەر زەمان نزیک بوووهو وای لیدیت زۆر بە کەمی خەون بینیی موسڵمانان بە درۆ دەردەچیت). بێ دەچیت مەبەستی ئەوەیە خەو بینیی موسڵمانان لە ئاخەر زەماندا وەک خۆی دەردەچیت و پێویست بە لێکدانەوه ناکات.

۱۸- (ثوبان) ڕەزای خۆی لیبیت دەگرتەوهو کە یەھەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿يُوشِكُ الْأُمُّ أَنْ تَدَاعِيَ عَلَيْكُمْ كَمَا تَدَاعَى الْأَكْلَةُ إِلَى قَصْعَتِهَا فَقَالَ قَاتِلْ وَمِنْ قَلَّةٍ نَحْنُ يُؤْمِنُ قَالَ بَلْ أَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ

^۱ صحيح البخاري (۱/۱۱۴-مع الفتح) وصحيح مسلم (۱/۱۵۸) مع شرح النووي).

^۲ رواه البزار بسند حسن (الإشاعة لأشراط الساعة ص ۱۱۴).

^۳ صحيح البخاري (۱/۴۰-مع الفتح) وصحيح مسلم (۱۵/۲۰-مع شرح النووي).

كثير ولكنكم غناء السيل ولنزعن الله من صدور عدوكم المهابة منكم ولتذفن الله في قلوبكم الوهن فقال قاتل يا رسول الله ومنذ الوهن قال حب الدنيا وكرهية الموت^١، واته: (هيندهى نهماوه ميلسه تانى دونيا دابارن بنيشنه سمرتان ههروهك چون داله كه رخور دهنيشنه سمر كه لاهه كميان، يه كييك ووتى بو لهو روزه دا نيتمه كمين؟ نهو يش فرمووى: بهلكو نيوه نهو روزه زورن به لام پوش و خموشن ههروه كا پوش و خموشى سمرناوى لافار وه خواى گهورهش ترسى نيوه به نهواوى له دلى دوژمنه كاناندا هه لده گريت، وه به نهواوه تيش وه هم ده خاته دلى نيوه وه، يه كييك ووتى: نهى پيغمبرى خوا وهن چيه؟ فرمووى: خوشهويستى دونياو رقي ليونونهوى مردن).

١٩- (ابن مسعود) رهزاي خواى لبيت ده گيرت نهوه كه پيغمبر (ﷺ) فرموويته: ﴿ان بين يدي الساعة... ظهر القم^٢، واته: (له پيش هاتى قيامت دا قهلم زور ده بيت). مبهستى نهويه كه خويندهوار زور ده بيت و كتيب نوسينش بلاوده بيت.

٢٠- (أبو هريره) رهزاي خواى لبيت ده گيرت نهوه كه پيغمبر (ﷺ) فرموويته: ﴿يكون في آخر الزمان دجالون كذابون يأتونكم من الأحاديث بما لم تسمعوا أنتم ولا آباؤكم فإياكم وإياهم لا يضلونكم ولا يفتنونكم^٣، واته: (له ناخر زه ماندا كه سانيك جادوو گهر و دروزن پيدا ده بن، قسه و اتان بو دين كه نه نيوه نه باو باير اتان قسه و اتان نه بيستوه، خوتانيان لي پاريزن، سمرتان لي نه شيوتن و توشى لبيتان نه كه ن).

٢١- (ابن مسعود) رهزاي خواى لبيت ده گيرت نهوه كه پيغمبر (ﷺ) فرموويته: ﴿ان بين يدي الساعة... شهادة الزور وكتمان شهادة الحق^٤، واته: (له پيش هاتى قيامتدا شاهتى دانى درو و شاردنهوى شاهتى راست زور ده بيت).

٢٢- (أنس ي كورى مالك) رهزاي خواى لبيت ده گيرت نهوه كه پيغمبر (ﷺ) فرموويته: ﴿ان من أشراط الساعة أن يرفع العلم، ويظهر الجهل، ويفشو الزنا، و يشرب الخمر، ويذهب الرجال، وتبقى النساء حتى يكون لخمسين امرأة قيم واحد^٥، واته: (له نيشانه كاني قيامت

^١ سلسلة الأحاديث الصحيحة (٦٨٤/٢) رقم (٩٥٨).

^٢ مسند الإمام أحمد (٣٣٣/٥-٣٣٤) رقم (٣٨٧٠) شرح أحمد شاکر وقال اسناده صحيح.

^٣ صحيح مسلم (١٢/١) رقم (٧).

^٤ مسند أحمد (٣٣٣/٥) تحقيق أحمد شاکر وقال اسناده صحيح. وتفسير ابن كثير (١٤٠/٦) وفتح الباري (٢٦٢/٥).

^٥ صحيح البخاري (٧٨/١-مع الفتح) و صحيح مسلم (٢٢١/١٦) مع شرح النووي واللفظ لسل.

نموى زانستى شهرى ههله گيريت و نهزانين زۆر و ناشكرا دهبيت و زنا كردن
 بلا و دهبيتهمه و عمرهق دهخوړنه وو، پياوان منامتين و نافرته دهبيتهمه تاواى ليدت
 په نجانافرهت يهك پياو سهرپرشتيان دهكات). نمويش بهموى زۆرى شهر و جهنگ و
 ويرانكار په كانهويه كه به زۆرى پياوى تيدا ده كوژريت، همروهك چوڼ له ناكامى جهنگى
 عيراق- نيزان و جهنگى كنداودا كار گه شتووه نموى له ناوچه كاني باشورى عيراقدا
 لهه نديك گوند و ناواى زۆر بده گمن پياو ده بيرا.

۲۳- (انسى كورى مالك) رهزاي خواى لييت ده گيرتېمه كه پتېمېر(ﷺ) فرموويېتى: ﴿إِنْ
 مِنْ أَمَارَاتِ السَّاعَةِ أَنْ يَظْهَرَ مَوْتُ الْفَجَاءَةِ﴾^۱، واته: (يه كيك له نيشانه كاني قيامت نمويه
 مردنى كتوپر زۆر ده بيت). كه نمويش نيشانه به كه لهم زه ماندا به زۆرى ده بريت
 كه خهلكانيكي زۆر به سه كهى دل يان جهلتهى ده ماغ كتوپر دمړن خواى گموره په نامان
 بدات.

۲۴- (أبو هريره) رهزاي خواى لييت ده گيرتېمه كه پتېمېر(ﷺ) فرموويېتى: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ
 حَتَّى تَعُودَ أَرْضُ الْعَرَبِ مَرْجًا وَأَنْهَارًا﴾^۲، واته: (قيامت ههلتاسيت تاواى ليدت خاكي
 عمره ب پرده بيتهمه له باخچمو رووبار). بهلې نهو عره بستانهى كه تا دوينې بده گمن ناو و
 سموزايي تيدا ده بيرا نمړو كتوپر به هوى پارهى نهوت و دهو له مهندي خهلكه كښه وه سدان
 همزار باخچمو هموار گمو سيرانگاي پر ناو و سموزايي تيدا دروستكراوه به راده يهك كه
 هر گيز خاكي عمره ب شتى واى به خوږه نه ديوه.

۲۵- (عبداللهى كورى عمرو كورى عاص) رهزاي خواى لييت ده گيرتېمه كه پتېمېر(ﷺ) فرموويېتى: ﴿إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ قَبْلِي إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ يَدُلَّ أُمَّتُهُ عَلَى خَيْرٍ مَا يَعْلَمُهُ لَمْ
 وَيَنْزِرْهُمْ شَرًّا مَا يَعْلَمُهُ لَمْ وَأَنْ أَمْتَكُمْ هَذِهِ جَعَلَ عَاقِبَتَهَا فِي أَوَّلِهَا وَسَيَصِيبُ آخِرَهَا بَلَاءٌ وَأُمُورٌ
 تَنْكُرُونَهَا وَتَجِيءُ فِتْنَةٌ فَيُوقِقُ بَعْضُهَا بَعْضًا وَتَجِيءُ الْفِتْنَةُ فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ هَذِهِ مَهْلِكَتِي لَمْ تَكْشَفْ
 وَتَجِيءُ الْفِتْنَةُ فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ هَذِهِ هَذِهِ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَرْحُزَ عَنِ النَّارِ وَيَدْخُلَ الْجَنَّةَ فَلْتَأْنِهِ مَنِيَّتُهُ
 وَهُوَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلِيَأْتِ إِلَى النَّاسِ الَّذِي يَحِبُّ أَنْ يَأْتِيَ إِلَيْهِ وَمَنْ بَايَعَ إِمَامًا فَأَعْطَاهُ

رواه الطبراني في (الأوسط) والضياء المقدسي. وقال الألباني (حسن). أنظر صحيح الجامع الصغير (٢١٤/٥) رقم

(٥٧٧٥).

^۲ صحيح مسلم (٩٧/٧) - مع رشح النووي.

صفقة يديه وثمره قلبه فليطعه ان استطاع فان جاء آخر ينازعه فاضربوا عنق الآخر^١، واته: (به دلتاييه وه هيج پيغمبريك نه بروه له پيش مندا نيلا پيويست بروه له سوري، نومته كه ي ريتومايي بكات بو همموو نمو خيرو چاكانه ي كه ده زانيت بو يان، وه نمم نومته ي نيوه خيرو خو شيه كه ي خراوته سمره تا كه يوه وه كوتايه كه ي دوو چاري به لاو همدنك نه هامه تي واده بيت كه پتان نامويه، وه فيتهميك ديت كه لايه كي لايه كي تري بينه ده كات، وه فيتته ي وا ديت كه نيماندار ده ليت: به ميان به ميان له ناو ده چم، پاشان دهره ويتموه، جاهر كه سيك حمز ده كات له ناگر لادريت و بخرته به هشته وه، با كاريكي وا بكات كه هر كات مردني هات باوه ري به خواو روي دواي هبيت، وه به شيوازيك روو له خهلك بكات كه خو شي حمز بكات به همان شيوه رووي تي بكن، وه هر كه سيكتان بيعتي دا به پيشه وايه ك، به ده مستخته ناو ده ست بيلتي بي داو به ري دلي خو ي بي به خشي، با هقا ده توانيت به رد هوام بيت له سمر گوپرايه لي كردن و له فرماني دهر نه چيت، وه نه گهر يه كيكي تر هات و داواي ليه ندن نه وي پيشه وايه تي له يه كم كرد بو خو ي نهوا له ملي نه وي دوو هميان بدهن).

۲۶- (حذيفه ي يemani) ره زاي خواي لبيت ده گيرته وه كه پيغمبر (ﷺ) فرموده ي: ﴿يكون دعاة على أبواب جهنم من أجا بهم إليها قذفوه فيها قلتُ يا رسول الله صِفهم لنا قال هم قوم من جلدتنا يتكلمون بالسنتا قلتُ فما تأمرني ان أدركني ذلك قال قالَ لزم جماعة المسلمين و امامهم فان لم يكن لهم جماعة ولا امام فاعتزل تلك الفرق كلها ولو أن تعض بأصل شجرة حتى يدركك الموت وأنت كذلك﴾^٢، واته: (بانگهواز كه مرانيك پيدا ده بن له سمر دهر گاكاني دوزه هر كه سيك وه لا ميان بداتموه به قسه يان بكات فرتي ده دهنه ناويه وه) و تم نه ي پيغمبري خوا وه صفيان بكه بو ان. فرمودي: (نهوانه كه سانيك له پستي خو مانداو، به زماني خو شان قسه ده كن) و تم جا فرماني چيم بي ده كه ي نه گهر كه وعه نمو زه مانه؟ فرمودي: (په يوه ست به به كومه لي موسلمانان و پيشهوا كه يانه وه، نه گهر نه كومه ل و نه پيشهواش هه بو، نهوا خو ت دووره به ريز بگره له گشت نهوا تا قم و لا يمانه نه گهر فه پست كردوه به قدي داريكدا، تا له سمر نمو حاله كاتي مردن ديت). نمم فرموده پيروزه باس لهو كومه ل و رپه چكه نايي سلاميان ده كات كه له ناخر زه ماندا دروست ده بن و هريه كيكيان كه سانيك بانگه شدي بو ده كن و هر كه سيك باوه ريان بي بكات و به دم بانگه شه كه يانه وه بچيت ديني

^١ رواه مسلم والنسائي وابن ماجة واحد وفي سلسلة الأحاديث الصحيحة: حديث رقم (٢٤١).

^٢ صحيح سنن ابن ماجة للألباني، حديث رقم (٣٢١٤) وفي الصحيحة (٢٧٣٩).

خوای ده‌دۆرپیت و رینگه‌ی دۆزه‌خ ده‌گریته‌هر، وه‌ فه‌رمان به‌موسلمانان ده‌کات که نه‌گهر له‌و رۆژه‌دا کۆمه‌ل و پشه‌وای نیسلا‌می هه‌بوو نه‌وا با‌به‌یوه‌ست بیت پێانه‌وه، نه‌گهر نا‌با خوای دووره‌ به‌ریز به‌گریته‌ له‌ گشت نه‌و رێچکه‌و رێازه‌ نانیسلا‌میانه‌ی که له‌و کاته‌دا به‌یدا ده‌بن هه‌رچه‌نده‌ خاوه‌نه‌کانی‌شی هاو‌لاتی و هاو‌زمانی خو‌مان بن، چونکه‌ شوێنکه‌وتوی نه‌و رینگانه‌ هه‌موی به‌ دۆزه‌خ ده‌گات.

۲۷- (عابی الغفاری) ره‌زای خوای لیبیت ده‌گریته‌وه که پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿بادروا بالموت ستا امرأة السفهاء وكثرة الشرط وبيع الحكم واستخفافاً بالدم وقطيعة الرحم ونشأ يتخلون القرآن مزامير يُقْلَمُونَهُ يَغْنِيهِمْ وَأَنْ كَانَ أَقْلٌ مِنْهُمْ فَهَؤُلَاءِ﴾، واته: (ده‌ست پێشی به‌کن به‌کاری چاکه‌ پێش نه‌وی شمش شت رووبداتو بیته‌ پێشه‌وه: ده‌سه‌لات که‌وتنه‌ ده‌ستی که‌سانی بی‌نرخ و هه‌یج و به‌یج، وه‌ زۆربوونی پۆلیس و فروشتی حوکم و، به‌ سوک سه‌یر کردنی خوێن‌رشتن و به‌چراندنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی و به‌یدا‌بوونی که‌سانیکی تازه‌ پێگه‌یشتو که‌ قورئان ده‌که‌نه‌ نامێر بۆ ناوازه‌کانیان، که‌سیکیان پێش ده‌خه‌ن بۆ پێشنوێژی که‌ ته‌نها به‌ ناوازی خو‌ش قورئانیان بۆ به‌جۆرپیت هه‌رچه‌نده‌ له‌ هه‌مووشیان زانیاری و ته‌گه‌یشتی له‌ نایین که‌مه‌ل بیت).

۲۸- (عبد الله ی کوری عومهر) ره‌زای خوای لیبیت ده‌گریته‌وه که له‌ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر(ﷺ)دا دایه‌شتبوون نه‌ویش باسی له‌ فیتنه‌کان کردو درێژه‌ی به‌ باسه‌که‌ دا هه‌تا باسی فیتنه‌ی (الاحلاس)ی کرد، یه‌کێک ووتی: نه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا فیتنه‌ی (الاحلاس) چیه‌؟ فه‌رمووی: ﴿هي هرب و حرب ثم فتنة السراء دخنها من تحت قدمي رجل من اهل بقي يزعّم انه مني وليس مني وانما اوليائي المقنون ثم يصطليح الناس على رجل كورك على ضلع ثم فتنة الدهياء لاتدع أحدا من هذه الأمة الا لطمته لطمه فاذا قيل انقضت تمادت يصبح الرجل فيها مؤمناً ويمسي كافراً حتى يصير الناس الى فسطاطين فسطاط ايمان لا نفاق فيه و فسطاط نفاق لا ايمان فيه فاذا كان ذاكم فانظروا الدجال من يومه او من غده﴾^۱، واته: (راکردن و نا‌واره‌ی و سه‌رو مال‌تیا‌چوونه، پاشان فیتنه‌ی خو‌شگۆزه‌رانی دیت که هه‌لگه‌رسانی دو‌که‌له‌که‌ی له‌ ژێرپێی پیا‌ویکه‌وه ده‌بیت له‌ ئالو‌به‌یتی من، لای‌ی نه‌وه‌ لیده‌دات که له‌ منه، به‌لام له‌من نه‌، به‌لکه‌و ته‌نها که‌سانی له‌خواترس و پارێزکار دۆستی منن، پاشان خه‌لکی ناشت ده‌به‌وه‌و رێک

^۱ رواه احمد والطبراني في الصحيحة للألباني برقم (۹۷۹).

^۲ رواه أبو داود واحمد والحاكم وقال صحيح الإسناد وصححه الذهبي.

ده كهون له سهر پياوېك كه بارى لاره و هك پراسوو خواره، پاشان فيتى كاره ساته
 په شه كان ديت كه كس ناميتيت له م نومته كه ليدانى نمو فيتى بهى بهر نه كمويت،
 هر كه ورترا ته و او بوو، دريژ ده پته وه، پياو به نيماندارى روى تادا ده كاتموه و بهى باوه رى
 خورى لى تاوا ده بيت، هتا وى لى ديت خهلك ده بن به دوو به شموه به شيكى نيماندار كه هچ
 نيفايكي تيدا نه، هر كاتيكش نموه روى دا نيز نومرو سبهى چاوه رتي هاتنى ده ججال
 بكن).

۲۹- (ابو هريره) رهزای خواى لييت ده گيرتموه كه پغمبر (ﷺ) فرموده ي: ﴿يَا أَيُّهَا عَلِيُّ
 الْعِلْمَاءُ زَمَانٌ أَحَبُّ إِلَى أَحَدِهِمْ مِنَ الذَّهَبِ الْأَحْمَرِ﴾^۱، واته: (سهرده مانىكى وا ديت به سهر
 زاناياندا-مهست پتي زانايانى ناييه- هر به كهيان مردنى له لا خوشه له نالتونى سور).

۳۰- (عبداللهى كورى عمر) رهزای خويان لييت ده گيرتموه: ده ليت: پغمبر (ﷺ) بهرو
 پرومان هات فرمودى: ﴿يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ خُشُّوا إِذَا ابْتَلَيْتُمْ بِهِنَّ وَأَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ تَدْرُكُنَّ لَمْ
 تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يَظْهَرُوا بِهَا إِلَّا فِشَا فِيهِمُ الطَّاعُونَ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ مَضَتْ
 فِي أَسْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضَوْا وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أَخَذُوا بِالسُّنَنِ وَشِدَّةِ الْمُتُونَةِ وَجَوْرِ
 السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ وَلَمْ يَمْنَعُوا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ إِلَّا مَنَعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ وَلَوْ لَا الْبَهَائِمُ لَمْ يَمْطُرُوا وَلَمْ
 يَنْقُصُوا عَهْدَ اللَّهِ وَعَهْدَ رَسُولِهِ إِلَّا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عَدَاؤُهُمْ فَأَخَذُوا بِعُصَايَ أَيْدِيهِمْ
 وَمَا لَمْ تَحْكَمْ أَمْتُهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَيَتَخَيَّرُوا مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ بِأَسْهُمٍ بَيْنَهُمْ﴾^۲، واته: (نسى
 كومه لى موهاجره كان! پنج به لاهه نه گهر دوو چاريان بن، په نا به خوا ده گرم لى موهى پشان
 بگن: داوین پسى له هر ميله تيكدا سهرى هلداييت و ناشكرا بوويت، نمو جوړه تاغون
 و دهر د نه خوشيه كى و ايان تيدا پيدا دهيت كه هر گيز له باو بايرانى پشوياندا نه بينراوه^۳،
 وه نه گهر كيشانهى پيوانه و ترازووه كانيان كم بكن نمو دوو چارى گراني و بار فورسى و
 زولم و ستمى ده سلا تداران ده بن، وه نه گهر زه كاتى ماله كانيان نه دهن نمو بارانيان له
 ناسمانموه لى ده گيرتموه و له بر خاترى نازوليش نه بويه هچ نه ده بارى، و هر كات بهيمانى
 خواو پغمبره كهيتان شكند نمو خواى گهوره دوزمنىكى دهره كيتان به سهردا زال ده كات

^۱ رواه الحاكم (۵/۵۱۸) وقال: صحيح على شرطهما، وأقره عليه الذهبي، وفي منتخب الكور (۵/۴۰۷) برواية أبي
 نعم عن أبي هريرة رضي الله عنه.

^۲ صحيح سنن ابن ماجه للألباني وقال (حسن) وفي الصحيحة رقم (۱۰۶).

^۳ وه نه خوشى لايلىز كه پشوياندا نه بينراوه.

که به‌شیکي ده‌سه‌لته‌کەي ژێر ده‌ستان لى بستين، وه نه‌گەر پيشه‌واو سەرکرده‌کانيشان
 حوکم به‌ کتیب و به‌رنامه‌ي خوا نه‌کەن وه به‌ئاره‌زووي خويان هه‌ندیکي لى وه‌رگرن و نه‌وي
 تری وه‌لا بنين نه‌وا خواي گه‌وره‌ خو خۆری و کوشتا ده‌خاته نيوانتان.

۳۱- (ابو سعیدی خدری) ره‌زای خواي لیبیت ده‌گیرته‌وه که پێغه‌مبەر (ﷺ) فه‌رموو یه‌تی:
 ﴿وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَكْلِمَ السَّبَّاحَ الْإِنْسَ حَتَّى تَكْلِمَ الرَّجُلَ عَذْبَةَ سَوْطِهِ
 وَشَرَّكَ نَعْلَهُ تَحْبِرُهُ فَيُخَذُّهُ بِمَا أَحْدَثَ أَهْلُهُ مِنْ بَعْدِهِ﴾^۱، واته: (سوتند به‌وه‌ي گیانی منی بده‌سته،
 قیامت هه‌لناسیت هه‌تا وای لى دیت گیانداره‌ درنده‌کان قسه‌ له‌گه‌ل مرؤف ده‌کەن، و پساو
 جى ده‌ستی قامچیه‌ که‌ی و قه‌بتانی پێلاوه‌ که‌ي خۆی قسه‌ی له‌گه‌ل ده‌کەن و، وه‌رانی خۆی
 پێی ده‌لێت که له‌پاش خۆی خێزانه‌ که‌ي جی کردووه‌).

^۱ رواه احمد باسناده صحيح وأخرجه ابن الحبان والحاكم مفرقا وقال صحيح على شرط مسلم ووافقه الذهبي، وفي
 الصحيحة للألباني رقم (١٢٢).

بهشی سنیهم

ئەو نیشانانەى كه لەمەو پاش دەردەكەون ((نیشانه گەورەكان))

ئەو نیشانانەى كه لە دوو بەشى پێشودا باسناكرد لە لای زاناكان بە نیشانه بچوو كه كان دادەنرێن، بەلام دوا زەنگى نرێك بوونمەوى رۆژى دواىى برییه لە روودان و سەرھەلدانى كۆمەڵێك نیشانهى گەورە كه لە ماوەیەكى كورت و كەمدا یەك بەدواى یەكدا دێن بە شێوازیك كەھەر وەك پێغمبەر (ﷺ) باسى لێو دەكات و دەفەرموێت: ﴿خروج الآيات بعضها على إثر بعض، يتابعن كما يتابع الخرز في النظام﴾^١، واتە: (هاتن و دەرچوونی نیشانهكان یەك بەدواى یەكدا دەیت، هەروەك چۆن ملوانكەبەك موروەكانى یەك بەدواى یەكدا دێن).

وەك لە فەرمەدەبەكی تردا كه (عبدالله ی كۆرى عومەر) دەگێڕێتمەو و دەتێت پێغمبەر (ﷺ) فەرمووێتی: ﴿الآيات خرزات منظومات في سلك، فإن يقطع السلك يتبع بعضها بعضاً﴾^٢، واتە: (نیشانهكان وەك موروێ هۆنراوە وان لەسەر بەتێك، هەر لەگەڵ پەتەكە پەتە پەتە بەدواى یەكدا دەخزێن و دەكەونە خوار).

ئەو نیشانه گەورانەش هەرچەندە لەلای زاناكان روون و ئاشكرايە لە ماوەیەكى كورتدا یەك بەدواى یەكدا دێن وە كه دەستی پێ كرد وەستانی نییه تا كەوتە خوارەوى دوا مورو واتە تا هاتنى دوا نیشانهى قیامەت، بەلام لەگەڵ ئەوەشدا تەرتیب كردنى نیشانهكان واتە: (كامیان بەدواى كامیاندا دێت و كامیان لە پێش كامیان روودەدات). زاناكان لەسەرى یەك دەنگ نین بە تايەت كەلە فەرمودەكانى پێغمبەر (ﷺ) زۆر جار ئەو نیشانه بەتەرتیبەكەى خۆیان نەهاتوون پاخود تەرتیبەكەیان لە فەرمودەبەكەو بۆ فەرمودەبەكی تر جیاوازی هەبە، بەلام لەگەڵ ئەوەشدا توانراوە تارا دەبەكی زۆر لە روانگەى فەرمودەكانەو، رەوتى روودانى ئەو نیشانه رێك بخزێت.

بۆ ئێوە ئێمامى موسلىم لە صحیحەكەیدا ئەو نیشانه گەورانە دووجار لەسەر زارى یەكێك لە هاوێلانێ پێغمبەر (ﷺ) دەگێڕێتمەو كه ئەویش (خوذهیفهى كۆرى نوسەیدى غەفارى)یە، بەلام تەرتیبى نیشانهكان لەدوو فەرمودەكەدا لەیهكتر جیاوازن ئەوەتا لە یەكێكیاندا دەفەرموێت: ﴿اطلع النبي (ﷺ) علينا ونحن نتذاكر، ما تذاكرون؟ قالوا: نذكر الساعة، قال: إنها لن تقوم حتى ترون قبلها عشر آيات، فذكر: الدخان والدجال والدابة وطلوع الشمس من مغربها ونزول عيسى ابن مريم

^١ رواه الطبراني في (الأوسط). وقال الألباني (صحيح). انظر صحيح الجامع الصغير (١١٠/٣) رقم (٣٢٢٢).

^٢ مسند أحمد (٧-٦/١٢) رقم (٧٠٤٠) شرح أحمد شاكر وقال: (استاده صحيح).

ویاجوج و ماجوج و ثلاثة خسوف خسف بالشرق و خسف بالمغرب و خسف بجزيرة العرب و آخر ذلك نار تخرج من اليمن تطرد الناس الى محشرهم^١، واته: (جارتیکان پیغمبر ﷺ) لیمان دهر کموت له کاتیکدا نیمه خه ریکی قسمو باس بووین، فهرمووی نهوه باسی چسی ده کهن؟ ووغان باسی قیامت، فهرمووی قیامت ههلتاسیت ههتا ده نیشانه له پیش هاتیدا نهینن، پاشان فهرمووی: (دووکهل و دهجال و دابه و ههلهاتی خۆر له خۆرناواوه و دابهزینی عیسی ی کوری مریهم صلات و سهلامی خوای لهسهریت و یاجوج و ماجوج و سی رۆچوون، رۆچوونیک له رۆژهلات و رۆچوونیک له رۆژاوا رۆچوونیک له دورگهی عهرهب، وه کۆتایی نهوانش ناگریکه له یهمن دینه دهر خه لکی راوده نیت به رهو شوینی ههشر کردنیان).

وه لموی تریناندا که ههر نیمام موسلیم له ههمان مهحابی ده یگیریتسه وه که نه عجاره له فزو ته رتیه که جیاوازه بهم جوړه: ﴿ان الساعة لا تكون حتى تكون عشر آيات خسف بالشرق و خسف بالمغرب و خسف في جزيرة العرب و الدخان و الدجال و دابة الأرض و یاجوج و ماجوج و طلوع الشمس من مغربها و نار تخرج من قعره عدن ترحل الناس﴾^٢، و فی روایه (والعاشرة نزول عیسی بن مریم). واته: (قیامت ناییت ههتا ده نیشانه رووده دات: رۆچوونیک له رۆژهلات و رۆچوونیک له رۆژاوا و رۆچوونیک له دورگهی عهرهب و دووکهل و دهجال و دابهی زهوی و یاجوج و ماجوج و ههلهاتی خۆر له خۆرناواوه و ناگریک که له ناو جهرگهی عهدهن دهرده چیت و خه لکی کۆچ پیده کات). وه له ربوایه تیکشدا ده لیت: (وه دهیمینیان دابهزینی عیسی کوری مریهمه).

له مهوه بۆمان دهرده کموت که هاره لانی پیغمبر ﷺ له گپرانموی نهو نیشانه ته رتیه که یان نه پاراستوه، به لام له رپگهی تیینی و ووردبوونه وه له فهرمووده کان، ته رتیبی هه ندیکیاغان بۆ دهرده کموت، به تاییه تیش وهک باسمان کرد هه موویان به دوا ی به کتر دا دین، بۆنموونه (محمدی مهدی) پیش دهجال دیت و دواتر رووبه پرووی به کتر ده بنه وه و عیسی کوری مریهمیش له ناخر رۆزی ته مهنی ده جالدا دینه خواره وه چونکه له گهل هاتنه خواره وه پیدا دهجال ده کوریت و پاشایش له حوکمرانی عیسادا صلات و سهلامی خوای لهسهریت، یاجوج و ماجوج دین، به لام هه ندیک له نیشانه کانی تر وهک دوکهل و رۆچوون و دبهو هه لاتی خۆر له خۆرناواوه نه مانه هیچ به لگه به کی نهو تو نیه بۆ ته رتیب کردنیان، نیمش به پشتیوانی خوا هه ول دهرده یان لیره دا به پیی توانا له ته رتیبی زاناو نوسوره به رپزه کانی پیشوو لهم بواره دا دهر نه چین و به پیی تواناش هه ول

^١ صحیح مسلم (٢٧/١٨-٢٨) مع شرح النوري.

^٢ صحیح مسلم (٢٨/١٨-٢٩).

دهدهین پرووداوه کان به تهرتییکی راست و له شوینی خۆیدا باس بکهین. نه گهر راستمان کردوو
پیکامان نمو سوپاسی خوای له سهر ده کهین، نه گهر ههلهیه کیشمان کرد نمو ههلهی خۆمانه و
داوای لیپوردنی له خوای گهروه لی ده کهین.

هاتنی (محمدی مهدی)

فهرموده صحیحه کانی پتقمبهر (ﷺ) نمو راستیه دهسلتین که له ناخر زهعاندای له کاتیگدا که
نیسلام غهریب دهیت و شهریهتی خوا له کار دهخریت موسلمانان بی شوان و رابهر دهبن و
سهرتاپای زهوی زوتم و ستم دهیگریتموه و زۆرداران و ستمکاران تاییدا خاوهن دهسلات دهبن تا
وای لیدیت کس هیوای خیر و چاکه ی نامینیت که جاریکی تر بگهریتموه سهرزهوی، ئالمو کاته دا
خوای گهروه پرووی په جهتی خۆی له بهند دلسۆزه کانی دهکات و نیمام و پتشموایه کی خاوهن
نیمان و عزمهتیا بۆ دهپهختیت که له سهر دهستیدا دین زیندو دهیتموه نیسلام و موسلمانان
سهربهز دهبن و قهلا ی کوفرو ستمکاران ههرس دینیت و سونهت دهبوژیتموه و بیدعت دهمریت
و خیر و بهره کت و رزق و رۆزی به جوړیک به سهر زهویدا دهپژیت که ویتمو نمونه ی له هیچ
زهمانیکدا نه بووه، هاتنی نهم پتشموا نیسلامیهش به کوپرای چاوی ههموو دوزمن و ناحهزیک نیهم
دینه راستیه که که وه کو ههموو هواله راستیه کانی تری پتقمبهر (ﷺ) دیته دی و قهدهری خواش
ههر به نهمجام دهگات نمو پتشمواو سهر کرده نیسلامیهش (محمدی مهدی) به.

نمو فهرمودانهش که باس له هاتنی (محمدی مهدی) و نیشانه کانی و پرووداوه کانی سهردهمی
ده کهن هینه زۆرن، وه کو بهشی زۆری زاناکان دهفهرموون گهیشته پله ی (تواتر)
ههرمهسه له به کیش که له فهرموده کاندای گهیشته پله ی (تواتر)، نمو باوه نه بوون بی خوا په نامان
بدات خاوه نکهی بهره کو فر ده بات.

نیمامی شهو کانی لهو بارهیه دهفهرمویت (نمو فهرمودانه ی که له باره ی (محمدی مهدی)
چاوه پروان کراوه هاتوون و توانراوه له سهری بههستین، زیاتر له پهمجا فهرموده ن که تیاپاندایه
(صحیحه) و تیاپاندایه (حسن) هه تیاپاندایه (ضعیف) ی (منجبر) ه، که به بی هیچ دوودلی و
گومانیک گهیشته پله ی (تواتر)، به لکو له ههموو زاراوه کانی (أصول) دا بۆ زۆر لهوه
که مرده توانریت سیفتمی (تواتر) ی بۆ بهجهست، وه ووتی سهحابه کانیش ده باره ی (محمدی
مهدی) بههمان شیوه نیجگار زۆره، که حوکمی بهرز کردنه و بیان بۆ پتقمبهر (ﷺ) هیه، چونکه

نعمه مسئلهیهك نیه كه كس بتوانیت بهنجتهادی خزی قسهی تیدا بكات^۱ وه (شیخ عبدالعزیز بن باز) یش لمو بارهیموه دهلیت: (مسئلهی مهدی) زانراوو و ناشکرایه و فرموده کان لهسری بهلیشاون، بهلکو (متواتر) نیشانه کانی و پالپشتی به کتر ده کهن، وه (تواتر) هکشی له لایهن زیاتر له کسینک له نهعلی عیلموه سملیتراوه، (تواتر) هکمش (تواتر) یکی معنهویه، له بهر زوری ریڅا کانی و جیاوازی مدخره جه کانی و هدره ها سه حابه کان و روایه کانی و له فزه کانی، که نعمانه هممووی بهراستی بهلگن لهسر نهوهی که نم کهسه مژده پیدراوه، مسئلهیهکی چهسپاوه هاتی حقه^۲

نعمو (شیخ عبدالحسن بن حمد العباد) یش نمو سه حابهانی بژاردوو که فرموده کانی سه بارهت به مهیدیان گیراوه تموه، ژمارهیان گهیشترته (۲۶) سه حابی، وه ژمارهی نمو کتیبهانی سونهتیش که نمو فرمودانهیان گیراوه تموه گهیشترته (۳۶) کتب، لهوانه هر چوار کتیبه کدی (سنن) مسندهی نیمام احمد و (صحیح) ی ابن حبان و (مستدرک) ی نیمام حاکم و جهندیی تر^۳

نعمو سرباری دهیان کتیبی تر که تاییدت به مهدی ناخرزه مان نوسراون له لایهن زانایانی باوه پینکراوی نیسلاموه، که ژماردنی همموویان لهمهستی نم کتیبه دهرده چیت. که نعمانش همموویان وایان کردوه باوه ربون بمو مسئلهیه بیتیه به کیک له برکه کانی بیروباوه ری نهعلی سونهت و جماعت.

ناو و سیفتهی (مهدی مهدی):

فرموده کانی پیغمبر (ﷺ) دهربارهی ناو و شورهی (محمدی مهدی) گهلیک زژرن بویه نیمه همموویان ناهیتین و تهنها غورونهیان لی دینین. لهوانه نیمامی عملی رهزای خوای لییت له پیغمبره وه (ﷺ) ده گیریتوه که فرموویهتی: ﴿المهدي منا أهل البيت يصلحه الله في ليلة﴾^۴، واته: (مهدی له نال و بهیتی نیمهیه، خوای گهوره له شویکدا دهسازیتن بو نم کاره).

وه (ابو سعیدی خدری) یش ده گیریتوه که پیغمبر (ﷺ) فرموویهتی: ﴿لتملأ الأرض جوراً وظلماً، فإذا ملئت جوراً وظلماً، يبعث الله رجلاً مني اسمه اسمي واسم أبيه اسم أبي، فيملؤها عدلاً وقسطاً كما ملئت جوراً وظلماً، فلا تمنع السماء شيئاً من قطرها ولا الأرض شيئاً من نباتها يمكث

^۱ له کتیبی (الأذاعة) ی صديق حسن خان ل ۱۲۶ کله کتیبی (التوضیح فی تواتر ما جاء فی المهدي المنتظر والدجال

والمسيح) ی نیمامی شوکانیه وه ری گرتوه.

^۲ القيامة الصفري د. محمد سليمان الأشقر ص ۲۰۸.

^۳ القيامة الصفري د. محمد سليمان الأشقر ص ۲۰۹.

^۴ رواه أحمد وابن ماجه وفي الصحيحة للألباني رقم (۲۳۷۱).

فيكم سبعا أو ثمانية فإن أكثر فسعاً^١، واته: (زهوی پرده‌بیت له زولم و ستم، وه که پربوو له زولم و ستم خوای گموره پیاوێك ده‌نیریت له نه‌وهی من، ناوی ناوی منو ناوی باوکیشی ناوی باوکی منه، زه‌وی پرده‌کات له رێکی و دادپه‌روه‌ری، هه‌ر وه‌ك چۆن پربوو له زولم و ستم، له زه‌مانی ئه‌ودا ئاسمان هه‌یج له بارانی ناگرێته‌وه و زه‌ویش هه‌یج له‌په‌وه‌کی گه‌ل نادانه‌وه، هه‌وت یان هه‌شت سالتان له ناودا دیت، ئه‌گه‌ر زۆری خایاند ئه‌وا نو سالت).

له‌م فهرمووده‌یه‌وه بۆمان ده‌رده‌که‌وت (مه‌دی) وه یه‌مه‌به‌ر (ﷺ) ناوی (مه‌مد) یان (أحمد) وه باوکیشی ناوی (عبدالله) یه و ماوه‌ی ده‌سه‌لانه‌دارێتی‌شی هه‌وت تا نو سالت ده‌خایه‌نیت. وه زۆربه‌ی فهرمووده‌کان نه‌و راستیه‌ دوو‌هات ده‌که‌نه‌وه که (مه‌دی) له ئال و به‌یتی یه‌مه‌به‌ر (ﷺ) وه‌له‌نه‌وه‌ی فاتیمه‌ی کچی یه‌مه‌به‌ره (ﷺ) هه‌روه‌ك (أم سلمه) په‌زای خوای لیبت ده‌گیرێته‌وه که یه‌مه‌به‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿المهدي من عسرتي من ولد فاطمة﴾^٢، واته: (مه‌دی له‌ خانه‌واده‌ی منه له نه‌وه‌ی فاتیمه‌یه).

سه‌باره‌ت به‌ شیوه‌و رو‌خساری ئیمام مه‌دی (ئه‌بو سه‌عیدی خودری) په‌زای خوای لیبت ده‌لێت که یه‌مه‌به‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿المهدي مني أجلي الجبهة أفتى الأنف الأرض قسطاً وعدلاً كما ملئت جوراً وظلماً يملك سبع سنين﴾^٣، واته: (مه‌دی له‌ منو ناو‌چاوانی (أجلي) یه‌و. لو‌تی (أفتی) یه، زه‌وی پر ده‌کات له رێکی و دادپه‌ره‌یی پاش نه‌وه‌ی که پری بوو له تاوان و ستم. وه مو‌لکه‌که‌ی هه‌وت سالت ده‌خایه‌نیت).

(أجلي) به‌ که‌سیك ده‌وتریت که ناو‌چاوانی پان بیت و که‌میك قزی له‌ ناسنی ناو‌چاوانیدا به‌ره‌و دواوه‌ ته‌نك بووین یان رو‌تایه‌نه‌وه.

(أفتی) به‌ لو‌وتیک ده‌وتریت که باریك و رێك بیت و له‌ ناوه‌ی‌استیدا که‌میك بۆ ناوه‌وه چه‌مایه‌نه‌وه، که‌زایه‌ که‌شی بۆ سه‌ره‌وه به‌رز بووینته‌وه، که ئه‌مه‌ جوان‌ترین جو‌ری لو‌وته.

شونیی هاتنی (ئیمام مه‌دی):

^١ رواه الطبراني والبخاري وأبو نعيم ولي الصحيحة للألباني رقم (١٥٢٩).

^٢ رواه أبو داود وابن ماجه والحاكم وأبو عمر الداني وقال الألباني صحيح. أنظر صحيح الجامع الصغير (٢٢/٦) رقم (٦٦١٠).

^٣ رواه أبو داود والحاكم. وقال الألباني اسناده (حسن) صحيح الجامع (٢٢/٦-٢٣) رقم (٦٦١٢).

سبهارهت به شوی هاتن و دهر کموتی (مهدهی) ناخرزه مان (لویان) رهزای خوی لیبیت ده گیتیه که پیغمبر (ﷺ) فرمودی: ﴿يَقْتُلُ عِنْدَ كَزْكَمِ ثَلَاثَةَ كَلْهَمِ ابْنِ خَلِيفَةِ ثَمَّ لَا يَصِرُ إِلَى وَاحِدٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَطْلُعُ الرَايَاتُ السُّودُ مِنْ قَبْلِ الْمَشْرِقِ فَيَقْتُلُونَكُمْ قَتْلًا لَمْ يَقْتُلْهُ قَوْمٌ...﴾ {ثم ذكر شيئا لا أحفظه} رفقال: فإذا رأيتموه فبايعوه ولو حبوا على الثلج فإنه خليفة الله المهدي^١، واته: (له ناست و شوی کهز کهتان (مبهست پی نالتونه کی نای فوراته)، سیان لیان ده بیته شهر هدرسیکیان کوره پادشان، پاشان بؤ هیچ کهسیکیان نابیت، پاشان نالا ره شه کان له روی روزه لاتوه دهرده کهون، کوشتیک دهقان کوزن و هیچ میلله تیک وانه کوزراوه.... (پاشان شیکی ووت له بیرم نعاوه) پاشان فرمودی: هر کاتیک بیانات بهیعتی بدهنی، نه گدر بدهر به فریشدا خوتان خشاندوه، چونکه نهوه خلیفه مهدهی به که له لایه دن دهست نشان کراوه).

وه (أم سلمه) رۆزی قیامت له پیغمبر (ﷺ) ده گیتیه که فرمودی: ﴿يَكُونُ اخْتِلَافٌ عِنْدَ مَوْتِ خَلِيفَةٍ، فَيُخْرَجُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ هَارِبًا إِلَى مَكَّةَ، فَيَأْتِيهِ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ فَيُخْرِجُونَهُ وَهُوَ كَارِهٌ فَيَبَايَعُونَهُ بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ^٢، واته: (ناکویه روده دات له کاتی مردنی پادشاه کدا، لهو کاته دا پیاوئک له خملکی مدینه هلدیت بهرو (مه که)، پاشان کهسانیک له خملکی (مه که) بهزور دیهتیه دهره وه و به زور بهیعتی پی ددهن له نیوان (رکن) و (مقام) دا....).

وههر (أم سلمه) رهزای خوی لیبیت ده لیت که پیغمبر (ﷺ) فرمودی: ﴿يَعُوذُ عَائِذُ بَالِيتٍ، فَيُعْثُ إِلَيْهِ بَعَثٌ فَإِذَا كَانُوا بِبِدَاءِ مِنَ الْأَرْضِ خَسَفَ بِهِمْ^٣، واته: (کهسیک پنا ده باته بهر مالی بهت (واته که عبه)، پاشان کوملئیک ره وانه ده کرینه سهری، کاتیک که ده گنه زهویه کی بیابان هه مویان روده چن بهزه ویدا).

وه (حفصه) دایکی موسلمانانیش رهزای خوی لیبیت له پیغمبر (ﷺ) ده گیتیه که فرمودی: ﴿يَعُوذُ بِهَذَا الْبَيْتِ قَوْمٌ لَيْسَتْ لَهُمْ مَنَعَةٌ وَلَا عُدَّةٌ وَلَا عُدَّةٌ يَبْعَثُ إِلَيْهِمْ جَيْشٌ، حَتَّى إِذَا كَانُوا بِبِدَاءِ مِنَ الْأَرْضِ خَسَفَ بِهِمْ^٤، واته: (کوملئیک پنا ده به نه بهر ثم مالی بهتیه، نه پاریزهر و

^١ رواه ابن ماجه والحاكم. وقال هذا حديث صحيح على شرط الشيخين ووافقه الذهبي. وقال ابن كثير هذا (اسناده قوي صحيح). النهاية الفتن والملاحم (٢٩/١). بهلام ألباني يبي واه بر گدی (خلیفه الله) زیاده له فرموده کدا.

^٢ رواه أحمد وأبو داود وابن شبة والطبراني في (الأوسط). وقال الهيثمي في مجمع الزوائد: (رجال رجال الصحيح). وفي الصحيحة للألباني رقم (١٩٢٤).

^٣ صحيح مسلم (٢٢٠٨/٤) رقم (٢٨٨٢).

^٤ صحيح مسلم (٢٢٠٩/٤) رقم (٢٨٨٣).

نەپالېشتيان ھەيە و نەژمارەو نە تفاق سوپايەكيان دەكرێتە سەر، كاتێك كە سوپاكە دەگەنە زەویەکی
پیاوان ھەموویان رۆدەچن).

لەم فەرموودانمەو بۆمان دەردەكەوت كە ئیمامی مەھدی لە بنچینەدا خەلکی شاری (مەدینە)یە
وہ لە نیوان (رکن) و (مقام)دا لە شاری مەكە بەیعتی پێدەدرێت لەلایەن كەسانێکی ژمارە كەم بێ
چەك و تفاقمەو، بەلام لەم فەرموودەیدا كە (ئویان) رپوایەتی دەكات وادەردەكەوت كە پێشتر
مەھدی لەم سوپایەدا بێت كە لە رۆژھەڵاتمەو دێن و ئالاکەیان رەشە، ھەر وەك (أبن كپیر) لە
شرحی ئەم فەرموودەیدا دەلێت (مەبەست لەوێە كە ئەم مەھدیە ستایش كراوەو مژدە بەھاتنی
دراوە لە ئاخر زەماندا سەرھەتای دەرکەوتن و سەرھەلدانی لە رۆوی رۆژھەڵاتمەو دەبێت، لە پاشاندا
لای مالتی بەیت بەیعتی دەدرێتی، (ھەر وەك چەند فەرموودەیک نامازە بەو دەكەن)^۲

بەلێ پێ دەچێت (مەھدی) لە سەرھەتادا بە مەبەستی جیھاد رۆو لە رۆژھەلات بکات و لەوێش
سوپایەکی ئیسلامی بەتواناو زەبر دروست ببێت كە دەبنە قەلاو پێشتیوان بۆ خۆی و بانگەوازیەکی،
وہ لەسەر دەستی ئەو سوپایەشدا لە ئاخر زەماندا ھەییەت و دەسلەلتی ئیسلام دەگەڕێتەو، وەك لە
چەندین فەرموودە نامازەیی بۆ كراوە، ھەر بۆیەش پیغمبەر (ﷺ) جەخت لەسەر ئەو دەكات كە
ئەگەر بەسەر بەفریشدا خۆمان خشاندوو، خۆمان بگەییەنین ئەو سوپایەو بەیعتی پێ بدەین.

^۲ النہایة/لفن والملاحم (۱/۲۹-۳۰).

ئەو رووداوانەى كە لە پيش هاتنى (مەهەدى) دا روودەدەن:

هەندىك رووداو و نيشانە هەن كە لە پيش هاتنى (مەهەدى) دا بەماوەيەكى كەم روودەدەن و هەر كات ئەو رووداوانە سەريان هەلدا، بە دلتاييمو دەتوانرێت بووترێت كە (مەهەدى) لە ژياندايمو لە ماوەيەكى كەمدا ئاشكرا دەبێت، گەرنگرين ئەو رووداو و نيشانەنەش:

يەكەم / گەرمەوى ئاوى پويارى فورات:

(أبو هريرة) رەزاي خواى لىيەت لە پيشمەرەو (ﷺ) دەگەرتەوه كە فەرموويەتى: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَحْسِرَ الْفِرَاتُ عَنْ جَبَلٍ مِنْ ذَهَبٍ، يَقْتُلُ النَّاسُ عَلَيْهِ فَيَقْتُلُ مِنْ كُلِّ مِثْقَلِ تَسْعَةِ وَتِسْعُونَ، وَيَقُولُ كُلُّ رَجُلٍ لَعَلِّي أَكُونُ أَنَا الَّذِي أُجْبَرُ﴾، واتە: (قيامەت هەتاسيەت هەتا ئاوى فورات دەگەرتەوه و چيايەك ئالتونى تێدا دەردەكەوێت، خەلكى كوشتارىكى زۆرى لەسەر دەكەن، هەتاواى لىيەت لە هەموو سەد كەسيك نەوه دو نۆى دەكوژرێت، وە هەر پياوێك دەلێت بەلكو من ئەو كەسە بى كەم زگەرم دەبێت). وە لە رىوايەتەكەى (ئوبان) يەشدا كە لەپيشمەرە باسەن كرد ﴿يَقْتُلُ عِنْدَ كِفِّكُمْ ثَلَاثَةَ كَلْهَمٍ ابْنُ خَلْفِيَةٍ...﴾. لە پاش شەركردنى سى كورە پاشاكە لەسەر كەنزو ئالتونەكەى ئاوى فورات كە دواتر بۆ هيجيان نايت، نامازە يەوه دەكات كە لەپاش ئەم رووداوه سوپا ئالە رەشەكەى رۆژەهلات دێن كە (مەهەدى) بان لەگەڵدايە.

لەم فەرموودانەوه بۆمان دەردەكەوێت كە لەپيش هاتنى (مەهەدى) دا ئاوى فورات دەگەرتەوه و ئالتونىكى زۆرى تێدا دەردەكەوێت، وە لەسەر ئەو ئالتونە سى كۆمەلە بان سى دەولەت ياخود بلەين سى سوپا، بەسەر كرايەتى سى كەس كە هەر سىكيان باوكيان پاشاو دەسەلاتدار بوون، چونكە (خەليفە) لە فەرموودەكەدا مەبەست پێى خەليفەى ئىسلام نىيە، چونكە ئاگۆنجێت لە يەك كاتدا سى خەليفە هەبن، بەاتيەت كە لەپيش هاتنى مەهەدىدا خەلافەتى ئىسلام بوونى نەماوه، لىيان دەبێتە شەرى و كوشتار بە جۆرێك كە لەسەد كەس تەنها يەك كەس رزگارى دەبێت، هەر بۆيە وەك لە (لفظ) يەكى ترى فەرموودەكەدا كە لەلاى (بخارى) هاتووه، پيشمەرە (ﷺ) دەفەرموێت: ﴿لَمَنْ حَضَرَهُ فَلَا يَأْخُذُ مِنْهُ شَيْءٌ﴾^١، واتە: (هەر كەس نامادەى بوو با هيج لەو ئالتونە نەبات). چونكە بەراستى فیتنەيەكى گەورەيە.

^١ صحيح البخاري (٧٨/١٣ - مع الفتح) وصحيح مسلم (١٨/١٨ - مع شرح النووي).

^٢ رواه البخاري، رقم الحديث (٧١١٩).

نهمو لهوانمیه هندیك كس مانای نمو فرموده‌یه به‌نموت بکدن و بلین پیغمبر(ﷺ) مه‌بستی پئی نموت بووه، به‌لام پیم وایه نموه لیکدانه‌وی لاوازه، چونکه فرموده‌که به ناشکرا (جبل من ذهب) واته: (چیا‌یه که نالتون) ی به‌کاره‌تاوه، به‌لام نموت له قولایی زه‌وی دهرده‌هیریت و وهك هموو ده‌زاین هرگیز له شیوه‌ی چیا‌دا نه‌بووه و نموش له زوربه‌ی شونه‌کانی دنیادا هدیو دهرده‌هیریت و که‌شیش به‌و شیوه‌یه یه‌کتریان له‌سهر نه‌کوشتوه.

نهمو سه‌بارت به‌و شونه‌ی که نالتونه‌کی تیدا دهرده‌که‌ویت، هیچ فرموده‌یه‌کی وام به‌رجاو نه‌کو‌تروه که جیی متمانه‌ییت، هرچه‌نده هندیك ریوایت باس له‌وه ده‌که‌ن که نالتونه‌که له شونیکدا دهرده‌که‌ویت پئی ده‌وتریت (قرقسیا) به‌لام وهك ووتمان ناتوانریت پشتیان پئی به‌سرت و جیی متمانش نین.

له کورتایشدا پیم باشه بلین، لای هم‌مووان ناشکرایه که نه‌مرو دهرده‌تی تورکیا چه‌ندین به‌ربه‌ستی له‌سهر رووباری فورات دروست کردوه و هر تاوه ناتاوک هه‌ره‌شه له سوریا و عیراق ده‌کات به‌گرتنه‌وی ناوی رووباره‌که، وه‌وه به‌ربه‌ستانش هینده گهره‌ن که تورکیا ده‌توانیت له‌ریگه‌بانوه به‌ته‌واوی ناوی فورات بگریته‌وه، دل‌تاشین له کاتی له کاتی گرتنه‌ویدا راستی فرموده‌کانی پیغمبر(ﷺ) دینه دی و دینه یه‌کیکی دی له موعجیزه‌کانی نمو پیغمبره پایه‌برزه وه‌گرتنه‌وی ناوه‌کش هینده‌ی نه‌ماوه ته‌نها دره‌نگ و زوو کو‌تروه.

دووم/ هاتن و دهرکه‌وتنی (سوفیانی):

(أبو هريره) ره‌زای خوی لیبت ده‌گریته‌وه که پیغمبر(ﷺ) فرموده‌تی: ﴿يَخْرُجَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ السَّفْيَانِي فِي غَمَقٍ دِمَشْقَ، وَعَامَةً مِنْ بَيْعَةِ مَنْ كَلْبَ، فَيَقْتُلُ حَتَّى يَقْرَ بَطُونَ النَّسَاءِ وَيَقْتُلُ الصَّبِيَّانَ، فَتَجْمَعُ لَهُمْ قَيْسٌ فَيَقْتُلُهَا حَتَّى لَا يَمْنَعَ ذَنْبُ تَلْعَةٍ، وَيَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فِي الْحَرَّةِ فَيَبْلُغُ السَّفْيَانِيَّ، فَيَبْعَثُ إِلَيْهِ جُنْدًا مِنْ جَنْدِهِ فَيَهْزِمُهُمْ، فَيَسِيرُ إِلَيْهِ السَّفْيَانِي بِمَنْ مَعَهُ حَتَّى إِذَا صَارَ بَيْدَاءَ مِنَ الْأَرْضِ خَسَفَ بِهِمْ، فَلَا يَنْجُوا مِنْهُمْ إِلَّا الْمَخِيرُ عَنْهُمْ﴾^۱، واته: (پیاویك پیدای ده‌بیت پئی ده‌وتریت سوفیانی له قولایی (دمشق) هوه، وه زوربه‌ی نه‌وانه‌ی که شونیی ده‌که‌مون له خیلای (کلب)ن، کوشتاریکی زور ده‌کات هه‌تا وای لیدیت سکی ناهرت هه‌لده‌دریت و منداال ده‌کوژیت، پاشان خیلای (قیس) له دژی کو‌ده‌بنه‌وه نموش به‌سه‌ریاندا زال ده‌بیت و ده‌یان کوژیت، لهو کاته‌دا پیاویك له نال و به‌یتی من له ناوچه‌ی (حره) (جینگه‌یه‌که له شاری مه‌دینه) سه‌ر هه‌لده‌دات و

^۱ رواه الحاكم في المستدرک (۵۲۰/۴) وصحیح إسناده علی شرط الشيخین ووافقه اللّٰهیی.

ههوالی به سوفیانی ده گات، نهویش له شکرێک له لهشکره کانی خۆی بۆ ده نیریت بهلام دهیان بهزینیت، ئهم جاره سوفیانی به خۆی و سوپاکهیهوه بۆی بهرێ ده کهون، ههتا کاتێک که ده گهنه زهویهکی بیابان ههموویان رۆده چن بهناخی زهویدا، کهسیان لێ رزگار نابیت تهنها ئهوه نه بێت که ههوالیان دههیتتهوه.

ئهم فرموده پیرۆزهوه بۆمان ده رده کهوێت که له پێش هاتی مههیدا پیاوێکی زالم و ستمکار له سوریا دهسلات ده گرێته دهست و چه ندين شهرو کوشتار ده کات تا له کۆتاییدا (عمدی مهدی) له وولاتی حیجاز سه رههه لده دات و بێ ده جیت که سوفیانی دوژمنیکی سه رسه ختی ئیسلام بێت، بۆیه بوونی هێزێکی ئیسلامی له ناوچه کهدا بێ قبول ناکریت و دوو جار لهشکر کێشی ده کاته سه ریان، جاری یه کهم سوپاکه ی له شه رێ مههیدا دهشکیت و جاری دووه میش خۆی و سوپاکه ی رۆده چن بهناخی زهویدا، وه پێویسته بزاین که سوفیانی ناوی ئه و پادشا زالمه نیه به لکو له قه ب و شه ره ته تی، وه بێ ده جیت که بارودۆخی سیاسی ناوچه که له و کاته له باربیت بۆ سوفیانی، بۆیه ده توانیت لهشکره که ی دوو جار پهوانه ی حیجاز بکات.

سینهم/ هاتنی لهشکرێک له رۆژه لاته وه که ئالاکه یان ره شه :

ههروهک پێشتر باسمان کرد له و فرموده یه دا که (ئوبان) له پێغمه به ره وه (ﷺ) ده یگێرته وه ئایدا هاتوه: ﴿..... ثُمَّ تَطْلُعُ الرِّايَاتُ السُّودُ مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ، فَيَقْتُلُونَكُمْ قِتْلًا لَمْ يَقْتُلْهُ قَوْمٌ....﴾ (نهم ذکر شیئا لا أحفظه) فقال: فإذا رأيتموه فابعوه، ولو حبوا على الثلج فإنه خلفية الله المهدي^١، واته: (پاشان ئالا ره شه کان له دیوی رۆژه لاته وه دین، شه ر و کوشتاریکان ده کهن که هیچ کۆمه لێک پێشتر شه ر و کوشتاری وایان نه کردوه (پاشان شتیکی فرموو له بیرم نه ماوه) پاشان فرمووی: خۆتان بگه یه ننه ئه و لهشکره نه گه ر به سه ر به فریشدا خۆتان خشان دووه چونکه ئه وه خه لیفه مه هدییه که له لایه ن خوا وه ده ست نیشان کراوه).

وه له رێگه یه کی تره وه که هه ر (ئوبان) ده یگێرته وه و ده لیت: پێغمه به ر (ﷺ) فرمووی: ﴿إذا رأيتم الرِّايَاتُ السُّودُ قَدْ أَقْبَلَتْ مِنْ خُرَّاسَانَ، فَأْتَوْهَا وَلَوْ حَبَوَا عَلَى الثَّلَجِ، فَإِنَّ فِيهَا خَلِيفَةَ اللَّهِ الْمَهْدِيِّ^٢، واته: (هه ر کاتێک ئالا ره شه کانتان بینی له خۆراسانه وه هاتن ئه و خۆتانی بگه یه نته نه گه ر به سه ر به فریشدا خۆتان خشان دووه، چونکه خه لیفه مه هدیایان له گه ل دایه).

^١ رواه ابن ماجه والحاكم، وقال هذا حديث صحيح على شرط الشيخين ووافقه الذهبي، وقال ابن كثير هذا (إسناد قوي صحيح)، النهاية الفتن والملاحم (٢٩/١). بهلام البانی پێ وایه بر گه ی (خليفة الله) زباده له فرموده کهدا.

خوړاسانیش ناوچه په کی بهر فراوانه که به شیک لسموړی روزه لاتی تیران و نیوهی سمروری
 نطفغانستان و به شیک زور له ناوچه کانی باشوری په کیتی سرفیه تی جاران ده گریتموه، وه
 به ناو بانگترین نهو شاننهش که ده کموینه نهو همریموه (نیسابور، هرا، مرو، بلخ، تالقان، نسا،
 ابیورت، سرخس، ...).

همروه ها (ابو هریره) ره زای خوی لیبیت ده گریتموه که پتغمبر (ﷺ) فرمودیه تی: بذا
 وقعت الملاحم، بعث الله بعثاً من الموالي هم اكرم العرب قرساً واجوده سلاحاً، يؤيد الله بهم
 الدين^۱، وانه: (همرکات که جهنگه گموره کان بهر بابو خوی گموره کز مه لیک ده نیریت لمو
 موستمانانهی که عه رب نین، له خانه دان ترین و ریزدارترینی عه رب سوار چاکر و چه کیان نایاب
 تره، خوی گموره نهم دینه یان پین سمرده خات).

لهم فرمودانه وه بومان دهرده کمویت که له پیش هاتی مه دیدا سوپایه کی نیسلامی به هیز و
 به توانا له ناوچه کانی روزه لاتدا داده مزریت به تاییت له خوړاسان که ناوچه په کی شاخوی
 بهر فراوانی سهخته و به فری زوری لیده باریت، وه له کانی ناشکرا بوونی مه دیدا نهو سوپایه بهرو نهم
 ناوچانه ده کشین و دهنه پشتیوان بو مه دی و نالا ره شه کانیان ته سلیم بهو ده کهن، وه همروه که له
 فرموده کانی شدا دهرده کمویت کز مه لیکن له شهر و جهاد کردندا و پتو غوونه یان نیه.

وه نهوهی پیوسته لیره دا نامه زی پی بکریت نهوه په که نه مړو له کاتیکدا هممو کوفری
 جیهانی په که ده ست و په که هلویتستن له ناستی روو به روو بوونه وه و سرکوت کردنی رابوونی
 نیسلامیدا و سرکرده و لایه نه نیسلامیه کان له هممو لایه که وه نابلقه دراون و نهنگیان پی
 هلچنراوه، تا به چاری ناچار پی به شی زوریان روویان کردوته ناوچه کانی روزه لات و چیا بلند و
 سرکه شه کانی نطفغانستان و چیچان و کشمیر بووه به باشترین قهلاو پشتیوان بو تامه زوریانی جهاد
 و ناره زوومندانی خه بات و شورش له پتناو گپرانموهی خه لافه تی نیسلامی و چمپاندنی حاکمیت
 و شهرعی خوا له سر زه ویدا، به راده په که ده توانین بلتین ترسیکی گمورهی خستوته دلی دوزمنانی
 نیسلاموه و به بزمیکی تموقیتکراوی داده نین که له هر فرستیکدا بزی همیه به قیتموه بهرو
 ناوچه رگی جیهانی نیسلامی لیشاو بهیتیت.

^۱ صحیح سنن ابن ماجه للألبانی (۳۹۰/۲) رقم (۴۰۹۰)، وقال (حسن) تخريج فضائل الشام ۲۸،
 الضحیحة (۲۷۷۷).

وه (ابن کثیر) یش دهرباره ی پشتیوانی نهو کۆمهله بۆ مههدی ئاخوژهمان ده‌لتیت: ﴿وَيُؤَيِّدُ بَنَاتِ
 مِنْ أَهْلِ الْمَشْرِقِ يَنْصُرُونَهُ، وَيَقِيمُونَ سَاطِئَهُ، وَيَشِيدُونَ أَرْكَانَهُ، وَتَكُونُ رَايَاتُهُمْ سَوْدًا أَيْضًا، وَهُوَ زِي
 عَلَيْهِ الْوَقَارُ لِأَنَّ رَايَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانَتْ سَوْدَاءَ يُقَالُ لَهَا الْعُقَابُ^١

واته: (مههدی به کهسانیک له خه‌لکی پۆژه‌ه‌لات پشتیوانی ده‌کری‌ت و سه‌ری ده‌خه‌ن، وه
 نهو کۆمه‌له ده‌سه‌لاتی بۆ داده‌مه‌زرتن و کۆله‌که‌کانی بۆ به‌توده‌که‌ن و ده‌چه‌سپن، وه هه‌روه‌ها
 ئالاکانی‌شان ر‌ه‌ش ده‌بی‌ت، که‌ئه‌ویش پۆشاکی‌که هه‌یه‌تی پتوه دیاره، چونکه ئالاکه‌ی
 پیغه‌مه‌ریش ﷺ) ر‌ه‌ش بوو پتی ده‌وترا (العقاب) واته (شاهو)).

چوارهم / مردنی پادشایه‌ک پیش هاتنی نیام مه‌هدی:

(أم سلمه) ر‌ه‌زای خوای لیبت ده‌گێرت‌ه‌وه که پیغه‌مه‌ر ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿يَكُونُ إِخْتِلَافٌ
 عِنْدَ مَوْتِ خَلِيفَةٍ، فَيَخْرُجُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ هَارِبًا إِلَى مَكَّةَ، فَيَأْتِي نَاسٌ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ فَيُخْرِجُونَهُ وَهُوَ
 كَارَةٌ، فَيُيَاغِرُونَهُ بَيْنَ الرِّكْنِ وَالْمَقَامِ، فَيُبْعَثُ إِلَيْهِ بَعْثٌ مِنَ الشَّامِ فَيُخَسَفُ بِهِمْ بِالْبِدَاءِ بَيْنَ مَكَّةَ
 وَالْمَدِينَةِ...^٢، واته: (ناکۆکی و نازاوه‌یه‌ک پ‌ووده‌دات له‌کاتی مردنی پادشایه‌کدا، له‌و کاته‌دا
 پیاوێک له‌ خه‌لکی (مه‌دینه) هه‌لدی‌ت به‌ره‌و (مه‌که)، که‌سانیکیش له‌ خه‌لکی (مه‌که) دین بۆلای و
 به‌نابه‌دلی خۆی ده‌یه‌ننه‌ ده‌روه‌و و به‌یعه‌تی ده‌ده‌نی له‌نیوان (رکن) و (مقام) دا پاشان له‌شکرینکی له
 وولاتی شامه‌وه ر‌ه‌وانه‌ده‌کری‌ته‌ سه‌ر، له‌بیابانی نیوان مه‌که و مه‌دینه‌دا له‌شکره‌که رۆ ده‌جی‌ت).

لهم فرموده‌یه‌وه بۆمان ده‌رده‌که‌وێت که له پیش ناشکرابوونی (محمدی مه‌هدی) دا پادشایه‌ک
 ده‌مری‌ت (وه‌ک پیش‌ر‌ووغان کرده‌وه مه‌به‌ست به‌ خه‌لیفه‌ پادشایه‌ نه‌ک خه‌لیفه‌ی موس‌لمانان چونکه
 له پیش هاتنی مه‌ه‌دی‌دا خه‌لافه‌تی نی‌سلامی نامی‌تی‌ت) وه له‌کاتی مردنه‌که‌یدا نازاوه و ناکۆکی‌کی زۆر
 دروست ده‌بی‌ت که پتی ده‌جی‌ت (مه‌هدی) یش تارا‌ده‌یه‌ک ته‌ره‌ف و لایه‌ن بی‌ت له‌و ناکۆکی‌دا بۆیه له
 خۆی ده‌ترسی‌ت و له مه‌دینه‌وه هه‌لدی‌ت به‌ره‌و مه‌که، وه له فرمووده‌که‌شدا واده‌رده‌که‌وێت که نه‌و
 پادشایه (پادشای سعودیه) بی‌ت چونکه ناکۆکی و کێشه‌که له مه‌که و مه‌دینه پ‌ووده‌دات.

پینجه‌م / پۆچوونی له‌شکرینک له‌ بیابانی نیوان مه‌که و مه‌دینه‌دا:

^١ النهایة/ الفن واملحاح (١/٢٠-٣٠).

^٢ رواه أحمد وأبو داود والحاكم، قال الشوكاني: وفي الصحيح أيضا طرف منه، وأخرجه الطبراني أيضا ورجاله رجال
 الصحيح.

ههروهك له فهرموده كانی پشورودا هاتوو له كاتی ناشكرا بوننی مههدی و بهیعت پێدانیدا، له شكركك له وولاتی شاموه هیرشی بۆده بن وه له یابانی نیوان مه كه و مه دینه دا له شكروه كه به تهواوی رۆده چیت به ناخی زهویدا، وه ئهم رۆدواوه له چه نندین فهرموده ی صه حیدا ناماژه ی بۆكراوه له وانه: عائشه ی دایکی موسلمانان رهزای خوای لیبت ده لیت: ﴿عَبْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ﴾ فی منامه، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَنَعْتَ شَيْئًا فِي مَنَامِكَ لَمْ تَكُنْ تَفْعَلُهُ، فَقَالَ: (الْعَجَبُ أَنْ نَاسًا مِنْ أُمَّيْ يُمْؤُونَ الْبَيْتَ لِرَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ قَدْ جَاءَ بِالْبَيْتِ، حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالْبَيْدَاءِ خُصِفَ بِهِمْ). فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الطَّرِيقَ قَدْ يَجْمَعُ النَّاسَ، قَالَ: (نَعَمْ، فِيهِمُ الْمُسْتَبِرُّ وَالْغَاجِرُ وَإِنَّ السَّبِيلَ يَهْلِكُونَ مَهْلِكًا وَاحِدًا وَيَصْدُرُونَ مَصَادِرُونَ مَصَادِرَ شَيْءٍ يَعْثُمُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ) ﴿١﴾، واته: (جاریکیان پتغمبه ر) ﴿٢﴾ له كاتی نوستندا ده ست و له شی ده جوولایه وه وغان نه ی پتغمبه ری خوا له كاتی نوستندا شیکت کرد پشتر کاری وات نه کردوه، نهویش فهرمووی: جئی سهر سو رمانه كه سانیك له ئومه ته كه م رۆویان کردۆته مالتی بهیت بۆ پیاویکی قورهبشی كه په نای بردۆته بهر كه عبه، هه تا كاتیك كه گه یشته بیابانه كه رۆچوون به زهویدا، وغان نه ی پتغمبه ری خوا رینگه جاری وا ههیه خه لکی جوړاو جوړ كۆده كاته وه، فهرمووی به لئی تیایاندایه به چاوپۆشنی ها تووه و تیایاندیه به زۆر هتیراوه و تیاشاندیه رپیاوه، هه موویان بهیه ك تیاچوون تیاده چن وه هه ریه كیكیان به ریه کی جیاواز ده روات و خوا هه ریه كه یان له سه ر نه تی خۆی زیندو ده كاته وه).

(أم سهلهم) رهزای خوای لیبت ده گیرته وه كه پتغمبه ر) ﴿٣﴾ فهرموویه تی: ﴿يَعْبُدُ عَتَدَ بِالْبَيْتِ، فَيُعْبَثُ إِلَيْهِ بَعَثٌ، فَإِذَا كَانُوا بِالْبَيْدَاءِ مِنَ الْأَرْضِ خُصِفَ بِهِمْ﴾، واته: (كه سیک په نا ده گریت بهم مالتی بهیته سو پایه ك ره وانه ده كریته سه ری كاتیك كه ده گنه زهویه کی بیابان رۆده چن به زهویدا). كهواته گه وه ترین نیشانه ی ده ر كهوتن و ناسینه وه ی مهه دی رۆچوونی نه و له شكروه به له بیابانی حیجاز دا، وه پێ ده چیت خه لکی له سه ره تا دا دلنیه بن له وه ی كه نه و پیاوه ی پشتی داوه به كه عبه وه و په نای بۆ مالتی بهیت بر دوه (عمدی مه دی) بیت به لام دوا ی رۆچوونی ئمو سو پایه به ناخی زهویدا كه به مه به ستی له ناو بردنی مهه دی روو له حیجاز ده كه ن نیر هیچ گو مانیک له لای نیماندارانی نه و سه ر ده مه نامیبت كه ئه مه نه و پیاوه به كه پتغمبه ر) ﴿٤﴾ مژده ی به هاتنی داوه له ناخر زه ماندا و خه لافه تی ئیسلامی له سه ر ده ستیدا ده گیرته وه، به تاییه تی دوا ی نه وه ی كه ناشكرا ده بیت ناوی

^١ صحیح مسلم (٢٢١٠/٤) رقم (٢٨٨٤).

^٢ صحیح مسلم (٢٢٠٨/٤) رقم (٢٨٨٢).

(محمد) هو باو کیشی ناوی (عبدالله) به، چونکه رووداوی روچوونی نمو سوپایه له بیابانی حجازدا پیشر هرگز رووینه داوه و تنها له سردهمی نمودا رووده دات.

شه شهم / دهر کهوتنی نیشانه یه که له ناسماندا:

سمید محمد بهرزنجی له کتبی (الاشاعة لأشراط الساعة) دا ده لیت (به کتبی تر له نیشانه کانی نریک بوونه وهی هاتی مه هدی دهر کهوتنی نه ستیره به که له ناسماندا کلکیکی به دواوه به دهرهوشیتوه)^۱ هر له بابت نمو نه ستیره به شوه (ابن کثیر) له تفسیره کهیدا (اثر) یکی (صحیح) دا له (ابن عباس) ی ده گپرتیه وه، ده لیت (ابن جریر) له (عبدالله بن أبي مليكة) ده گپرتیه وه، ده لیت: ﴿غَدَوْتُ عَلَى ابْنِ عَبَّاسٍ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: مَا غَتُّ اللَّيْلَةَ حَتَّى أَصْبَحْتُ، قُلْتُ: لَمْ؟ قَالَ: قَالُوا طَلَعَ الْكُوكَبُ ذُو الذَّنْبِ فَخَشِيتُ أَنْ يَكُونَ الدِّخَانُ قَدْ طَرَقَ، فَمَا غَتُّ حَتَّى أَصْبَحْتُ﴾^۲، واته: (روژیکان سر له بهیانی سردانی (ابن عباس) موسلمانان کرد، ووتی: نعم شو تا بهیانی نه خوتووم، ووم بو؟ ووتی: ووتیان نه ستیره کلک داره که دهر کهوتوه، منیش ترسام دوو که لکه سری هلدایت، نیز تا بهیانی خوم لی نه کهوت).

هرومه نمام (أبو بکر یبھی) له (عبدالله ی کبری عباس) وه ره زای خوی لیبت ده گپرتیه وه که وتووتی: ﴿لَا يَخْرُجُ الْمُهْدِي حَتَّى تَطْلُعَ مِنَ الشَّمْسِ آيَةٌ﴾^۳، واته: (مه دی نایب هتا له گهل خوردا نیشانه یه که هلدیت).

نمو نه ستیره کلک دار زور جار له ناسماندا دهر کهوتوه به تابه تی نه وهی که پی ده ورتیت کلک دار (هالی) که زاناکان ده لیت هممو (۷۶) سال جاریک دهرده کهوت، به لام پی ده جیت نوکلک داره له پیش هاتی مه هیدا دهرده کهوت کلک داریکی تر بیت هرومه له سالی (۱۹۹۷) ی زانی دا کلک داریک له ناسماندا دهر کهوت زور گمش و دهره شاره بوو وه زیاتر له دوومانگ به ناسمانوه مایوه زاناکان بیان ده ووت کلک داری (بوب-هیل) وه ده لیت هممو سی سال جاریک دهرده کهوت، نیمش ده لیت تو بلتی نمو کلک داره بیت که له پیش مه دی ناخر زه ماندا دهرده کهوت، خوی گموره خوی ده زانیت.

ده وته م / چهنک نیشانه یه کی تر:

^۱ الاشاعة ۱۷۶

^۲ تفسیر ابن کثیر (۱۳۹/۴).

^۳ أخرجه عبدالرزاق رقم (۲۰۷۷۵) ونعم بن حماد في (الفن) واستاده صحيح ورجاله ثقات، التهذيب (۲۴۳/۱۰).

نعمو جگه لمو نیشانهش همدنیک ریوایت باس له کۆمهلتیک نیشانهی تریش ده کهن که له پش هاتنی مههیدا پرووده ده، به لام نهو ریوایتانه ناتوانریت پش بیسه ریت و جی میتمان نه، چونکه همدنیکان (ضعیف) نیشانه کانی و همدنیکان (مقطوع) یان (موقوف) ن. بۆغونه (سید محمد صدیق حسن القنوجی) له کتبی (الأذاعة) و (سید محمد البرزنجی) له کتبی (الأشاعة) و (نعیم بن حماد) له کتبی (الفن) و (نیمامی سوطی) له (الحاوی) دا باس له همدنیک نیشانهی تر ده کهن که له پش هاتنی مهدی دا دهرده کمون وهک سره همدانی سنی کس که به (أبقع) و (أصهب) و (عرج الکندی) ناو دهرین و ههریه که یان خاوهنی سوپایه کهو له پش هاتنی مههیدا شهر له گهل سوفیانی ده کهن و سوفیانی هموویان ده بیزیت^۱

همروها کوشتی پیار چاکیک که به (النفس الزکیه) ناو دهریت له شاری مه که له پش هاتنی مههیدا^۲

همروها خۆراگرتن و مانگ گیرانیک که له مانگی رهمه زاندا پرووده ده له سالتا ده که مههیدی تیدا ناشکرا دهیت^۳

همروها رۆچوونی گوندینگ له نزیک شاری (دمشق) که پش دهوتریت (حرسا)^۴ که نیستا وهک پرسیارم کردوه زانیومه به هوی گهوره بوون و به فراوانی شاری (دمشق) بووه به گهه کیک له شاره کهو هه به (حرسا) ناو ده بریت و چهلین دام و دهزگای سربازی حکومهتی سوریا شی تیدا یه.

همروها کۆمهلتیک ریوایت هاتوون که باس له زرمو دهنگیکی گهوره ده کهن که له شوی پانزهی رهمه زانی ریکهوتی جومعهی نهو سالتا پرووده دات که (محمدی مهدی) تیدا ناشکرا دهیت نهو ریوایتانهش له چهلین رینگهوه گیراونه تهوه. بۆغونه له (أبو هريره) به (مرفوع) ی و به (موقوف) ی گیراونه تهوه. همروها له (أبو هريره) و (عبدالله کوری عمر) و (أبی أمامه) شهوه به (مرفوع) ی گیراونه تهوه پاشانیش له (مکحول) و (شهری کوری حوشب) یش به (مرسل) ی (کعب) و چهلین تابعی تریش گیراونه تهوه، به لام ده توانین بلین که سههندی هیچ کام لهو

^۱ رواه نعیم ابن حماد فی الفن عن الحکم عن جراح عن أرطاة. بسند حسن.

^۲ أخرجه ابن أبي شیبة عن مجاهد ورفعه للرسول الله ﷺ من غیر ذکر اسم الصابی و أسنده الی مجاهد صحیح و رجاله کلهم ثقات.

^۳ رواه الدارقطنی فی سنة عن الإمام محمد بن علی الباقر. وسنده ضعیف.

^۴ أخرجه ابن عساکر عن خالد بن معدان، و نعیم بن حماد فی الفن، یقول ابن حبان: و رجاله ثقات.

رېوايه تانه له پلدى (ضعيف) سدرناكمويت و ناتواين تمواو بلتين جيتى ماتمانه، همرجهنده زوړي رېځگای گېږانموى رېوايه ته كان تا رادهيك يه كړ بهيتر ده كهن و حوكمي (ضعيف) كه لاوازده كات همروهك زاناياني (علم الحديث) ده فمرومون.

لمو فمرومودانمش: (أبو هريرة) رهاى خواى لبيت له پتغمبرهوه (ﷺ) ده گېږتسوه كه فمرومويتمى: ﴿تكون هدة في شهر رمضان توقف النائم، وتفزع اليقظان، ثم تظهر عصابة في شوال ثم معمعة في ذي الحجة، ثم تهتك المحارم في محرم، ثم يكون موت في صفر ثم ينازع القبائل في ربيع، ثم العجب كل العجب بين جماد ورجب، ثم ناقة مقبية خير من دسكرة تقل مائة ألف﴾^١، واته: (زرميهك له مانگي رهمه زاندا پرووده دات، خموتوو خمبدر ده كاته وهو به خبه ريش راده چله كيتيت، پاشان كومه لتيك دهرده كهون له مانگي (شوال) دا، پاشان تيك پژان و شمريكي گهرم له مانگي (ذي الحجة) دا، پاشان هتكي ناموس و پيروزيه كان ده كريت له مانگي (محرم) دا پاشان مردنيكي زورده بيت له مانگي (صفر) دا، پاشان خيل و لايه نه كان تيك بهرده بن له مانگي (ربيع) دا، پروداوى سرسورهيتر له نيوان مانگي (جمادى) و (رجب) دا پرووده دات، پاشان ووشريكي ناماده له كوشكيك كه جتي سهدهزار كهسي تيدا بيتسوه باشره).

همروهها (عبدالله بن كوري مسعود) رهاى خواى لبيت ده گېږتسوه كه پتغمبر (ﷺ) فمرومويتمى: (إذا كانت سيحة في رمضان، فإنه يكون معمعة في شوال، وتميز القبائل في ذي القعدة، تسفك الدماء في ذي الحجة، والحرم وما المحرم؟ يقولها ثلاثاً-هيهات هيهات، يقتل الناس فيها هرجا هرجا، قال: قلنا وما الصيحة يا رسول الله؟ قال: هدة في النصف من رمضان ليلة الجمعة، فتكون هدة توقف النائم، وتقعّد القائم، وتخرج العواتق من خدورهن، في ليلة جمعة، في سنة كثيرة الزلازل، فإذا صليت الفجر من يوم الجمعة فأدخلوا بيوتكم، وأغلقوا أبوابكم، وسدوا كواكم، ودثروا أنفسكم، وسدوا آذانكم فإذا حسستم بالصيحة فخروا لله سجداً، وقولوا سبحان القدوس، سبحان القدوس ربنا القدوس، فإنه من فعل ذلك نجا، ومن لم يفعل ذلك هلك)^٢، واته: (نه گهر ده نكيكي گموره هات له مانگي رهمه زاندا، نموا شهرو كوشاريكي گهرم ده بيت له مانگي (شوال) دا، وه خيل و لايه نه كان له مانگي (ذي القعدة) دا ده چن بديه كدا، وه خويتيكي زور له مانگي (ذي الحجة) دا دهرزيت، نينجا (محرم) بهلام چ (محرم) سى جار دووباره كرده وه: نه خير نه خير، خهلكى تاييدا به ليشاو ده كوژرين. ده ليت: ووتمان نهى پتغمبر خوا نمو دهنگه گموريه چييه؟ فمروموى: زرميه كه له نيوهى مانگي

^١ أخرجه ابن عساكر عن خالد بن معدان، ونعيم بن حماد في الفتن، يقول ابن حبان: ورجاله ثقات.

^٢ ضعيف، أورده نعيم بن حماد في الفتن رقم (٦١٩) والسيوطي في اللالي (٢٠٧/٢) واللفظ عن نعيم بن حماد.

په مهزانددا له شهويکي جومعهدا، زرمه يه ک ده بټت خه وتوو خه برده کاته وهو نه وهی به پوهيه دايدنه شپټيت و نافرته پوښته و په رداخ له مالي خوړيان ده هيتته دهر، له شهويکي جومعهدا: له سالتک که بوومله رزه ی زور تيدا روودهدات، نهو روژی جومعه يه که نوژی به يانیتان تيدا کرد، بچنه ماله کانی خوړتانه وه، دهرگا کانتان داخه و ههرچی کون و کهلين له ماله کانتاندا هديه بيگرن و قه پاتي بکهن، وه خوړتان داپوشن و توند گوئی خوړتان بگرن، له گهل هستان به زرمه وه دهنگه که کرد، په کسر بچنه سوجه و بلين (سبحان القدوس سبحان القدوس، ربنا القدوس) چونکه ههر کس وایکات رزگاري ده بټت و ههر کسيش وانه کات تيا ده چټت).

هروه ها (عبدالله ی کوری عمر) ره زای خوی لیتت ده لیت: ﴿يَحْيَى النَّاسَ مَعْنٍ وَيَعْرِفُونَ مَعْنَى عَلِيٍّ غَيْرِ إِمَامٍ، فَإِذَا هُمْ نَزُولُ بَنِي، إِذْ أَخَذَهُمْ كَالْكَلْبِ، فَتَارَتِ الْقَبَائِلُ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ، فَاقْتُلُوا حَتَّى تَسِيلَ الْعُقْبَةُ مِنْ دِمَائِهِمْ، فَيَفْزَعُونَ إِلَى خَيْرِهِمْ فَيَأْتُونَهُ، وَهُوَ مُلْصِقٌ وَجْهَهُ إِلَى الْكُفَّةِ يَبْكِي، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى دُمُوعِهِ، فَيَقُولُونَ: هَلُمْ فَلْنَبَايِعْكَ، يَقُولُ: وَيَحْكُمُ كَمَنْ مِنْ عَهْدٍ قَدْ نَقَضْتُمُوهُ، وَكَمْ مِنْ دَمٍ قَدْ سَفَكْتُمُوهُ، فَيَبَايِعُ كُرْهَا، فَإِنْ أَدْرَكْتُمُوهُ فَبَايِعُوهُ فَإِنَّهُ الْمَهْدِيُّ﴾^۱، واته: (خه لکي پیکه وه ده چنه حج و پیکه وه ده چنه سر کيوی عمره وه به يی نه وهی پشماو نياميان ه بټت، وه له کاتيکدا که دټنه خواره وه بو (منی)، هروه ک چون نهو که سهی قه يی ليگرتو وهو توشی هاری بووه، ناواش نهو خه لکانه هارده بن و به يه کدا ده چن و کوشتارپکی وه ها له به کز ده کهن هه تا وای ليدت جوگله خوین له (العقبه) دا هه لده ستيت، پاشان رووده کهنه باشرين و چاکرين که سيان و دين بولای، نه ویش نهو کاته ده موچاوی ناوه به که عبوه و ده گری ههر ده لئی تائيتا سهیری فرميسکه کانی ده کم و له بهر چاومن، پي ده لين: هادهی هسته با به يعمت بده ينی، نه ویش ده لیت ناخ له نيوه چهند پيمان و به ليتان هه لوه شانده وه و چهندتان خوینی ناحق رشت، پاشان به نابه دلی خو ی به يعمتی پي ده دريت، نه گهر که وتنه نهو کاته وه و پي گه يشتن نيوش به يعمتی بده ينی، چونکه نه وه مهديه).

به راستی وه سفی نهو زرمه يه ی که له رپوايمته که ی (ابن مسعود) دا هاتووه و نهو ريگه چارانه ی که موسلمانان پيوسته بيگرته بهر بو خو پاراستن لي، ههر ده لئی باسی ته قينه وهی بزمی نه ترمی ده کات، هروه ها نهو کوشت و کوشتاره ی که له نيوان حاجيه کانددا لهو سالتدا روودهدات تائيتا له ماوهی نهم چهند سالتی رابر دوودا دووچار روويداوه و جار نيکیان له سالتی (۹۸۷ ز) دا زياتر

^۱ ضعيف أخرجه الحاكم في المستدرک (۵۰۳/۴) وابو عمر الدائي في سنه (۵۶۰/۵) ونعيم ابن حاد في الفتن رقم (۶۱۴-۶۱۵).

له ههزار حاجی کوژران و سالی (۱۹۹۲ز) یش نزیکه‌ی سی سهد حاجی کوژران، وه بهیښ فرموده کانیښ لهو ساله‌دا که (محمدی مهدی) تپدا ناشکرا دهیت ههمان کاره‌سات به‌گه‌وره‌ترو دل ته‌زیتر دووباره ده‌بنه‌وه، به‌لام هه‌روه‌کو پیشو ناماژه‌مان پی کرد نم ریویه‌تانه هه‌مووی له‌پله‌ی (ضعیف) دان و ناتوانیت تمواو پشتیان پی به‌سرتیت.

نهو جه‌نگ و رووداوانه‌ی که له‌سه‌رده‌می نیام مه‌ه‌یدیدا رووده‌من:

پاش نه‌وه‌ی که (محمدی مهدی) له‌پوژنکی پر له‌ناکوکی و فیته و نازاوه‌دا ناچارده‌یت له‌ترسی گیانی خۆی به‌نه‌یتی له‌شاری مه‌دینه‌وه به‌ره‌و شاری مه‌که هه‌لبیت، وه پاش نه‌وه‌ی له‌شاری مه‌کش نهو ساله له‌کاتی حه‌جدا حاجیه‌کان ده‌ستیان ده‌چینه خوی پی به‌کتر و له‌ناستی (عقبه‌) دا خویان وه‌ک جوگه‌له هه‌لده‌ستیت، مه‌ه‌دیش له‌یتاقه‌تی خۆی و له‌خه‌فه‌تی نه‌وارودوخه‌ی که موسلمانان تیکه‌وتون، روومه‌تی ده‌نیت به‌که‌عه‌وه به‌کول ده‌گری و له‌خوا ده‌پارته‌وه‌و فرمیسک به‌چاوه‌کانیدا دپته خواره‌وه، نالو کاته‌دا کۆمه‌لیک موسلمانان نیاماندار و زانا و ژیر و ووردین رووی تپده‌کن و هانای بۆ ده‌بن و داوای لپده‌کن که بیته نهمریان و به‌یعته پی‌ده‌ن، به‌هیوای نه‌وه‌ی له‌سه‌رده‌ستیدا موسلمانان له‌و باره‌ ناهه‌مواره‌ی که تی‌ی که‌وتون رزگاریان بیت، جالبه‌دا بۆمان ده‌رده‌که‌وت که نه‌و خه‌لکه به‌جوړنیک له‌جوړه‌کان مه‌ه‌دیان ناسیوه لیان په‌رموه و به‌شیایان زانیوه که نه‌و نه‌رکه به‌نه‌هه‌سه‌زی، واته مه‌ه‌دی که‌سیکی نه‌ناسراو و نادیار نه‌بووه له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا به‌لکو ده‌ستی له‌پرووداو و گوژانکاریه سیاسیه‌کاندا هه‌بووه، نه‌گه‌رنا بۆچی به‌نه‌یتی له‌مه‌دینه‌وه هه‌لدیت بۆ مه‌که، وه نه‌گه‌ر پیشو له‌لای خه‌لکی ناسراو جی‌ی متمانه نه‌یت، چون له‌و کاتی ته‌نگانه‌یدا له‌ده‌وری کۆده‌بنه‌وه به‌یعته ده‌ده‌نی، به‌لام پیم وانیه نه‌خۆی و نه‌خه‌لکه‌کش له‌و کاته‌دا له‌و راستیه‌ ناگادار بن که ته‌مه مه‌ه‌دی ناخه‌ر زه‌مانه، به‌به‌لگه‌ی نه‌وه‌ی که پی‌هه‌میر (ﷺ) ده‌فرموت: ﴿يُصْلِحْ اللَّهُ فِي اللَّيْلَةِ﴾^۱، واته: (خوای گه‌وره له‌شمونکدا بۆ نه‌و کاره‌ی ده‌سازنی و ده‌یکات به‌شیای هه‌لگرتی نه‌و کاره‌ قورس و نه‌رکه گرانه).

پاش نه‌وه‌ی که به‌نابه‌دلی خۆی به‌یعته ده‌ده‌نی و خه‌لکانیک له‌ده‌وری کۆده‌بنه‌وه، هه‌لده‌ستیت به‌نه‌جام دانی راپه‌ربنیک له‌شاری (مه‌که) داو ده‌ست به‌سه‌ر شاره‌که‌دا ده‌گریت، دیاره

^۱ صحیح رواه ابن ماجه واحد وفي الصحیحه للالبانی رقم (۲۳۷۱).

دهست بهسرا گرتی شاری (مهكه)ش له لایهن كۆمهلتیكى ئیسلامیه وه دهنگدانهوهی خۆی دهییت له جیهانداو کارنکیشه له لایهن کوفری جیهانیه وه به هیچ شیویهك قبول ناکریت و بی دهنگ نابن لهسهری، وهپاش نهوهی که کوفری جیهانی دلتیا دهبن که دهسهلات دارانی سعودیه بههۆی ناکۆکی سیاسی ناوخۆیان لهسهر دهسهلات (بهتاییهتی پاش مردلی پادشاکهیان وهك له ریوايه ته که ی أم سلمه دا هاتووه) توانای سهرکوت کردن و دامرکاندنهوهی راپهرینه که ی ناو (مهكه)یان نیه، بۆیه ئیشارهتی سوز دهریت بهو پادشا ستمکارهی که له ریوايه ته کاندای به سوفیانی ناوی هاتووه و له وکاته دا به توانا ترین دهسهلاتداری ناوچه که دهییت و پیشر شهر ی کردووه و له شهره کانی دا سهرکهوتوو بووه، رینگه ی بی دهریت که لهشکرکیشی بکات بۆ ناو خاکی (سعودیه) بۆله ناوبردنی مهدهی و شوین کهوتوه کانی، پاشان لهشکره که ی سوفیانی روو ده کاته خاکی حجازو له پیشدا پهلاماری شاری مه دینه ده دات و شاره که ویران و خاپوور ده کات و خوتینکی زۆری تیدا دهرزیت، (معادی کوری جبل) رهزای خوای لیبت ده لیت پیغمبر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿عمران بیت المقدس خراب یثرب، و خراب یثرب خروج الملحه.....﴾^۱، واته: (ناوه دان کردنه وه دروست کردنی بیت المقدس کاول بوون و ویران بوونی شاری مه دینه ی به دوا دا دیت، ویران بوونی مه دینه ش جهنگه گه وه ره که ی به دوا دا دیت). ههروه ها (أبو هريره)ش رهزای خوای لیبت ده لیت: ﴿تکون بالمدينة وقعة تفرق فيها أحجار الزيت، ما الحرّة عندها إلا كضربة سوط فينتحي عن المدينة قدر بریدین. ثم یایع الى المهدي﴾^۲، واته: (له مه دینه دا شهریک روو ده دات له ناوچه ی (به رده کانی زهیت) - شوینیکه له مه دینه - له خوتندا داده بۆ شریت ناوچه ی (حره)ش که شوینیکه تره له مه دینه - له ناستیدا هه رهك شوینی لیبدانی قامچی لی دیت، پاشان شهره که به بری رینگای دوو جار حموانه وه ی بۆسته چی - که پێوانیه کی نهوزه مانیه - له شاری مه دینه دوور ده که ویتسه وه پاشان به یهت دهریت به مه ده ی).

ئهمو لهو فهرمووه ییدا که (معاذ) ده یگێرتسه ره راستیه کی ترمان بۆ ئاشکرا ده ییت، نهویش نه وه به که له پیش هاتنی مه هیدا شاری (بیت المقدس)ش کاول دکریت و دواتر دروست ده کریتسه وه و ناوه دان ده کریتسه وه، وه دیاره ئه و ویران کردنه ی شاری (قدس)ش هه ره له سهر دهستی جووله که دا روو ده دات، وه نه مرۆ له هه موو کات زیاتر ههست بهو نیازو مه رامه گلاوه ی جووله که ده کریت سه بارهت به کاول کردنی ئه و شاره و روو خاندنی مزگه وتی پیروزی (أقصى) که قیله ی یه که می

^۱ رواه أحمد في المسند (۲۳۲/۵ و ۲۴۵) وابو داود رقم (۴۲۹۴) وهو حديث صحيح.

^۲ رواه نعيم ابن حماد رقم (۸۸۶) وأورده السيوطي في الحاوي (۷۱/۲).

موسلمانان و سنی‌یمنی حدرمه پیروزه کانه، نهویش به‌مه‌به‌ستی نهو‌ی له جینگه‌ی مزگه‌وته‌که (هه‌یکه‌له) کۆنه‌که‌ی خۆیان دروست بکه‌نه‌وه که پێیان وایه مزگه‌وته‌که له شوێنی نه‌ودا دروست کراوه، وه بۆ نه‌و مه‌به‌ستش نه‌م‌پۆ له چه‌ندین لاوه (نفق) و تونیلان له ژێر زه‌وی یه‌وه لی داوه به‌ره‌و خاکی ژێر مزگه‌وته‌که‌دا به‌ناوی گه‌ران به‌دوا‌ی شوێنی هه‌یکه‌له‌که‌دا که ته‌مه‌ش نه‌و مزگه‌وته‌ پیروزه‌ی دوو‌جاری خه‌ته‌ری دارمان کردووه، وه له‌ کاتی ئهم نوسینه‌شدا راپه‌رینیکی گه‌وره له‌لایه‌ن جهماره‌ری موسلمانانی نه‌و شاره‌وه به‌ریا بووه دژ به‌ هه‌ولتیکی (ناریسل شارۆن) که یه‌کیکه له‌سه‌ر کرده توند‌په‌وه‌کانی جووله‌که بۆ نه‌وه‌ی به‌ پاسه‌وانی زیا‌تر له‌ سێ هه‌زار سه‌ربازی چه‌کداری جووله‌که‌ پێی گلا‌وی بخاته ناو حه‌ره‌می مزگه‌وته‌وه، به‌لام نه‌و جهماره‌وه موسلمان‌ه‌و نوێ‌خوێنانی مزگه‌وته‌که به‌ به‌رد و دار خۆی و پاسه‌وانه‌کانیان راوناو نه‌یان‌ه‌شت به‌ مه‌راهه گلا‌وه‌که‌ی خۆی بگات، وه راپه‌رینیش هه‌ر به‌رده‌وامه‌و رۆژانه ده‌یان شه‌هید و سه‌دان برینداری لێده‌که‌وته‌وه، ئهمانه هه‌موو سه‌ره‌تان بۆ هاتنه‌دی فه‌رمووده‌کانی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) که ده‌فه‌رمو‌یت: شاره‌که دروست ده‌کریته‌وه و ناوه‌دان ده‌کریته‌وه، که نه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌تیت که‌پێشتر روو‌خواه و کاول کراوه بۆیه سه‌ره‌له‌نوێ دروست ده‌کریته‌وه و ناوه‌دان ده‌کریته‌وه، وه به‌دوا‌ی نه‌و ناوه‌دان‌کردنه‌وه‌یه‌ی (بیت المقدس) یشدا نه‌و رووداوه دلته‌زێنه‌ی تر رووداده‌ات که ئیستا با‌سمان کرد که نه‌ویش کاول بوونی شاری مه‌دینه‌ی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ).

پاش نه‌وه‌ی که نه‌و له‌شکری سوفيانی نه‌و کاول کاری و کوشت و کوشتاره ئه‌نجام ده‌دات له شاری مه‌دینه‌دا، دوا‌ی نه‌وه له‌ شاری مه‌دینه ده‌رده‌چیت و به‌ره‌و شاری مه‌که به‌ری ده‌که‌ویت، به‌لام دياره‌ تۆله‌ی خوای گه‌وره به‌رپه‌وه‌یه‌و نه‌و که‌عه‌یه‌ی که خوای گه‌وره له‌له‌شکری نه‌بره‌هه‌ی پاراست و له‌ ده‌جالیشی ده‌پاریزی، به‌هه‌مان شێوه له‌ سه‌م‌کاریکی وه‌ک سوفيانی‌شی ده‌پاریزیت، هه‌ر بۆیه له‌شکری که که ده‌گه‌نه‌ بیابانی نیوان مه‌که و مه‌دینه به‌ جارێک رۆده‌جن به‌ناخی زه‌ویدا و که‌سیان لی ده‌رنا‌چیت تاه‌نه‌ا نه‌وه نه‌بیت که هه‌والی رۆچوونه‌که‌یان ده‌گه‌یه‌تیت.

هه‌روه‌ها له‌رووداوه‌کانی پێش هاتی مه‌ه‌دیدا با‌سمان کرد دياره‌ رۆچوونی نه‌و سوپایه‌ش به‌وشێه‌یه‌ی که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌والی پێداوه له‌ هه‌موو جیهاندا ده‌بیس‌زیت و ده‌بێته‌ به‌لگه‌یه‌کی حاشا هه‌له‌نگر که نه‌و پیاوه‌ی له‌ (مه‌که) به‌یعه‌تی پێداوه به‌راستی مه‌هدی ناخه‌زه‌مانه، به‌تایه‌تی پاش نه‌وه‌ی که لای هه‌موو خه‌لکی ئاشکرا ده‌بیت که ناوی (محمد) وه باو‌کیشی ناوی (عبدالله) یه‌ وه هه‌موو مه‌رجه‌کانی تریش که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) با‌سی کردوون تی‌دا‌یه، ئیتر خه‌لکی پۆل پۆل له‌ده‌وه‌ری کۆده‌بنه‌وه‌و به‌یعه‌تی پێده‌ده‌ن، نه‌ویش له‌شکریکی تۆکه‌مه‌و به‌توانایان لی دروست ده‌کات و نه‌وا‌ی

خاکی حیجاز ده خاته ژیر دهسلاتی خویموه و بهوشموه ناوهستیت بهلکورسه ته که ده قوزینه وه و بوار نادات کات به فیرۆ پروات ههتا دوژمه کانی له کوفری جیهانی فریای خوڤان بکهون و ریگری لی بکهن، هه بۆیه به هاوکاری نهو لهشکره ئیسلامیه نالارهشی له رۆژهلاتسه وه دین و بهیعتی پیده دهه، له ماوه بهکی کهمدا دهست دهگریته بهسهر ههموو نهوناوچانهی که پیشتر له ژیر دهسلاتی سوفیانیدا بوون، بهمهش بهشیکی زۆری وولاتی شام و عیراق و حیجازی بۆیه کلا دهیتموه و دهولتهتی خهلافهتی تیدا راده گهیهیت، لهوانهیه که سیک لیره دا پرسیار بکات و بلیت نهی لهو کاته دا دهولتهت زهیزه کانی وه که ئهمریکا و نهوروپا له کوین و چۆن رینگه بهدروست بوونی نهه دهولتهت ئیسلامیه دهه؟

له وهلامی نهه پرسیارهشدا دهلین: له فهرمووده کانی پیغمبهروه (ﷺ) وا دهرده کهویت کهلهو کاته دا جیهانی کوفر سهرقالتی جهنگیکی گهوره بن له نیوان خوڤاندا بۆیه لهسهره تا دا سهریان ناههزیت هیزو توانایان ناراستهتی نهه لیشاوه ئیسلامیه بکهن، بهلکو زیاتر لهوش له فهرمووده کاندایا دهرده کهویت که وولاتانی رۆژئاوا بهناچاری هاوپیما نیه که له گهڵ نهه هیزه ئیسلامیه له دایک بووه دا دروست بکهن وه که تهکیکی کانی بۆ رووبهروو بوونهوی نهو بهره بهی که له رۆژهلاتدا له گهڵیدا ده جهنگن، ههروه که (ذي محرم) رهزای خوای لیته له پیغمبهر (ﷺ) ده گهزیه وه که فهرموویهتی: ﴿مُتَصَالِحُونَ الرُّومَ صِلْحًا آمَنًا وَ تَغْزُونَ أُنْتُمْ وَ هُمْ عَدَاؤُكُمْ مِنْ وَرَائِهِمْ فَسَلْمُونَ وَ تَغْمُونَ ثُمَّ تَنْزِلُونَ بِمَرْجٍ ذِي تَلُولٍ فَيَقُومُ فَيَرْفَعُ الصَّلِيبَ وَيَقُولُ: غَلَبَ الصَّلِيبُ، فَيَقُومُ إِلَيْهِ رِجَالٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَيَقْتُلُهُ، فَتَغْدِرُ الرُّومُ وَ تَكُونُ الْمَلَا حِمٌ فَيَجْتَمِعُونَ لَكُمْ فِي ثَمَانِينَ غَايَةً مَعَ كُلِّ غَايَةٍ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا﴾ واته: (له گهڵ رۆمدا پیمانیکی ناشی ده بهستن، تیره و نهوان ده جهنگن له گهڵ دوژمنیک کهله پشت نهوانه وه، پاشان سهرده کهون و دهسکهوتیکی باشتان ده بیته، پاشان له میرگیکدا داده بهزن که گرد و تهپۆلکهی زۆره، لهویدا پیاوێک له رۆمه کان ههڵدهستیت و خاچه کهی خوڤان بهرزده کاته وه دهلیته خاچه کهی نیمه سهرکهوت، پیاوێکیش له موسلمانانه کان ههڵدهستیت و دهیکوژیت، نیه رۆمه کان غه درده کهن و پیمانی ناشیه که دهشکپن و جهنگه گهوره کان دهست پیده کات، پاشان رۆمه کان کۆده بهوه بۆتان به ههشتا نالاره، هه نالایه که دوازه ههزار کهسی له گهڵدايه).

نهه پیمانی ناشیهی نیوان دهولتهتانی رۆژئاوا و لهشکری ئیسلامیش وه که پیشتر ووتمان له کاتیکیدا دیت که (محمدی مهدی) چهند شهڕیکی سهرکهوتووی تیدا له منجام دهات و دهسلاتی

حدیث صحیح رواه أحمد و ابو داود و ابن ماجه و ابن حبان و صححه الألبانی فی صحیحه لأحادیث المشکاة برقم

(٥٤٢٤).

بەسەر تەواوی ناوچە کەدا دەچەسپیت، ھەروەك (نافعی کوری عتبه) لە پێغمبەر (ﷺ) دەگیرێتەوە کە فەرموویەتی: ﴿تَغْزُونَ الْجَزِيرَةَ الْعَرَبَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ ثُمَّ فَارَسَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ ثُمَّ تَغْزُونَ الرُّومَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ ثُمَّ تَغْزُونَ الدِّجَالَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ﴾^۱، واتە: (شەری دورگەیی عەرەب دەکەن خوار نازادی دەکات لەسەر دەستاندا، شەری فارس دەکەن خوای گەورە نازادی دەکات لەسەر دەستاندا، پاشان شەری دەجال دەکەن خوای گەورە نازادی دەکات لەسەر دەستاندا).

کەواتە مەهدی پێش ئەوەی شەری لە گەڵ رۆم و دەولەتانی رۆژئاوادا بکات شەری لە گەڵ تەواوی دورگەیی عەرەب و وولاتی فارسدا دەکات و لەو شەڕانەشدا سەرکەوتن بە دەست دەهینیت و دەسلالتی خۆی لە تەواوی ناوچە کەدا دەچەسپیت، بەلام پاش ئەوەی شەری رۆمەکان و دوزمەکانیان کۆتایی پێدیت و سەر دەرکەون کە لەو شەڕەدا موسلمانەکان و رۆمەکان هاوکاری یەکتەر دەبن دژی ئەو دوزمە، نێر رۆمەکان و دەولەتانی رۆژئاوا دەست بە تال دەبن بۆ شەری دەولەتە کەمی مەهدی، ھەر بۆیە لە ماوەیەکی کەمدا سەرلەنوێ خۆیان کۆدە کەنەوە و لە فرسەتێک دەگیرێن کە بیکەن بە بیان و بۆ ھەلتە شانێ ئەوەی پەیمانێ ناستێە کەو ھێرش کردنە سەر لەشکری ئیسلامی لە ناوچە کەدا، تا لە کۆتاییدا رۆوداوی کوشتی ئەو پیاوێ خاچ پەرستێ کە خاچە کەمی بەرز دەکاتەوە لە لایەن کەسێکی موسلمانەو دەکەن بە بیانو و ناگرەست لە گەڵ موسلمانەکاندا دەشکێن و دەست دەکەن بە لەشکر کشی و لە ناکامدا ئەو جەنگە جیهانیە گەورە بە رۆودەدات کە لە میژووی مەزناوەتیدا جەنگی وا رۆوی ئەداوێ و پێغمبەرش (ﷺ) لە فەرموودەکانیدا بە (الملحمة الکبری) ناوی دەبات واتە (جەنگە گەورە کە).

جەنگی (الملحمة الکبری):

پاش ئەوەی کە (محمدی مەهدی) دلتیا دەبیت کەرۆکەکان نیازی غەدیران ھەیە و سەرجمی دەولەتەکانی رۆژئاوا کۆبوونەتەوە و غەیری شەری کردن هیچ رێگەچارە بەکی تر نەماوێ، نەمیش سەرجم لەشکری ئیسلامی کۆدە کاتەوێ و لە شاری مەدینەو بەرەو سوریا بەرێ دەکەوێت و لەوێ شاری (الغوطة)ی نزیک (دیمشق)ی پایتەخت دەکاتە خێوەتگای سوپاکەیی ھەروەك (ابو الدرداء) رەزای خوای لیبیت لە پێغمبەر (ﷺ) دەگیرێتەوە کە فەرموویەتی: ﴿إِنْ فُسْطَاطَ الْمُسْلِمِينَ يَوْمَ الْمَلْحَمَةِ بِالْغُوْطَةِ إِلَى جَانِبِ مَدِينَةِ يُقَالُ لَهَا دِمَشْقُ مِنْ خَيْرِ مَدَائِنِ الشَّامِ﴾^۲، واتە: (بەسەر خێوەتگای

^۱ رواه مسلم (۲۲۲۵/۴) حديث رقم (۲۹۰۰) و أحمد و ابن ماجه.

^۲ رواه أحمد وأبو داود والحاكم وصححه.

موسلمانان له پرۆژی جهنگه گهواره کهدا له (غوطة) ده بێت له نهیشت شاریکموه که بێی دهوتریت (دیمشق) که یه کێکه له چاکترین شاره کانی وولاتی شام).

وولاتانی پرۆژناواش له بهرامبهردا لهشکرێکی بێ شومار کۆده کهنوه که پێکهاتوه له ههشتا نالای ههه نالایه کیش دوانزه ههزار سهربازی له گهله دایه ههروهک پێش له رپوایه ته کهی (ذی محرم) رهزای خوای لیبیت باسمان کرد، ئهم لهشکره گهوره پێش له ناوچهی (اعماق) و (دابق) دا داده بێزن که دوو شوپین له سوریا له نزیک شاری حمله ب، وه پاش ئهوهی که ههردوو سوپا بهرامبهر یه کتر دهوستان گفتو گو (مفاوضات) نیک پروودهات له نێوان ههردوو لادا، رۆمه کان داوا له موسلمانان کان ده کهن نهو که سانهیان تهسلیم بکهن که دهست درێژیان کردۆته سهریان و موسلمانان کانی پازی نابن و گفتو گو که شکست دههینیت و له کۆتایدا شهڕ دهست پێ دهکات. (أبو هريره) رهزای خوای لیبیت ده لیبیت پتعمبهه (ﷺ) لهرموویهتی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَنْزِلَ الرُّومُ بِالْأَعْمَاقِ أَوْ بِدَابِقٍ فَيَخْرُجُ إِلَيْهِمْ جَيْشٌ مِنَ الْمَدِينَةِ مِنْ خِيَارِ أَهْلِ الْأَرْضِ يَوْمَئِذٍ فَإِذَا تَصَافَوْا قَالَتِ الرُّومُ خَلَّوْا بَيْنَنَا وَبَيْنَ الَّذِينَ سَبَّوْا مِنَّا نَقَاتِلُهُمْ فَيَقُولُ الْمُسْلِمُونَ لَا وَاللَّهِ لَا نُخَلِّي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ أَخَوَانِنَا فَيَقَاتِلُونَهُمْ فَيَنْهَزِمُ ثُلُثٌ لَا يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَبَدًا وَيُقْتَلُ ثُلُثُهُمْ أَفْضَلُ الشُّهَدَاءِ عِنْدَ اللَّهِ وَيُفْتَحُ الثَّلَاثُ لَا يُفْتَنُونَ أَبَدًا...﴾^١، واته: (قیامهت ههتاسیت ههتا رۆم له (اعماق) یان (دابق) دانه بێزن، پاشان لهشکرێکیان بۆ دهرده چیت له شاری مەدینهوه، له باشترین و چاکترین خهڵکی زهوپن لهو رۆژه دا، کاتیک ههردوولا بهرامبهر یهک ریز دهبن، رۆمه کان ده لیب: دهست مەهینه ریمان با ئهو که سانهی که دهست درێژیان کردۆته سهریان و ئیوه دالدههتان داو بپانکوزین، موسلمانان کانی ده لیب نه بهخوا ههه گیز ناهیلین دهست درێژی بکهنه سهه ئهو برایانهی ئیمه، پاشان شهریان له گهه ده کهن. سێ یهکی لهشکرێ موسلمانان لهو رۆژه دا هه لیب، ههتا ههتا به خوا لیان خوشنایت و سێ یهکی تریان ده کوزرین باشترین شههیدان له لای خوای گهوره، وه سێ یهکیان خوای گهوره سهریان ده خات، ههه گیز جارێکی تر توشی فیتنه نابنهوه.....). کهواته وولاتانی پرۆژناوا وه کوسپاسهت و رهفتاری ئیستاشیان که ههه مومان ده بپین لهو رۆژه شدا ئهه جهنگه گهوره به بیانوی تهسلیم کردنی چهند که سیکموه هه لده گرسین که له لای ئهوان به ئیرهابی و تیرۆرست ناسراون، بهلام ئهه پرۆژه ئهه رۆیه که ههه موسلمانیک ئهه ریکا و ئهه روبا به دلیان نهیت وولاته کهی خوی دهیدات به دهستهوه و تهسلیمانی دهکات، بهلکو ئهه پرۆژه لهشکرێ ئیسلامی به سهه کردایهتی

^١ رواه مسلم في كتاب الفتن، رقم الحديث (٢٨٩٧).

(محمدی مهدی) بهر گری له تاك تاك موسلمانان ده كات نه گهر لهو پشاوره شدا جهنگينكى جيهانى هملگر پستيت، سبارت به چونه تى شهړه كمش (عبدالله ى كورى مسعود) رهزاي خيواى لييت ده گير پتموه كه پتممېر (ﷺ) فرموده ينى: ﴿.... وتكون يوم عند ذاكم القتال ردة شديدة فيشترط المسلمون شرطاً للموت لا ترجع الا غالبه فيقتلون حتى يحجز بينهم الليل فيقيء هؤلاء وهؤلاء كل غير غالب وتفى الشرط ثم يشترط المسلمون شرطاً للموت لا ترجع الا غالبه فيقتلون حتى يحجز بينهم الليل فيقيء هؤلاء وهؤلاء كل غير غالب وتفى الشرط ثم يشترط المسلمون شرطاً للموت لا ترجع الا غالبه فيقتلون حتى يمسوا فيقيء هؤلاء وهؤلاء كل غير غالب وتفى الشرط فاذا كان يوم الرابع نهذ اليهم بقية اهل الاسلام فيجعل الله الذبرة عليهم فيقتلون مقتلة اما قال لا يرى مثلها واما قال لم ير مثلها حتى ان الطائر ليمر بجنباتهم فما يخلفهم حتى يعبر ميتاً فيعأذ بنو الأب كانوا مائة فلا يجدونه بقي منهم الا الرجل الواحد فباي غيمة يفرح او أي ميراث يقاسم...﴾، واته: (....) له كاتى نهو شهړه دا هملگر پتموه يه كى توند ده بيت و خهلكينكى زور (مرتد) ده پتموه، پاشان موسلمانان كان كۆمليكيان په معاني مردن ددهن كه تاسمېر نه كېون نه گېر پتموه، پاشان شهړه كېن هه تا شو ليكيان جيا ده كاتمه، پاشان نعمانيش و نهوانيش ده كشيتموه، هيجيان سمر نه كه وتوون و نهواني به ليتى مردنيان دابوو هممو له ناو ده چن، پاشان موسلمانان كان كۆمليكيان په معاني مردن ددهن نهو كه تا سمر نه كېون نه گېر پتموه، ديسان شهړه كېن تا شو ليكيان جيا ده كاتمه، نعمانيش و نهواني ده كشيتموه به يى نهو هى هيجيان سمر كېون، نهواني به ليتى مردنيان دابوو هممو له ناو ده چن، پاشان موسلمانان كان كۆمليكيان به ليتى مردن ددهن نهو كه تا سمر نه كېون نه گېر پتموه، پاشان ده ست ده كېنمه به شهر هه تا نواره داديت نعمانيش و نهواني ده كشيتموه به يى نهو هى كه سيان سمر كېون، وه نهواني به ليتى مردنيان دابوو هممو له ناو ده چن، پاشان كه پروژى چوار هم هات، نهو هى كه ماوه له نههلى نيسلام بزيان راده پېرېن و ههلمه تيان بو ده بدن و خيواى گهوره ش كسيان پي ده بيت، به جورنك كوشتاريكيان ليده كېن - يان ووتى: هر گيز نابريت - يان ووتى هر گيز نه پير او به جورنك كه بالنده له نزيكيانم وه تېده پېرېت به جيان ناهليت بمر دووى ده كمويته خواره وه، نهما نهو هى يهك باوك سد كس بوون، سمر ده كات كه سيان نهماوه تنها يهك پياو نه بيت، نيت چ ده ست كمويك دل پي خوش بيت؟ يان چ ميرايهك دابش بكرېت؟...).

^۱ صحيح مسلم، كتاب الفتن، رقم الحديث (۲۸۹۹).

به‌لتي به‌راستی سهر له‌نوێ سهرخسته‌وه‌ی ئیسلام و ڕووبه‌ڕووبوونه‌وه‌ی کوفری جیهانی باجی خۆی ده‌یت، نه‌ موسلمانان ده‌توانن به‌ ناسانی شکۆمه‌ندی و سه‌ربه‌رزی ڕا به‌ دوویان بگێژنه‌وه و نه‌سه‌رانی کوفریش به‌ ناسانی ده‌ست له‌ ده‌سه‌لات و جه‌به‌روتی نه‌م‌پۆیان هه‌لده‌گرن، به‌راستی موسلمانان ده‌بین بزانی که‌ نه‌و شه‌ره‌ یه‌ک‌لاکه‌ره‌وه‌یان له‌پیشه، ده‌بین دلتیابن که‌ جه‌نگی جیهانی نه‌ه‌جاره‌ له‌ نێوان کوفر و ئیسلامدا، نه‌گه‌ر ئهم‌ راستیش له‌ دلتی موسلمانانی نه‌م‌پۆدا هه‌شتا نه‌گه‌شتیه‌ پله‌ی (یقین)، نه‌وا به‌ دلتیایه‌وه‌ ده‌لێن که‌ نه‌وه‌ راستیه‌کی به‌لگه‌ نه‌ویسته‌ له‌لایه‌ن دارپۆه‌ران و نه‌خشه‌ کێشه‌رانی سیاسه‌تی ده‌وله‌ته‌ زه‌ه‌زه‌کانی کوفری جیهانی بو‌ غوونه‌ (وليام غایکار) که‌ له‌ کۆتایی سه‌له‌کانی پهنجاکاندا کتیی (احجار علی رقعة الشطرنج)ی نو‌سیوه‌ پاش نه‌وه‌ی که‌ به‌ به‌لگه‌وه‌ ده‌یه‌سه‌لێت که‌ هه‌ردوو جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م و دووهم به‌دستی سه‌رمایه‌دارانی جووله‌که‌و پلان دانهرانی زایۆ نزمی جیهانی هه‌لگیرسا، دینه‌ سه‌ر باسی جه‌نگی جیهانی سێ‌یه‌م و ده‌لێت (نصل الى الحرب العالمية الثالثة المقبلة و هذه رسم المخطط لها ان تنشب بنیجة النزاع الذي سوف يثيره رؤوس المؤامرة الصهيونية العالمية بين الصهيونية السياسية و العالم الاسلامي)^١، واته‌: (دینه‌ سه‌ر سێ‌یه‌می جیهانی داها‌توو ئهم‌ جه‌نگه‌شیان وا نه‌خشه‌ی بو‌ کێشه‌راوه‌ که‌ له‌ ناکامی نه‌و مملانی‌یه‌دا ڕوو به‌دات که‌ سه‌رانی پیلان گێڕی زایۆنزمی جیهانی له‌نێوان زایۆنزمیه‌تی سیاسی و جیهانی ئیسلامی دا به‌رپای ده‌که‌ن).

که‌واته‌ سیاسه‌ت مه‌دارێکی ڕۆژناوایی وه‌ک (وليام غای کار) هه‌ر له‌ سالانی پهنجاکانه‌وه‌ ده‌رکی به‌و نه‌خشه‌و پلانه‌ کردووه‌ که‌ به‌ جوړێک دارپۆه‌راوه‌ جه‌نگی جیهانی سێ‌یه‌م له‌ نێوان جیهانی ئیسلامی و به‌ره‌ی ڕۆژناوادا ڕوو به‌دات. وه‌ له‌ درپۆه‌ی کتیه‌که‌یدا زیاتر تیشک ده‌خاته‌ سه‌رنه‌و نه‌خشه‌و پیلانه‌و ده‌لێت: نه‌و جه‌نگه‌ وا نه‌خشه‌ی بو‌ کێشه‌راوه‌ که‌ هه‌ردوو جیهانی ئیسلامی و جیهانی مەسیحی تیوه‌ بگلیترێت و به‌ یه‌که‌دا به‌درێن، به‌ جوړێک که‌ هه‌ردوو لایان تیا‌بچن و یه‌که‌ری به‌توێنه‌وه‌و له‌ کۆتاییشدا ده‌وله‌تیکی جووله‌که‌ی جیهانی دروست بکه‌ن که‌پایته‌خته‌که‌ی (قدس) بیت و نه‌و پادشا چاره‌ه‌روان کراوه‌ش حوکه‌می بکات که‌ باوه‌ریان وایه‌ له‌ (ه‌م‌ورات) دا مه‌زده‌ی یی‌دراوه‌.

نه‌و جه‌نگه‌ جیهانی یه‌ چاره‌ه‌روان کراوه‌ش ئهم‌ڕۆ نه‌واوی جووله‌که‌و گاوه‌کان وه‌ک به‌رو باوه‌ریکی نایینی قه‌ناعه‌تیان پێته‌ی و له‌ کتیه‌کانی خۆیاندا به‌ شه‌ری (هه‌رمجدون) ناوی ده‌به‌ن، پێشیان

^١ احجار علی رقعة الشطرنج و ليام غاي کار ص ٢٠

وايه كه گزړه پانی شمېره كمش له (فلسطين و سوريا و لبنان) دا ده بښت. لهم چه ند سالتی دوايشدا دهيان كتيبان لهو باره يموه نورسيوه.

بو غورونه ژنه نووسدري نيمريكي (جريس هالسل) له كتيبي (النبوة والسياسة) دا ده لښت: (اننا نؤمن كمسيحين ان تاريخ الإنسانية سوف ينتهي بمعركة تدعى (هرمجدون)، و ان هذه المعركة سوف تخرج بعودة المسيح الذي سيحكم بعودته على جميع الأحياء و الأموات على حد سواء)^١، واته: (نيمه وه كو دپانه كان باوه رمان وايه كه ميژوي مرؤفايتي به جهنگيك كزتاښي ديت كه پتي دهوتريت (هرمجدون)، ثم شمېرهش به گېرانه وي (مسيح) ي چاوه روانكراو كزتاښي ديت، كه له گېرانه ويه كدا حوكمي هممو زيندو و مردوه كان وهك يهك ده كات).

دپانه كان نمو بپرو باوه رشيان لهو (انجيل) هوه وهرگرتوه كه نمېرؤ له بهر ده ستيان دايه همدوهك له (سفر الرؤيا/ ١٦-١٦) دا هاتوه ده لښت: (وجعت الأرواح الشيطانية جيوش العالم كلها في مكان يسمى (هرمجدون))^٢، واته: (رؤحه شهيتانيه كان له شكره كاني جيهانيان همد هممو له شويټي كدا كوكرده وه كه پتي دهوتريت (هرمجدون). ثم قناعتش نهك همد تمنها له بپرو باوه وي خهلكي ساده و پايوه نايينه كاني گاوو جووله كه كاندا بووني ههيه، بهلكو له ميشكي ده سه لاتدارو سياست همداره كانيشدا همدان قناعات ههيه، نموه تا خاوهني (البعد الديني في السياسة الأمريكية) ده لښت: (ان سبعة من رؤساء أمريكا يؤمنون بمعركة (هرمجدون))^٣، واته: (حموت له سدر كرده كاني نيمريكا باوه ريان به شمېري (هرمجدون) ههيه. همد لهو باره يه شموه (رونالد ريغان) ي سهرؤكي پيشري نيمريكا ده لښت: (ان هذا الجبل بالثديد هو الجبل الذي سيري (هرمجدون))^٤، واته: (خهلكي نم جيله ي نيتا نمو خهلكه كه شمېري (هرمجدون) ده بين).

به لتي نم راستپانه هممو ي بهلگن له سمر نزيك بوونده و هاتنه دي همدووده و به لتيه كاني پيغمبر (ﷺ) سبارت بهروداني نمو جهنگه جيهانيه گوره يه كه هرگيز مرؤفايتي كاره ساتي واي به خووه نيبنيوه، جهنگيك ده بښت كه همدوهك پيغمبر (ﷺ) ده فمريت تمنانه تالندهش بهناسماني شمېره كه وه قوتار ناييت و ده كمويته خواره وه كه نمميش نامازيه بو نمو هممو چه كه كيمياوي و نه زميه ي كه لهو شهړه دا به كار ده هيتريت. نم هممو همدوودانش نهك وهك

^١ النبوة والسياسة جريس هالسل ص ١٩

^٢ الإنجيل ص ٣٨٨.

^٣ الوعد الحق والوعد المفرد ص ٣٩.

^٤ النبؤ و السياسة ص ٦٦

هندېك كسى ناحالى لېان تې ده گات كه گوايه خولكى سارد ده كاتوه و موسلمانان ناوېند ده كات، بلكو بېنچېهوانوه نومېدى زياتر به موسلمانانې چموساره و ژېر ده ستهى نهم سمرده مه دودات و مژدهى ناسوېه كې گمش به گويناندا ده چرېتېت كه موسلمانان تيايدا يهك دل و يهك ده ست و يهك رېز كۆده بنه وه و رو به رووى كوفرى جيهانيى دېنه وه و بۆ جاريكى ترېش حوكم شهرېعتى خوا له سمر زهوى ده چه سپننه وه، نهو كه سانهى واتېده گن كه مهر كات مېهدى هات له سفره وه ده ست پنده كات و له سفره وه خهلكى بهرو ئېسلام بانگهېشت ده كات، نهوانه بهمېلېدا چوون، بلكو له پېش هاتنى مېهدېدا رابونېكى ئېسلامى بهرېز سمران سمرى جيهان ده گرېتېه وه قوناغ به قوناغ بهرو پېشموه دېروات و (محمدى مېدى) يش له كاتى هاتېدا تنها نركى كۆكردنموهى جهمسره كانى نهو رابوونه رابرايه تى كردنيان له نه ستو ده گرېت. له شكره ئېسلاميه نالا رېشه كى رۆژه لايېش باشرېن بلكه يه له سمر نهو راستيه، كهواته پېش هاتنى مېهدى همول و كوششېكى زۆرو زهمينه سازه كى باش ده كرېت بۆ گهېشت بهرو رۆژهى كه موسلمانان بتوان تيايدا خهلافت بگېرېنموه، نهو نهو زهمينه سازېش نهمرۆ نركى سمرشاني هموو موسلمانېكهو، با چى دى كه سمان پېشېتى لى نه كه ينه وه به بيانو و به هانهى بې بلكه خو مان هه لته خه لته تېن.

دهوله تى ئيسرائيل و رۆلى جووله كه لهو جهنگه دا:

لهوانه به كه سېك پر سيار بكات و بليت (نهى باشه نهو قهواره بهى كه نه مرۆ به دهوله تى ئيسرائيل ناو ده برېت له پاش نهو جهنگه گموره بهى له نيوان له شكرى ئېسلامى و هاوېه يمانى ئوروپادا روودودات چى به سمر دېت به تايهت كه لهو جهنگه دا هېزه كانى ئوروپا ده شكېن و ئيسرائيلېش بې پشت و پنا ده مېتېنموه؟).

بۆ وهلامى نهم پر سياره ش ده لېن خواى گموره له قورناندا ده فېرموېت: ﴿وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّةً وَيُغْلَوْنَ غُلُوًّا كَبِيرًا (٤) فَبَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَازَلُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَّقْعُولًا (٥) ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكُرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا (٦) إِنَّ أَحْسَنَ أَحْسَنِ أَلْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَبَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبَرُوا مَا عَلِمُوا ثَبِيرًا﴾^١، واته: (نوسيو مانه بۆ نهوهى اسرائيل له كتيبه كه ياندا واته (سورات) كه ئېوه دور جار له سمر زهوى فسادو خراپه كار به كى زۆر ده نيته وهو سهره رۆى و لوت بهرزه كى گموره ده كه ن،

^١ الأعراف (٤-٧).

له جاري يه كهمني نو بېلته دا، كومه لټك بېنده ي خوماغان نار د نه سر كه خواوه زه بر يكي توند بوون، نوانيش مال و ناواي تانين خاپور كرد و بېلتي خوا هاته چې. له پاش نه وه يو جاري كي تر بو ارمان دانې ده سلات بگر نه وه ده ست و مال و نه وي زور مان پې به خشين له جاران زياتر، نه گهر چاكتان كرد نهوا يو خوتان چا كه نه گهر خراپستان كرد نهوا هر له سر خوتان ده كه ويټ، هر كاتيكش كه واده ي بېلته كه ي دوو همان هات وهك جاري يه كه م كومه لټك بېنده ي خوماغان يو دهنيرين كه رووتان رهش و ريسوا بكن و به همان شيو جاري يه كه م بچنه وه ناو مز گهو ته كه ي (قدس) و هممو لوت برزي و خراپه كاريه كي نيوي تيډا ريشه كيش بكن).

بهائی له قهدهری جووله کهدا خوی گهوره نوسیویهتی که دوو جار بوریان بۆ ده ره خسیت له خاکی (فلسطین) دا ده سه لات بگر نه ده ست و مزگوتی (بیت المقدس) یش بکهوینه ده ستیان، جاری یه کهم له دوی وه فاتی سلیمان پیغمبر بوو سه لامی خوی لیبت که هه رچی خوا پتی ناخۆشه له ماوه ی ده سه لاتیاندا کردیان به جوړیک که گالته یان به شه ریعتی خوا ده کرد و ده یان پیغمبره ی نیردراوی خاویان سه بری، تا خوی گهوره رق و قینی خۆی رشت به سه ریاند او له شکری (نبوخذ نصر) له سه ده ی (۵) ی پیش زایندا نارده سهریان و تهخت و تاراجی له بن ده ره یان و زیاتر له (۵۰۰) پنج سه د ههزار کهسی لی کرشن، نه وه شی که ماوه به کو ت و زنجیر کراوی په وانده ی شاری (بابل) کرد، به جوړیک بۆ ماوه ی دوو سه ده خویان و نه وه کانیا ن لهو شاردا ده ست به سه ر بوون، وه لهو کاته وه هه تا نه م سه ده یه جووله که په رته موازه و ناواری وولاتان بوون، تا له ناوه راستی نه م سه ده یه دا به شی دوو ه می نه م قه ده ره خوییه ها ته دی و بۆ جاری دوو هم له خاکی (فلسطین) و (بیت المقدس) دا ده سه لاتیا ن گرته وه ده ست، به لām هه ر ته می نه بوون، نه م جاره ش زۆر زیاتر له جاری به کهم ده ستیان دا وه ته فساد و خراپه کاری، به جوړیک که فساد ی جووله که له هه موو کونج و قرژبکی نه م دنیا یه دا په نگ دانه وه ی هدی و رق و کینه ی په رته موازه یی و ناواری و سه رگهردانی زیاتر له دوو ههزار سال بهرامه ر هه موو خه لکی جیهان له خۆ گرتوه.

ئەم جارىھان جوولەكە لەسەر پلانى ووردو نەيتى و نەخشەى دارپژراو كاردەكەن، مەبەست و ئامانغىشان ھەروەك خۆيان دەلەن گىرانەوہى حوكمى (داود) و بنیات نانەوہى ھەيكەلەكەى سولەيمانە لە شوئى ئىستای (بيت المقدس) دا پاش رووخاندنى مزگوتەكە، پاشانىش لەوئوہ و دەولەتەككى جىهانى دا بە زرين كە حوكمى ھەموو جىهان بكات و سەر جەم خەلكى جىهان كە جوولەكە نين بئەكە نۆكەر و خزمەتكارى جوولەكە و تۆلەى دوو ھزار سالى رابردوويان لى بەكەنەوہ.

لەم پێناوەشدا لە کۆتایی سەدهی رابردوودا گهواره سەرمايه‌دارانی جووله‌که‌و پیاوانی به‌رزى نایینیان له سەرانه‌ری جیهاندا چهند کۆنگره‌یه‌کیان نه‌توانیوه‌ستى نه‌خشه‌دانان بۆ گه‌یشتن به‌م ناواته، که دوواترینیان له‌سالی ۱۸۹۷ له شاری بازل له سوئیسرا نه‌توانیوه‌ستى نه‌خشه‌دانان بۆ گه‌یشتن به‌م (تیودور هرتزل) که ناسراوه به‌باوکی جووله‌که، پوخته‌ی نه‌و نه‌خشه‌و پلانه‌ش که له‌لایه‌ن سهرانی جووله‌که‌ی جیهانیوه‌ له‌م کۆنگره‌نه‌دا داڕێژرا نایه‌را (بروتوکولات حکماء صهیون) و گه‌رنه‌گه‌رنی خاڵه‌کانیش نه‌مانه‌ن:

۱- ده‌ست به‌سه‌رداگرتنی ته‌واوی سه‌رچاوه‌کانی پارو و زێڕ و هۆکاره‌کانی راگه‌یاندن له‌جیهاندا، که به‌ هۆی پارووه‌ ده‌توانن هه‌ر فیتنه‌و ناشوینک له‌ هه‌ر شوێن و کاتی‌که‌دا خۆیان بیان‌ه‌وێت دروستی بکه‌ن و له‌م لایه‌نه‌شی تێدا سه‌ر بکه‌ن که خۆیان مه‌به‌ستیان. وه‌ له‌ رینگه‌ی هۆکاره‌کانی راگه‌یاندن‌شوه‌ ده‌توانن قه‌ناعه‌تی خه‌لکی بگه‌ژن و رای گشتی جه‌ماوه‌ریش به‌ناوه‌زووی خۆیان هه‌لسوڕێن.

۲- 'دامالینی خه‌لکی له‌ ناین (چ ئیسلام و چ مه‌سیحیت) و ڕوو‌خاندنی حکومه‌ته‌ دینییه‌کان، چونکه‌ ناین گه‌وره‌ترین به‌ربه‌سته‌ له‌به‌ر به‌ نه‌توانیوه‌ گه‌یشتی پلانه‌کانی نه‌واندا، نه‌ویش له‌رینگه‌ی:

۱- داڕشتنی چهند بیروکه‌یه‌کی نوێ له‌ بواره‌ جیا جیاکانی ژياندا له‌لایه‌ن چهند زانایه‌کی خۆیان‌ه‌وه‌ که نه‌و بیروکه‌نه‌ دژ به‌ دین بن و ناین له‌ ژيان دا‌بهرن، وه‌ نه‌مانیش له‌ رینگه‌ی هۆکاره‌کانی راگه‌یاندن‌ه‌وه‌ خه‌لکیان قه‌ناعه‌ت پێ به‌که‌ن^۱ بۆ نه‌ه‌وه‌:

بیروکه‌ی شو‌عه‌ت له‌لایه‌ن (کارل مارکس و انجیلس) که هه‌ردووکیان جووله‌که‌ن.
بیروکه‌ی گێڕانه‌وه‌ی بن‌چینه‌ی مرو‌فه‌ بۆ مه‌ع‌یون له‌لایه‌ن (چارلس داروین) که نه‌ویش جووله‌که‌یه.

بیروکه‌ی ڕه‌های جنسی له‌لایه‌ن (سیجموند فروید) که نه‌ویش جووله‌که‌یه.
بیروکه‌ی (ع‌بیه‌ و وجودیه‌) له‌لایه‌ن (جان پۆل سارتر) که نه‌ویش جووله‌که‌یه.
بیروکه‌ی دروست بوونی کۆمه‌لگه‌کان له‌لایه‌ن (دوکاریم) که نه‌ویش جووله‌که‌یه.
بیروکه‌ی الحادیه‌ت له‌ فه‌لسه‌فه‌دا له‌لایه‌ن (فردریک نیشه‌) که نه‌ویش جووله‌که‌یه.
وه‌ ده‌یان بیروکه‌ی تر که بوونه‌ مایه‌ی وه‌لانی ناین له‌ فکر و ڕه‌فتار و ژيانی خه‌لکه‌دا.

^۱ بروتوکولات حکماء صهیون محمد خلیفه‌ التونسی بروتوکول ۱۲

^۲ بروتوکولات حکماء صهیون محمد خلیفه‌ التونسی.

ب- هه‌لگه‌سانى جهانى به‌كه‌م كه به‌شيوه‌هه‌كه نه‌خشه‌ى بۆ دارپژرابوو كه ناكامه‌كه‌ى به‌رووخاندنى هه‌ردوو ده‌وله‌ته نايينه‌كه‌ى جهانى نه‌و كاته كۆتايى پى ييت (واته ده‌وله‌تى خه‌لافه‌تى عوسمانى رهمزى ئىسلام و ده‌وله‌تى قه‌يسه‌رى روميا رهمزى مەسحيه‌ت) تا كه‌س نه‌مى‌ت به‌رگرى له ناين بكات و بىته به‌ر به‌رست له به‌رده‌م به نه‌مجام گه‌يشتى پلانه‌كانى جووله‌كه‌دا^۱

وه له شويى نه‌واندا دوو ده‌وله‌تى ترپان دروست كرد له‌سه‌ر بناغه‌ى پى باوه‌رى و دوژمنايه‌تى كردنى ناشكرائى ناين، به‌كه‌ميان: دىكتاتۆريه‌تى شوبه‌ت بوو له روميا دا له‌سه‌ر ده‌ستى (لبنين و تروتسكى) كه هه‌ردوو كيان جووله‌كه‌ بوون، نه‌وى ترپشان دىكتاتۆريه‌تى عملانى تور كيا بوو له‌سه‌ر ده‌ستى (كه‌مال اتاتورك) به‌كرى گه‌راوى جووله‌كه‌ به‌م دوو رىنگه‌يه‌ توانيان كه الحاد و عملانيه‌ت و پى دى به‌كه‌نه دروشم و كاله‌ى جه‌هان له سه‌ده‌ى يىسته‌مدا.

۳- هه‌لگه‌سانى جهانى دووه‌م كه به‌شيوه‌هه‌كه نه‌خشه‌ى بۆ دارپژرابوو كه ناكامه‌كه‌ى به‌ دروست كردنى ده‌وله‌تێكى جووله‌كه‌ له (فلسطين) دا كۆتايى پى ييت كه هه‌روه‌كه له سالى ۱۹۴۸ دا نه‌و ده‌وله‌ته راگه‌ينه‌ندرا^۲

نه‌مه‌و له‌رىنگه‌ى نه‌م دوو جه‌نگه‌وه سه‌رمایه‌دارانى دووله‌كه‌ توانيان به‌شى زۆرى سه‌رچاوه‌كانى پاره‌و نابوورى جه‌هان به‌خه‌نه ژێر كۆنترۆلى خۆيان.

۴- كار كردن بۆ هه‌لگه‌سانى جهانى سى يه‌م كه وه‌كه له پىشت له (الملحمة الكبرى) دا باسمان كرد به‌شيوه‌هه‌كه نه‌خشه‌ى بۆ دارپژراوه كه هه‌ردوو جه‌هانى ئىسلامى و مەسحى تىدا به‌درىت به‌يه‌كه‌دا و هه‌ردوو لاىيان به‌يه‌كه‌ر له‌ناو به‌رن و مرۆفایه‌تى دووچارى نه‌هامه‌تى و قه‌يرانىكى وه‌ها به‌كه‌ن كه ده‌سلاتى هه‌ج شتىكى نه‌مى‌ت و رازى پى به‌هه‌ر كه‌س كه بتوانىت كۆتايى نه‌و جه‌نگ و مال كاوه‌لى به‌هه‌نىت نه‌گه‌ر نه‌و كه‌سه‌ خوودى شه‌يتان خۆشى ييت^۳

۵- پاش كۆتايى نه‌و جه‌نگه‌ دینه سه‌ر جى به‌جى كردنى خالى كۆتايى نه‌خشه‌و پلانه‌كه‌يان كه نه‌هوش هاتنى نه‌و رزگار كهره‌به‌ كه پىوست وایه له‌سه‌ر ده‌ستىدا كۆتايى به‌هه‌موو جه‌نگ و ناكۆكه‌كانى جه‌هان به‌هه‌رنىت و ده‌وله‌تێكى جه‌هانى دا به‌هه‌رنىت له‌سه‌ر شىواى نه‌مه‌وه‌ به‌گه‌رتوه‌كانى نه‌مۆرۆ كه‌بتوانىت حوكمى هه‌موو جه‌هان بكات، نه‌و رزگار كهره‌ش وه‌كه

^۱ احجار على رقعة الشطرنج وليام غاي كار ل ۲۰.

^۲ احجار على رقعة الشطرنج وليام غاي كار.

^۳ يوم الدين هـ . سىفس ل ۵۵.

له پروتوکولته که یاندا باسی ده کهن^۱، ده بی پاشای همدوو جیهان بیت و همدوو جیهان به
 خوی برانیت و بۆ ئهم مه بهستمش گموره ترین درۆ و بوختان له میژوودا هه لده بهستن که گوايه
 ئهم رزگار کهره (حه زه تهی مەسیح) خۆ به تهی و جارێکی تر دابه زیوه ته سه ر زه وی بۆ نه وهی
 خوی به تهی له سه ر زه وی دا بکات و به نده کان و شوین که وتوو هکانی و جیهان به گشتی رزگار
 بکات له و ته نگ و چه له مه بهی که تی که وتوون و خۆشی و کامه رانی بگه رته وه بۆ سه ر
 زه وی، ئه و رزگار کهره ش بۆ نه وهی که خه لکی به ته وای قه ناعه تی بی بکه ن که (مه سیحی
 رزگار کهر) خۆ به تهی و خوی راسنیانه ده بیت توانایه کی بی سنووری هه بیت و وه ک
 (مه سیحی) یه که م جار سه لامی خوی لیبیت بتوانیت چه ند کارێکی وه ک (معجزه) نه نجام
 بدات که له توانای خه لکی ناسایی دا نه بیت، بۆ ئهم مه بهستمش هه رچی زانست و زانیاری
 پشکه وتوو هه به ته ناته سیحیش ده خه نه خز مه تی وه تا بتوانیت چا و به ست له خه لک بکات
 و قه ناعه تیان بی بنیت. به تی ئه و رزگار کهری که جووله که نه خه شی بۆ هاتی کیشه وه ئه و
 مه سیحه به که پته مبه ر (ﷺ) بی ده لیت (مه سیحی ده جال).

به تی نه وهی که با سه مان کرد نه خه ونه و نه خه یال و نه له خه ژشان وه هه لمان به ستروه،
 به لکه ونه خه شو پلانیکی شه تیانییه که سه رانی جووله که دایان رشتوه و به درێزایی سه ده ی رابردو
 خال به خال و قوناغ به قوناغ جی به جی یان کردو وه تا گه یشتو ته قوناغه کانی کوتایی، روودا وه کانی
 ئهم سه ده ی رابردو وه ش با سه رین به لگن له سه ر بوونی ئه و نه خه شو پلانی که له (پروتوکولات) دا
 به رنامه ریژی بۆ کرا وه و هه ر که سه نیکش مه به ستیی زانیاری زاتر له و باره وه برانیت با بگه رته وه
 بۆ نه و ده یان و سه دان کتیانه ی له و باره به وه نو سه را ون له لایه ن که سانی روژن فکر و رو ناک به ری
 جیهانی وه که هه ر له قوناغه کانی یه که مه وه ده رکیان به م مه رامه گلا وه ی سه رانی جووله که ی
 جیهانی کردو وه و هه ول یان دا وه خه لکی لی نا گدار بکه نه وه.

له و کتیانه ش:

- ۱- الخطر اغیط بالإسلام.....الجنرال التركي جواد رفعت اتیلخان.
- ۲- الخطر اليهودي (پروتوکولات حکماء صهیون).....محمد خليفة التونسي.
- ۳- التلمود تاریخه و تعالیمهظفر الإسلام خان.
- ۴- أحجار علی رقعة الشطرنجوليام غاي کار.

^۱ ات حکماء صهیون عمه د خلیفه. پروتوکول ۱۸-۲۴

- ۵- اليهودي العالمي هنري فورد.
- ۶- من يجرؤ على الكلام بول فيندلي.
- ۷- حكومة العالم الخفية شريب سبرليرو فينتش.
- ۸- المفسدون في الأرض س-ناجي.
- ۹- حقيقة الماسونية محمد علي الزعبي.
- ۱۰- مذكرات السلطان عبدالحميد محمد حرب عبدالحميد.
- ۱۱- اليهود والمياسة الأمريكية؟؟؟ ستيفن د. ايزاكس.

بهلام بابینهوه سدر وهلامی پرسیاره که ی به کم جار و بزاین نهو دهولتهه ی که نه مرو پی ی دهوتریت نیرائیل چی به سدر دیت؟

له وهلامدا دهلتین: ههروهك خواى گهوره له نایهته کانی سهرهتای سورتهی (الإسرائ) دا بهلتیدابوو نموا بۆ جاری دووهم جووله که له خاکی (فلسطين) دا دهسه لاتیان گرتوتهوه دهست و دهست درئی ده که نه سدر مزگموتی (بيت المقدس) وههولتی رووخانی دهدهن وههموو جیهانیشیان غهرقی فساد و خراپه کاری کردووه، بهلام ههه لهو نایهتهشدا بهلتینی داوه که نه جاروش بهدهردی جاری پئشوویان بهریت بهلکو خراپه ریش، وه پیغمبریش (ﷺ) ههمان مژده ی داوه، نهوه تا (أبو هريره) رهزای خواى لیبت له پیغمبره وه (ﷺ) ده گترتهوه که فهروویه تی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ الْمُسْلِمُونَ الْيَهُودَ فَيَقْتُلُهُمُ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى يَخْبِيَ الْيَهُودِيُّ مِنْ وَرَاءِ الْحَجَرِ وَالشَّجَرِ فَيَقُولُ الْحَجَرُ وَالشَّجَرُ يَا مُسْلِمُ يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا يَهُودِيٌّ خَلْفِي فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ إِلَّا الْفَرَقْدَ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرِ الْيَهُودِ﴾^۱، واته: (قیامت ههلتاسیت ههتا موسلمانان شهر له گهل جووله که دا ده که نه، موسلمانان کان زالده بن بهسریاندا و دهیان کوژن، ههتا وای لی دیت جووله که له بن بهرد و داردا خوی دهشارتهوه، خواى گهوره بهرده که یان داره که قسهو دهلتیت نهی موسلمان نهی بهنده ی خوا نهعه جووله که به له پشت منهوه وهه بیکوژه، نهنها داری توترک نهیبت فسهناکات چونکه له داری جووله که به).

بهلام هاتهدهی نه مژده ی پیغمبر (ﷺ) له دواى کوشتی ده جال له سدر دهستی (عیسی) دا سهلات و سهلامی خواى له سهریت وهك دواتر باسی ده که بن نهك له دواى جهنگه جیهانیه گهوره که، وهله دواى روودانی جهنگه که ههتا هاتنی ده جال له فهروموده کاندای ههچ باسی جووله که نه کراوه، بۆیه پیمان وایه که سهرانی جووله که که دارپزه ری پیلانی نهو جهنگن ههول بدهن بهشیویهك له

^۱ صحیح مسلم (۲۲۳۹/۴) رقم (۲۹۲۳).

شیوه‌کان جووله‌که‌کانی نیسرائیل له ناگری نهو جەنگه دوور بگرن تا نهو کاته‌ی هه‌موو له‌ده‌وری ده‌جال کۆده‌بنه‌وه، وه‌ نه‌گهر خه‌ڵک‌نیکیان له‌و جەنگه‌دا تیا‌به‌جیت یا‌خود نیسرائیل به‌ر گورزی مو‌سلمانان بکه‌ویت نه‌وا دلتیان وه‌ک جەنگی جیهانی دووهم له‌پێگای هۆکاره‌کانی را‌گه‌یانده‌وه مه‌سه‌له‌که‌ هه‌زار نه‌وه‌نده‌ی قه‌باره‌ی خزی گه‌وره‌ ده‌که‌ن تا‌بتوان له‌و پێگه‌یه‌وه زیاتر عه‌تف و وولاتانی نه‌وروپا‌و جیهان به‌ره‌و خۆیان را‌کێشن و خۆیان به‌ غه‌در لێ‌کرا‌و و به‌سته‌زمان و تیا‌جووی نه‌و نی‌وه‌نده‌ له‌قه‌ڵه‌م به‌دن. هه‌روه‌ها پێشمان وایه‌ که‌له‌دوای سه‌رکه‌وتنی مو‌سلمانان له‌و جەنگه‌دا نیسرائیل وه‌ک ده‌ولت نامی‌ت، چونکه‌ مه‌عقول نه‌یه‌ له‌شکری نی‌سلامی به‌ره‌و (اسطنبول) بکه‌ویت پێ‌ پێ‌زگار کردنی، به‌لام نه‌دات به‌بوونی قه‌واره‌ی نیسرائیل له‌ بن هه‌نگی‌دا، به‌تایه‌تی که‌ گۆره‌پانی شه‌ره‌کش سو‌ریا و فه‌له‌ستین و لو‌بنانه، به‌لام نایا بۆ‌جی کوشاری گه‌وره‌ی مو‌سلمانان بۆ‌ جووله‌که‌ دوا ده‌که‌ویت هه‌تا دوا‌ی کره‌شتی ده‌جال؟ نه‌مه‌یان له‌ ناستیدا ده‌وه‌ستین و هه‌یج نا‌تین چونکه‌ له‌ فه‌رمووده‌ پێ‌رۆزه‌کاندا هه‌یج ناما‌ژه‌یه‌کی بۆ نه‌کرا‌وه.

نا‌زادکردنی (ق‌سطنطینیة):

مه‌به‌ست له‌ شاری (ق‌سطنطینیة) شاری (اسطنبول)ه‌ که‌ بۆ‌ما‌وه‌ی دوو هه‌زار سا‌ل پاته‌خ‌تی ده‌سه‌لاتی پۆم و مه‌سیحیه‌کان بوو که‌ یه‌که‌م جار له‌سه‌ر ده‌ستی سه‌رکرده‌ی نی‌سلامی لا‌ودا نا‌زادکرا به‌نا‌وی (محمد الفاتح) له‌ سا‌لی ۸۵۷ی کۆ‌جیدا و دوا‌ی نه‌وه‌ نه‌و شاره‌ بۆ‌ ما‌وه‌ی زیاتر له‌‌چوار سه‌ده‌ پاته‌خ‌تی خه‌لافه‌تی نی‌سلامی بوو که‌ عوسمانیه‌کان ده‌یان برد بو‌ری‌وه، تا دواتر له‌ دوا‌ی جەنگی جیهانی یه‌که‌م خه‌لافه‌تی نی‌سلامی پو‌وخا (سلطان عبدالحمید)ی دووهم که‌ نا‌خیر خه‌لیفه‌ی ده‌ولته‌ی عوسمانی بوو وه‌لانرا‌و جله‌وی ده‌سه‌لات که‌وته‌ ده‌ستی (کمال اتاتورک) که‌ پیا‌وێکی عه‌لمانی دژ به‌ نی‌سلام بوو، له‌ ما‌وه‌ی ده‌سه‌لاتیدا هه‌مۆلی دا به‌ هه‌موو شی‌وه‌یه‌ک نی‌سلام له‌ تورکیادا پێ‌شه‌ کێش بکات و نامنامه‌ی نی‌سلامی نه‌و وولاته‌ بگۆ‌ریت، بۆ‌ نه‌و مه‌به‌سته‌ش پێ‌تیمکی عه‌لمانی دا‌پلۆ‌سی‌نه‌ری تیدا دامه‌زراند و پاته‌خ‌ته‌که‌شی له‌ (اسطنبول) به‌وه‌ گواسته‌وه‌ بۆ‌ (أنقرة)، وه‌ له‌پێ‌رۆزه‌شه‌وه‌ هه‌تا نی‌ستا (اسطنبول) له‌ ژێ‌ر ده‌سه‌لاتی عه‌لمانیه‌ت و کول‌هر دایه‌، وه‌ هه‌ر واش ده‌میتیمه‌وه‌ هه‌تا له‌ سه‌رده‌ستی سو‌پاکه‌ی (محمدی مه‌دی)دا نا‌زاد ده‌کریت. نا‌زادکردنی نه‌و شاره‌ش له‌‌چاش نه‌وه‌ دادیت که‌ مو‌سلمانه‌کان له‌ جەنگه‌ گه‌وره‌که‌دا سه‌رده‌که‌ون و هی‌ز و ده‌سه‌لاتی پۆم و ده‌ولته‌ پێ‌رۆ‌زا‌وایه‌کان له‌بن هه‌لده‌ کۆ‌لت و ئێ‌ر هه‌یج پێ‌گرو به‌ریه‌ستیک نامی‌ت له‌به‌رده‌میاندا، وه‌ پێ‌ ده‌جیت که‌ پاشما‌وه‌ی له‌شک‌ره‌ شکا‌وه‌که‌ی پۆ‌مه‌کان به‌ره‌و (اسطنبول) پاشه‌کشی بکه‌ن و هه‌لبێ‌ن، وه‌ به‌ دلتیا‌شبه‌وه‌ ده‌توانین ب‌تین که‌ له‌شک‌ری عه‌لمانی تورکیاش له‌ جەنگه‌ گه‌وره‌که‌دا

هاو په يمانی رڼمه کان بووه دژى موسلماننه کان، هر بڼه له گڼل سر کموتی موسلماننه کان له جهنګه گهوره که دا بهی وستان له شکری نیسلا می رووده کاته (اسطبول) هه روه که له فخر موده که ی پیغمبر دا (ﷺ) هاتوه که (ابو هريره) ده بگير پته وه له دواى سر کموتی موسلمانان له جهنګه گهوره که دا ده فخر موت: ﴿فَيَقْتَحُونَ قُسْطَظْنِيَّةً﴾، فينما هم يَقْتَسِمُونَ الْغَنَمَ قَدْ عَلَقُوا سُيُوفَهُمْ بِالزَّيْتُونِ، إِذْ صَاحَ فِيهِمُ الشَّيْطَانُ: إِنَّ الْمَسِيحَ قَدْ خَلَقَكُمْ فِي أَهْلِيكُمْ فَيَخْرُجُونَ وَذَلِكَ بَاطِلٌ، فِإِذَا جَاءُوا الشَّامَ خَرَجَ....﴾، واته: (پاش نموه ی شاری قسطنطیة نازاد ده کهن، وه له کاتیکدا که سر گهر می دابش کردنی ده سکوتی شهړه کهن و چهک و شمشره کانیان به دارزه پتونه کاند ا هلواسپوه، لهو کاته دا شهیتان له ناویان هاوار ده کات و ده لیت: مه سحی ده جال له دواتانه وه په لاماری مال و مندالتی داون، نموانیش به پهله ده گهر پته وه و هواله کمش درږیه، پاشان که ده گنه شام نیجا (دجال) ده رده چیت.....).

^۱ رواہ مسلم (۲۲۲۱/۴) رقم (۲۸۹۷)۔

دهستكوتەكانن، دهنگيك له ناوياندا بلاو دهپتهوه كه (دهجال) ههستاوه، ئێرههموو شتيك به جى دههتلن و دهگهريتهوه.

لهم فهرموده پيرۆزه دا بۆمان دهردهكهوت كه نهو كهسانهى (اسطنبول) نازاد دهكەن كۆمهله موسلمانتيكن، له نهوهى (اسحاق)ن، نهوهى (اسحاق)يش وهك زاناكان دهتلن مهبهست پىى رۆمهكان خويانن، كه نهمهش بهلگهيه لهسەر نهوهى كۆمهلتىكى زۆريش له رۆمهكان لهوسردهمه دا موسولمان دهبن و له پىزى لهشكرى ئىسلامى دا دهجنگن و (اسطنبول)يش لهسەر دهستى نهواندا نازاد دهكرىت. ههروهك ئىمامى (النوي) له شهرحى (مسلم) دا باسى دهكات. وه رهئيشى وايه كه نهو كۆمهلهى يهكهم جار رۆمهكان له پيش دهستپكردنى جهنگه گهوره كه دا دوايان ده كرد كه موسلمانەكان تهسليميان بكەن هەر لهو رۆمانه بن كه پيش موسلمان بوون و چوونهته پىزى لهشكرى ئىسلامى يهوه. وهك له فهرموده كهشوه بۆماندهردهكهوت كه رۆمهكان له دواى جهنگه گهوره كه به رادهيهك ورهيان دهروخى و هيزى نهژنۆيان دهشكىت كه تواناى هيج بهرهنگاريهكيان ناميتت لهبهردهم لهشكرى ئىسلاميدا هەر بۆيه لهگهڵ بيستى دهنگى لا اله الا الله و الله اكبر دهروازهى شارى تهستهبول لهبهردهم هيزه دهكرپتهوهو بهپى شهرو كوشتار دهست بهسەر شاره كه دا داده گرن.

چهند فهرمودهيهك كه پهيوهنديان به مههلى و رووداوكانى سهردهميهوه ههيه :

يهكهم: (عوف ي كورى مالك) دهگيرپتهوه كه پيغمبير (ﷺ) فهرموويەتى: **اعْدُدْ سِتَ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ، مَوْتِي، ثُمَّ فَتَحَ بَيْتَ الْمَقْدِسِ، ثُمَّ مَوْتَانِ يَأْخُذُ فَيْكُمْ كَقُعْلَصِ الْقَتَمِ، ثُمَّ اسْتِغْضَاةُ الْمَالِ حَتَّى يُعْطِيَ الرَّجُلُ مِائَةَ لَيْظِلْ سَاحِطًا، ثُمَّ فِتْنَةٌ لَا يَبْقَى بَيْتٌ مِنَ الْعَرَبِ إِلَّا دَخَلَتْهُ، ثُمَّ هَدَنَةٌ تَكُونُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ بَنِي الْأَصْفَرِ فَيَغْدُرُونَ فَيَأْتُونَكُمْ تَحْتَ ثَمَانِينَ غَايَةً تَحْتَ كُلِّ غَايَةٍ اثْنَا عَشَرَ الْفَاخًا^١، وَاتِهِ:** (شمش رووداو بۆميره پيش هاتنى قيامت: مردنى من، پاشان نازا كردنى (بىت المقدس) پاشان دوو مردن كهوهك قرانى معر لهناوتان دهبات، پاشان زۆريوونى پاره به جورتيك كه پياو سه د دىنارى دهدرتتى هيشتا بۆتهى ديت، پاشان فيتتهيهك ديت هيج مالهعهرهيك ناميتت كه تتي نهجيت، پاشان ناگر بهستىك لهنيوان ئيهو رۆمهزهردهكاندا دهبيت، دواتر غهدرتان لى دهكەن و لهژير ههشتا ئالا دا دين بۆتان، هەر ئالايدك دواتره ههزاري لهگهلايه).

^١ رواه البخاري في صحيحه، و رواه أحمد والطبراني عن معاذ بن جبل.

دووهه: (حذیفة الیمانی) رمزای خوی لیبیت ده گزیتسهوه که یتهمبهر (ﷺ) فرمویهتی: ﴿تكون النبوة فيكم ما شاء الله أن تكون، ثم يرفعها إذا شاء أن يرفعها، ثم تكون خلافة على منهاج النبوة، فتكون ما شاء الله أن تكون، ثم يرفعها إذا شاء الله أن يرفعها، ثم تكون ملكا عاضا، فيكون ما شاء الله أن يكون، ثم يرفعها إذا يرفعها إذا شاء أن يرفعها، ثم تكون ملكا جبرية، فتكون ما شاء الله أن تكون، ثم يرفعها إذا شاء أن يرفعها، ثم تكون خلافة على منهاج النبوة، ثم سكت﴾^۱، واته: (یتهمبرایهتی له ناواندا ده بیتی تا نهو کاتهی که خوا ده بویت، پاشان هه رکات ویستی هه لیگرت هه لیده گرت، پاشان ده بیه خه لافهت له سر ری و شویتی یتهمبرایهتی، ده میتسهوه تا نهو کاتهی که خوا ده بویت، پاشان ده بیه پاشایه تییه کی میراگریی تا نهو ندهی خوا ده بویت، پاشان کمویستی هه لیگرت هه لیده گرت، پاشان ده بیه ده سلائیکی زورداری، نموش ده میتسهوه تا نهو ندهی که خوا ده بویت، پاشان کمویستی هه لیگرت هه لیده گرت، پاشان ده بیه خه لافهت له سر ری و شویتی یتهمبرایهتی، پاشان بی ده نگ بو).

سینهه: (معاذی کوری جبل) ده لیت یتهمبهر (ﷺ) فرمویهتی: ﴿عمران بیت المقدس خراب یثرب و خراب یثرب خروج الملحمة و خروج الملحمة فتح قسطنطينية و فتح القسطنطينية خروج الدجال﴾^۱، واته: (ناوه دانکر دنهوی بیت المقدس کاول بوون و ویران بوونی ممدینهی به دوا دایت، ویران بوونی ممدینهش جهنگه گه وره کهی به دوا دایت، ده رجوونی جهنگه گه وره کهش نازا کردنی (قسطنطیه)ی به دوا دایت، نازا کردنی (قسطنطیه)ش ده رجوونی ده جالی به دوا دایت).

به بیی تم فرموده دیه دیاره (بیت المقدس) ده رجوونیت، بویه دواتر ناوه دان ده کریتسهوه، وه به دوا ی سر له نوئی دروست کرد نهو سیدا ویران بوونی شاری ممدینه دیت که له زهمانی مه لیدا روو ده دات وه کیشتر با سمان کرد.

چوارهم: (عبداللهی کوری مسعود) ده لیت یتهمبهر (ﷺ) فرمویهتی: ﴿يلي رجل من أهل بيتي يواطئ اسمه اسمي، لو لم يبق من الدنيا إلا يوم لطول الله ذلك اليوم حتى يلي﴾^۲، واته: (بیایتک

^۲ رواه أحمد في مسنده و صححه الحافظ العراقي و وافقه الألباني.

^۱ رواه أحمد في المسند (۲۴۵ و ۲۳۲/۵) و ابو داود رقم (۴۲۹۴) و هو حديث صحيح.

^۲ حديث حسن رواه الزمذني رقم (۲۲۳۲) و رواه ابو داود رقم (۴۲۸۲).

له نال و بهيتی من ددهسلات ده گريته دهست، ناوی وهك ناوی من وايه، نه گهر تهنها رۆزنيك له تهمني دويما مابيت، خوا ئو رۆژه دريژ ده كاتموه ههتا ئو پياوه ددهسلات ده گريته دهست).

پينجهم: (ئهو سه عيدي خدری) رهزای خواي لبيت دهلت پتقممهر (ﷺ) فرموويهتی: ﴿أبشركم بالمهدي يبعث في أمي اختلاف من الناس وزلازل فيملا الأرض قسطا وعدلا كما ملئت جورا وظلما يرضى عنه ساكن السماء وساكن الأرض يقسم المال صحاحا. فقال: له رجل ما صحاحا؟ قال: بالسوية بين الناس، وعلا الله قلوب أمة محمد (ﷺ) غنى ويسمعهم عدله حتى يأمر مناديا فيقول: من له في مال حاجة؟ فما يقوم من الناس إلا رجل فيقول: أنت البلدان يعني الخازن فقل له إن المهدي يأمر أن تعطيني مالا، فيقول له احث، حتى إذا جعله في حجره وأبرزه ندم فيقول: كنت أجمع أمة محمد، فبرده، فيقال له: إنا لا نأخذ شيئا أعطناه.. فيكون كذلك سبع سنين أو تسع سنين ثم لا خير في العيش بعده﴾¹، واته: (مژدهتان دهدهمی به مهدي، پياويکه له قرهيش له نال و بهيتی من، له کاتی ناکۆکی نيوان خهلك و زۆربوونی بوملهزدهدا خوا دهپيژيت، زهوی پردهکات له راستی و دادوهری، وهك چۆن پيروي له زولم و ستم، دانيشتوانی ئاسمان و دانيشتوانی زهوی لیتی رازی دهبن، پاره بهريکی بهش دهکات، پياويک ووتی چۆن بهريکی؟ فرمووی: به يه کسانى له نيوان خهلكدا، وه خواي گهواره دلی ئومعتی محمد ﷺ پردهکات له دهولهمنندی، وه دادوهريه کهی ههموويان ده گريتموه، ههتا بانگ دهريک بانگ دهکات و دهلت: کي پيويستی به پاره ههيه؟ ههچ کس لهو خهلكه ههتاسيت تهنها پياويک نهيت، دهلت من، نهویش پي دهلت بجۆ بۆلای خهزنهدار پي بلتي: مهدي فرمانی داوه پاره بهدهيتی، نهویش پي دهلت ههلی ريزه، ههتا کاتيک که دهيكاته کۆشيهوه پهشيمان دهپتوه، دهلت من پيسکه ترين کهسی ئومعتی محمد بووم، پاره که ده گريتهوه، نهوانيش پي دهلتين: نيمه شتيک که بهخشيپيمان وهري ناگريتهوه، بهوشيوه به حموت سال يان نۆ سال دهپيتتهوه، له پاش نهوه خير له ژياندا نامينيت).

شه شهم: (جابري کوري عبدالله) رهزای خواي لبيت دهلت پتقممهر (ﷺ) فرموويهتی: ﴿يكون في آخر أمي خليفة يحشي المال حيا ولا يعده عدا﴾¹، واته: (له کۆتايی ئوممه کهمهدا خهليفهيك دهبيت، پاره به ههترشن ههتدهريژيت و به ژماردن نای ژميريت).

¹ حديث حسن رواه أحمد في المسند ورجاله رجال صحيح.

¹ رواه الحاكم في المستدرک (٥٥٣/٤ و ٥٥٤) وصححه ووافقه الذهبي.

ههوتهم: نیمای عدلی رهزای خوای لیبت دهلت: یتمبهر (ﷺ) فرموویستی: ﴿تكون في آخر الزمان فئة يحصل الناس فيها كما يحصل الذهب في المعدن، فلا تسبوا أهل الشام، ولكن سبوا شرارهم، فإن فيهم الأبدال، يوشك أن يرسل على أهل الشام سيب من السماء فيفرق جماعتهم، حتى لو قاتلهم الثعالب غلبتهم، فعند ذلك يخرج خارج من أهل بقي في ثلاث رايات، المكر يقول لهم: خمسة عشر ألفا، والمقل يقول: اثنا عشر، إمارتهم أمت أمت، يلقون سبع رايات، تحت كل راية رجل يطلب الملك، فيقتلهم الله جميعا، ويرد الله إلى المسلمين ألفتهم ونعيمهم، وقاصيهم ودانيهم﴾^٢، واته: (له ناخر زهماندا فيتنهيك دهبيت، خهلكي تيا دهپالتوريت، ههروهك چۆن نالتون له كاتزاي تر دهپالتوريت، بۆيه جوين مدهن به خهلكي شام، بهلكو جوين بدهن به خراپه كاره كانيان، چونكه پياوي زور چاكيان تيدايه، هيندهي نهماوه خهلكي شام خوا ليشاويكيان له ناسمانهوه بۆ بنيريت كۆمهلتی و يهك ريزيه كهيان نغزو بكات، به جورتيك نه گهر رپويش شهرپان له گهل بكات، لتيان بهريتموهو زالتي بهسرياندا، نا لهو كاتمش پياويك له نال و بهيتي من دهردهجيت بهسي نالاوه، نموهي بهزوريان بزانت نلتي پانزههزار كهسن، نموهشي بهكهريان بزانت دوانزه هزار كهسن، بهوه دهناسريتموه كه دروشهكهيان بكوژ بكوژه، رووبهرووي حموت نالا (واته حموت لهشكر) دهنهوه كه لهژير همر نالايه كياندا پياويكي تيايه داواي دهسلات و پاشايهتي بۆ خوي دهكات، خوای گهوره هممويان لهسر دهستي دا دهكوژيت و لهناويان دهبات، وه خوای گهوره خوشتي و تهباي بۆ موسلمانان دهگيريتموه، دور و نزيكيان).

ههشتم: (عبدالرحمن كوري سمره) رهزای خوای لیبت دهلت: یتمبهر (ﷺ) فرمووی: ﴿أبشروا، أبشروا، إنما مثل أمتي مثل الغيث، لا يدرى آخره خير أم أوله، أو كحديقة أطمع فيها فوجُ عامًا، ثم أطمع فيها فوج عامًا، لعل آخرها فوجا أن يكون أعرضها عرضا، وأعمقها عمقا، وأحسنها حسنا، كيف تهلك أمة أنا أوله، والمهدي وسطها، وعيسى بن مريم آخرها، ولكن بين ذلك فيج أعوج، ليس مني ولا أنا منهم﴾^١، واته: (مژدهتان ليبت، مژدهتان ليبت، نومتهكهي من نمونهي وهكو نمونهي باراني بهليزهمه وايه، نازانريت كۆتايهكهي خيره يان نموهتهكهي، يان وهكو كيتلگهيك وايه، كۆمهليك سالتيك لي دهخون، پاشان سالتيك تر كۆمهليكي تر لي دهخون، بهلكو دوا كۆمهليان له پانيدا له هممويان پانز بن و له قهلمويدا له هممويان قهولمو تر بن و

^٢ رواه الحاكم في المستدرک (٤/٥٥٣ و ٥٥٤) وصححه ووافقه الذهبي.

^١ رواه ابو نعيم في الحلية (٢/٢٣١) وهو حديث صحيح.

له چاكيدا له هموويان چاكږبن، چوَن ئومەتيك دهلهوتيت من نهوله كهي بم، و مهدي
ناوهراسته كهي بيت و (عيسي ي كورې مهريهم) يش كۆتايه كهي بيت، بهلام لهو نيونهندهدا
كۆمهلانيكي خواروخچ هەن، نهئەوان لەمن و نهمنيش له ئەوانم).

هاتنی ده جال

پاش نهوهی که موسلمانان له جهنگی (الملحمة الكبرى) دا سهر کهوتن بدهست دههین و دواتریش شاری (اسطنبول) نازاد ده کهن، نا لمو کاته دا ههوتی سهرهلدان و هاتنی (ده جال) وهک ناگر بهناو پووشی ووشکدا به ههموو جیهاندا بلاو ده بیهوهو ده بیته باس و خواسی سهر زاری ههموو خملکی.

له بهر رۆشنایی دهیان و سهدان له فهرمووده کانی پیغمبر (ﷺ) که باس له رووداووه کانی ئهم قۆناغه ده کات، دیاره موسلمانانیش لهو سهردهمه دا رۆژ به رۆژ و رووداو به روودا و دهزانن چ رووده دات و چیان له پیشه، ههر بۆیه له گهڵ رزگار کردنی شاری (اسطنبول) کاتیک که ههواتی بیستی دهرجوونی ده جال ده بیستن به شیواژیک شهزده دهن و دهشلهژین که ههرچی دهستکهوتیشیان هه بووه ههمووی به جی دههین و به پهله به رهو شام ده گهریتهوه، ههر وهک پیشر له فهرمووده که ی پیغمبر (ﷺ) که نیمام میلیم له (أبو هريره) سهوه ریواهیتهی کردبوو باسمان کرد. چونکه نهوان لهو فهرمووده پیرۆزانوه نهوهیان بۆ روون بۆتهوه که هاتنی ده جال لهو کاته دا ده بیته، وه دههزانن که ده جال چ فیتیه کی گهوره بهو رووبه روو بوونهو شی له توانای نهواندا نهو، تاکه قهلاو پهناگی لهشکری نیسلامیش بۆ خو پاراستن له فیتیهی ده جال وولاتی شامه، بۆیه به پهله و بی دواکهوتن بۆ شام ده گهریتهوه.

به لێ (ده جال) نهو فیتیه گهوره بهیه که پیغمبر (ﷺ) له دهرحه قیدا ده فهرمویت: ﴿ما بین خلق آدم الى قيام الساعة خلق أكبر من الدجال﴾^١، واته: (له دروست کردنی ئادهم ههتا ههستانی قیامهت هیچ فیتیه که نیه له ده جال گهوره تر بیت).

سهوه (أبو هريره) رهزای خوای لیبت ده لیت که پیغمبر (ﷺ) فهرموویه ته: ﴿ثلاث اذا خرجن لم ينفع نفسا إيمانها لم تكن آمنت من قبل، الدجال والدابة وطلوع الشمس من مغربها﴾^٢، واته: (سێ شت ههتن ههر کاتی دهرجوون، نهوهی پیشر باوه ری نههیناییت، له دوا ی نهوان باوه ری ههینان سوودی بی ناگهیه نیته: ده جال و دابهو ههلهتانی خۆر له خۆر ناواوه).

ههروهها (ابی امامه) رهزای خوای لیبت ده گهریتهوه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویه ته: ﴿يا أيها الناس! انها لم تكن فتنة في الأرض منذ ذرعة الله ذرية آدم أعظم فتنة من الدجال وان الله لم يعث نبيا

^١ رواه مسلم رقم (٢٩٤٦) عن عمران بن الحصين.

^٢ رواه مسلم رقم (١٥٨) و رواه الرمذي وصححه رقم (٣٠٧٤).

الا حذر أمتة الدُّجَال، وأنا آخر الأنبياء وأنتم آخر أُمم وهو خارج فيكم لا محالة^١، واته: (نهي خهڼکښه، ههڼا نېستا هيچ فيتنه يه که نه پوه له سسر رووي زه ويډا، له مو روژه ي که خوي گموره نه وي ناده مي له سسر زه وي بلاوه پکړدوه له فتنه ده جال گموره تر بيت، وه خوي گموره هيچ پتغمه پريکي نه نار دوه که نوومه ته که ي له ده جال ناگادار نه کړد بيت، منيش کړتاي پتغمه به راځم و نيوش کړتاي نومه تانن، وه به دلنيا يوه له ناو نيورده ده ده چيت).

جا فيتنه يه که هڼده گموره بيت که هه مو پتغمه به راځي سلا مي خويان لييت نومه ته کاني لينا گادار کړد پتغمه، و نيمش دلتيان که چار ناچاره و هه له ناو نيمده ده ده چيت، بويه پويسته هه مو موسلمانک زاناري ته ووي دهر باره ي نو فتنه گوره به هڼيت، تا له کاتي هاتي دا پي هه لته خه لته يت و بزانيت چوڼ خوي لي ده بار تر يت.

ماناي هه ردوه ووشه ي (المسيح) و (الدجال):

ووشه ي (مسيح) له زمانه وانيدا له سسر وه زني (فعل) له (مسح) هوه هاتوه واته (سرپن) و (ده ست پيدا هيتان)، وه يه کيک له داتا شراوه کانيشي (ساح) به ماناي گه ران و سياحت ديت^٢ وه زانايان ده لتي: (عيسي) هلات و سلا مي خوي له سرييت پي ده و تر يت (مسيح) له بهر نه وي ده ست هيتا به هه نه خوشيکدا چاک ده پوه وه، يان له بهر نه وي له ژيانيدا زور سياحت و گه راني ده کړد له شويکدا جيگر نه ده پوو.

وه ده لتي ده جاليش هه به به مسيح ناو ده بريته له بهر نه وي چوي راستي سراوه ته وه رووناکي تيدا نه ماوه، يان له بهر نه وي له ماوه ي چل روژدا هه مو زه وي ده گه ريت^٣

ووشه ي (ده جال) يش له زمانه وانيدا له سسر وه زني (فعال) له (دجل) هوه هاتوه به ماناي داپوشين و تيچکڼ کړدن^٤ وه (دجال) بويه پي ده و تر يت ده جال چونکه به فيل درو حق و راستي له خه لکي داده پو شيت و راست و چدوتيان لي تيکڼ ده کات^٥

^١ صحيح الجامع الصغير (٢٧٣/٦) و رقمه (٧٧٥٢) واسناده صحيح.

^٢ الذكرة للقرطيل ٦٧٩.

^٣ فتح الباي ج ٢ كتاب (الآذان) باب (الدعاء قبل السلام).

^٤ لسان العرب (٢٣٦/١١-٢٣٧).

^٥ لسان العرب (٢٣٦/١١-٢٣٧).

وه پښتمبېریش(ﷺ) هردوو (مسیح) به که ی بهوه له یهك جیاكردو ته وه که به (عیس) صلات و سلامی خوی له سریت دهلیت (مسیحی هیدایت) وه به ده جالیش دهلیت (مسیحی گومرای) ^۱

وه له راستیدا ووشه ی (مسیح) له بنچینه دا شوره تی (پښتمبېر عیسی) به صلات و سلامی خوی له سریت، به لام ده جال چونکه له کاتی هاتنیدا خوی وا به خه لك ده ناسیت که گوا به مسیحی چاره روان کراوه و هاتو ته سرزه وی، بویه به میس ده و تریت (مسیح)، به لام مسیحی دورو گومرای، نهك (مسیح) راستیه که که (عیسی) به صلات و سلامی خوی له سریت.

شیوه و رووخساری ده جال:

ده جال پیاوړیکه له نهوی نادم، فرموده کانی پښتمبېر دا(ﷺ) کومه لیکي زور له سیفانی شیوه و رووخساری باس کراوه، بؤ نهوی خه لك باش بیناسه وه هرکات په دیاوو موسلمانان پی هیله خه لتین و بهیته که ی گومرا نه بن، وه نهو سیفات و نیشانش هیده ورون و ناشکران که نه گهر که سیکي نه زان و گومرا که خوا به ته وای سهری لی شیواندیت ده رکی پی نه کات، ده نامه موو موسلمانیک ده بناسیه وه که ده جاله، گرن گزین سیفاته کانی شیوه و رووخساری نه وه به که پیاوړیکي گمجه، سوره، کورته بالایه، سنگه پی لیك نزیکن و پاژنه کانی له یهك دورن، قزی لوله، ناوچاوانی پان و گموره به، ملی نه ستور و پانه، جاوی راستی سراوه ته وه له شوینی خویدا، وانا نه ده رپه رپه ته ده روه نه جووه به قولدا، به لکو ده لتي ده نکی تر ییو وروناکی تیدا نه و جاوی چهیشی گزشتیکي زیاده ی نه ستور به پتلوه که یه وه به له ناوچاوانی نوسراوه (ك. ف. ر)، هه موو موسلمانیکي خوینده وار و نه خوینده وار ده توانیت بیخوینیه وه، وه نه زو کهو مندالیشی نابیت.

نهمه ش چهند فرموده ده که باس له شیوه و رووخساری ده جال ده کات:

۱- (عباده ی کوری صامت) دهلیت پښتمبېر(ﷺ) فرموده تی: «ان مسیح الدجال رجل قصر الفحج، جعد أعور مطموس العين ليس نباتة ولا حجرا، فان البس عليكم فأعلم أن ربكم ليس بأعور» ^۲، واته: (مسیحی ده جال پیاوړیکي کورته، سنگه پیکانی لیك نزیکن و پاژنه پیکانی لیك دورن، قزی لوله، کورته، جاوی سراوه ته وه نه ده رپه رپه وه نه جووه به قولدا، نه گهر هر لیخان تیکجوو نهوا بزنان که خوا که تان کور نه).

^۱ فتح الباري ج ۱۳ کتاب الفتن باب (ذكر الدجال).

^۲ سنن ابی داود (۴۴۳/۱۱-عون المعبود) وصحيح الجامع الصغير (۳۱۷/۲) والحديث صحيح.

۲- (عبدالله کوری عومەر) رەزای خوای لیبیت دەلیت: پێغمبەر (ﷺ) فرموویەتی: ﴿بینما أنا نائم أطوف بالبيت،....﴾ (فذكر أنه رأى عيسى بن مريم عليه سلام، ثم رأى الدجال فوصفه فقال): فإذا رجل جسيم أحر جعد الرأس، أعور العين، كأن عينه عنبه طافية، قالوا: هذا الدجال، أقرب الناس به شبهاً ابن قطن، رجل من خزاعة^١، واته: (له كاتيكدا كه من نوستبووم ئەواڵم دەکرد بەدەووری بەیتدا.... باس دەکات كه (عيسى ی کوری مەریەم) ی دیوہ سەلات و سەلامی خوای لەسەربیت، پاشان دەجالی دیوہ وەسفی دەکات و دەفرمویت: سەیر دەکم پیاویکی کەتەبە، سورە قزی سەری لولە، چاوی کوێرە، دەلیتی تری یەو رووناکی تێدا نیە، ووتیان: ئەوہ دەجالە، شیوہی لە هەموو کەس زیاتر لە (ابن قطن) دەچیت، كه پیاویك بوو لە خێلتی خزاعە، و ناوی (عبدالعزی ی کوری قطن کوری عومەری خوزاعی) یەو هەر لەسەردەمی جاھیلیدا مردووە).

۳- (نواسی کوری سەمان) رەزای خوای لیبیت دەلیت پێغمبەر (ﷺ) وەسفی دەجالی بۆ کردین فرمووی: ﴿إنه شاب قطط عينه طافئة كاني اشبهه بعبد العزی بن قطن﴾^٢، واته: (دەجال لاویكە قزی زۆر لولە، چاوی کوچاوہیە، پێم وایە شیوہ کە ی لە (عبدالعزی ی کوری قطن) دەچیت).

۴- (أبو هريرة) رەزای خوای لیبیت دەلیت: پێغمبەر (ﷺ) فرموویەتی: ﴿وأما مسيح الضلالة فإنه أعور العين أجلى الجبهة عريض النحر فيه دفا﴾^٣، واته: (بەلام مەسیحی گومرای، ئەوہ چاوی کوێرە، ناوچاوانی پان و دیارە، ملی ئەستور و پانە، چەماننەوہیەکی کەمی تێدا یە).

۵- حذيفة رەزای خوای لیبیت دەلیت: پێغمبەر (ﷺ) فرموویەتی ﴿الدجال أعور العين اليسرى جفال الشعر﴾^٤، واته: (دەجال چاوی چەپی کوێرە، قزی زۆر و بژە).

۶- وه له فرمووده کە ی (انس) یشدا رەزای خوای لیبیت دەلیت پێغمبەر (ﷺ) فرموویەتی: ﴿بين عينه مكتوب كافر﴾^٥، واته: (له نێو چاوانیدا نوسراوہ کافر).

صحیح البخاری (۹۰/۱۳- مع الفتح) و صحیح مسلم (۲۳۷/۲- مع شرح النووي).

^٢ صحیح مسلم (۶۵/۱۸- مع شرح النووي).

^٣ مسند إمام أحمد (۳۰-۲۸ / ۱۵) تحقیق و شرح أحمد شاکر وقال اسنادہ صحیح، وحسنه ابن کثیر.

صحیح مسلم (۶۰/۱۸- ۶۱- مع الشرح النووي).

^٥ صحیح البخاری (۹۱/۱۳- مع الفتح) و صحیح مسلم (۵۹/۱۸- مع الشرح النووي).

وه له ږېوايه تيكي تردا ﴿ثم تهجاها﴾ (ك ف ر) يقرؤه كل مسلم^١، واته: (پاشان به خوځه ووتی (ك ف ر)، ههمو موسلمانيك دهځويچنيتموه).

وه له ږېوايه تيكي تردا له (حذيفة) هوه: ﴿يقرؤه كل مؤمن كاتب و غير كاتب﴾^٢، واته: (ههمو نيمانداريكي خوځنده وار و نه خوځنده وار دهځويچنيتموه).

نيمامي (نوي) يش دهرباره ي نهو نوسينه دهليت (نوه ي كپرستمو زاناكان له سهری كوكن نهويه كه نهو نوسينه نوسينيكي راستيو خواي گوره كروويه تي به نيشانهو بهلگه له سهر دور و كوفري ده جال وه خواي گوره يو ههمو موسلمانيك خوځنده وار و نه خوځنده واري ناشكرا ده كات و له كه ساني گومراو سهرليشيو او ي شي ده شاريتموه و هيچ ږيگريكيش له وده دا نه).

٧- سهارهت بهوش كه ده جال نه زوكه و مندالي ناييت له فمرموده كه ي (ابي سعيدي خودري) له گدل (ابن صياد) دا هاتووه (ابن صياد) پي ده ليت: ﴿أَلَسْتُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ أَنَّهُ لَا يُولَدُ لَهُ، قُلْتُ: بَلَى﴾^٣، واته: (نه ي تو گويت له پيغمبر ﷺ نه بوه كه ده فمرمويت: ده جال مندالي ناييت؟ نهو يش ده ليت و وغم به لي).

٨- پيغمبر ﷺ) و سفي نهو چاوه ي ده جال ده كات كه كويړ نهو پي ده بينيت، ده فمرمويت: ﴿الدَّجَالُ عَيْنُهُ خَضَاءٌ كَالزُّجَاجَةِ﴾^٤، واته: (ده جال چاوي سموزه وهك شوشه).

له كزي نهم فمرمودانه شوه (قاضي عياض) واي يو ده چيت، كه ده جال همدور و چاوه كه ي عهيداره، به لام چاوي راستي به تمواوي كويړه و سراوه تموه، وه چاوي چهي هدرجه نده ساغو ده بينيت به لام پارچه گوشتيكي زياده ي نه ستوري پتويه كه نهو يشي عهيدار و ناشرين كرووه. وه همدور نيمامي (نوي) و (قرطبي) يش ههمان رايان هديه^٥

شويني هاتن و دهرچووني ده جال:

سهاره تي به شويني هاتني ده جال (ابو بكری صديق) ره زاي خواي لييت ده ليت: پيغمبر ﷺ) باسي يو كرووين و فمرموي: ﴿الدَّجَالُ يُخْرِجُ مِنْ أَرْضِ الْمَشْرِقِ يُقَالُ لَهُ

^١ صحيح مسلم (٥٩/١٨) مع الشرح النووي.

^٢ صحيح (٦١/١٨) مع شرح النووي.

^٣ صحيح مسلم (٥٠/١٨) مع شرح النووي.

^٤ رواه احمد و ابو نعيم باسناد صحيح، وجاءت في سلسلة الأحاديث الصحيحة رقم (١٨٦٣)

^٥ شرح النووي لمسلم (٢٣٥/٢) والتذكرة للقرطبي ٦٦٣

خراسان^۱، واته: (ده‌جال له خاكك دهرده‌چیت كه له رۆژهلانه، پښی ده‌وتریت خراسان). وه (انس) یش ر‌ه‌زای خ‌وای لیئت ده‌لیت: پیغمبر(ﷺ) فرم‌وو‌یه‌تی: ﴿يُخْرِجُ الدَّجَالَ مِنْ يَهُودِيَةِ أَصْهَانَ، مَعَهُ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنَ الْيَهُودِ﴾^۲، واته: (ده‌جال له گ‌هره‌کی جووله‌کانی شاری اصفهان دهرده‌چیت و حفتا هزار جووله‌کی له گ‌لدايه).

وه (نواسی کوری سمعان) ر‌ه‌زای خ‌وای لیئت ده‌لیت: پیغمبر(ﷺ) فرم‌وو‌یه‌تی: ﴿إِنَّهُ خَارَجَ خَلَّةً بَيْنَ الشَّامِ وَالْعِرَاقِ فَعَاثَ يَمِينًا وَعَاثَ شِمَالًا يَا عِبَادَ اللَّهِ فَاتَّبِعُوا﴾^۳، واته: (ده‌جال له ر‌یسه‌کی نیوان شام و ع‌یراق دهرده‌چیت، به‌راست و چه‌پدا خ‌راپه‌کاری ده‌کات، نه‌ی نه‌ی بنده‌کانی خوا خو‌تان راگ‌رن).

لعم فرم‌ووده پی‌روزان‌وه بزمان دهرده‌که‌ویت كه سهره‌تای سهره‌لدانی له خاکی خراسان‌وه ده‌ییت و پاشان د‌یته گ‌هره‌کی جووله‌کانی شاری اصفهان و لم‌ویش ه‌تا هزار جووله‌که ش‌وینی ده‌که‌ون و د‌واجاریش له ش‌وینکی سنوری نیوان ع‌یراق و شام^۴ خ‌وی ناشکرا ده‌کات و لافی خ‌وای‌تی لی‌ده‌دات و به‌راست و چه‌پدا فساد و خ‌راپه‌کاری بلا‌وده‌کانه‌وه.

فیتنه‌ی ده‌جال:

وهك پښتر باس‌ان كرد ده‌جال گ‌وره‌ترین فیتنه‌یه كه به‌رؤ‌کی م‌رؤ‌فایه‌تی ده‌گ‌ریت له ناده‌مه‌وه تا ه‌م‌ستانی قیامت، نه‌ویش به‌ه‌وی نه‌وه‌ی كه توانای نه‌جامدانی ه‌ندی‌ کاری وای ه‌به كه‌له‌توانای ه‌یچ م‌رؤ‌ف‌ك‌دا نیه لهو سهرده‌مه‌دا، وه نه‌و توانایه‌شی ب‌و نه‌وه به‌كارده‌ه‌یت كه‌خه‌لكی ق‌ناعت پ‌ی‌ب‌كات كه خ‌وایه، وه خه‌لكی‌چ‌کی ز‌و‌ریش فریوی پ‌ی‌ده‌خ‌ون و ش‌وینی ده‌که‌ون، ته‌نانه‌ت پ‌ی‌اوی وای پ‌ی‌ن ه‌ل‌ده‌خه‌له‌تیت كه خ‌وی ز‌ور به‌نیماندار ده‌زانیت، نه‌وه‌تا (عمرانی کوری حصین) ر‌ه‌زای خ‌وای لیئت ده‌لیت: پیغمبر(ﷺ) فرم‌وو‌یه‌تی: ﴿مَنْ سَمِعَ بِالْدَّجَالِ فَلْيَنْتَبِهْ عَنْهُ فَإِنَّ الرَّجُلَ يَأْتِيهِ وَهُوَ يَحْسِبُ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ فَيَتَّبِعُهُ مَا يَبْعَثُ بِهِ مِنَ الشُّبُهَاتِ﴾^۵، واته: (ه‌هر كه‌سی كه بیستی ده‌جال ه‌ات‌وه باخ‌وی لی‌لادات، سو‌یند به‌خوا پ‌ی‌اوی د‌یت ب‌ولای كه خ‌وی ز‌ور به‌نیماندار ده‌زانیت، كه‌چی ش‌وینی ده‌که‌ویت، به‌ه‌وی نه‌و كار ه‌ومان‌اویانه‌ی كه نه‌جامی ده‌دات، و س‌ری پ‌ی‌ن له‌خه‌لك ده‌ش‌وینیت).

جامع الرمزي (۶/۹۵- مع تحفة الأحوذی) قال الألبانی: (صحیح). والصحيح الجامع الصغير رقم (۳۳۹۸).

^۲ الفتح الرباني ترتيب مسند أحمد (۲۴/۷۳) قال ابن حجر (صحیح). وفتح الباري (۱۳/۳۲۸).

^۳ صحيح مسلم رقم (۲۹۳۷).

^۴ سنوری نیوان ع‌یراق و شام به‌ش‌ك له كوردستانی ع‌یراقیش ده‌گ‌رینه‌وه، خ‌وای گ‌وره پ‌نامان بدات.

^۵ رواه أبو داود بإسناد صحيح، وفي جامع الأصول رقم (۷۸۴۶).

بَوَّغُوْنَه (حذیفة) ده گِیَرِتْمَوْه که پِتْمَمْبَر (ﷺ) فَرْمُووِیْتِی: ﴿اِنَّ الدَّجَالَ یَخْرُجُ وَاِنَّ مَعَهُ مَاءً وَنَارًا فَاَمَّا الَّذِیْ یَرَاهُ النَّاسُ مَاءً فَتَارٌ تُحْرِقُ وَاَمَّا الَّذِیْ یَرَاهُ النَّاسُ نَارًا فَمَاءٌ بَارِدٌ عَذْبٌ، فَمَنْ اَدْرَكَ ذَٰلِكَ مِنْكُمْ فَلِیْقَعْ فِی الَّذِیْ یَرَاهُ نَارًا، فَاِنَّهُ مَاءٌ عَذْبٌ طِیْبٌ﴾^۱، واته: (ده جال کاتیک ده رده چیت، ناو و ناگری له گهل دایه، جا نموی که خملک به ناوی ده بین، له راستیدا ناو یکی سارد و ساز گاره، جا هر که سیکتان گه یشته نموه، که خملک به ناگری ده بین، له راستیدا ناو یکی سارد و ساز گاره، جا هر که سیکتان گه یشته نموه، با خوی بخاته نموهی که به ناگری ده بینت، چونکه ننگره که ناو یکی ساز گارو پاکه).

ههروه ها (نواسی کوری سمعان) ده گِیَرِتْمَوْه که هاوه لان رهزای خویان لیبت پر سیاریان له پِتْمَمْبَر (ﷺ) کرد که خیاربی رژیشتنی ده جال له سمر زهوی چونه؟ نمویش فَرْمُووِیْتِی: ﴿كَالْفِیْثِ اسْتَبْرَثَ الرِّیْحُ فِیْآتِیْ عَلٰی الْقَوْمِ فِیْدَعُوْهُمْ فِیْؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَیَسْتَجِیْبُوْنَ لَهٗ فِیْأَمْرِ السَّمَآءِ فَمَطَرٌ وَّالْأَرْضُ فَتَنْبِتُ فَمَرُوْحٌ عَلَیْهِمْ سَارِحَتُهُمْ أَطْوَلُ مَاكَانَتْ ذُرًّا وَاسْبَغَهُ ضَرَوْعًا وَأَمَدَهُ خَوَاصِرٌ ثُمَّ یَأْتِی الْقَوْمَ فِیْدَعُوْهُمْ فِیْرُدُوْنَ عَلَیْهِ قَوْلَهٗ فِیَنْصَرِفُ عَنْهُمْ فِیْصَبْحُوْنَ مُحْلِلِیْنَ لَیْسَ بِأَیْدِهِمْ شَیْءٌ مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَیَعْرِیْ بِاخْرَبَةٍ فِیْقُولُ لَهَا أَخْرَجَنِیْ كُنُوزَكَ فَتُجَبِّهْهُ كُنُوزَهَا كِیْعَاسِیْبِ النِّحْلِ ثُمَّ یَدْعُو رَجُلًا مِّمَّنْ لَهَا شَبَابًا فِیضْرِبُهٗ بِالسِّیْفِ فِیْقَطْعُهٗ جَزَلَتَیْنِ رَمِیَةِ الْغَرَضِ ثُمَّ یَدْعُوْهُ فِیْقَبْلُ وَیَتَهَلَّلُ وَجْهُهٗ یَضْحَكُ﴾^۱، واته: (خیرایه که ی له سمر زهوی وه هور وایه که ره شبا بالی پتوه بیت، پاشان ده چته لای کومه لیک بانگ موازیان ده کات بولای خوی، نموایش باوه ری پتده هین و ده چن به دهمیه، نمویش فرمان به ناسمان ده کات و باران ده باریت، وه فرمان به زهوی ده کات و نمویش سموز ده بیت و، مهر و مالا تیشیان ده گِیَرِتْمَوْه و له هموو کات زیاتر پشیمان پان و بهرزه و گوانیشیان له هموو کات زیاتر پر شیرترو ناوقه دیشیان له هموو کات پانزه له تیریدا، پاشان به لای کومه لیک ترده ده روات، بانگ موازی نموایش ده کات بولای خوی، به لام بانگ موازه که ی رت ده که نموه باوه ری پی ناهین، نمویش به جیان ده هیلن، له دوا ی نهو خاک و زهویه که یان سویرو پر خوی ده بیت، و مهر چی مالیان هیه به دهمیه نموه نامیت، وه به لای که لاوهی رو خاودا تی ده پرت، پی ده لیت: که نزو زیره کت بهینه ده روه، نیر مهر چی که نزو زیری تیدایه وه کو میش هنگ شوینی ده کهون، پاشان پیاو یکی گنج و تیک سیراو بانگ ده کات، شم شیریکی لی دوات و ده یکات به دوو که رتوه مهر که رتی چکیان به نه ندازه ی تیر هاویش تیک له یه کتر دوور ده خاتمه، پاشان بانگی ده کات، کابرا به ساغی دیتوهو پی ده که بیت).

^۱ رواه مسلم رقم (۲۹۳۵).

^۲ صحیح مسلم (۶۵/۱۸-۶۶) مع شرح النووي.

وه همر سهارهت بهو پياوه كه دهجال دهيكوزيت و دهيكات به دوو كهترهوه، (ابو سعیدی خدری) رهزای خوای لیبت دهلیت: پیغمبر (ﷺ) باسیچکی دوورو دریزی لهسر دهجال بۆکردین، تیایدا فرمووی: ﴿يَأْتِي الدَّجَالُ وَهُوَ عَرْمٍ عَلَيْهِ أَنْ يَدْخُلَ نَقَابَ الْمَدِينَةِ فَيَرْلِ الْبَعْضَ السَّابِخَ الَّتِي تَلِي الْمَدِينَةَ، فَيُخْرِجُ إِلَيْهِ يَوْمُنْ دَجَلٌ هُوَ خَيْرُ النَّاسِ أَوْ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ فَيَقُولُ أَشْهَدُ أَلَيْكَ الدَّجَالُ الَّذِي حَدَّثَنَا عَنْكَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَدِيثُهُ، فَيَقُولُ الدَّجَالُ: أَرَأَيْتَ أَنْ قَتَلْتُ هَذَا ثُمَّ أَحْيَيْتُهُ هَلْ تَشْكُونَ فِي الْأَمْرِ فَيَقُولُونَ لَا فَيَقْتُلُوهُ ثُمَّ يُحْيِيهِ فَيَقُولُ حِينَ يُحْيِيهِ وَاللَّهِ مَا كُنْتُ قَطُّ أَشَدَّ بَصِيرَةً مِنِّي الْيَوْمَ فَيَقُولُ الدَّجَالُ أَقْتَلُهُ فَلَا أَسْلَطُ عَلَيْهِ)¹، واته: (دهجال دیت-ولهلی حرام کراوه که بجینه نارو شاری مەدینهوه-، له هەندێک چۆلوانی دەرەوهی شاری مەدینهدا دادەبەزیت، پیاویک له شاری مەدینه بۆ دیتە دەرەوه لهو رۆژەدا باشرین کەسە، یان له باشرین کەسانی ئەو رۆژەیه، بەدهجال دهلیت: شایهتی ددهم که تۆ ئەو دهجاله‌ی که پیغمبر (ﷺ) بۆی باسکردوین، دهجالیش به‌خه‌لکه‌کی چوارده‌وری دهلیت: نه‌گەر بینتان ئەم پیاوهم کوشت و پاشان زیندوم کردهوه، ئێر کەستان گومانی له‌من ده‌میت؟ ئەوانیش ده‌لێن: نه‌خیر، پاشان پیاوه‌که ده‌کوژیت و زیندوی ده‌کاته‌وه، نه‌ویش بێی ده‌لیت: سوێند به‌خوا هیچ کات هێنده‌ی ئەم‌ڕۆ به‌رچارا پۆشن نه‌بووم که تۆ ده‌جالی درۆزیت، پاشان ده‌جال ده‌میوت که پیاوه‌که بکوژیت، به‌لام خوای گه‌وره‌ زالی ناکات به‌سەریدا).

وه یه‌کیکی تریش له‌ فیتنه‌ گه‌وره‌کانی ده‌جال نه‌وه‌یه که (ابو امامه‌ی باهلی) ره‌زای خوای لیبت له‌ پیغمبره‌وه (ﷺ) ده‌گێڕته‌وه که فرموویه‌تی ﴿وَأَنَّ مِنْ فِتْنَةٍ أَنْ يَقُولَ لَأَعْرَابِي أَرَأَيْتَ إِنْ بَعَثْتُ لَكَ أَبَاكَ وَأُمَّكَ أَتَشْهَدُ أَنِّي رَبُّكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَمْتَلِكُ لَهُ شَيْطَانَانِ فِي صُورَةِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ فَيَقُولَانِ يَا بُنَيَّ الْبُعْثُ فَإِنَّهُ رَبُّكَ)²، واته: (وه یه‌کیکی تر له‌ فیتنه‌کانی ده‌جال نه‌وه‌یه که پیاوی ده‌شته‌کی ده‌لیت: نه‌گەر بینت باکت و دایکت بۆ زیندوو بکه‌مه‌وه، باهرم بێ ده‌هیت که‌من خوای تۆم؟ نه‌ویش ده‌لیت: بێلێ، ئێر دوو شه‌یتان خویان ده‌خه‌نه‌ شێوه‌ی باوک و دایکه‌وه و بێ ده‌لێن: کوڕم شوینی بکه‌وه نه‌وه خوای تۆیه).

لەم فرموده‌ پیرۆزانه‌وه بۆمان دەرده‌که‌ویت که فیتنه‌ی ده‌جال تا چ راده‌یه‌ک گه‌وره‌و ترساکه‌، به‌لام ده‌یبت ئەو راسته‌شمان له‌یاد نه‌چیت که هیچ شێک به‌بێ ئیراده‌و ئاره‌زووی خوا نایبت، ئەو فیتانه‌ش که له‌سر ده‌ستی ده‌جال رۆوده‌دات هه‌مووی تاقی‌کردنه‌وه‌ی خوایه‌ بۆبەنده‌کانی و، مرقفی

¹ رواه البخاري (فتح الباري ١٣/١٠١) و رواه مسلم رقم (٢٩٣٨) واللفظ البخاري.

² صحيح الجامع الصغير رقم (٧٧٥٢).

نیماندار دهیئت خوی راسیتی و به جادوو گهریکی وهك دهجال فریو نهخوات و ههلهخهلهتیت.

شونكهوتوانی دهجال:

وهك پشتر بامانکرد دهجال نمو پاشایهه که جووله که چاوه پنی هاتی دهکهن و پشان وابه لهسه دهستیدا حوکمی هموو جیهان دهکهن و دهیان سالیسه زهمینه بۆ هاتی سازدهکهن، بۆیه شتیکی سوسور هتیر ناییت که بهشی زۆری شونكهوتوانی جووله که بن، ههروهك (أنس ی کوری مالک) رهزای خوی لییت له پیغمبهروه (ﷺ) دهگیریموه که فرموویهتی: ﴿يَتَّبِعُ الدَّجَالَ مِنْ يَهُودِ أَصْبَهَانَ سَبْعُونَ أَلْفًا عَلَيْهِمُ الطَّيَالِسَةُ﴾^۱، واته: (حهفتا هزار له جووله که کانی نهصفههان شوین دهجال ده کمونپوشاکی سموزیان لهبر دایه).

لهم فرموودهیهوه بۆمان دهرده کهویت که تنها له جووله که کانی نهصفههان حهفتا هزار شوین دهجال ده کمون، نهمه جگه له هزاران جووله کهی جیهان، وه سهبارت به شاری نهصفههانش پتویسته نمو راستیه بزاین که نه مرو له هیچ شاریکی موسلماننشینی جیهاندا هتیدهی شاری نهصفههان جووله کهی تیدا نیشته جی نه، بهرا دهیهك که چهندین گهره کی تاییهت به خویان همیه لهو شاره دا هه بۆیهش دهجال دهیکاته بنکهی دهوچوونی خوی.

(طیلسان) یش پۆشاکیکه وه کو عبا دهدریت به شانداو لهشی مروؤ داده پۆشیت و بهزۆری رهنگی سموزهو زیاتر زانایانی ناین لهبری دهکهن. ههروههه بیجگه له جووله کهش، دهجال ههه لهسه رهتای هاتیوه لهخاکی (خراسان) کۆمهله خهلهکانیکی تربشی له گهل دایه که پیغمبههه (ﷺ) دهبرهههه دهفرمویت: ﴿الدَّجَالُ خَارِجٌ مِنْ قَبْلِ الْمَشْرِقِ مِنْ أَرْضِ يَقَالَ لَهَا خِرَاسَانُ، مَعَهُ أَقْوَامٌ، كَانُوا جَوْهَهُمُ الْجَنَانُ الْمَطْرُقَةُ﴾^۱، واته: (دهجال لهرووی رۆژههلاتمهو دیت له خاکیك که پتی دهوتریت خراسان، چهند کۆمهله قومیکی له گهل دایه دهوچاویان دهلتی قهلقانه). که مهبهستیش بهو دهوچاو قهلقانیانه خهلهکی وولاتانی مهنقولیاو چین و قهلقاسیاو نمو ناوچانهه که کۆن پشان دهوترا (تورک).

بهلتی خهلهکی نمو ناوچانهو جووله که کانی نهصفههان دهست و دایهههی دهجال دهبن و هههلهسههههههه کاری دهجال دهچهسپتن، بهلام دواتر له هموو وولاتانی جیهان و له هموو زمان و

^۱ صحیح مسلم (۸۵/۱۸-۸۶ مع شرح النووي).

^۱ رواه الرمذی و أحمد والحاكم عن أبي بكر وصححه الحاكم وأقره الذهبي، وصححه أحمد شاكر في تعليقه على المسند (۱۵۹/۱-۱۶۹) و الألباني في الصحيحة (۱۲۲/۴ رقم ۱۵۹۱).

ره گهزه کان خه لکانیکی زۆر شوین ده جال ده کمون و باوهری پی ده کهن، به لام له مانیش پیغمبر (ﷺ) ناماژه بموه ده کات که به تاییهت نافرته زۆر شوینی ده کمویت و زوو باوهری پی دههین، ههروک (عبدالله ی کوری عومهر) رهزای خوای لیبت ده لیت: پیغمبر (ﷺ) فرمویهتی: ﴿يَنْزِلُ الدِّجَالُ فِي هَذِهِ السَّبْحَةِ بِمَرْقَنَةٍ فَيَكُونُ أَكْثَرُ مَنْ يَخْرُجُ إِلَيْهِ النِّسَاءُ حَتَّىٰ إِنَّ الرَّجُلَ لِيَرْجِعَ إِلَىٰ حِمَمِهِ وَإِلَىٰ أُمِّهِ وَابْنَتِهِ وَأَخْتِهِ وَعَمَّتِهِ فَيُثَبِّقُهَا رِبَاطًا مَخَافَةً أَنْ تَخْرُجَ إِلَيْهِ﴾^۱، واته: (ده جال دیت له که لاوه جهۆله کدی لای (مرقات) ی نزیک شاری مه دینه داده بهزیت، بهشی زۆری ئهرو خه لکه ی که ده جهنه دهرهوه بۆ لای و شوینی ده کمون نافرتهن، به جهۆریک که پیاو ده گه پتهوه بۆ لای خیرانی و کچی و خوشکی و پوری، توند دهیان به سینهوه، له مهترسی ئهوهی نه جهنه دهرهوه بۆ لای ده جال). دياره هۆی ئهوهش ده گه پتهوه بۆ ئهرو ههموو سحر و جادو و کاره سهرو پتهوانه ی که ده جال نهنجامی دهدات و ناشکراشه که نافرته زووتر باوهری بهوشتانه ده کات و چاوبهستی لێ ده کریت، بۆیه زیاتر شوینکه وتوه کانی ده جال نافرته ده بن.

ئهو نیشانانە ی که پیش هاتنی ده جال دهره کهن:

(حفصة) ی دایکی موسلمانان رهزای خوای لیبت ده لیت: پیغمبر (ﷺ) فرمویهتی: ﴿أَمَّا يَخْرُجُ الدِّجَالُ مِنْ غَضَبٍ يَفْضُهَا﴾^۲، واته: (دهرچوونی ده جال به هۆی توره بوونیکه وه ده بیت که توره ده بیت).

به لام ده جال له پیش دهرچوون و خۆ ناشکرا کردنی دا چهند کاره سات و رووداوێک رووده ده ن که گرنگرینان ئه مانه ن:

۱- ههموو ئهرو رووداو و به سه رهاتانه ی که پیش له باسی (محمدی مه دی) دا ناماژه مان پێ کرد ههتا رزگار کردنی شاری نه سه مبول. ههرو ههمووی ده کریت که بلێن نیشانه ن بۆ هاتنی ده جال ههروهک لهو فرموده یه دا هاتبوو که (معادی کوری جیل) رهزای خوای لیبت ده یگه پتهوه له پیغمبره وه (ﷺ) که فرمویهتی: ﴿عمران بیت المقدس خراب یثرب و خراب یثرب خروج الملحمة و خروج الملحمة فتح قسطنطينية و فتح القسطنطينية خروج الدجال﴾^۳، واته: (ئاوه دانکر دنه وهی (بیت المقدس) و یران بوونی شاری مه دینه ی به دوا دا دیت، و یران بوونی شاری مه دینهش جهنگه گه وه که ی به دوا دا دیت، وه دهرچوونی جهنگه گه وه که ش

^۱ مسند احمد (۱۹۰/۷) رقم (۵۳۵۳) تحقیق احمد شاکر وقال اساده صحيح.

^۲ صحيح رواه احمد وابو داود وصححه الألباني في المشكاة برقم (۴۲۴).

^۳ رواه احد في المسند (۲۳۲، ۲۴۵/۵) وابو داود رقم (۴۲۹۴) وهو صحيح.

نازادکردنی نهستمبولی بهدوادا دیت، وه نازادکردنی نهستمبولیش دهرچوونی دهجال
بهدوادا دیت). کهواته راستموخو له دوای نازادکردنی نهستمبول دهجال دهردهچیت و
ناشکرا دهیت.

۲- سێ سال گرانی و قات و قیری له پیش هاتنی دهجالدا:

((أبو هريرة) امامه) رمزای خوای لیبت دهگیرتموه که پێغمهبر (ﷺ) فهرموویته: ﴿... وإن
قبل خروج الدجال ثلاث سنوات شداد يصيب الناس فيها جوع شديد يأمر الله السماء في السنة
الاولى أن تحبس ثلث مطرها ويأمر الأرض فتحبس ثلث نباتها ثم يأمر السماء في الثانية فتحبس ثلثي
مطرها ويأمر الأرض فتحبس ثلثي نباتها ثم يأمر الله السماء في السنة الثالثة فتحبس مطرها كله فلا
تقطر قطرة ويأمر الأرض فتحبس نباتها كله فلا تنبت خضراء فلا تبقى ذات ظلف الا هلكت الا ما
شاء الله.. قيل: فما يعيش الناس في ذلك الزمان؟ قال: التهليل والتكبير والتسبيح والتحميد ويجرى
ذلك عليهم مجرى الطعام﴾^۱، واته: (.....) وه له پیش هاتنی دهجالدا سێ سال نهامهتی دووچارى
خهلك دهیت که برسیته کی زوری تیدایه، سالی یه کهم خوای گموره فرمان به ناسمان دهکات که
سیه کی بارانی رابگریت و فرمان بهزهویش دهکات که سیه کی پرووه کی بگریتموه، پاشان لهسالی
دووهمدا فرمان به ناسمان دهکات دوولهسهر سێ بارانی دهگریتموه فرمانیش بهزهوی دهکات
دوولهسهر سێ پرووه کی دهگریتموه، پاشان پاشان فرمان به ناسمان دهکات له سالی سێیهمدا
ههمو بارانی دهگریتموه یهك دتوب لی ناباریت، وه فرمان به زهوی دهکات، ههمو پرووه کی
دهگریتموه هیچ سهوزایه کی لی ناروویت، نیر ههرجی نازهلی سمداره ههمووی لهناودهچیت
مهگهر نهوی که خوا نهیویت لهناو بجیت، ووتیان: نهی خهلكی لهو زمانهدا بهچی دهژین؟
فهرمووی: ووتی (لا اله الا الله والله اكبر الله الحمد) وه كو خوراك پتی دهژین و شوینی خوراکیان
بو دهگریتموه).

له فهرمووده کهوه پیدهچیت که نمو گرانی و بن بارانیه لهو سهردهمهدا ههمو سهزهوی
بگریتموه، یاخود لانی کهم وولات و خاکی موسلمانان به نموای بگریتموه.

۳- (فاطمة ی کهچی قهیس) رهزای خوای لیبت دهگیرتموه که رۆژکیان به جماعت لهریزی
ژناندا نوێزی دهکرد له دوای پێغمهبر وه (ﷺ) لهمزگهوت، کاتیک که پێغمهبر (ﷺ)
لهنوێزه کهی بووه لهسهر مینهره کهی دانیش و پتی دهکهنی و فهرمووی: ﴿لِلزَم كُلُّ

^۱ صحیح رواه ابن ماجه وابن خزيمة والحاكم وصححه الألباني في صحيحه الجامع (۲۷۷/۶) في الصحيحه برقم

127

فقال الناس نعم فإنه أعجبنى حديث قميم أنه وافق الذي كنت أحدثكم عنه وعن المدينة ومكة
 إلا إنه في بحر الشام أو بحر اليمن لا بل من قبل المشرق ما هو من قبل المشرق ما هو من قبل
 المشرق ما هو وأوماً بيده الى المشرق) قالت: فحفظت هذا من رسول الله ﷺ، واته: (سوتند
 بهخوا نه بۆ خوشی و نه بۆ ترس کۆم نه کردونهتموه، بهلام بۆیه کۆمکردنموه، چونکه(قمیم
 الداری) پیاویکی دیان بوو، هات و بهیعتی پی‌دام و موسلمان بوو، سوه قسه‌یه‌کی
 بۆگێرامموه، له‌گه‌ڵ نهموی کهمن بۆم باس کردبوو دهرباره‌ی مەسیحی ده‌جال وه‌ک یه‌ک
 و ابوون، بۆی باس کردم که سواری پاپۆری دهریاکی بووه له‌گه‌ڵ (٣٠) پیاو له‌ خێلتی
 (لحم) و (جزام)، پاشان بۆماوه‌ی مانگیك شه‌بۆلی دهریا هیناوی و بردوونی، پاشان له‌نزیک
 دوورگه‌یه‌که‌وه له‌ دهریادا له‌نگه‌ری پی‌گرتوون، هه‌تا خۆرئاوا بوون، ئینجا به‌ به‌لم
 له‌پاپۆره‌که‌دا دابه‌زیون و چوونه‌ته‌ دورگه‌که، ده‌عبایه‌کی توکنی قژ زۆر به‌ره‌و پیریان هاتووه،
 پیش و پاشی له‌به‌ر موو زۆری لێک جیا نه‌ده‌کرایه‌وه ووتان نه‌گه‌ت تو جیت؟ ووتی من
 (جسامم) واته (هه‌وال به‌ر) ووتان: جسامه‌ چیه‌؟ ووتی: خه‌لکینه‌ ئیوه‌ جارێک برۆن بۆلای
 نه‌و پیاوه‌ له‌و دهریه‌دا چونکه‌ زۆر تامه‌زرۆی هه‌واتانه‌. ووتی: که‌ ناوی پیاوی برد زۆر
 ترساین که‌ ئهم شته‌ شه‌یتان بیت. ووتی: ئیمش به‌په‌له‌ رو‌یشتن تا چوینه‌ ناو دهریه‌ که‌ که‌سه‌ به‌ر
 ده‌که‌ین گه‌وره‌ترین زه‌لام که‌ تا ئیستا بینییتمان له‌ قه‌باره‌دا وه‌ به‌تون‌دترین شیوه‌ کۆت و زنجیر
 کرابوو، هه‌ردوو ده‌ستی به‌سزاوو به‌ ملییه‌وه، له‌ هه‌ردوو ئه‌ژنویه‌وه هه‌تا هه‌ردوو پاژنه‌پی
 ناسن بوو، ووتان: مال وێران تو کئی؟ ووتی: نه‌وا ئیوه‌ من ده‌بینن، به‌لام پیم بلێن ئیوه
 کین؟ ووتیان: ئیمه‌ خه‌لکیکی عه‌ره‌بین، سواری پاپۆریکی دهریایی بووین، تووشی هه‌ل‌چوونی
 شه‌بۆلی دهریا بووین، یه‌ک مانگ شه‌بۆل یاری پی‌کردین، هه‌تا لهم دورگه‌یه‌ی تو پاپۆره‌که‌مان
 له‌نگه‌ری گرت، ئیمش سواری به‌لم بووین و هاتینه‌ دورگه‌که، ده‌عبایه‌کی توکنی قژ
 درێژمان بینی، له‌به‌ر مووی زۆر پیش و پاشیمان بۆ جیا نه‌ده‌کرایه‌وه پیمان ووت: نه‌گه‌ت تو
 کئی؟ ووتی: من (جسامم)، ووتان(جسامه) چیه‌؟ ووتی: جارێ برۆن بۆلای نه‌و پیاوه‌ی
 له‌و دهریه‌دا به‌ چونکه‌ زۆر تامه‌زرۆی هه‌ولتی ئیوه‌یه، ئیمش به‌په‌له‌ هاتین بۆ لای تو ترساین نه‌و
 ده‌عبایه‌ شه‌یتان بیت، ووتی: هه‌ولتی دارخورماکانی (بیسان) موسلمانان پی بلێن؟ ووتان: چ
 شێک دهرباره‌ی ده‌هرسیت؟ ووتی پرساری دارخورماکانیتان لێ ده‌که‌م، نایا به‌ر ده‌گریست؟

^١ صحیح مسلم (١٨/٧٨-٨٣ مع شرح النووي).

پیمان ووت: بهلئ، ووتی: هیندهی نهماوه بهرنه گرت، ووتی همواتی ده‌ریاچه‌ی
(طبری) موسلمانان پئ بلئین؟ ووتان: چ شتیک ده‌ریاچه‌ی ده‌پرست؟ ووتی: نایا ناوی تئدایه؟
ووتان: ناوی زۆره، ووتی: ناوه‌که‌ی هیندهی نهماوه بهروا نهمینیت. ووتی: همواتی
کانیاوه‌که‌ی (زغر)م پئ بلئین؟ ووتیان: چ شتیک ده‌ریاچه‌ی ده‌پرست؟ ووتی: نایا کانیاوه‌که
ناوی تئدایه و نایا خه‌لکه‌که‌شی به ناوه‌که‌ی کشتوکال ده‌که‌ن؟ ووتان: بهلئ ناوی زۆره و
خه‌لکه‌که‌شی کشتوکالی پئ ده‌که‌ن، ووتی: همواتی پیغمبه‌ری نه‌خوینده‌واره‌کام پئ بلئین
چی کرد؟ ووتان له (مه‌که)وه ده‌رچووه له (یثرب) واته (مه‌دینه) نیشته‌جی بووه. ووتی:
عه‌ربه‌کانی شهریان له‌گه‌ل نه‌کرد؟ ووتان: با، ووتی: نه‌ی چی لی کردن؟ نیمش پیمان
ووت: زال بوو به‌سهر هموو عه‌ربه‌کانی چواره‌ده‌ریدا و نه‌وانیش گوێرایه‌ل و ملکه‌چی
بوون. پئی ووتین: جا نه‌وه بوو، ووتان: بهلئ. ووتی: نه‌گهر به‌قسه‌ی من بکه‌ن و شوینی
بکه‌ون خیری خوینانی تئدایه. منیش وا پیتان ده‌لیم من کیم: من (مه‌سیح)م، وه‌هینده‌م نهماوه
که ریم پئ بدریت ده‌رچم، که ده‌ریش چووم ده‌گه‌ریم به‌سهر زه‌ویدا، له‌ماوه‌ی چل شه‌ودا
هیچ گوندو ناوایه‌ک نامینیت تئ نه‌چم، جگه له (مه‌که)و (طیبه) نه‌بیت، هه‌ردوو کیانم لی
قه‌ده‌غه‌کراوه، له‌گه‌ل ویستم به‌چمه‌یه‌کی‌کیانه‌وه، فریشته‌یه‌ک به‌ره‌و رووک دیت شمشریکی له
روومدا به‌رز کردۆته‌وه نله‌یلت تئ بیچم، وه له‌سهر هه‌ر رینگه‌یه‌کی فریشته‌یه‌کی لیه
پاسه‌وانی ده‌که‌ن).

پاشان (فاطمه ی کچی قه‌بس) ووتی: نینجا پیغمبه‌ر (ﷺ) به‌داره‌که‌ی ده‌ستی کیشای
به‌مینبه‌ره‌که‌داو فه‌رمووی (ئانهمه‌ طیبه‌یه، ئانهمه‌ طیبه‌یه، ئانهمه، طیبه‌یه) واته شاری مه‌دینه نایا منیش
همان قسه‌م بۆ نه‌کردن؟ خه‌لکه‌که‌ش ووتیان: بهلئ، نه‌ویش فه‌رمووی منیش قسه‌که‌ی ته‌میم به‌دل
بوو که‌وه‌ک قسه‌که‌ی من وابوو که بۆمکردن ده‌ریاچه‌ی ده‌جال و که‌مه و مه‌دینه، نه‌وه‌ده‌جاله له
ده‌ریای شامه‌یان له ده‌ریای یه‌مه‌ن، نه‌خیر به‌لکه‌و واله‌رووی رۆژه‌ه‌لات، نه‌و واله‌رووی رۆژه‌ه‌لات،
نه‌و واله‌رووی رۆژه‌ه‌لات، (وه به‌ده‌ستی پرۆزیسی ئیشاره‌تی به‌ره‌و رۆژه‌ه‌لات کرد). (فاطمه)
ده‌لئت: نه‌م فه‌رمووده‌ییم ناوا له پیغمبه‌ره‌وه (ﷺ) له‌به‌ر کردووه.

له‌م فه‌رمووده‌ی پرۆژه‌شموه بۆمان ده‌رده‌که‌ویت که ده‌جال خۆی پر‌سیاری چه‌ند نیشانه‌یه‌کی
کردووه که‌له پیش هاتن و ده‌رچوونیدا ده‌رده‌که‌ویت، نه‌ویش ووشک بوونی ده‌ریاچه‌ی (طبری)یه
که ده‌که‌وینه‌ی نۆوان سو‌ریاو فه‌له‌ستین و نه‌رده‌نه‌وه، وه هه‌تا ئیستا هه‌وا له‌کان باس له‌وه ده‌که‌ن
که ئیسرائیل سه‌رگه‌رمی دروستکردنی چه‌ند به‌نداویکه له‌سهر نه‌و رووبارا‌نه‌ی که ده‌رژینه ده‌ریاچه‌ی

طبريموه بعمه بهستی گرتنوهی ئاره کهی و ووشك کردنی ده ریاچه که تا سوریا و ئه رده نی لی بی بئش بکات و بیکاته کارتیکي فشار له سهریان، ههروهها بهرنه گرتنی دارخورماکانی (بیسان) که ده جال کردویمتی بهنیشانهی هاتنی خۆی، نهویش ده کهوێته نیوان سنووری (ئه رده ن) و (فلسطین) هوه، وه (یاقوت الحموی) چهند سه دههیک له مهورهیر باس لهوه ده کات که چهند جارێک به لای ئهو شوێنه تیهیر بووه جگه له دور دارخورمای سیس و ووشك بوو هیچی لی نهماوه^۱

وه کانیای (زغریش وهك (یاقوت الحموی) باسی ده کات ده کهوێته دورایی سی رۆژهێ له شاری (قدس) هوه بهروو باشور بۆ دیوی خاکی حیجاز.^۲ وه ئهمرۆ ده کهوێته نیوان سنووری ئه رده ن و فهلهستینهوه، دیاره ئهو شوێنهیهی که ده جال پرسیاری کردوون ئهمرۆ ههموویان ده کهونه نارچه کانی ژیر ده سه لاتی جووله کهوه و هه ر ئهوانیش هه لده ستن به ووشك کردنی ئهو شوێنه له پیش هاتنی ده جالدا، که ئهممیش کاریکي بی نهیسی نیه که له ناو ئهو ههموو شوێنه ی دو میادا ده جال پرسیاری چهند شوێنیک ده کات که ئهمرۆ کهوتۆته ژیر سنووری ده سه لاتی ئیسرا ئیلهوه، دیاره هه ر له کۆنه وه چاره وێی ده ستی ده ست و پێوه نده کانی له ئیسرا ئیل که زه مینه سازی بۆ هاتنی بکه ن و ته نه ا رو دا وه کانی ئه وێشی کردووه به نیشانه بۆ کاتی ده رچوون و خۆ نا شکر ا کردنی.

ئهو شوێنه ی که ده جال نا توانی تیی بجیت:

(أبو هريره) رهزای خوی لییت ده گێرتهوه که پتغمبر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿و یأتی المسیح من قبل المشرق وهمته المدينه حتی اذا جاء دبر احد تلقته الملائک فضربت وجهه قبل الشام هنالك یهلك هنالك یهلك﴾^۱، واته: (ده جال له رووی رۆژهه لانه وه دیت و مه بهستی به کمی شاری مه دینه یه، ههتا کاتیک ده گاته پیش کتوی (أحد) فریشته کان روو بهرووی ده بنه وه، نهویش رووی وه رده گێریت بهروو وولاتی شام، لهوێ تیا ده چیت، لهوێ تیا ده چیت).

وه له چهند فهرمووده ی تر دا هاتووه که فریشته کان پاسه وانی شاری مه دینه ده که ن و پێ ناده ن ده جال بجیته ناوی، وه له ریا ویه تیکي تر دا که هه ر (أبو هريره) ده گێرتهوه ده لیت: پتغمبر (ﷺ)

^۱ معجم البلدان یاقوت الحموی ج ۱ ل ۵۲۷.

^۲ معجم البلدان یاقوت الحموی ج ۳ ل ۱۴۲-۱۴۳.

^۱ رواه الزمذني وأحمد. وقال الزمذني: حديث صحيح. وفي سلسلة الأحاديث الصحيحة برقم (۱۷۷۱).

فهرموويه تي: ﴿على أنقاب المدينة ملائكة لا يدخلها الطاعون ولا الدُّجَالُ﴾^١، واته: (نمو ريځايانهى كه بؤ مدينه دهجن فريشتهى ليه نه تاغون و نه دهجال ناتوانن بچنه نمو شاره وه).

همروه ها (انسى كورى مالك) يش رهزاي خواى لييت دهگيرتيموه كه پيغمبر(ﷺ) فهرموويه تي: ﴿لا يدخل المدينة رعب المسيح الدُّجَالُ لها يومئذ سبعة أبواب على كل باب ملكان﴾^٢، واته: (ترساندن و ترقاندن دهجال ناچيته ناو مدينه، لهو روزه دا حوت دهر گاي هيه لهسر هم دهر گايه دوو فريشته وه ستاون).

همروه ها شارى (كمه) ش وه كو (مدينه) لهسر دهجال قه دهغه كراوه و ناتوانيت تى بجيت، وهك (انس) رهزاي خواى لييت دهگيرتيموه له پيغمبره وه(ﷺ) كه فهرموويه تي: ﴿ليس من بلدین الا سيطوه الدُّجَالُ الا مكة والمدينة ولبس نقب من أنقابها الا عليه الملائكة صالین تحرسها فينزل بالسبخة فرجف المدينة ثلاث رجفات يخرج اليه منها كل كافر ومنافق﴾^٣، واته: (هيج شاريك ناميت كه دهجال پي تينه خات جگه له مه كه و مدينه، لهسر هرهيك له دهر گاي فريشته ريزيان به ستوره، پاسه واني ده كن، تا دهجال ناچار ده بيت له (سبخه) دابه زت مبهست پي پارچه زهويه كه كه لماويه له بهر سوړى گياى تندا سموز ناييت لير شارى مدينه ش سى جار به خلكه كهى ناوى يموه راده ته كيت و ده لمرزيت، هر چي پي باوه و دووړو هيه له شاره كه ده چنه دهر وه بؤ لاي دهجال).

همروه ها جگه له شارى مه كه و مدينه ش هردوو مزگوتى (بيت المقدس) و مزگوتى (طورى) لى قه دهغه كراوه كه تى بجي، وهك له فهرمووده هيك هاتوه كه (جنادهى كورى اى اميه لازدى) دهگيرتيموه ده ليت: (من و پياوئك له (انصار) كه كان چووين بؤ لاي يه كيك له هاره لاني پيغمبر(ﷺ) پي مان ووت: فهرمووده به كمان بؤ باس بكه كه له پيغمبره وه(ﷺ) يسييت باسى دهجال تندا بكات.... له فهرمووده كه دا ده ليت: ﴿.... و إنه يمكث في الأرض أربعين صباحا يبلغ فيها كل منهل ولا يقرب أربعة مساجد: مسجد الحرام ومسجد الطور ومسجد الأقصى﴾^٤، واته: (..... دهجال چل روزه لهسر زهوى ده ميتيموه، تايذا ده گاته همموو شويتك، به لام نزيكى چوار

^١ رواه البخاري في صحيحه. فتح الباري (١٠١/١٣).

^٢ رواه البخاري في صحيحه. فتح الباري (٩٠/١٣).

^٣ صحيح البخاري و المسلم، و صحيح الجامع برقم (٥٣٠٦).

^٤ رواه أحمد وقال الهيثمي رجاله رجال الصحيح، و مجمع الزوائد (٧/٣٤٣) وقال ابن حجر: (رجال نفث) و فتح

الباري (١٠٥/١٣).

مزگوت ناکوت: مزگوتی که عمو مزگوتی مدهینه، مزگوتی کیوی طورو مزگوتی بیت المقدس).

ماوهی مانه وهی ده جال له سهر زهوی:

سه باره تی بهمانه وهی ده جال له سهر زهوی هه موو فهرمووده کانی پیغمبه (ﷺ) نهو راستیه دوو پات ده که نهوه که تنهها چل رۆژ یا چل شهو له سهر زهوی ده میتنه وه، به لام لهو ماوهیدا هه موو سهر زهوی ده گهریت، هه روه که فهرمووده کهی (فاطمه کی قهیس) پینشر باسمان کرد که ده جال له سهر زاری خوی ده لیت: ﴿.... فاسیر فی الأرض فلا ادع قرية الا هبطتها فی أربعین لیلۃ....﴾^۱، واته: (له سهر زهوی ده گهریت، ههچ گوندیک نامیتیت که تی نهچم، له ماوهی چل شهودا). هه روه ها له فهرمووده کهی (جناده) شدا که ده لیت: ﴿... وانه بمکث فی الأرض أربعین صباحا...﴾^۲، واته: (چل رۆژ له سهر زهوی ده میتنه وه). به لام نایا نهو چل رۆژه یان نهو چل شهو وه که شهوانی ناسایی خومان وان؟ یان جیاوازن؟

سه باره ت بهو چل شهو و رۆژه له فهرمووده کهی (نواسی کوری سمعان) دا هاتوه که ده لیت: ﴿... قلنا یا رسول الله وما لبث فی الأرض قال أربعون یوما یوم کسنة ویوم کشر ویوم کجمعة وسائر أيامه کایامکم قلنا یا رسول الله فذلک الیوم الذی کسنة اتکفینا فی صلاة یوم قال لا أقدروا له قدره قلنا یا رسول الله وما اسرعه فی الأرض قال کالغیس استدبرته الريح﴾^۳، واته: (ووغان نهی پیغمبهی خوا! ماوهی چه نهه له سهر زهوی ده میتنه وه؟ فهرمووی: چل رۆژ رۆژی به کهمی وه که سالتیک، و رۆژی دووهمی وه که مانگیکه و رۆژی سینی می وه که هه شهبه کهو باقی رۆژه کانی تری وه که نهو رۆژانهی خوتان وایه، ووغان نهی پیغمبهی خوا نهو رۆژهی که وه که سالتیک وایه تنهها پینج فهرزه نوژی یه که رۆژی تیدا بکهین؟ فهرمووی: نهخیر نهخیر له سهر رۆژانی ناسایی بییون واته هه ماوهی شهو و رۆژیکی ناسایی پینج فهرزی تیدا بکهن). ووغان: نهی پیغمبهی خوا نهی ختاریه کهی له سهر زهوی ده چه نهه؟ وه که هه ور که ره شهبا پالتی پیوه بنیت.....).

که واته به پی نهو فهرمووده پیرۆژه له سه ره تا هاتنی ده جالدا پیوانهی شهو و رۆژ له سهر زهوی تیکده چیت و له سهر پیوانهی ناسایی خوی نامیتیت، به لام دواتر وه که خوی لی دیتنه وه، نه موو له فهرمووده که دا هاتوه که رۆژی به کهم هینهی سالتیکی لی دیت، وه رۆژی دووهم هینهی

صحیح مسلم (۷۸/۸۳-۸۴) مع شرح النووي.

^۲ فتح الباری (۱۳/۱۰۵).

^۳ صحیح مسلم (۱۸/۶۵-۶۶) مع شرح النووي.

مانگىك وه رۆزى سىيەم ھىندەى ھەفتەىك، دواتر شەو و رۆژ ناساى دەيتەو وەكو خۆى لى دیتەو، وه لەفەرموودەكەشدا ھىچ نامازەىك بەو نەكراوہ كە ئەو رۆوداوہ بەھۆى دەجالەو رۆودەدات، يان دەجال وادەكات كە پتوانەى شەو و رۆژ تىكجىت، بەلكو لەو كاتەدا كە دەجال دىت زەوى خۆى بەھۆى كارەساتىكەو پتوانەى شەو و رۆژى تىدا تىكچوو، نەك كارىك بىت كەدەجال ئەنجامى بدات زاناكانىش لە كۆن و تازەدا زۆر قسەيان دەربارەى ئەو مەسەلەى كەدو و راور بىرو بۆچونى جياوازيان بۆ لىكدانەو ھەى، بۆ ئوونە ھەندىكيان پىيان واىە كە خواى گەورە ھەر بەراستى كات درۆدەكات تا واى لى دىت شەو و رۆزى يەكەم ھىندەى سالىك بىت و، شەو و رۆزى دوو ھىندەى مانگىك بىت و، شەو و رۆزى سىيەم ھىندەى ھەفتەىك بىت، وەك زانائى گەورە (ابن ملك) دەفەرموئە. بەلام (على القارى) ئەم رايەى پى دروست نىيە دەلەيت ئەگەر وابوایە دەبو لەو رۆژەدا كە ھىندەى سالىكە تەنھا پىنج فەرز نوئىزى تىدا بکرايە، چونكە نوئىزە فەرزەكان كاتى ديارى كراوى خويان ھەى و ناىت لە كاتى تردا بکريت^۱

و ھەندىكى تريان پىيان واىە كە درۆبوانەو شەو و رۆژ لەو كاتەدا ھۆكەى دەگەيتەو بۆئەو كە دەجال چاوبەست لە خەلك دەكات و لە رىنگەى سەرەو واپان لى دەكات كە شەو رۆزيان لى تىك بچىت و نەتوان لىكيان جياكەنەو، كەنەمش راي (عبدالفتاح ابو غدە) يە كە لەپەراوتەرەكەيدا بۆ كىتەى (التصريح تواتر في نزول المسيح) دا دەرى دەبريت^۲

كەنەمش بۆچونىكى لاوازە، چونكە ھەر وەك ئىمامى (نوى) دەلەيت: (زاناکان دەلەين: ئەم فەرموودەى رۆوداوتكى راستە نەك سىح و خويال بەبەلگەى ئەو ھى جگە لەسى رۆزى يەكەم رۆژەكانى ترى وەك رۆزى ناساى خۆمانى لى دیتەو)^۳ ھەرەھا مامۇستا (سەعید نوری) ھەولە داو لىكدانەو ھەكى زانستیانە بۆ ئەو رۆوداوہ بدۆزیتەو، دەلەيت: كە دەجال يەكەم جار لە جەمسەرى بەستەلەكى باكورى زەو ھەو دىت كەلەوئ شەش مانگ شەو و شەش مانگىش رۆژە، دواتر كەمىك دیتە خوارەو بۆ ئەو ناوچانەى كە تىدا مانگىك شەو و مانگىك رۆژە دواتر بۆ ئەو ناوچانەى كە ھەفتەىك شەو و ھەفتەىك رۆژ، پاشان دیتە ئەو ناوچانەى خۆمان كە شەو و رۆزيان تىدا وەك يەكە^۴

^۱ المرقاۋات شرح المشكاة للعلامة علي القاري (۱۹۵/۵).

^۲ التصريح بما تواتر في نزول المسيح للشمسيري. تحقيق عبدالفتاح أبو غدة ل ۱۱۱

^۳ الشرح صحيح مسلم للنووي (۶۵/۱۸).

^۴ زنجيره نامەكانى سەعید نوری زنجيرهى (نیشانەكانى رۆزى دواى).

که پیمان وایه نمو ږاو بۆچونمش لاوازه، چونکه جیاوازی کات له ناوچه به سته له که کانددا ږووداویک نیه تاییدت بیت به سمرده می ده جالموه و له هیچ فرموده ده کیشدا ناماژه بهوه نه کراوه که ده جال لموږه دیت، بهلام نه گمر نیمه نمرؤ همول بدین لیکدانه وهی کی زانستیانه بۆنمودیاردیه بدوژیموه ده بیت چاوڼک بهر هوتی ږووداوه کانی پیش هاتنی ده جال بخشیتیموه، نمو کاته پیم وایه بتوانین تا راده په کی زور هوکاری نمو دیارده بهمان بۆ ږوون یتیموه و نهیسی نهوږووداوه مان بۆ ناشکرا بیت.

وه پیش نهوهی یینه سر لیکدانه وهی نمو دیارده سمرسور هیتیموه پوږسته تیینی دوو خالی گرنګ بکهین له فرموده ده کی پښمبه ردا (ﷺ):

یه گم: دیارده که له سمره تادا زهق و ناشکراتره، بهلام دواتر بهرهو تهنک بوونه هو کم بوونه ده چیت تاوای لیدیت ناسایی ده بیتیموه و شمو و ږوژ وه جارانی لی دیتیموه.

دووه: کاتیک که هاوه له کان ږمزی خویان لیتت پرسیار له پښمبه ردا (ﷺ) ده کهن لمو کاته دا چوڼ نوږ بکهن نایا همر تمها پینچ فرز نوږی تیدا بکهن یاخود چوڼ؟ پښمبه ریش (ﷺ) پیمان ده فرموت که نه خیر به لکو (اقدروا له قدره). واته ماوهی کاتی نوږه کان له ږوژنکی ناسیدا بیتون و هممو (۲۴) سعاتیک له کاتی خویاندا دوو باره یان بکهنموه، که لمممه به بومان دهرده که ویت نهک تمها شمو و ږوژ له خملکی ټیک ده چیت، به لکو کاته کانی ناو شمو و ږوژیش که به هو یانممه نوږه کان نه منجم دهرین نموانیش ټیک ده چن و ناتوانریت لیک جیا بکریتموه، که نم خالتمش گرنګی خو ی هدیه له لیکدانه وهی نمو دیارده بهدا، جا له وړانګه ی زانسته مه ټیکل بوونی کات به شپو از ټیک که خملکی نه توان کاتی نوږه کان له میه کمر جیا بکهنموه، بهو ی یه کیک له دوو هو کاره که وه ده بیت، یان نممه به ده بیت زهوی له خولانممه به دهوری خویدا بوه ستیت که نه ممش ده بیت هوی نهوهی نیوهی جیهان بهر ده وام ږوژیت و نیوه کهی تریشی بهر ده وام شو بیت که نمممش ناگو نجیت له گمل نهوهی ږوژ یه کم سالتیک بیت و ږوژ دووه مانګیک و ږوژ سی یه هم هفتیه ک، وه همره ها فرمان کردنی پښمبه ریش (ﷺ) به پوانه ی کاتی نوږه کان له سمر ږوژ ناسایی نممه ده گه یه نیت که کات نهوه ستاوه زهوی له خولانممه خو ی نه که موه، چونکه وهک پیش له بۆچونه کهی (علی القاری) دا هاتبو نوږه کان خوی گه وره به پیی کاته کان فرزی کردوون و ده بیت له کردنیاندا پشت به خور ه لائن و واو بوونی خور بیسرتیت، جا نه گمر زهوی له خولانممه وه ستا، کاتیش دهوه ستیت و ناتوانریت پوانه ی کاتیش بکریت بۆ نوږه کان، له بهر نممه پیمان وایه نمم بۆچونه هملیمو زهوی له خولانممه ناکموت به دهوری خویدا.

کمواته ده بېت بېچنه سر هوکاري دووم که پتمان وايه نهمه يان واقعي تر و زیاتر راستی ده پیکت، نه ویش نمویه که شو و رۆژ له راستیدا ههروهک خوی له سهرده می ده جالدا بهرده وام ده بېت هیچ گورانکاریه کیان به سهردا نایهت له درېژبوونوه و کورت بوون، بهلام هوکاریکی تر پرووده دات که ده بېته هو ی نموه ی خه لکی شو و رۆژیان بو جیهانه کرېته وه، واته بهر به سیک ی وایته بهرده میان که نه توانن بزائن نایا شه وه یان رۆژ، بهواتایه کی تر خه لکی سهرزه می وهک شو که سه یان لی بېت که له بهندیخانه به کی تاریکدا بهند کراوه نازانیت که ی رۆژ ده بېته وه و که ی شو دادیت، جا با بزاین چ بهر به سیک هینده گه وره به پترانیت بهری پروونا کی له ههموو خه لکی سهرزه می بگریت و بی ناگایان بکات له هاتنی شه و رۆژ.

پتم وایه نه گهر که میک به ووردی و تی فکرینه وه سهرنجی پروودا وه کانی پیش هاتنی ده جال به دین، بهتایهت نه و جهنگه جیهانه گه وره به ی که له به شه کانی پیشوودا به درېژی با سمان لی کرد، وه به شیوه به کی زانسیانه ناکامی جهنگیکی له و جوړه هه لسه دنگیتن که پتعه بهر (ﷺ) ده رباره ی ده فهرمویت: نه ناهت بالندهش له ناسمانه وه له ناگری نه و جهنگه قوتاری ناییت و ده که وېته خواره وه و، کوشتاریکی هینده گه وره ی تیدا پرووده دات که دوی شه به که نه ناهت کس ده سکه وت کو ناکاته وه و میرایش بهش ناکریت، وه نه و جهنگه که ههموو وولاتانی رۆژناوا به شداری تیدا ده که ن دژی له شکری نیسلا می ههموو جوړه چه کیکی کاولکاری تیدا به کار ده هیتریت، له پیش ههمووشیاندا چه کی نه تومی که لای ههموان ناشکرا به توانای کاولکاری نه و چه که تا چ راده به که. به جوړیک که نهک تنها مرؤ و گیانله بهر ان ده کوژیت، به لکو له کاتی تقبسه وه ی ژماره به کی زور له و چه که ژینگه ی زه ویش به ته وای تیک ده چیت، بویه پتم باشه بو زانینی ناکامی جهنگیکی جیهانی له و جوړه که ههموو جوړه چه کیکی نه تومی و هایدرو جینی تیدا به کاریت بگریته وه بو لای زانایانی پسوړ له و بواره دا بو نه وه ی بزاین تا چ راده بهک کاریگری له سهر ژینه گه ی زه و ی ده بېت.

تیمیک له زانایانی نمریکا به سهر بهرشی زانی پسوړ (برایان تون) ههستان به نه بجامدانی لیکو لینه وه بهک سهاره می به ناکامه کانی جهنگیکی نه تومی و کاریگری به کاره یانی نه و چه کانه له سهر مرؤ فایه می و ژینگه ی زه و ی، له کوژتایدا گه شته نه و ناکامه ی که به کاره یانی چه کی نه تومی به شیوه به کی زور و بهر بلا و ده بېته هو ی پروودانی دیارده بهک که ناریان نا (زانسی نه تومی) (NUCLEAR) که به شی زوری جیهان ده گریته وه. نه و زانایانه ده لنین که له ناکامی ته فاند نه وه ی ژماره به کی زور له و بویه نه تومیانه، بریکی نیجگار گه وره له خو ل و ته پ و تو ز و دو کول و ههمووها ته نی تیشکاوی که له و بویه به ده ده چیت بهر و ناسمان بهر زه ده بېته وه و له شیوه ی

هه‌وێکی نه‌ستوری تاریکدا به‌ری ناسمان ده‌گرێت و بۆ ماوه‌ی چه‌ندین مانگ سه‌ر زه‌وی ده‌یه‌شه‌ شه‌وه‌نگ و تاریکستان، هه‌روه‌ها پله‌ی گه‌رم له‌ چه‌ینه‌کانی سه‌رموه‌ی هه‌وادا زۆر به‌رز ده‌یه‌شه‌وه‌، چونکه‌ نه‌و هه‌وره‌ ڕشه‌ تیشکی خۆر بۆ خۆی گه‌نده‌داته‌وه‌و ناهێلێت بگاته‌ سه‌ر زه‌وی، وه‌ به‌ پێچه‌وانه‌شه‌وه‌ پله‌ی گه‌رمی له‌سه‌ر زه‌وی به‌ڕاده‌یه‌ك داده‌به‌زێت كه‌له‌ نیوه‌ی سه‌رموه‌ی زه‌ویدا ده‌گاته‌ (٢٥) پله‌ی ژێر سه‌فر، كه‌نه‌مه‌ش ده‌یه‌شه‌ هۆی تیاچوونی هه‌رچی ڕوه‌ك و به‌رووبومی كشتوكاڵی هه‌یه‌ له‌سه‌ر زه‌ویدا و، دواتریش تیاچوونی مه‌ر و مالات و ئازهل، وه‌ نه‌و خه‌لكانه‌ش له‌سه‌ره‌تای ته‌قاندنه‌وه‌ی بۆمه‌كاندا نه‌مردوون و ماون به‌شی زۆریان به‌هۆی نه‌و سه‌رما و سۆله‌و قات و قه‌یه‌و پێش بوونی ژینگه‌یه‌وه‌ تیا ده‌چن و ده‌مرن^١

به‌لێ نه‌مه‌ ئاكامی نه‌و جه‌نگه‌ جیهانیه‌ گه‌وره‌یه‌ ده‌یه‌ت كه‌ له‌پێش هاتنی ده‌جالدا ڕووده‌دات، ده‌جال وه‌ك پێشتر له‌ فه‌رموده‌كاندا باسمان كرد له‌ كۆتایی نه‌و جه‌نگه‌دا ده‌یه‌ت، كاڤێك كه‌سه‌رتاپای زه‌وی شه‌وه‌نگه‌و خه‌لكی شه‌و و ڕۆژیان بۆ لێك جیا ناكرێته‌وه‌ و مالت و وێرانی و كاوه‌لکاری و قات و قری و سه‌رما و سۆله‌و ده‌رد و نه‌خۆشی باڵی ڕه‌شی به‌سه‌ر هه‌موو مرۆفایه‌تیدا كێشه‌وه‌ و ناسمان بارانی لێ ناباریت و زه‌وی گیای لێ سه‌وز نابێت و برستی به‌ جوړێك زۆر بۆخه‌لكی ده‌یه‌یت كه‌ له‌ پێتوا به‌ده‌ست هێنای نانیكدا هه‌موو جوړه‌ كارێکی ناشایسته‌ ده‌كرێت، هه‌روه‌ك له‌ ئینجیلی به‌رنابادا هاتوه‌ كه‌ ڕاسترینی ئینجیله‌كانه‌ كه‌ نه‌مڕۆ له‌به‌ر ده‌ستدا بێت و بۆماوه‌ی چه‌ندین سه‌ده‌ به‌ نه‌هیتی له‌ كێشخانه‌كه‌ی پاپادا شاردرابوه‌وه‌، تا خوای گه‌وره‌ له‌سه‌ر ده‌ستی به‌كێك له‌ قه‌شه‌كانی خۆیاندا به‌ناوی (فرا مرین) ناشكرای كرد له‌سه‌ده‌ی شازده‌ی زانییدا و دواتریش نه‌و قه‌شه‌یه‌ پاش خۆتێنده‌وه‌ی نه‌و ئینجیله‌ موسته‌مان بوو، له‌و ئینجیله‌دا هاتوه‌ كه‌ پێقه‌مه‌به‌ر عسی سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ر بێت باسی قیامه‌ت بۆ قوتایه‌كانی ده‌كات و بێیان ده‌لێت: ﴿قَبْلَ أَنْ يَأْتِي ذَلِكَ الْيَوْمَ سَيَحُلُّ بِالْعَالَمِ خَرَابٌ عَظِيمٌ، وَتَشْتَبُ حَرْبٌ فَتَاكَةٌ طَاحِنَةٌ، فَيَقْتُلُ الْأَبُ ابْنَهُ، وَيَقْتُلُ الْإِبْنُ أَبَاهُ، بِسَبَبِ أَحْزَابِ الشُّعُوبِ، وَلِذَلِكَ تَنْقَرُضُ الْمَدَنُ وَتَصِيرُ الْبِلَادُ قَفْرًا وَتَقَعُ أَوْبَةُ فَتَاكَةٍ، حَتَّى لَا يَبْعُدَ يَوْجَدُ مَنْ يَحْمِلُ الْمَوْتَى لِلْمَقَابِرِ بَلْ تَرُكْ طَعَامًا لِلْحَيَوَانَاتِ وَسِرْسِلَ اللَّهِ مَجَاعَةً عَلَى الَّذِينَ يَبْقَوْنَ عَلَى الْأَرْضِ فَيَصْرُ الْحَبْزُ أَعْظَمَ قِيَمَةٍ مِنَ الذَّهَبِ، فَيَاكُلُونَ كُلُّ أَنْوَاعِ الْأَشْيَاءِ النَّجَسَةِ، يَا لَشَقَاءِ ذَلِكَ الْجِيلِ الَّذِي لَا يَكَادُ يَسْمَعُ فِيهِ أَحَدٌ يَقُولُ (اِخْطَأْتُ فَارْحَمْنِي يَا اللَّهُ) بَلْ يَجْدِفُونَ بِأَصْوَاتِ مَخْضُوفَةٍ عَلَى الْجَمِيدِ الْمُبَارَكِ إِلَى الْأَبَدِ...﴾^١، واته‌: (پێش نه‌وه‌ ڕۆژی قیامه‌ت بێت، جیهان كاوه‌لکاریه‌کی گه‌وره‌ی به‌سه‌ردا دێت، وه‌

حرب النجوم و الحرب العالمية الثالثة. موسى زندا ل ١٣٢-١٣٥

^١ انجیل برنابا (فصل ٥٣) چایی به‌كم ١٩٠٧

جەنگىكى ويران كەر ھەلدە گىر سىت، تايىدا باوك كورې خۆى دە كوزىت و كورېش باكوى خۆى دە كوزىت، بەھۆى بەش بەش بوونى گەلانى جىھان لەنۆان خۆياندا، ھەر بەھۆ ھۆبەو شەرەكان كاۋل دەپن و وولاتەكان چۆل دەپن و چەندىن نەخۆشى كوشندە بلاۋدەپنەو و تا واى لى دىت كەس نامىنىت جەنازەى مردوۋەكان بەرىت بۆگۆرستان، بەلكو بەجى دەھىلرېت و دەپنە خۆراكى گيانلەبەران، وە خۆاى گەورە برىتىك دەنېرېت بۆ ئەوانەى كە ماون لەسەر زەوى تا واى لى دىت نان نرخی لە ئالتون زياتر دەپىت، ئىرھەرچى شى پىس ھەبە دەپنۆن، ئاى لەنەگەتې خەلكى نەو سەردەمە كە بەدەگمەن لەبەككىيان دەپىنىت پلېت (ھەلەم كەردوۋە خۆاى گەورە لىم خۆش بە) بەلكو قەسەى ناشايستەو ترسانك بە خوا دەلېن).

بەلې دەجال لەسەرەتاي نەو (زىستانە ئەتەمىيە) دا دەپىت كەبەشى زۆرى جىھانى كەردوۋە بەشەو زەنگ وە بۆ ماۋەى يەك دانە سال خەلكى خۆرى تېدا ناينىن، پاشان وورده وورده نەو دو كەل و ھەورە رەشە دەپەوتەو، تا دواى مانگى تەر بۆ جارى دوۋەم خۆر دەپىنەو و لەدواى ھەفتەبەككى تېرىش بۆ جارى سىرەم، ئىر دواتر ئاسمان پۆش دەپىنەو و خەلكى دەتوان شەو و پۆز لىك جىا بەنەو. پىشمان باشە لىرەو ديار دەبەككى ھاۋشپە ۋەبىر مۇسلمانان بچەنەو، بەتايەتې مۇسلمانانى كوردستان و عىراق، ئەوېش لە كۆتايى جەنگى كەندادا بوو كاتىك كەبەشى زۆرى بىرە نەوتەكانى عىراق لەسالى (۱۹۹۱) دا لەلەيەن فرۆكە جەنگىيەكانى ھاۋپەمانەكانەو تەقتىرايەو سوتىرا، ھەموو بىرمانە كەچۆن دوو كەلكى رەش بۆ ماۋەى زياتر لە ھەفتەبەككى ئاسمانى لىل و تارىك كەردبوو، وە جار جارەش كە باران دەبارى تەنھا رەشاۋىك بوو لە ئاسمان دەھاتە خوارى، جا نەگەر تەقاندەنەوې چەند بىرە نەوتىك نەو كارىگەرە گەورەى ھەپىت، ئايا دەپىت تەقاندەنەوې سەدان بۆمبى ئەتەمى و ھايدىرۇجىنى زەوى دوو چارى چ كارەساتىك بىكات؟

لە كۆتايىدا با لەيادمان نەچىت كە (نواسى كورې سەمان) لە فەرموۋە كەدا دەلېت پىر سىارمان لە پىنەمبەر (ﷺ) كەرد كە خىرايى پۆشتى دەجال لەسەر زەوى چۆنە؟ ئەوېش فەرموۋى: ﴿كَالْقَيْثِ اسْتَدْبَرَتْهُ الرِّيحُ...﴾ ۋەك پەلەمەور كە رەشەباى توند پالى پتەو بىت، كە ئەمەش بەراستى جوانرېن نامازەبە بۆ بەكار ھىتايى فرۆكە لەم سەردەمەدا و دەجالېش ھەر بەھۆى فرۆكەوېيە كە دەتوانىت ھەموو سەرزەوى بگەرىت لەو ماۋە كەمەدا.

بوون كەردنەوېيەك دەربارەى (ابن صياد):

(ابن صياد) يه كينك بوو له جوړه كه كاني شاري مدينه، وه كاتيك كه پيغمبر (ﷺ) كړچي
 كرد يو (مدينه) هيشا تمهني منداڼ بوو، خوي ناوي (عبدالله) بوو باو كيشي ناوي (صياد) يان
 (صائد) بوو^۱

وه (ابن كثير) ده گيرپتموه كه دواتر موسلمان بووهو كورنيكيشي بووه ناوي ناوه (عمار)
 كه په كينك بووه له پياوچا كه كاني (تابعين)^۲ نهم (ابن صياد) به وهك نيمامي (ذهبي) ده گيرپتموه
 ده لټت: (به كويړي و ختمنه كراوي له دايك بووه).^۳ وه كابر ايه كي جادوگر بووهو وه همدې جار
 فالي ده گرتموه، جاري وا هه بوو راست دهرده جوړ وه جاري وا هه بوو درو دهرده جوړ، تا وا له نار
 خه لكدا بلاو بووه كه گوايه ده جاله. پاش نموي كه نهم هه واله له نار خه لكدا زور بلاو بووه
 گه پشمه پيغمبر (ﷺ) نهميش ويستي خوري بيبيت و باقي بكاتمونه بزانيت ده جاله يان نا، هريو
 نهم مهبه ستمش پيغمبر (ﷺ) چهند جاريك چووه بولاى (ابن صياد) و قسه ي له گه لكدا كړدوه،
 هه رو كه (عبدالله كوري عومر) په زاي خواي لييت ده گيرپتموه (كه نيمامي عومر له گه
 پيغمبر (ﷺ) و بوليك له هاوه لان چوون بولاى (ابن صياد) بيان له نريك بينايه كي بهر ز له
 گه په كي (مغاله) نه نصاره كان له گه لك كومه له منداليك ياري ده كات، (ابن صياد) يش نريك بيومه
 له تمهني بالغ بوون، همسي به خوي نه كړد هتا پيغمبر (ﷺ) كيشاي به ده ستيدا پتي فهرمووي:
 ﴿أشهد أني رسول الله﴾، واته: (ايا شاهيدي ده دهيت كه من پيغمبري خوام؟) نهميش سه يريكي
 كړد و پتي ووت: شايتي ده دم كه تو پيغمبري نه خوښه واره كاني، پاشان به پيغمبري (ﷺ)
 ووت: نه ي تو شايتي ده دهيت كه من پيغمبري خوام؟ پيغمبريش (ﷺ) رپزي كړدو و پتي
 فهرموو: (أنت بالله وبرسلك) واته باوه دم هديه به خواو پيغمبره كاني، پاشان له (ابن صياد) ي
 پرسى: (ماتري؟) واته چي ده بيبيت؟ نهميش ووتى رستگزيه و دروزنيك يه ن بولاى،
 پيغمبريش (ﷺ) فهرمووي: ﴿خلط عليك الأمر﴾، واته: (كاره كهت لي تيكه بووه)، پاشان پتي
 فهرموو: ﴿أني خأبت لك خبيثاً﴾، واته: (شتيكي نه نيم لي شاردويتموه بزاتم ده زانيت؟)، (ابن
 صياد) يش ووتى: (هو الدخ) واته (شته كه دوخه) نهميش پتي فهرموو: (أخسأ فلن تعدو قدرك) واته:
 (ترو به قهت لهوه زياتر نايت)، نيمامي عومر يش په زاي خواي لييت ووتى: نه ي پيغمبري خوا
 ريگم بده با لمي بدهم، پيغمبريش (ﷺ) پتي فهرموو: ﴿إن يكنه فلن تسلط عليه، وإن لم يكنه فلا

^۱ فتح الباري (۲/۲۲۰ و ۱۶۴/۶۵).

^۲ النهاية/الفن و الملاحم (روضة/لات/۱۲۸) تحقيق د. طه زيني.

^۳ تجريد أسماء الصحابة (۱/۳۱۹) رقم (۳۳۶۶) للحافظ الذهبي.

خير لك في قتلها^١، واته: (نه گمر ده جال بیت نهوا ناتوانیت بیکوژیت، نگمر نهویش نه بیت خیر له کوشنیدا نیه).

وه (عبدالله ی کوری عوممر) رهزای خوای لیبت ده لیت: لمدوای نموه جاریکی تر یتممبهر (ﷺ) له گهل (ابی کوری کعب) به نهیسی ریشتن بولای نهو دارخورمایه ی که (ابن صیاد) ی لی بوو بممبستی نهو ی که گوئ له (ابن صیاد) بگریت پیش نهو ی هستی ی بکات و بیسیت، بینان واکشاوهو خوی دابوشیوهو لمبر خو یوه وورته وورنی دیت، له کاته دا یکی (ابن صیاد) یتممبهری (ﷺ) یینی که له پهنا دارخورماکاندا خوی پنهان کردبوو هاواری له کوره کی کردو وونی: نهی صاف نهو محمده (ﷺ)، (ابن صیاد) یش په کسر راپه ری، یتممبهریش (لو ترکته بین)^١ واته: (نه گمر وازی لی بهتایه بزمان ناشکرا ده بوو ده جاله یان نا). له مهو بزمان دهرده که ویت که یتممبهر (ﷺ) لهم مهسه له یه دا وه ستاوهو له لایه ن پروه ردگار شموه وه سی بز نه هاتووه که نایا ده جاله یان نا؟!

به لام ژماره دیک له هاوه لان رهزای خویان لی بیت به دلتیایه وه ده یان گووت که (ابن صیاد) ده جاله. له وانمش (ثیمام عوممر و عبدالله کوری و جابری کوری عبدالله و ابو ذری غفاری).

وه (نوری و قرطبی و شوکانی) له سر نهو رایه ن که (ابن صیاد) ده جال بووه، به لام (بیهقی و ابن کثیر و ابن تیمیة) بیان وایه که (ابن صیاد) جادو گریکی بجووک بووه نه که ده جالی گوره.

وه نهو لایه ندی که به ده جالی گوره ی ده زان نهو فرمودانه ی پیش به بملگه ده هینه وه وه ده لیت که نیمامی عوممر له بدرده یتممبهر (ﷺ) سویندی خواردووه که (ابن صیاد) ده جالی گوره یه یتممبهریش (ﷺ) له سوینده کی عوممر بی دهنک بووه^١

به لام نهو لایه ندی که به جادو گریکی بجووک ده زان و بینان وایه که ده جالی گوره بیت. فرموده کی (فاطمه ی کچی قیس) به بملگه ده هینه وه و ده لیت لهو فرموده دا به ناشکرا هاتووه که ده جال کۆت و زنجیر کراوه له یه کیک له دورگه کانی روزه لات، له بدر نهو ناگو نجیت که (ابن صیاد) که لهو کاته دا مندا ل بووه و له شاری مدینه ژیاوهو له همدان کاتدا نهو ده جاله بیت که له دورگه که دا بینراوه.

^١ صحیح البخاری (۳/۳۱۸ مع الفتح).

^١ صحیح البخاری (۳/۳۱۸ مع الفتح).

^٢ صحیح البخاری (۱۳/۲۲۳ مع الفتح) و صحیح مسلم (۱۸/۵۲-۵۳ مع شرح النوری).

پاشان کۆمەلە بەلگەبەکی تر دەهینمەو لەسەر ئەوێ که (ابن صیاد) دەجالێ گەورە نیە، بۆغوونە دەلێن لە فەرموودە کەدا هاتووێ که دەجال کافرە بەلام (ابن صیاد) لە دوایدا موسلمان بوو، هەروەها دەجال مندالتی لێ ناییت بەلام (ابن صیاد) کورپێکی هەبوو بەناوی (عمارە)، وە دەجال (مکە) و (مەدینە) لێ قەدەغە کراوە و ناتوانیت تێی بجیت بەلام (ابن صیاد) لەمەدینە لەدایک بوو چووە شاری مەکەش، وە (ابن صیاد) خۆی لە دوای موسلمان بوونی زۆر پێی ناخۆش بوو که خەڵک گومانی دەجالیان پێ دەبرد، بۆیە هەروەک (ابو سعیدی خودری) رەزای خۆی لێت دەبگیرێتەوێ که (ابن صیاد) ئەو غوونانە سەرەوێ بەبەلگە دەهینمەوێ که دەجال نیە، بەلام دەبووت: سۆتد بە خوا من دەجال دەناسم و شونێ لەدایک بوونە کەشی دەزانم و دەزانم نێستا لە کۆتێ، بۆیە (ابو سعید) دەلێت پێم ووت: (تبا لك سائر اليوم)^۱، واتە: (دەگ ئەمڕۆ دامووبیت و خێر لە خۆت نەبینیت).

بوختە قسە مەسەلە (ابن صیاد) بە درێژایی میژوو لەلایەن زانیانی ئیسلام لێکدانەوێ بۆچوونی جیاوازیان لەسەر بوو که ناتوانن هەمووی لێرەدا باس بکەن، بەلام بۆچونی شیخ الإسلام (ابن تیمیە)مان لەهەمووی پێ راست ترە که دەلێت: (مەسەلە (ابن صیاد) لای زۆرێک لە هاوێلان بووبو بە گرفت، بە دەجالی تێدەگەشتن وە پێغمبەرش (ﷺ) لەسەرەتادا لە ناست مەسەلە کە وەستابوو تا دواتر بۆی ڕوون بووێوە کە دەجال نیە، بەلکو لە پێری ئەو فالتجی و جادووگەرانی بوو کە پەییوەندیان بە شەیتانەوێ هەبە، هەر بۆیەش دەچوو تا تاقی بکاتەوێ^۲

چۆنیەتی خۆپاراستن لە دەجال:

پێغمبەری پێشوا (ﷺ) چۆن لە ژياندا هەردەم خەمخۆری هاوێلان و شونیکەوتوانی بوو و بەردەوام رێنمایی و نامۆزگاری پێوستی سەبارەت بە هەموو کێشەو گرێشەکانی ژيان پێشکەش کردوون، بە هەمان شێوەش خەمخۆری ئومەتە کە بۆو هەتا ڕۆژی قیامەت، وە ئەوێ رەزامەندی خواو خۆش گۆزەرانی موسلمانانی تێداییت لە دوای خۆی بۆی بەجێ هێشتوین تا کەس سەری لێ نەشیوێت و گومەرێ نەبێت، وە ئەوێ کاری خێریت بۆی ڕوون کردوینەتەوێ وە لەهەموو کارێکی خراپیش ناگاداری کردوینەتەوێ چونکە خۆی کۆتایی پێغمبەرانی بە دوای خۆیدا پێغمبەری تر نایەت و نایە کەشی کۆتایی نایە ناھانیەکانو ناینی تری بەدوادا نایەت، هەر بۆیەش

^۱ صحیح مسلم (۵۱/۱۸-۵۲) مع شرح النووي.

^۲ الفرقان بین أولیاء الرحمن و أولیاء الشیطان ص ۷۷.

دواى نهوې زوړ به ناشکراو ږوونى همموو شتيكى دهرباره ي فيتهى دهجال بو ږوون کړدوينه توه و پتش وهخت ناگاداري کړدوينه توه لى، بههمان شپهش ږنماي پتويستى بو بهجى هشتوين تابوانين خو مان لمو فته گهورة پارژين و زهره و زيانمان پي نه گهيه نيت، لمو ږنمايانمش:

۱- پهيوست بوون به نيسلاموهو خو چه کدار کړدن به چهکى باوهږ و ناسيني خواى تاك و تنها و زانيني ناوو سيفه ته پزوره کاني تا لمو ږوزه دا کس به دهجال گومرا نهيت، وه بزائين که دهجال مروفنکه دهخواو دهخوا ته و پاشه ږوى هيمو خواى گمورهش پاک و بې عيه لهو سيفه تانه، همره ها دهجال چاوى سهقت و کوږه و نه گمر خوا بوايه هه لته پتش همموو شتيك چاوى خوى چاك ده کړدهو نهى ده هشت خودى خوى عهيب داريت، وه بزائين که هيچ که سيك خواى گهورة نابيت تا نه مريت، به لام دهجال همموو کس به کافرو موسلمانوه دهيين.

۲- دوعاو پهناگرتن له فيتهى دهجال به تايبت له نوږدا وهك له چندين فرموده ي (صحيح) دا هاتوه، همره ها (ابو هريره) ږه زاي خواى لييت ده گير توه که پتغمبر (ﷺ) فرموده ي: ﴿اذا تشهد احدكم فليستعذ بالله من اربع يقول اللهم اني اعوذ بك من عذاب جهنم ومن عذاب القبر ومن فنة اghيا والمات ومن شر فنة المسيح الدجال﴾^۱، واته: (کهيه کيکتان شا بهتماني هتا له نوږدا) (واته له ته حياتدا) با دوعا بکات و پهنا به خوا بگريت له چوار شت: بلت خواى گهورة پهنا به تو ده گرم له عزا يي دوزه خ وه له عزا يي گور، وه له فيتهى زيندوبونه وه و مردن، وه له خراپه ي فيتهى مديحي دهجال).

بو به پتويست موسلمان نم دوعايه بکات له نوږدا و له دواى شا بهتماني ته حيات همول بدات له بيري نه جيت، چونکه پياوچا کاني پشين زوړ پهيوست بوون پتوه ي، ته نانهت پياوچا کيکى تابعي وهك (نيمام طاوس) نه گمر کوره که ي له نوږدا نم دوعايه ي له بير بکرايه، نوږه که ي پي دووباره ده کړدهو^۲

۳- له بير کړدني ده نايه تي سهره تاي سوره تي (الكهف) و خويندني نمو نايه تانه له کاتي ږووبه ږووبونه وه ده جالدا، همره هك له فرموده دريژه که ي (نواسي کوري سمعان) دا هاتوه که نيادا ده ليت پتغمبر (ﷺ) فرموده ي: ﴿من ادر که منکم فليقرأ عليه فواتح

^۱ صحيح مسلم (۸۷/۵) مع شرح النووي.

^۲ صحيح مسلم (۸۹/۵) مع شرح النووي.

سورة الكهف^٣، واته: (هەر كەسێكتان گەشت بە دەجال بە سەرەتاكانی سورەتی (الكهف)ی بەسەردا بخۆیت).

وه (أبو الدرداء) یەزای خرای لیبیت دەلیت کە پێمبەر(ﷺ) فرموویەتی: ﴿من حفظ عشر آيات من أول سورة الكهف عصم من الدُّجَال﴾^٤، واته: (هەر كەسێك دە نایەتی بە كەمی سورەتی (الكهف) لەبەر بكات، لە فیتەیی دەجال پارێزراو دەبێت).

٤- هەلەتان و دوور كەوتنەوه لە دەجال و ئێگر تانرا پەنا بپرێتە بەر شارێ (مەكە) و (مەدینە) چونكە هەك لە فرمودەكانی پێشرودا باسەمان كرد دەجال ناتوانێت بچێتە ناویان، وه پێویستە موسلمان هەول بەدات بەهیچ شێوەیەك بەرهو پووی دەجال نەپوات و خۆی لە بین و قسە كردن لە گەلی دا پارێزێت چونكە هەك لە فرمودەكە (عمرانی كوری حصین) دا هاتوو پێمبەر(ﷺ) فرموویەتی: ﴿مَنْ سَمِعَ بِالْذَّجَالِ فَلْيَنْأ عنه فَوَاللهِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَأْتِيه وهو يحسب أنه مؤمنٌ فيَتَّبِعُهُ مَا يَبْعَثُ به من الشبهات أو لما يبعثُ به من الشبهات﴾^٥، واته: (هەر كەس هەوالی هاتی دەجالی یست با خۆی لای بەدات و دوور كەوتنەوه لێ، چونكە سۆتد بە خوای گەوره پیاوی وا دیتە لای خۆی زۆر بە ئیماندار دەزانیت كەچی شوێنی دەكەویت، بەهۆی ئەو كارە گومانایانەیی كە ئەنجامی دەدات).

پوویەپوو بوونەوهی لەشكری ئیسلام لەگەڵ دەجال:

هەك لە پێشتردا باسەمان كرد، لە پێش هاتی دەجالدا موسلمانان لەژێر ئالای (محمدی مهدی) دا كۆدەبنەوه و لەشكری ئیسلامی توندو تۆل و بەهێز بێت دەهێن و چەند جەنگێکی سەر كەوتوو ئەنجام دەدەن و ناوچەیهكی بەر فراوان لە عێراق و حیزاز و شام دەخەنە ژێردەسەلاتی خوێان و دواتریش لەدوای جەنگە گەوره كەیی كە پۆمی تیدا دەشكێت موسلمانان دەتوانن شاری ئەستامبولیش ئازاد بكەن، بەلام لەو كاتەدا دەجال خۆی و لەشكرەكەیی پەیدا دەبێت، سەرەتا لەخوراسانەوه دەرەچێت و بەرهو أصفهان دێت، پاشان لە اصفهان تەواوی هێزەكانی خۆی

^٣ صحيح مسلم (٦٥/١٨) مع شرح النووي.

^٤ صحيح مسلم (٩٢/٩٣) مع شرح النووي.

^٥ الفتح الرباني (٧٤/٢٤)، سنن أبي داود (٢٤٢/١١) مع عون المعبود، ومستدرک الحاكم (٥٣١/٤).

فهرموويه تی: ﴿إِنَّهٗ خَارَجَ خَلَّةَ بَيْنَ الشَّامِ وَالْعِرَاقِ فَعَاثَ عَيْنًا وَعَاثَ شِمَالًا يَا عِبَادَ اللَّهِ فَالْتَبُوا﴾^۱، واته: (دهجال دینه رینگه‌ی نیوان شام و عیراق بهراست و چه‌یدا خرابه‌کاری ده‌کات، نه‌ی بهندکانی خوا خورآگرین) به‌لئی لهو رۆژده‌دا ته‌نها له‌شکری نیسلاهی به‌غیره‌تی رۆوبه‌روو بوونه‌وه‌ی هه‌بیت له‌گه‌ل ده‌جالدا، هه‌رچهنده‌ ده‌شزانن که‌له‌ناویردنی ده‌جال له‌توانای نه‌واندا نیه، به‌لام پیغمبه‌ری خوا(ﷺ) داوا‌ده‌کات خورآگرین، پاراستنی نیسلام و نالای جیهادیش باجی خۆی ده‌وێت، بۆیه به‌هه‌ج نرخیك بێت رۆوبه‌روو بوونه‌وه‌ی پێوسته، ده‌بیت بۆ ده‌جال به‌سلیتریت که‌ته‌نها نیسلامه‌ له‌روویدا ده‌وه‌ستیت وه‌ هه‌ر ته‌نها موجهیدانی نیسلامیشه‌ که‌ قیل و جادوو‌ه‌کانی ده‌جال کاریان تی ناکات و ناتوانیت له‌ خسته‌یان به‌ریت، له‌و رۆژده‌دا هه‌روه‌ک ابن مسعود ره‌زای خوا‌ی لیبت ده‌لێت خه‌لکی ده‌بن به‌ سێ به‌شه‌وه: ﴿يَفْرُقُ النَّاسَ عِنْدَ خُرُوجِ الدَّجَالِ إِلَى ثَلَاثِ فِرَقٍ، فِرْقَةٌ تَتَّبِعُهُ، وَفِرْقَةٌ تَلْحَقُ بَارِضٍ بِهَا مَنَابِتُ الشَّيْخِ، وَفِرْقَةٌ تَأْخُذُ بِشَطِّ الْعِرَاقِ يَقَاتِلُهُمْ وَيَقَاتِلُونَهُ حَتَّى يَجْتَمِعَ الْمُؤْمِنُونَ بِقَرَى الشَّامِ، وَيَعْتَنُونَ طَلِيعَةً فِيهِمْ فَارِسٌ فَرَسُهُ أَشْقَرُ أَوْ أَبْلَقُ، فَيَقْتُلُونَ فَلَا يَرْجِعُ مِنْهُمْ بَشَرٌ﴾^۲، واته: (له‌کاتی ده‌روچوونی ده‌جالدا خه‌لکی ده‌بن به‌ سێ به‌شه‌وه، به‌شیک‌ی شوینی ده‌که‌ون، وه‌ به‌شیک‌ی هه‌لدیت بۆ ناوچه‌یه‌ک که‌ گیاو له‌وه‌رگای تیدا بێت، وه‌ به‌شیک‌شی که‌ناز عیراق ده‌گرن، ده‌جال شه‌ریان له‌گه‌ل ده‌کات و نه‌وانیش شه‌ری له‌گه‌ل ده‌که‌ن، تاوا‌ی لی‌دیت ئیمانداران له‌ گونده‌کانی شام کۆ‌ده‌بنه‌وه‌و هێزیک‌ی پشهمرگه‌ ئاراسته‌ی ده‌جال ده‌که‌ن، سوارنیک‌یان تیدایه‌ نه‌سه‌به‌ک‌ی ره‌ش و سه‌یه، نه‌و هێزه‌ هه‌ر هه‌موویان ده‌کوژرێن و یه‌ک که‌سه‌شیان لی ناگه‌رێته‌وه‌).

به‌لئی نه‌و موجهیدانه‌ خۆیان شه‌هیدی هه‌لده‌بژێن و رۆوبه‌رووی هێزیک‌ ده‌بنه‌وه‌ که‌ پشش سور ده‌زانن له‌ ده‌رحقی نایه‌ن.

پاشان ئیمامی مه‌هدی ته‌واوی هێزه‌کانی خۆی له‌ناو شاری (قدس) دا کۆ ده‌کاته‌وه‌ چونکه‌ دلتیایه‌ که‌ نه‌و شاره‌ش وه‌ک مه‌که‌و مه‌دینه‌ به‌ ده‌قی فهرمووده‌ی پیغمبه‌ر(ﷺ) پارێزراوه‌ له‌ ده‌جال ده‌جالیش به‌ خۆی و سوپاکه‌یه‌وه‌ گهمارۆی نه‌و شاره‌ ده‌دات و ته‌واوی رینگاکان ده‌گریت هه‌تا هه‌یج خواردن و یارمه‌تیه‌ک نه‌گاته‌ ده‌ستی مو‌سه‌لمانان له‌و شاره‌دا، به‌و شیویه‌ مو‌سه‌لمانان به‌گهمارۆ‌کراوی ده‌مینته‌وه‌ هه‌تا وای لی‌دیت به‌رسی زۆریان بۆ ده‌هێت و بێ هێز لاوازیان ده‌کات و نزیک فه‌وتان ده‌بنه‌وه‌ بۆیه‌ پرپار ده‌ده‌ن هه‌موو یه‌ک ده‌ست ده‌مه‌و به‌یان هه‌لمه‌ت به‌رنه‌سه‌ر سوپاکه‌ی ده‌جال، یا نه‌ویه‌ خوا‌ی گموره‌ سه‌ریان ده‌خات، یان وه‌ک به‌راموجه‌یده‌کانی پششوویان به‌ پله‌ی شاهه‌ت

^۱ صحیح مسلم رقم (۲۹۳۷).

^۲ أخرجه الحاكم في مستدرکه (۵۹۸/۴) و ابن کثیر في الفتی ل ۱۲۰

ده گەن، (حذیفەى يەمانى) رەزای خوای لیبیت سەبارەت بە مومسلمانانەى گەمارۆ دراوێ دەلێت
 یتەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿... فَيَقُولُ بَعْضُ الْمُؤْمِنِينَ لِبَعْضٍ: مَا تَنْتَظِرُونَ أَنْ تُلْحَقُوا بِأَخْوَالِكُمْ فِي
 مِرْضَاةِ رَبِّكُمْ؟ مَنْ كَانَ عَنْدَهُ فَضْلٌ طَعَامٍ فَلْيُعِدْ بِهِ عَلَى أَخِيهِ، صَلُّوا حِينَ يَنْفَجِرُ الْفَجْرُ، وَعَجِّلُوا
 الصَّلَاةَ ثُمَّ أَقْبِلُوا عَلَى عُدُوكُمْ...﴾^۱، واتە: (ئیماندارەکان بەیەکتر دەلێن چاوەڕێی چی دەکەن؟ با
 ئێمەش بەبراکانی یتشوومان بگەین و رەزامەندی خوا بە دەست بهێنین، هەر کەس کەمێک خۆراکی
 بێ ماوه با بەشی براکەى لیبیدات، لە گەڵ بەیاندا نوێژە کانتان بکەن و پەلەى قێدا بکەن، پاشان
 هەتەمەت بەرنە سەر دوژمنە کانتان....).

بەلێ دوا بپاری بپاری شەرەو مەبەستیش تەنھا بە دەست هێنایی رەزامەندی خواپە و خوای
 گەورەش وای رەخساندوو ئەو رۆژە کۆتایی چل رۆژە کەى دەسەلات دارێتی دەجال ییت.

تیاچوونی دەجال:

دەموو بەیان لەشکری ئیسلامی گەمارۆ دراو لەناو شاری (قدس) دا خۆیان دەبەستێ و پەیمانێ
 مردن بەخوا خۆیان دەدەن پاشان پێزەکانیان پێک دەخەن بۆ نوێژی بەیانی، قامەت دەکرێت (محمەدی
 مەهدی) یتشەواو سەرکردەیان یتش دەکەوێت بۆ ئیمامەت کردن، ئالەو کاتە پیرۆزەدا خوای گەورە
 دەروى خێری خۆی دەکاتەووەو بەهەنانى ئەو کۆمەڵە ئیماندارەووە دەچیت و سەربازێکی تایبەتی خۆی
 دادەبەزێتتە سەر زەوى کە زیاتر لە دوو هەزار سائە بۆ ئەو رۆژەى هەلگرتووە، ئەو سەربازەش ئەو
 یتەمبەرە خوا وێستە کە دەجال بە درۆو بوختان ناوە کەى دزیووە بۆ خۆی و لاف و گەزافی خواپەتی بێ
 لێدەدات بەسەر زەوى دا، ئەو یتەمبەرەى کەمەر لەسەرەقاووە جوولە کە پیلانی کوشتیان دارێشت،
 بەلام خوای گەورە پاراستی و بەرزى کردەووە بۆ ئاسمان و دواتریش بەووە نووەستان و نایە کەمیان
 گۆرپی و لە پێگەى جوولە کە یەکی داخ لە دلەووە بەناوای (یۆلص) کە بە درۆ خۆی کرد بە مەسیحی
 ئینجیلیان شیواندو چەند ئینجیلیکی ساختەیان دروست کرد کە تیایدا (عیسا) بە خواو کۆرپی خوا
 ناو دەبات و لە پێگەى (قسطنطین) ی پاشای رۆمەووە سەپاندیان بەسەر خەلکی داو بە درۆزایی چەندین
 سەدە خەلکانێکی بێ شواریان بێ گومراو سەر لی شیواو کردو ئەبجاریان لە پێگەى دەجالەووە
 کەسایەتی ئەو یتەمبەرە بۆ خۆیان دەدزن و لە پەنا ناوی پیرۆزی (مەسیح) دا هەرچی خوا پێی ناخۆشە
 ئەبجاری دەدەن، بەلام خوای بالادەست ئێزادەى وادەیت کە بۆ دواجار زەوى لە خراپەو فەسادى
 جوولە کە پاك بکاتەووە پەردە لەسەر گەورەترین درۆو بوختان لە میژوودا هەتەمالیت و راستیەکان

^۱ فتح الباري (۶/ ۴۵۰) و مسلم (۶۱/۱۸).

بۆ ھەموو جیھان ڕوون بکاتەو، ئەویش بەدایەزینی مەسیحی حەق و راستی ھەلات و سەلامی خوای لەسەریت بۆ جاری دووەم لەسەر زەویدا ھەتا کۆتایی بەم گالەتە جاریە بەییت و بەدەستی خۆی ئەو جادووگەرە بکۆزیت کە بەناوی مەسیحەو لەفی خوایەتی لێدەدات و بەھەموو خەڵکی جیھان بەسەیتیت کە (عیسی) بەندەو پێغەمبەری خواوە ھەرگیز لە غەیری بەندایەتی کردن بۆ خوا ھیچ بانگەشەیکە تری نەکردووە.

بەڵێ لەبەرەبەیانێ ئەو ڕۆژەداو پێش ئەوێ موسلمانان نوێژ دابەستان (عیسی) ی پێغەمبەر و بەندەوێ خوا دادەبەزیتە ناو لەشکری موسلمانان و بۆ جاری دووەم دەگێرێتەو سەر زەوی عیسا لەو ڕۆژەدا دەیتە گەورەترین مژدەو خێر بۆ ئەو کۆمەڵە موسلمانەو کە تاکە کۆمەڵە بوون لەسەر زەویدا ملیان بۆ دەجال شۆر نەکردو لە ڕوویدا وەستان و پێشان دەوت تۆ مەسیحی جادووگەری نەک مەسیحی راستی، ئای دەیت چ ساتەوختیکی خوش و پڕ بەرەکت بیت کاتێک کە ئەو موسلمانە برسی و ھیلاک و نابالۆقە دراوانە بەجاری خۆیان دەبین پێغەمبەریکی پایە بەرز وەک (عیسی) ھەلات و سەلامی خوای لەسەریت لە ئاسمانەو دادەبەزیتە ناویان و دەیت چ گورۆتێتیک بە ئیمانی ئەو کۆمەڵە موحاھیدە ببەخشیت کاتێک بەجاری خۆیان دەبین فەرموودەو بەلێتەکانی پێغەمبەر (ﷺ) دیتە دی و بەیینی پێغەمبەر (عیسی) شاد دەبن.

(أبو هريره) رەزای خوای لێت لە پێغەمبەر (ﷺ) دەگێرێتەو کە فەرموویەتی: ﴿کیف أنتم إذا نزل ابن مریم فیکم وإمامکم منکم﴾^۱، واتە: (دەیت لەو کاتەدا کەیف و ھالەتان چۆن بیت کە عیسا کۆری مەریم لەناوتاندا دادەبەزیت و پێشەواو سەرکرەشتان لە خۆتانە).

بەڵێ (عیسی) ھەلات و سەلامی خوای لەسەریت لە کاتێکدا دادەبەزیت کە (محمدی مەدی) پێشەواو موسلمانانەو وەستارە پێش نوێژی بۆ لەشکرە کە ی بکات (ابو امامە) شەری رەزای خوای لێت دەیت پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿... وإمامهم رجل صالح فبینما إمامهم قد تقدم یصلی بهم الصبح اذ نزل علیهم عیسی ابن مریم الصبح فرجع ذلک الإمام ینکص یمشی القهقري لیتقدم عیسی یصلی بالناس فیضع عیسی یدە بین کتفیه ثم یقول له تقدم فصل فإنها لك أقیمت فیصلی بهم إمامهم فإذا انصرف قال عیسی علیہ السلام افتحوا الباب فیفتح ووراعه الدجال معه سبعون ألف یهودي کلهم ذو سیف محلی وساج فإذا نظر إلیه الدجال ذاب کما یذوب الملح فی الماء فیطلق هاربا فیدرکە عند باب اللد الشرقي فیقتله فیھزم الله الیھود فلا یقی شیء مما خلق الله عزوجل یتواری به

^۱ رواه البخاري (فتح الباري ۶/ ۴۹۱) ومسلم (۱۵/ ۱۳۶) ورقم الحديث (۱۵۵).

يهودي إلا إنطلق الله ذلك الشيء لا حجر ولد شجر ولا حائط دابة إلا الغرقدة فإنها من شجرهم لا تنطق إلا قال يا عبد الله المسلم هذا يهودي فعال اقتله^١، واته: (....) يتشواكه بان كابر ايه كي پياوچاكه، كاتيك كه پيش ده كه ویت بۆ نه وهی پيش نويزيان بۆ بكات بۆ نويزی به يانی، نالموبه به يانه دا عيسای كوری مديهم له ناوياندا داده به زیت، يتشواي موسلمانان كانيش ده كشيتموه، دوا به دوا ديتنه دواوه بۆ نه وهی عيسا پيش بكه ویت پي نويزيان بۆ بكات، عيساش ده ستی ده خاته نيوان همدوو شانيه و پتي ده ليت: خوت پيش بكه وه پيش نويزيه كه مان بۆ بكه، چونكه قامه ته كه بۆ توكر اوه، پاشان يتشواكه بان پيش نويزيان بۆ ده كات، كاتيك كه ليده بنمونه و ده ورات، عيسا ده ليت ده رگای شارب بۆ بكه نمونه، كه سير ده كنه ده جال له دواي ده رگا كه وه وه ستاوه و حفتا هزار جووله كه ی له گه لدايه، هره مويان خاوه نی شمیری رازاوه و قه لغان، پاشان كه ده جال چاوی به عيسا ده كه ویت ده تویتونه همدوهك چون خوي له ناودا ده تویتونه، پاشان همدیت، نهویش له ناستی ده رگای (لد) ی روزه لات ده يگيريتونه ده يكوژيت نينجا خواي گموره جووله كه ده به زیت، به جزريك كه هيچ دروست كراويكي خوا ناميتت جووله كه خوي له پنادا حشار بدات و خواي گموره ش نه ييتنه قسه كردن، نه به رد و نه دار و نه ديوار و نه ناژه ل جگه له دواي تورك كه له داري جووله كه به قسه ناكات، ده ليت نهی بهنده ی موسلمانان خوا، نا نعه جووله كه به وه ره بيكوژه).

(اللد) يش شاريكي ناسراوه له فله ستين له نزيك شاري (الرملة) وه. وه له رپوايه تيكي تردا (أبو هريره) ره زاي خواي لييتت ده ليت يتغمبه ر(ﷺ) فدموويه تي: ﴿فبينما هم يعدون للقتال يسرون الصفوف اذ أقيمت الصلاة فينزل عيسى بن مريم صلى الله عليه وسلم فأمهم فإذا رآه عد الله ذاب كما يذوب الملح في الماء فلو تركه لاتذاب حتى يهلك ولكن يقتله الله بيده فريهم دمه^١، واته: (له كاتيكدا كه له شكري ئيسلامي سهر گرمي خو سازاندن بۆ شهر ريزه كانيان ريك ده خه، و قامه ده كريت بۆ نويز، عيساي كوري مديهم صلات و سلامي خواي له سهر ييت له ناوياندا داده به زیت و پيشان ده كه ویت بۆ جديگ، كاتيك كه دوژمني خوا ده بينيت (مه به ست پتي ده جاله) ده تویتونه همدوهك چون خوي له ناودا ده تویتونه، نه گهر لي بگه رايه به تهاوي ده توياه وه تا له ناو ده چوو، به لام خواي گموره به ده ستی نهو ده يكوژيت و پاشان خويته كه شيان پيشان ده دات).

^١ صحيح الجامع الصغير (٢٧٦/٦) و رقمه (٧٧٥٢).

^١ صحيح مسلم (٢٢٢١/٤) و رقم الحديث (٢٨٩٧).

بهم جزره درو بوختانی ده جال ناشکرا دهییت که خوا نه بووهو بهلکو له بهر چاوی هممویاندا ده کوژریت و وهك باقی مروقه کانی تر خوینی لیّ ده ژریت و ده مریت، وه جووله که کان ههنا ههتابه خویان و نیازه گلاوه کانیان له گۆر دهنرین و زهویان لیّ پاک ده کرتیهوهو لاپه رهیه کی نوی لمیژووی مروقه تیدا ههله ده ریتیهوه که تیایدا نیسلام سهروهر و عیسی کوری مه ریهمیش صلات و سهلامی خوی له سه ریت پتشمواو رابه ره.

دابهرینی عیسی کوره مه ریهم صلات و سهلامی خوی له سه ریت

خوی گه وه له قورئاندا نمو راستیهمان زۆر به پروون و ناشکرای بۆ دووبات ده کاتهوه که عیسی کوری مه ریهم صلات و سهلامی خوی له سه ریت به دهستی جووله که کان نه کوژراوه، وهك خویان بانگهشی بۆ ده کدن و دیانه کانش پی هه تخمه تاون و باوهریان پتکردوه، بهلکو خوی گه وه پاراستیهتی له دهستی جووله که وهلی کیشاوه بۆ ناسمان وهك له سورهتی (النساء) دا ده سه رمویت ﴿وَمَا قُلُوهُ وَمَا صَلُّوهُ وَلَٰكِنْ شَيْءٌ لَّهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قُلُوهُ بَقِيْنًا ۝۳۷﴾ ^(۱) بل رفعه الله اليه وكان الله عزيزا حكيمًا ﴿٣٧﴾^۱، واته: (نه كوشتويانهو نه له خاچيشيان داوه، بهلکو كهسيكي تريان بۆ خرايه شيوهی نو، وه نمو كهسانهش كه راو بۆ چوونی جياوازيان ههيه له سه ري هممويان لیّ به گومان، هيج زانياريه کيان ده باره ی نيه جگه له شوین كهوتی گومان نهییت، وه دلتیا نین له وهی كه به راستی كوشتويانه، بهلکو خوی گه وه ههلی کیشاوهو بهرزی کردۆتهوه بۆلای خوی، وه خوی گه وه ههري خوی خاوهن عيزهت و حيكمهته).

كهواته (عیسا) صلات و سهلامی خوی له سه ریت نهمردوهو نه کوژراوه بهلکو خوی گه وه به تواناو ده سه لاتی خوی بهرزی کردۆتهوه بۆ ناسمان و له ئاخو زه مانیشدا جاريکی تر دای ده بهر زیتیهوه سه رزهوی، ههروهك ده سه رمویت: ﴿وَإِنَّهُ لَشَآءٌ عَلِيمٌ ۝۳۸﴾ ^(۲)، واته: (عیسا صلات و سهلامی خوی له سه ریت نیشانه به بۆ قیامهت). وه ده سه رمویت: ﴿وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَأَلَّا يُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ ۝۳۹﴾ ^(۳)، واته: (كهسانك ههنا له نههلی كتاب مبهست پتيان جووله كهو دپانه له پيش مردنی عيسادا باوهري پي دههين). كه نههش بهلگه به له سه ري نه وهی به شيکی زۆر لهو دپانانهی

^۱ النساء / ۱۵۷-۱۵۸

^۲ الزخرف / ۶۱

که عیسا به خواو کوری خوا تی ده گن، له کاتی هاته خوارهوی عیسا بۆ جاری دووم له ئاخر زه ماندا، لهو بیرو باوهره پوچه لهی خویان په شیمان ده بنه وه و باوهری بی دههین که بندهی خوا به. وه له سورتهی (المائدة) دا خوا ی گموره منته به سر عیسا دا ده کات و بی ده فرموت:

﴿ثُمَّ كَلَّمَ النَّاسَ فِي آثَمِهِ وَكَلَمًا﴾^۱، واته: (لهو فزل و موعجزانهی که به تو م به خشیوه نهو به که له سر بیشکه قسه له گم خه لکی ده کهیت و ههروه ها به پریش). هه موو شان ده زانین که عیسا صلات و سهلامی خوا ی له سر بیت له ته مه نی (۳۳) سالتا ده لکیشراوه بۆ ناسمان و پیر نه بووه، به لکو نهو نایه ته پیروژه ناماژه بۆ نهو ده کات که جاری دوومی دا به زینی دا بۆ سر زهوی پیر ده بیت، بۆیه قسه کردیشی له پیریدا وه کو قسه کردنی له سر لاندک، خوا ی گموره به موعجزه ی له قه لعم ده دات، وه له فرموده کانی یه مه به ریشدا (ﷺ) به دریزی باسی هاته خوارهوی عیسا کراوه له ناسمان و نهو راستیه دوو بات کراوه ته وه، ههروه ک (اوس ی کوری اوس) ره زای خوا ی لبیت ده گیر ته وه که یه مه به ر (ﷺ) فرمویه تی: ﴿يَزُولُ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ عَنِ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيَّ دِمَشْقَ﴾^۲، واته: (عیسای کوری مه ریم داده به زینه سر زهوی له ناستی مناره سپه که ی روزه لاتنی دیمشق).

وله ئنجیلی (به رنابا) شدا هاتوه که عیسا صلات و سهلامی خوا ی له سر بیت به قوتابه کانی ده لیت: ﴿أَلْخُفَّاقُولُ لَكُمْ مَتَكَلَّمًا مِنَ الْقَلْبِ، إِنِّي أَشَقَرُ لَأَنَّ الْعَالَمَ سِيدَعُونِي إِلَهًا، وَ عَلَيَّ أَنْ أَقْدَمَ لِأَجْلِ هَذَا حَسَابًا، لَعَمْرُ اللَّهِ الَّذِي نَفْسِي وَاقِفَةٌ فِي حَضْرَتِهِ، إِنِّي رَجُلٌ فَإِنْ كَسَاكَ النَّاسُ، عَلَيَّ أَنِّي وَإِنْ أَقَامَنِي اللَّهُ نَبِيًّا عَلَيَّ بَيْتِ إِسْرَائِيلَ لِأَجْلِ صَحَّةِ الضُّعْفَاءِ وَاصْلَاحِ الْخَطَاةِ خَادِمِ اللَّهِ، وَ أَنْتُمْ شُهَدَاءُ عَلَيَّ هَذَا، كَيْفَ أَنِّي أَنْكَرُ عَلَى هَؤُلَاءِ الْأَشْرَارِ الَّذِينَ بَعْدَ إِنْصِرَافِي مِنَ الْعَالَمِ سَيَطْلُونُ حَقَّ إِنْجِيلِي بِعَمَلِ الشَّيْطَانِ، وَلَكِنِّي سَاعُودُ قَبْلَ النِّهَايَةِ، سَيَأْتِي مَعِيَ أَخْضُوحٌ وَ إِيْلِيَا، وَ نَشْهَدُ عَلَى الْأَشْرَارِ سَتَكُونُ آخِرَتُهُمْ مَلْعُونَةً﴾^۳، واته: (به راستی بیتان ده لیم له ناخی دلمه وه، له رزم لبیت و موو چر که به گیاندا دیت، له بهر نهو که خه لکی به خوا ناوم ده بن، وه له سر نهو دوو چاری لی پر سینه وه هم له بهر دم خوا دا، سویند بهو خوا بهی که گیانم وه ستاوه له خزمه تیدا من پیاو یکم وه ک نهو هه موو خه لکه ی تر، ده فرموتیم و نامیم، من هه رچهنده که خوا ی گموره به یه مه به ر ناردوومی بۆ مالتی ئیسرا ئیل، له پتاو لهش ساغی نه خووش و لاوازه کان و راست کردنه وه ی تاوانکاران به لام من خزمه ت

^۱ المائدة/ ۱۱۰

^۲ صحیح الجامع الصغیر (۳۶۱/۶) ورقمه (۸۰۲۵) وقال الألبانی صحیح الإسناد.

^۳ انجیل برنابا (الفصل ۵۲).

کارو بندهی خوام، وه ئیوهش شایتمن کمن چون بهره‌نگاری نهو تاوانبارانه ده‌کمم کله‌دوای رۆزیشتم له جیهان ئینجیله راسته‌کمم به‌تالده‌که‌نه‌وه و ده‌بگۆرن به‌کاری شه‌یتان، به‌لام من له پیش کۆتایی جیهان ده‌گه‌ڕێمه‌وه، نه‌خوخ و ئیلیاش له‌گه‌ڵ خۆم ده‌هێم، وه شایتمی ده‌ده‌ین له‌سه‌ر نهو تاوانبارانهی که دوو‌چاری کۆتاییه‌کی نه‌فرت لی کراو ده‌بن.

به‌لێ عیسا سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ر بیته‌ له‌ کۆتاییدا دیتمه‌وه بۆ نه‌وه‌ی هه‌موو نه‌و تاوانبارانه ریسواکات که ئینجیله‌که‌یان گۆڕیوه‌و، (عیسا) یان به‌خوا ناو برده‌وه، وه شایه‌ت بیته له‌سه‌ر نهو کۆتاییه‌ نه‌فرت لی کراوه‌ی که دوو‌چاری ده‌بن.

شیوه‌و پوختاری (عیسا) سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ر بیته:

(ابن عباس) ره‌زای خوای لیته‌ ده‌گه‌ڕێمه‌وه که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿رأيت عيسى ومسى و إبراهيم، فأما عيسى، فأمر جعد عريض الصدر...﴾^١، واته: (عیسا و موسا و ئیبراهیم یینی، عیسا سورکاریکی قز لول و سنگ پان بوو).

وه (أبو هريرة) ره‌زای خوای لیته‌ ده‌لێته‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿ليس بيني وبينه نبي يعني عيسى فإذا رأيتموه فاعرفوه رجل مربع الى الحمرة والبيض يزل بين مصرتين كأن رأسه يقطر وإن لم يصبه بلل...﴾^٢، واته: (له‌نیوان من و عیسادا هیچ پێغه‌مبه‌رێک نه‌یه، نه‌گه‌ر بینیتان بیناسنه‌وه، پیاویکی چوار شانه‌ی بالا مامناوه‌نده‌یه، سور و سپیه، له‌نیوان دوو به‌رگی سوری زه‌رد باودا داده‌به‌زیته، سه‌ری ده‌لێته‌ ناوی لێده‌تکێته، هه‌رچه‌نده‌ ته‌ریش نه‌یه).

وه له‌ په‌یوه‌تیکێ تردا عبدالله کوری عومه‌ر ره‌زای خوای لیته‌ ده‌لێته‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿أراني الليلة عند الكعبة فرأيت رجلا آدم كأحسن ما أنت راء من آدم الرجال له لمه كأحسن ما أنت راء من اللهم قد رجلها فهي تقطر ماء متكئا على رجلين أو على عواتق رجلين يطوف بالبيت فسألت من هذا فقبل المسيح ابن مريم﴾^٣، واته: (شه‌ویکیان له‌ خه‌و غه‌دا له‌ ناسی که‌عه‌ بووم، پیاویکم بینی ره‌نگ خاکی، به‌لام جوانترین ره‌نگ خاکیه‌ کله‌ پیاودا هه‌بیته، قزه‌ لاجانیکی هه‌بوو، جوانترین قزه‌ لاجان که‌ تۆ بینییته، خوای کردبووه‌وه به‌ریدابووه‌وه، ده‌تووت ناوی لێده‌تکێته، شانی دادابروه سهر دوو پیاو، یان خۆی دابوو به‌سه‌ر شانی دوو پیاودا ته‌وافی ده‌کرد به‌ده‌وری مالی به‌یتدان په‌رسیارم کرد ته‌مه‌ کێیه؟ ووتیان: نه‌مه‌ مه‌سیحی کوری مه‌رهمه‌).

^١ صحيح البخاري (٤٧٧/٦ - مع الفتح).

^٢ صحيح الجامع الصغير (٩٠/٥) و رقم الحديث (٥٢٦٥).

^٣ صحيح البخاري (٤٧٧/٦ - مع الفتح) و صحيح مسلم (٢٣٣/٢ - مع شرح النووي).

وه (أبو هريره) رَهزای خَوای لَبِيت دَهليت پَتَمبەر (ﷺ) فَرموویتی: ﴿... أَقْرَبَ النَّاسِ بِه
شَبْهًا عُرْوَةُ بِنِ مَسْعُودِ الثَّقَفِيِّ﴾^۱، واته: (نزیکترین کس کله شِوَهی عیسا بچیت عروهی کوری
مهسعودی ثَقَفی یه). کِهه کَینک بَوو له هَموَهله دَلَسَوَزَه کانی پَتَمبەر (ﷺ) و بَهدهستی بی
باوَهه کانی شاری (طائف) شهید کرا.

وه (نواسی کوری سمعان) رَهزای خَوای لَبِيت سَهبارت به شوین و چَوْنیتی دابَهزینه کهی
دِه گِزِیتَموه که پَتَمبەر (ﷺ) فَرموویتی: ﴿إِذْ بَعَثَ اللَّهُ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ فَنَزَلَ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ
شَرْقِيَّ دِمَشْقَ بَيْنَ مَهْرُودَيْنِ وَأَضَاعَا كَفِيَّةً عَلَى أَجْنَحَةِ مَلَكَيْنِ إِذَا طَاطَا رَأْسُهُ قَطَرَ وَإِذَا رَفَعَهُ تَحَدَّرَ مِنْهُ
جَمَانٌ كَاللُّؤْلُؤِ فَلَا يَحِلُّ لِكَافِرٍ يَجِدُ رِيحَ نَفْسِهِ إِلَّا مَاتَ وَنَفْسُهُ يَنْتَهِي حَيْثُ يَنْتَهِي طَرَفُهُ فَيُطْلَبُهُ حَتَّى
يُدْرِكَهُ بِيَابَ لُدٍ فَيَقْتُلُهُ ثُمَّ يَأْتِي عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ قَوْمٌ قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ فَيَمْسَحُ عَنْ وَجُوهِهِمْ وَيُخَدِّثُهُمْ
بِدِرْجَاتِهِمْ فِي الْجَنَّةِ﴾^۲، واته: (لَمو کاتهدا خَوای گهوره عیسا کوری مَریَم ده نِزیت، نَمویش
له لای مناره سِیه کهی رَوْزَه لاتی دیمشق داده بَزیت، دوو پُوشاکی له بمر دایه که به زه عَفران
رَهنگ کراوه، همدووو شانی خستَزه سمر بالی دوو فَریشته، که سمری داده نَهویتت ناوی
لِیدَه تَکیت، که بمر زیشی ده کاتهوه، وهک دهنکه مرواری پایدا شوَر دِه بَیتَموه، هیچ کافرِیک نیه بَونی
ههنا سَهی بکات و نَمریت، وه ههنا سه که ششی ههتا چاوی برده کات دِه روات، شوین دِه جال
دِه که ویت، ههتا له دهر گای (لد) دِه بَگَریت و دِه بَکوزیت، پاشان خه لکانیک یه بَوَلا ی عیسا
که خَوای گهوره پاراستونی له دِه جال نَمویش دهم و چاویان دِه سَپَریت و باسی پایمو پله پالان
بَوَده کات له بَههشتدا).

نَمو مناره سِیهش که پَتَمبەر (ﷺ) باسی دِه کات له سمر دهمی خَویدا نَه بووه، به لَام نَمِرْ و ه کور
هاتنه دی موعجِزه یه کی پَتَمبەر (ﷺ) نَمو مناره یه دروست کراوه و دِه که ویت ته نیشته مز گهوتی
(اموي) له دمشق.

هَمروه ها له نَزیک شاری (قدس) یَشموه شاریک هدی به ناوی (اللد) که له زانایان پِیا وایه
(عیسا) صَدَلات و سَلامی خَوای له سمریت لهوئ دِه جال دِه کوزیت، به لَام فَرمووده (صحیح) ه کان
زیاتر ناماژه بَموه دِه کهن که نَمو رَووداوه له شاری (دمشق) دا رَوودهدات.

(عیسا) صَدَلات و سَلامی خَوای له سمریت حوکم به قورن دِه کات:

^۱ صحیح مسلم (۲/۲۳۷-۲۳۸-مع شرح النووي).

^۲ صحیح مسلم (۱۸/۶۷-۶۸-مع شرح النووي).

(عیسا) صلات و سلامی خوای له سربیت له پاش هاته خواره وهی بز سر زهوی هیچ ناین و شهر یعتنکی نوی له گهل خوی ناهیت، بدلکو حوکم به شهر یعتنی نیسلام ده کات و ده بیت یه کیک له شوین که وتوانی محمد (ﷺ) هر بویش له کاتی دابه زیندا نویژ له دوای (محمدی مهدی) وه ده کات و رازی نه پیش بکه ویت ههروه (جابری کوری عبدالله) رهزای خوای لیبت له پیغمبر (ﷺ) ده گیرته وه که فرموده تی: ﴿فَإِذْ نَادَىٰ عِيسَىٰ ابْنَ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَيَقُولُ أُمِرْتُ أَنْ تَعَالَ صَلِّ لَنَا، فَيَقُولُ لَا، إِنْ بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ كَرَمَ اللَّهُ هَذِهِ الْأُمَّةَ﴾^۱، واته: پاشان عیسای کوری مریم داده بیزیت، پیشوای موملمانان کان پی ده لیت: فرمودو پیش نویژمان بویکه، نهویش ده لیت: نه خیر نیوه پیشوا کانتان له خوتان ده بیت، ریژیکه خوا لم نومه تی ناوه).

وه (أبو هريره) له پیغمبر وه (ﷺ) ده گیرته وه که فرموده تی: ﴿كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ فَيْكُمْ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ فَأَمَّا مَنكُمْ مِنْكُمْ﴾، واته: (ده بیت جزن بیت کاتیک که کوری مریم له ناوتاندا داده بیزیت و بهوی خوتان پیشوا بیتان ده کات).

(ابن أبي ذئب) که یه کیکه له گیره وهی فرموده که به (ولیدی کوری مسلم) ده لیت: (تدري ما أمکم منکم). واته: (نایا ده زانیت بهوی خوتان پیشوا بیتان ده کات مبهستی پی چیه؟ نهوش ووتی: (فأمکم بکتاب ربکم تبارک و تعالی و سنة نبیکم) (ﷺ))^۲، واته: (پیشوا بیتان ده کات به قورئانه کهی خوای گهوره و سونه ته کانی پیغمبر (ﷺ)).

کهواته حوکمی عیسا به قورئان و سونه تی پیغمبر وه (ﷺ) وه موملمانیک له نومه تی نیسلام کار ده کات نهک وهک پیغمبریک که بهرنامهو شهر یعتنی تازهی له گهل خوی هیتا بیت.

وه له فرموده یه کی تردا (سحظلةی أسلمی) ده گیرته وه ده لیت گویم له (أبو هريره) بوو رهزای خوای لیبت له پیغمبری (ﷺ) ده گیرته وه که فرموده تی: ﴿وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُهْلَنَ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرُّوحَاءِ حَاجَا أَوْ مَعْتَمَرَا أَوْ لَيْثِنَهُمَا﴾^۳، واته: (سوتند بهوی گیانی منی به دهسته، له (فج الروحاء) دا که شوینیکه له نیوان مه که و مدهینه عیسای کوری مریم تهه لیل ده کات بز حج یان بز عمره یان هردووکیان پیکه وه کات). کهواته (عیسا) صلات و سلامی خوای له سربیت له دوای پیشوای موملمانان وه نویژ ده کات و حج و عمره ی مالی بهیت ده کات و له گهل له شکری نیسلامیدا جهاد ده کات و حوکمیش به قورئان و سونه تی پیغمبر (ﷺ) ده کات.

^۱ صحیح مسلم (۱۹۳/۲-۱۹۴- مع شرح النووي).

^۲ صحیح مسلم (۱۳۷/۴) رقم (۱۵۶).

^۳ صحیح مسلم (۲۳۴/۸- مع شرح النووي).

گه‌رانه‌وی خوشی و ناسایش و خیر و فەر له‌سه‌رده‌می (عیسا) دا سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ریبیت:

پاش نمو هه‌موو ناخو‌شی و نه‌هامه‌تی و شه‌ر و کاولکاری و برسی‌یه‌ی دوو‌جاری مرۆفایه‌تی به‌گشتی و موسلمانان به‌تایه‌تی دبیت له‌ پاش جه‌نگه‌ جیهانیه‌ گه‌وره‌ که‌ له‌سه‌رده‌می ده‌جالدا، وه‌ پاش نمو‌ی که‌ ده‌سه‌لاتی کوفری جیهانی ریشه‌ کیش ده‌کریت و ده‌جالی جادوو گه‌ر به‌ ده‌ستی (عیسا) سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ریبیت ده‌کوژیت، ئیسلام وه‌کو ده‌سه‌لات و حوکم ده‌گه‌ر درپه‌وه‌ گۆره‌پانی زیان و موسلمانان ده‌بنه‌ هیزی به‌که‌م له‌سه‌ر زه‌وی دا، ئیز خوای گه‌وره‌ ده‌رگای ره‌حم و به‌ره‌که‌تی خو‌ی والا‌ده‌کات و خو‌ش گۆزه‌رانی و ناسایش و دادوه‌ری به‌جۆرنیک بال به‌سه‌ر زه‌ویدا ده‌کیشیت که‌ له‌می‌ژوودا مرۆفایه‌تی شتی وای به‌خۆوه‌ نه‌ینیوه‌، (أبو هريره) ره‌زای خوای لیبیت ده‌لێت پتغمه‌به‌ر(ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿طوبى لعيش بعد المسيح، يؤذن للسماء في القطر، ويؤذن للأرض في النبات، حتى لو بذرت حبة على الصفا لنبت، و حتى يمر الرجل على الأسد فلا يضره، ويطأ على الحية فلا يضره، ولا تشاح، ولا تحاسد، ولا تباغض﴾^١، واته‌: (نافه‌رین و خو‌شی یۆ ژیانیک که‌ له‌دوای مه‌سیح دیت، فرمان ده‌دریت به‌ ناسمان که‌ بباریت، وه‌ فرمان ده‌دریت به‌ زه‌وی که‌ سه‌وز بیت، ته‌نانه‌ت نه‌ گه‌ر ده‌نکه‌ توونیک له‌سه‌ر به‌ردی ره‌ق به‌جێریت ده‌رویت، وه‌ یی‌او به‌لای شیردا پروات زیانی یی ناگه‌یه‌نیت، وه‌ یی‌ی بیت به‌سه‌ر ماردا زیانی یی ناگه‌یه‌نیت، نه‌ناکو‌کی ده‌مینیت، نه‌ هه‌سو‌دی، نه‌ رق و قینه‌).

وه‌ له‌ فرمووده‌ که‌ی (ابو امامه‌) دا ره‌زای خوای لیبیت هاتووه‌ که‌ پتغمه‌به‌ر(ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿... فيكون عيسى ابن مريم عليه السلام في أمي حكما عدلا وإماما مقسطا يصدق الصليب ويذبح الخنزير ويضع الجزية ويترك الصدقة فلا يسعى على شاة ولا يعير وترفع الشحاء والتباغض وتزرع حبة كل ذات حمة حتى يدخل الوليد يده في الحية فلا تضره وتفر الوليدة الأسد فلا يضرها ويكون الذئب في الغنم كأنه كلبها وتغلا الأرض من السلم كما يملأ الإناء من ماء وتكن الكلمة واحد فلا يعبد الا الله و تضغ الحرب أوزارها وتسلب قریش ملكها وتكن الأرض كفائور الفضة تنبت نباتها بعهد آدم حتى يجتمع النفر على القطف من العنب فيشبعهم و يجتمع النفر على الرمان فتشبعهم ويكون الثور

^١ حدیث صحیح، رواه ابوبکر الأنباري و الديلمي و الضياء، سلسلة الأحاديث الصحيحة للألباني (٥٥٩/٤) ورقمه

بكذا وكذا من المال وتكون الفرس بالدرهمات...^۱، واته: (عیسای کوری مهریم له نومهته كمدا دهیته حاكميكي دادپروهر، و پيشموايه كي رېك و راست، خاچ ده شكينيت و بهراز سرده بریت و لهناوی ده بات، سهرانه لاده بات، و پاره به خشين واز لی دینیت و ناماژه به بؤ پاره زور بوون و ده وتهمندی خه لکي ده ست له مهر و مالات و وولاغ هملده گریت نهویش ناماژه به بؤ نهویش که نه ونده زور ده بیت خه لک پیوستی پی نامیتیت وه دوو بهره کی و رق و کینه هملده گریت، تمنانه متدال ده ست ده خاته ناو ده می ماروه زبانی پی ناگه به نیت، و متدال نازاری شیر ده دات که چی زبانی پی ناگه به نیت، وه گورگ له ناو رانه مهردا وه کو سه گی پاراستی لی دیت، و زهوی پرده بیت له ناشی و نارامی، هدره ک چون جام پرده بیت له ناو، وه خه لکی هموو یه ک قسه ده بن و غیری خوا کسی تر ناپرسریت، وه جهنگ و کوشتار کوتابی پی دیت و نامیتیت، وه (قریش) ده سه لاتی لی ده ستندریته وه، وه زهوی وه کو ده فری زیوی لی دیت، وه کو سرده می ناده م پرووه کی لی ده رویت، به جوریک کومه له خه لکیک له سر گوتله تریتیه ک کۆده به نه وهو تیریان ده کات، وه کومه له خه لکیک له سر هه ناریک کۆده به نه وهو تیریان ده کان، وه نرخي گایه ک به ونده وه به ونده ده بیت، وه نرخي نهمپ ده بیت جهند دره همیک....).

وه له فهرمووده به کی تردا که (ابو هريره) له پیغمبر (ﷺ) ده گریته وه که فهرموویته: ﴿... ويهلك الله في زمانه الملل كلها إلا الإسلام﴾^۲، واته: (له سرده می عيسادا خواي گموره هه موو نايه کان له ناو ده بات تنها ئيسلام نه بیت).

وه ئيمش وه کو موسلمان باوه ری تهواومان بهو مژدهو به ئيتانه ی پیغمبر (ﷺ) هه به که هممووی وه ک چون خوی باسی کردوه ناوا دیته دی، وه دلتاشين که تنها ئيسلام رزگار که ری مروفابیتی و تنها له سایه ی ئيسلاميشدا ناشی و ناسایش و دادپروهری ده گریته وه سر زهوی، وه داواکارين که خواي گموره لهو کومه له ئيمانداره مووجهیده مان بگریت که هاوشانی عيسا صلات و سه لامی خواي له سر بیت جهاد ده کهن و پیغمبريش (ﷺ) له ده رحه قیاندا ده فهرمویت: ﴿صابتان من امتي، أحرزهما الله من النار، عصابة تكون مع عيسى بن مريم﴾^۳، واته: (دوو کومه له له نومهته کم خواي گموره له ناگری دۆزه خ پاراستونی، کۆمه لیک غزای هیندستان ده کهن، وه کۆمه لیک له گه ل عيسای کوری مهریمدا ده بن).

^۱ رواه ابن ماجه وابن خزيمة والحاكم بإسناد صحيح. وفي الصحيح الجامع الصغير (۲۷۶/۶) رقم (۷۷۵۲).

^۲ صحيح الجامع الصغير (۹۰/۵) رقم (۵۲۶۵).

^۳ صحيح الجامع الصغير (۳۵/۴) رقم (۳۹۰۰).

(نېمام نهجده) و (نسانى) له (توبان) هوه په زای خواى لیبیت گیراویانه ته هوه. وه (عیسا) صلات و سهلامى خواى له سهریت له پاش گهړانه هوى بۆ سر زهوى بۆ جارى دوهم بۆ ماوهى چل سال حوکم به نېسلام ده کات، پاشان وهفات ده کات و دهریت، ههروهک (أبو هريره) په زای خواى لیبیت ده گیرانه هوه که پته مبر (ﷺ) فرموویته: ﴿فَلْيَمُكِّثْ فِي الْأَرْضِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، ثُمَّ يَتَوَفَّى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ﴾^۱، واته: (چل سال له سر زهوى ده مینته هوه، پاشان وهفات ده کات و موسلمانان نوژی له سر ده کهن).

هاتنى یاجوج و ماجوج

پاش نه وهى له سهردهمى (عیسا) دا صلات و سهلامى خواى له سهریت له ژړ سایه ئیسلامیدا خوځى و هینى و ناسوده مې بۆ سر زهوى ده گیرانه هوه شهرو کوشتارو خوین رشتن به ته وواوى له سر زهوى هه لده گریت و نامیتیت ویست و نیرادهى خوا وادهیت که مروفايه تى دوو جارى تاقى کردنه وه به کی نوئ بیت له جوړنکى تازه که پنشر مروفايه تى شتى لهو جوړهوى به خووه نه دیوه که نه ویش بریتیه له دهرچوونى یاجوج و ماجوج بۆ سر زهوى جا پیش نه وهى بیننه سر باسى یاجوج و ماجوج بزاین کینه وه کوپوه دین چى ده کهن پیمان باشه نهو نایهت و فرموودانهى که باس له هاتیان ده کهن بهین و مانایان بکهین پاشان سهرنج و تیبى و پروونکردنه وهى خو مانى له سر بدهین.

یه کهم/ یاجوج و ماجوج له قورناني پروردا:

خواى زاناو کاربه جى له قورناني پروردا له دور سوره تدا باس له یاجوج و ماجوج ده کات:

۱- له سوره تى (الکھف) دا دهغه رمویت: ﴿وَسْتَخْلُوكُمْ عَنْ ذِي الْقَرْيَتَيْنِ قُلْ سَأَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ

ذِكْرًا ﴿٨٦﴾ إِنَّا مَكْنَأُ لَهُ فِي الْأَرْضِ وَءَانِئْتَهُ مِنْ كُلِّ مُخْرِجٍ سَبَّأًا ﴿٨٧﴾ فَأَنْبَعُ سَبَّأًا ﴿٨٨﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَقْرَبَ

الْشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَبْدَأُ الْقَرْيَتَيْنِ بِمَا آتَيْنَا أَنْ نَخْذَ فِيهِمْ

حُسْنًا ﴿٨٩﴾ قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نَعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا ثَكْرًا ﴿٩٠﴾ وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ

صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءٌ أَلْفُسٌ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَنْبَعُ سَبَّأًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ

وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ يَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٣﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِمْ خَبْرًا ﴿٩٤﴾ ثُمَّ أَنْبَعُ سَبَّأًا

﴿٩٥﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٦﴾ قَالُوا يَبْدَأُ الْقَرْيَتَيْنِ

^۱ رواه أحمد وأبو داود. قال ابن حجر (صحيح) (٤٩٣/٦) و صحيح الجامع الصغير (٩٠/٥) رقم (٥٢٦٥).

يُاجُوجَ وَمَاجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَى أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٨﴾ قَالَ مَا مَكْنِي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٩﴾ ءَاتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدِيقَيْنِ قَالِ انفُخُوا حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ ءَاتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿١٠٠﴾ فَمَا اسْتَطَعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿١٠١﴾ قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِنِّي رَبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿١٠٢﴾^١، واته: (پرسیارت لی ده‌که‌ن دهریاره‌ی (ذی القرنین)، توش بلتی باسیکتان دهریاره‌یان بۆ ده‌که‌م، ئیمه تواناو دهسه‌لاقمان پتدا‌بوو له‌سه‌ر زه‌وی داو له‌هموو شتیک هۆکارمان پی‌به‌خشی بوو * نه‌ویش شوین یه‌کیک له‌و هۆکارانه‌ که‌وت و به‌کاری هینا * هه‌تا کاتیک که‌ گه‌یشته‌ شوینی خۆرئاوا‌بوونی خۆر * بینی خۆره‌ که‌ له‌‌چاو‌گیکی قوربه‌ ره‌شدا ناوا ده‌ییت و له‌ ناستی نه‌و شوینش کۆمه‌له‌ خه‌لکیکی بینی * پیمان ووت نه‌ی (ذی القرنین) یان نه‌ویه‌ نازاریان ده‌ده‌یت و ده‌یان کوزیت وه‌یان چاکه‌یان له‌‌گه‌ل ده‌که‌یت و بانگه‌شمان ده‌که‌یت بۆ ریی راست، نه‌ویش ووتی نه‌وه‌ی که‌ زولم ده‌کات نازاری ده‌ده‌ین و پاشان ده‌گه‌ریتموه‌ بۆ‌لای. په‌روه‌رده‌گاری خۆی نه‌ویش نازاریکی سه‌ختی ده‌دات * به‌لام نه‌وه‌ی که‌ باوه‌ری هینا و کاری چاکه‌ی کرد، نه‌وه‌ پاداشتی باشی هه‌یه‌و ئیمه‌ش فەرمانی کاری قورس و گرانی پتاکه‌ین * پاشان شوین یه‌کیک له‌و هۆکارانه‌ که‌وت و به‌کاری هینا * هه‌تا کاتیک گه‌یشته‌ شوینی خۆره‌لاتنی خۆر بینی له‌سه‌ر کۆمه‌له‌ خه‌لکیک هه‌لدیت که‌ هیچ پۆشه‌ریکمان له‌‌خۆر پی نه‌به‌خشیوون * به‌و شیویه‌ خه‌به‌رداریش بوون له‌ هموو نه‌و زانست و توانایه‌ی که‌پیمان به‌خشیوو * پاشان شوین یه‌کیک له‌و هۆکارانه‌ که‌وته‌وه‌ سه‌به‌کاری هینا * هه‌تا کاتیک گه‌یشته‌ نیوان دوو به‌ربه‌سه‌که‌و بینی له‌ پێش دوو به‌ربه‌سه‌که‌دا کۆمه‌له‌ خه‌لکیکی لی‌یه‌ له‌‌قه‌سه‌تی ناگه‌ن و حال‌ی نابین ووتیان نه‌ی (ذی القرنین) (یاجوج و ماجوج) فه‌ساد و خراپه‌کاری زۆر ده‌که‌ن له‌ زه‌وی دا * پێت چۆنه‌ نه‌گه‌ر ئیمه‌ پاره‌ و سه‌رانه‌یه‌کت بۆ دابین بکه‌ین به‌مه‌رجیک له‌نیوان ئیمه‌و نه‌واندا به‌ره‌به‌ستیک دروست بکه‌یت * نه‌ویش ووتی هه‌ر کارێک خوای په‌روه‌ردگارم بۆم ناسان بکات و یارمه‌تیم بدات چاک و پر خیر ده‌ییت، ئیوه‌ش به‌ هیرو تواناتان یارمه‌تیم بده‌ن نیوان ئیوه‌و نه‌وان پرده‌که‌مه‌وه‌ ده‌ی گرم * که‌رتنه‌ ناسنم بۆ به‌ین هه‌تا کاتیک لوتکه‌ی هه‌ردوولا ته‌نیشه‌ که‌ی به‌یه‌ک گه‌یاندوو یه‌کسانی کردن به‌یه‌کتر، ووتی که‌رتنه‌ ناسنه‌کان بجۆشین و سووری بکه‌نه‌وه‌ هه‌تا کاتیک ناسنه‌که‌ی وه‌ک ناگر لی‌ کرد

^١ الکهف/(٨٣-٩٨).

ووتی (قطر)م بۆ بێتن بهسهريدا بيرژينم و کەلتنه کانی بێن پرېکه مموه * ئيز نه توانيان بهسهريدا
سهريکهون و زال بن، وه نه توانيشيان کونه بکهن * ووتی ئهمه پرېکه تېکه له پهره وردگار مموه،
ههريکاتیکش بهلتنه کهی پهره وردگارم هات، تهختی ده کات، بهلتنی پهره وردگارشم حەق و
راسته *).

۲- خوای گهوره له سورمهتی (الانبیاء) ده فهرمویت: ﴿ حَتَّىٰ اِذَا فُتِحَتْ يَابُجُوجُ وَمَاجُوجُ وَهُمْ
مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُوْنَ ﴾ ، واته: (ههتا کاتیک یاجوج و ماجوج کرایهوه، لههممو
بهرزایهکی زهوی دینه خوارهوهو بهخیرایی دهوژن، وه بهلتنی حەق و راستی خوا نزیك
بووهوه، ئالمو کاتهدا چاوی بێ باوههوان نەبەلق بووه دهلتن مال وێرانی بۆ خویمان بهراستی
ئیمه بێ ناگابووین لهمه، بهلکو ئیمه زالم و ستمکار بووین).

دوهم/ (یاجوج و ماجوج) له فهرموودهکانی پێغه مبهردا (ﷺ):

۱- (ئهو سهعیدی خودری) پهزای خوای لیبت ده گێریموه که پێغه مبهردا (ﷺ) فهرموویهتی:
﴿يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَىٰ يَا آدَمُ فِيقُولُ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ فِيقُولُ أَخْرِجْ بَعَثَ النَّارَ قَالَ:
وَمَا بَعَثَ النَّارَ قَالَ: مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَمِائَةٍ وَتِسْعَةٌ وَتَسْعِينَ فَعِنْدَهُ يَنْشِبُ الصَّغِيرُ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ
حَلِّ حَمْلُهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ
أَيْنَا ذَلِكَ الْوَاحِدُ؟ قَالَ أُبَشِّرُوا لِإِنْ مِنْكُمْ رَجُلًا وَمِنْ يَاجُوجَ وَمَاجُوجَ أَلْفَاكٌ ۚ، واته: (خوای
گهوره ده فهرمویت نهی نادهم، نهویش دهلتی بهلتی بۆ فهرمانت نهی خوای گهوره و خیریش
ههريکه دهستی تۆدایه، خواش ده فهرمویت: نهوانهی که ده نیرین بۆ ناگر جیایان بکهوهوه،
نهویش دهلتی: نیر دراوه کانی ناگر کین؟ ده فهرمویت: لههممو ههزاریک تۆسه دو نهوهو و
تۆ، ئالمو کاتهدا منداڵ سهري سبی دهیت و هممو ئافرهتیکي سک پر سکه کهی داده نیت و،
خهملکی ده بینیت سهرخۆشن و ههچیشیان سهرخۆشی مه نین، بهلام نازارو تۆلهی خوا تونده،
ووتیان: جا کام له ئیمه نمو نه فهره دهیت؟ پێغه مبهردا (ﷺ) فهرمووی: مژده بیت بۆ ئیوه
یهک پیاو و له یاجوج و ماجوج ههزار). مه بهست بێ نهوهیه ههتا لهم تومهته یهک پیاو ده چیت
ناگر له یاجوج و ماجوج ههزار ده چیت که نهمش ئاماژهیه بۆ بێ باوههریان ههروهها بۆ زۆری
ژماره یان.

^۱ صحیح البخاری (۶/۳۸۲- مع الفتح).

۲- (ام حبیبہ) ی کچی (ابو سفیان) له (زهیندبی کچی جهش) رهزای خوای لیبت دهگیریموه که یغمبر (ﷺ) رۆژنکیان بهترسوه هاته زورروه بولای و دهیفرموو: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَبِهَا نَعْمَ إِذَا كَثَرَ الْحَبْثُ﴾^۱، واته: (هیچ خواجهك نیه تنها (الله) نهیبت، خاك بهسر عمره ب لمو پرووداوه خراپهی که نزیك بۆتموه، نهمرو بهر بهستهكهی یاجوج و ماجوج نهمه كراوه تهمه (بهسری همدردو پنجه گهوره و پنجهی شایه تمانی باز نهیكی دروست كرد). (زهیندبی کچی جهش) دهلیت ورم: نهی یغمبری خوا نایا له ناو ده چین له کاتیکدا که پساوانی چاکمان له ناو دایبت؟ فرمووی: (بهلن نه گهر داوین پیسی زور بو)).

۳- (ابن حرمه) له پوریوه دهگیریموه دهلیت: ﴿خطب رسول الله (ﷺ) وهو عاصب إصبعه من لدغة عقرب فقال إنكم تقولون لا عدو وإنكم لا تزالون تقاتلون عدوا حتى يأتي ياجوج و ماجوج عراض الوجوه صفار العيون شهب الشعار من كل حذب ينسلون كأن وجوههم المجان المطرق﴾^۲، واته: (یغمبری خوا (ﷺ) ووتاری ده داو و پنجهی بهستبو له پیوه دانی دوو پشکیک فرمووی: نیوه دهلین دوزمن تهواو بوو نهما، بهلام له راستیدا نیوه بهردهوام دوزمنیکتان دهیبت که شهری له گهل ده کهن هتا یاجوج و ماجوج دبت، دهم و چاو پان و چاو بجوک، قزی تهپله سهریان سهی یه له ههموو بهرزاییه کهوه دپنه خوار و شور ده بنهوه دهم و چاویان همر دهلنی قهلقانه).

۴- (نواسی کوری سمعان) رهزای خوای لیبت له فرمودهیهکی دریزدا دهگیریموه که یغمبر (ﷺ) فرموویته: ﴿ثم يأتي عيسى ابن مريم قوم قد عصمهم الله منه فيمسح وجوههم ويحدث بدرجاتهم في الجنة فبينما هو كذلك اذ اوحى الله الى عيسى اني قد اخرجت عبادا لي لا يدان لأحد بقتلهم فحرز عبادي الى الطور وبعث الله ياجوج و ماجوج وهم من كل حدث ينسلون فيمر اوائلهم على بحيرة طرية فيشربون ما فيها ويمر آخرهم فيقولون لقد كان بهذه مرة ماء ويحصر نبي الله عيسى وأصحابه حتى يكون رأس الثور لأحدهم خيرا من مائة دينار لأحدكم اليوم فيرغب نبي الله عيسى وأصحابه فيرسل الله عليهم النصف في رقابهم

^۱ صحيح البخاري (۳۸۱/۶) و صحيح مسلم (۴/۱۸-۴) مع شرح النووي.

^۲ مسند الإمام أحمد (۲۷۱/۵) - وهامشه منحب الكثر) وقال الهيثمي: رواه أحمد والطبراني ورجاهما رجال الصحيح. جميع الزوائد (۶/۸).

فَيَصْبَحُونَ فَرَسِي كَمُوتِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ يَهِيْطُ نَبِيُّ اللهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى الْأَرْضِ فَلَا يَجِدُونَ فِي الْأَرْضِ مَوْضِعَ شِبْرٍ إِلَّا مَلَأَهُ زَهْمُهُمْ وَتَنَتُّهُمْ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى اللهِ فَيُرْسِلُ اللهُ طَيْراً كَأَعْنَاقِ الْبَخْتِ فَتَحْمِلُهُمْ فَتَطْرَحُهُمْ حَيْثُ شَاءَ اللهُ ثُمَّ يُرْسِلُ اللهُ مَطْراً لَا يَكُنْ مِنْهُ بَيْتٌ مَدْرٌ وَلَا وَبْرٌ فَيَغْسِلُ الْأَرْضَ حَتَّى يَتَوَكَّهَ كَالزَّلْفَةِ^١، وَاتَه: (پاشان كۆمهلهك خهلك دێن بۆلای عیسای كورێ مهردم كه خوای گهواره پاراستونی له دهجال، نهویش دهم و چاووان دهسپرت و باسی پله و پايدیان بۆ دهكات له بهههشتدا، ئا لهو كات و حالدا خوای گهواره وهحي دهنيړت بۆ عيسا، كه كۆمهله بندهيه كي خۆم هيتاوته دهر، كس تواناو دهسلاتی كوشتارو شهرکردنی نيه له گهلێاندا، بۆيه ههتا زووه بنده كام سهرخه بۆ كيوي (طور)، خوای گهورهش ياجوج و ماجوج دهنيړت، نهوانيش له ههموو بهرزاييه كموه شوڤر دهبنهوه، سهرهتاكانيان بهلای دهرپاچهي (طبريه) دا تي دهپهړت ههرچيه كي تيدايه دهی خۆنهوه، وه كۆتاييه كهيان تي دهپهړت دهلت: كهريتيكيان ئاليړه دا ئاوي تيدا بوو، جا عيسای پتغمبهري خواو هاوړپكاني گهمارۆ دهدرين، تا وای ليديت يهك مهر گا بۆ يه كيكيان باشره لهسه دينا بۆ يه كيكتان لهم رۆژهدا، ئير عيسای پتغمبهري خواو هاوړپكاني داوای كۆمهك و يارمهتي له خوای گهواره دهكهن، خوای گهورهش كرميك دهنيړت بۆ مليان، ههر ههمويان به جاريك وهك مردني يهك كس قهر دهكهن، پاشان عيسای پتغمبهري خواو هاوړپكاني دادهبهزنهوه بۆ مهر زهوي، كه سهر دهكهن يهك بسته خاك نهماوه لهسهر زهوي دا كه بهجهوري و بۆگهنيان پر نهوييت، ئينجا عيسای پتغمبهري خواو هاوړپكاني له خوا دهپارپنهوه، نهویش جوړه بالتدهيهك دهنيړت كه وهك ملي حوشر دريژن، ههليان دهگريت و فرتيان دهدات بۆ نمو شويتهي كه خوا دهيهوييت، پاشان خوای گهواره بارانيك دهنيړت كههيج خانويه كي دروست كراو نهمهبرد نهمووي ئاژهال (خيوت) ناتوانيت بهري بگريت، ئير به جوړيك زهوي دهشوات ههتا وهك ئاويتهي لي دهكات).

وهله رپوايهتهكهي (ابن حجر) دا بۆ نمو فهرموودهيه دهفهرمويت: ﴿قَدْ أُنْزِلَتْ عِبَادًا لِّي يَدَانَ لِأَحَدٍ بِقَتْلِهِمْ﴾^١، وَاتَه: (من كۆمهله بندهيه كي خۆم دابهزاندهوه كس دهسلات و شهرکردنی نيه له گهلێاندا).

^١ صحيح مسلم (٢٢٥٤/٤) ورقمه (٢٩٣٧).

^١ صحيح (٢٥٥٥/٤) رقمه (٢٩٣٧).

۵- (أبو هريرة) رِهزای خَوای لَبِيتَ ده گِرِپَنده که پَتَمبەر (ﷺ) فەرموویهتی: ﴿إِنْ يَأْجُوجُ وَمَاجُوجُ يُحْفَرُونَ كُلَّ يَوْمٍ حَتَّى إِذَا كَادُوا بِرُؤُونِ شَعَاعِ الشَّمْسِ قَالَ لَذِي عَلَيْهِمْ إِرْجِعُوا فَسُحْفَرُهُ غَدَا فَيُعَدُّهُ اللَّهُ أَشَدَّ مَا كَانَ حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ مَدَّتُهُمْ وَارَادَ اللَّهُ أَنْ يَعْثُمَّ عَلَى النَّاسِ حَفَرُوا حَتَّى إِذَا كَادُوا بِرُؤُونِ شَعَاعِ الشَّمْسِ قَالَ الَّذِي عَلَيْهِمْ إِرْجِعُوا فَسُحْفَرُهُ غَدَا انْشَاءَ اللَّهُ تَعَالَى وَاسْتَنْوَا فَيُعَوِّدُونَ إِلَيْهِ وَهُوَ كَهَيَّأَتِهِ حِينَ تَرْكُوهُ فَيُحْفَرُونَ وَيُخْرِجُونَ عَلَى النَّاسِ فَيَنْشَفُونَ الْمَاءَ وَيَتَحَصَّنُ النَّاسُ مِنْهُمْ فِي حُصُونِهِمْ فَيُرْمُونَ بِسَهَامِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ فَتَرْجِعُ عَلَيْهَا الدَّمُ الَّذِي اجْفَظَ فَيَقُولُونَ قَهْرَنَا أَهْلُ الْأَرْضِ وَعَلَوْنَا أَهْلَ السَّمَاءِ فَيُعِثُّ اللَّهُ نَفَقًا فِي أَقْفَائِهِمْ فَيَقْتُلُهُمْ بِهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنْ دَوَابَّ الْأَرْضِ لَتَسْمُنَ وَتَشْكُرُ شُكْرًا مِنْ حُلُومِهِمْ﴾^۱، واته: (يا جوج و ماجوج هه موو رِوژِيتَ كهريكي هه لكه نندن) (مه به ست پتي بهر به سه كه به)، هه تا كاتيك كه نزيك ده بيت كه تيشكي خوژ بينن، نه وهی به سهر يانه وه به رِوژِيتَ كه ده ليت، بگه رِپَنده به يانی هه لده كه نين، ئينجا خَوای گه وه توندو به توتري ده كاته وه، هه تا بهم شيويه ده نگو ن نه كاته ی بۆيان ديارى كرا وه، وه خَوای گه وه ويستى وابور بيان نيرته سهر خه لكى ده ست ده كه ن به هه لكه نندن، هه تا كاتيك كه نزيك ده بيت كه تيشكي خوژ بينن، نه وهی به سهر يانه وه به ده ليت بگه رِپَنده سه ی هه لی ده كه نين نه گه ر خوا رازی له سهر بيت و نه گه رى تى ده خات، ئينجا ده گه رِپَنده سهرى كه ده بينن وه كه نمو رِوژِيتَ به جيان هيشتوه ما وه توه، ئينجا هه لی ده كه نين و دینه ده وه به رِوژِيتَ سهر خه لكى، ئير ناو ووشك ده كه ن و خه لكى بۆ خو پاراستن لبيان له قه لا كانياندا خو يان قايم ده كه ن، نه وانيش تيره كانيان به ره و ناسمان ده هاوژن و تيره كانيان بهر له خو تني ده گه رِپَنده خواره وه، ئينجا ده ليت، خه لكى سهر زه ومان به زانندو سهر كه وتين به سهر خه لكى ناسمانيشدا، ئينجا خَوای گه وه كرميكيان بۆ ده نيرت له پشت ميلاندا، هه موويان به وه ده مر ن، پاشان پَتَمبەر (ﷺ) فەرمووی: سویتند به وهی گيانى منى به ده ست، ئاژهل و گيان له سهرى سهر زه ی له گۆشته كه يان قه له و و پر و تير و هه لئاوسا و ده بيت).

رواه الترمذي وابن ماجه وابن حبان والحاكم. واسناده صحيح. قال الحاكم (صحيح على شرط الشيخين ووافقه الذهبي وجاء عند الألباني في سلسلة الأحاديث الصحيحة برقم (١٧٣٥) (٤/٣١٣)).

۶- (ابن مسعود) رهزای خوای لیبت ده گیریتوه که پیغمبر (ﷺ) فرمودیستی: «إِنْ يَأْجُوجُ وَمَاجُوجُ أَقْلَ مَا يَرْكُ أَحَدُهُمْ بَصْلَهُ أَلْفَا مِنَ الذَّرِيَةِ»^۱، واته: (هر يك له ياجوج و ماجوج که میرینی نهوی که له دواى خوی به جی ده هیلت هزار وه چیه له پستی خوی). پاش نهوی که نم نایهت و فرمودانه مان هتا باس له یاجوج و ماجوج ده کهن، به پیوستی ده زانم هندی سرنج و تینی ده باره ی نم کومه له مه خلقوی خوای کار به جی بخمه پروو. له سهره تادا پم باشه دوو راستی بخمه پروو، نهویش نهویه:

۱- نیشانه کانی رژی دواى و نمو پرووداوانه ی که له پیش هاتی نمو رژه دا پروو ده دن هه تاهاتی ده جال ده توانین بلتین پرووداوی سروشتی و ناساین و پتجومانه ی نمو یاساو سونه تانه ی خوای گهره نین له م بونه و ره دا که مرؤف پشان ناشنا بووه، به لام له گهل هاتی ده جال و نمو رشووداوانه ی که به دوایدا دین، (هر له دایه زنی عیسا صلات و سه لامی خوای له سریت له ناسمان و هاتی یاجوج و ماجوج و هلاتی خور له ناواوه و هاتی (دابه) و نمو بایه ی رچی نیمانداران ده کیشیت و). ده توانین بلتین پروو داوی ناسایی نین و به دهرن لهو یاساو سونه ته خوایی یانه ی که مرؤفایه تی له میژووی دریژی ژانیدا پشان ناشنا بووه، و نم نیشانه گهرانه وهك زربه ی زانایان ده فرمون جاری کوتایی هاتی تمه نی نم بونه و ره به گوتی مرؤفایه تیدا ده چرن و هوالی تیکجونی شیرازه ی ناسمان و زهوی گشت بونه و ره ده گهینن، بویه ده لیتن به راستی لیره به دواوه ده بیت خومان بوجورنکی تر لهو نیشانه و پرووداوانه ناماده بکین که زور ماموو سر سوریه تهرن و جیاوازن لهو نیشانه و پرووداوانه ی که پیش پشان ناشنا بووین، وه باوه رمان وایمو دلنیاشین که هموویان راستن و، وه بهو شیوه یش که خوار پیغمبری خوا (ﷺ) یاسیان کردوون ناوا دینه دی.

۲- نمو هوال و به سر هاتانه ی که خوای گهره له سورته ی (الکف) دا بوی باس کردوین هر همووی هوال و به سر هاتی سر سوریه تهرن هر له باسی نمو کومه له لاوه ی که بوماوه ی (۳۰۹) دانه سال له نه شکموتیکدا خمویان لی ده که ویت و پشان زیندووده بونه و له خمو هیلده سن هروهك نهوی تنه ا شه ویک خمویان لی که ویت، هروه ها به سر هاتی نمو پیاوه ی که ماموستایه تی پیغمبریکی پایه بهرزی وهك مووسا ده کات صلات و سه لامی خوای له سریت له ناستی دا جوشی داده میت و له حکمه ته که ی تی ناگات تا له کوتاییدا خوی

^۱ رواه ابن حبان في صحيحه (الإحسان ۲۹۲/۸ رقم ۶۷۸۹).

بۆی پرون ده کاتموه، همدروها بهسر هاتی پادشایه کی دیرینی وهك (ذي القرنين) کهلمو
چهرخه دیرینهانی مروفا تپیدا زور دواکهوتوو و کم زانست بووه کهچی نمو زور بهناسانی
پروژهلات و پروژاواي زهوی ده گهریت و کاری وای نمجام دهات که هیشتا مروفی زانای
نمروژ له توانایدا نیه، بویه دهلتین بهسرهاتی یاجوج و ماجوجیش که له کوتایی نمو
سوورته پیروژهدا هاتوو، نه گهر وهك پروداوینکی ناموو سدرسوریهتر هاته بهر چاومان
دهیئت لامان ناسایی بیت و، همول بدیهین بهمشکیکی کراوه زانستیانهو لهروانگی نایهت
و فەرمووده کانی یغهمبرهوه(ﷺ) تارادهیه کی زورنریک بینموه له راستی.

نعمو زاناکانی ئیسلامیش سهبارهت به یاجوج و ماجوج کۆمەڵیک لینگدانوهو بیر و بۆچوونی
جیاوازیان ههیه، وه بریککی زۆریش له ههوالی (ئیسرایلیات) و فەرموودهی (ضعیف) دهباریهان
گێڕدراوهتهوه که هیچیان جینگهی متمانه نین و ئیمش لعم کینهدا خۆمان لی دورره پهریز گرتوووه
پشتمان بئ نهبستوون، بهلام زۆربهی زانایان بیان وایه که یاجوج و ماجوج لهنهوهی ئادهمن
صهلات و سهلامی خوای لهسهریت همدروك (ابن کثیر) لهتفسیره کهیدا ناماژهی پی دهکات^۱ و
فەرموودهی ژماره(۱) یش بهبەلگهی راستی بۆ چونه کهی دههینتهوه که خوای گموره فەرمان به
ئادهم دهکات له ههموو ههزاریک نۆسه و نهوه و نو جیا بکاتموه بۆ دۆزهخ و دواتریش
یغهمبر(ﷺ) دلخۆشی هاوهلانی دهاتموه بهوهی له نومهته کهی پهک پیاو له یاجوج و ماجوج
ههزار هههههههه (کعب الحبار) بۆچونیککی جیاوازی ههیه که دهلتیت (یاجوج و ماجوج تهنها
لهنهوهی ئادهم دروست بوون بهی حوا) بهلام ابن کثیر دهلتیت نهمه قسهیه که زور نامۆیهو هیچ
بهلگهی کی عهقلی و نهقلی لهسر نه^۲ وه ههندیک له زاناکان بیان وایه که لهنهوهی (یافت) ی
کورپی (نوح) ن صهلات و سهلامی خوای لهسهریت، وه بۆ ئهمش پشت بهو فەرموودهیه دههستن
که (ابو هريره) له یغهمبر(ﷺ) ده گێڕتهوه که فەرموویتی: ﴿وَلَدَ نُوْحٌ سَامٌ وَ هَامٌ وَ يَافֿَثُ، وَلَدَ
لِسَامِ الْعَرَبُ وَ الْفَارِسُ وَ الْروُمُ، وَلَدَ لِحَامِ الْقَبْطِ وَ الْبَرْبَرِ وَ السُّودَانِ، وَلَدَ لِيَافֿَثَ الْيَاجُوجُ وَ الْمَاجُوجُ
وَ الْبَرْكُ وَ الصَّقَالِبَةُ﴾^۳، واته: (کورپه کانی نوح سیان، سام حام یافت، سام عهروپ و فارس و رومی
لی بووه، وه حامیش قبط و بهربرو سودانی لی بووه، وه یافیش یاجوج و ماجوج و تورک و
صقالبهی لی بووه). بهلام نهم فەرموودهیه سهنده کهی (ضعیف) و ناتواندیریت پشتی پی بهسهریت.

^۱ تفسیر ابن کثیر ج ۵ ل ۲۱۹۳

^۲ تفسیر ابن کثیر ج ۵ ل ۲۱۹۳

^۳ حدیث ضعیف انظر فتح الباری ج ۱۳ رقم (۷۱۳۵).

وه هندیك له زانایانی نهم سەردەمە پێیان وایه كه مەبەست له یاجوج و ماجوج نهم میلله تانیه كه نهمرۆ دانیشتوی وولاتی چین و یابان و مەنقۆلیان، وه پێشیان وایه كه نهمبەریستهی كه كاتی خۆی (ذی القرنین) له بەرده میاندا دروستی كردوو هەر ده كهوتیه نەوناوچانمۆه تەنانەت (سید قطب) ڕه حەمەتی خۆای لییت له تەفسیره كەیدا وای بۆ ده چیت كه یاجوج و ماجوج نهم مەغۆل و تەهرانه بن كه كاتی خۆی هێرشیان كرده سەر نیشتمانی ئیسلام و تەخت و تاراجیان تێكدا به سەر به كدا^۱

وه (نیمامی قرطبی) یش كه هاوچەرخێ نهم هێرشە مەغۆل و تەتاریبۆه له تەفسیره كەیدا هەربۆچونێکی له وجۆره هیه^۲ به لām نهم بۆچونەش پێچهوانە نهم راستیه كه یاجوج و ماجوج له ناخەر زەماندا و لەسەر دەستی عیسی كۆری مەریەمدا هەلات و سەلامی خۆای له سەریت دیتە سەر زەوی و به پێرۆزی دوعای ئەویش خۆای گەوره لەناویان دەبات و فریان دەداتە دەریاوه.

به لām ئیمه پێمان باشه بێنه سەر لیکۆلینهوه و شیکردنهوهی ئەو ئایەت و فەرموودانهی كه باس له یاجوج و ماجوج ده كەن و هەول بدەین له روانگهی ئەوانمۆه چمكێك له راستیه كاغان بۆ ڕوون ببێتهوه.

لیکۆلینهوه و شیکردنهوهی ئایەت و فەرموودهکان:

یهكهم/ له ئایه تەکانی سورەتی الکەف دا نهم چەند راستیه مان بهر چاو دهکەوێت:

^۱ فی ظلال القرآن (۲۲۹۳/۴-۲۲۹۴).

^۲ تفسیر قرطبی (۵۸/۱۱).

خوای گموره تواناو زانست و دهسه لاتیکی وای به (ذی القرنین) به خشیوه که بۆ هدر کارتک مهبستی بیت هوکاری پیوستی بۆ نهجامدانی نمو کاره پی به خشیوه ﴿إِنَّا مَكْنَأَلُمُ فِي الْأَرْضِ وَأَبْنَتْهُ مِن كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا﴾^۱

۱- نایهتی ﴿فَأَنْبَغَ سَبَبًا﴾ که مانای به کارهیتانی به کتک هوکارو (وسیله) تابه تانه ده گریتهوه که خوا پی به خشیوه سی جار دووباره بۆنموه، وهههه جارێکیان له دوای هاتی نمو نایهت (واته به به کارهیتانی نمو هوکاره) (ذی القرنین) توانیویهتی سه فهریکی دوورو درێژ نهجام بدات و پانتایه کی زۆر گموره بریت، جاری به کم بههوی نمو هوکاره وه توانیویهتی بگاته خورئاوای خۆر و جاری دووهم پی گهیشته ته خۆره لاتی خۆر وه جاری سێهم پی گهیشته نیوان دوو بهر به سه که، بۆیه پیوسته بزاین نمو هوکاره (سببا) مهبست پی چیهو چی ده گهینیت، وه پیمان باشه قورنانی پرۆز خۆی وه لامی نمو پر سياره بداته وه چونکه (القرآن یفسر بعضه بعضاً)، واته: (قورنان هه ندیکه هه ندکه کی تری پروون ده کاته وه) وه به چاو پی داخشانده وه به کی سوره ته کانی قورنان بۆمان ده رده که ویت که نعم و وشه به له چوار سوره ته دا هاتوه:

أ- له سوره تی (غافر) دا: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَنْهَكُنْ أَبْنِي مَرْحَمًا لَّعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ﴾^(۳۶) اسْتَبَابَ السَّمَوَاتِ فَأَطْلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى^۱، واته: (فرعمون ووتی نهی هه مان ته لاریکم بۆ دروست بکه به لکو بههوی وه به توانم بگمه رینگاکان، رینگاکانی ئاسمان، بۆ نمویه خواکه ی موسا بیهیم). نیمامی شوکانی له تهفسیره کهیدا له مانای (اسباب) دا ده لیت (الطرق) واته (رینگاکان). وه (قناده) و (الزهری) و (السدى) و (الاخفش) ده لیت به مانای (الابواب) واته (دهرگاکان)^۲، که واته ﴿أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ﴾ مهبست پی ده رگاکانی ئاسمان یان رینگاکانی ئاسمانه.

ب- ﴿أَمَلَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرَوْهُا فِي الْأَسْبَابِ﴾^۱، واته: (یان بیان وایه زهوی و ئاسمانه کان و نمویه له نیانیان دایه مولکی نه وانه، ده با به توان سهرکون به رینگاکانی ئاسمانه).

^۱ الکهف / ۸۴.

^۲ غافر / ۳۶-۳۷.

^۳ فتح القدر للشوکانی ج ۴ ل ۶۴۶ تحقیق د. عبدالرحمن عبیده.

نیمامی (الشوکانی) دهلت واته: (فليصعدوا في الأسباب التي توصلهم الى السماء)^٢ بهمانای
دهبا سر کمون بمو ریځایاندها یان بمو دهر ځایاندها که دهیان ګمیهنیه ناسمان).

ج- له سووره تی (الحج) دا ﴿مَنْ كَانَتْ يَدَاكَ يُظَنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ﴾^٣، واته: (هر کسې ګومانې وایه که
خواي ګه وره سړي ناخات لمو دونیاو له قیامته دا با په تیک دریژ کاته وه بڼ ناسمان و پیايدا
سر که ویت پاشان پیچرنیت، نینجا با سمیریکات بزایت بهم فیلته داخی دلی
داده مرکته وه).

نیمامی شوکانی دهلت: (أي يطلب حيلة يصل بها الى السماء)^٤، واته: (با هډول بدات فیلک
یان ریځا چاره بهک بدوزتمه پي بگاته ناسمان). (عبدالرحمن ی کوری زیدی کوری اسلم) یش
دهلت (أي ليتوصل الى بلوغ السماء)^٥، واته: (با هډول بدات خوی بګمیهنیه ناسمان).

د- له سووره تی (البقرة) دا: ﴿إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الذِّبِّ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمْ
الْأَسْبَابُ﴾^٦، واته: (لهو روزه دا نموانه ی که خه لک شونيان کهوتبوو حه شا ده کهن
لهوانه ی که شونيان کهوتبوو وه سزای سهختی خوايان بينی، وه هموو هوکاره کانیاو لی
پچرا، واته هموو نهو دهر ځایانده ی که دهیان ګمیهنیه په زامه ندی خوا لیان داخراوه
ریځګیان لی پچراوه).

کهواته پاش نهو ګه رانه بهدوای ووشه ی (سبب) ریان (اسباب) له سووره ته کانی قورناند
زور بهروونی بزمان ناشکرا دهیت که نهم ووشه یه له قورناند پدیوسته به ناسمانه وو مه بهست پی
ریځګکانی ناسمان یان دهر ځاګانی ناسمان یان هر هوکاریک که بتوانیت پی بګمیهنیه ناسمان، بویه پیم
وايه نیمه شتیکی تازه بابت ناهیتن نه ګمر بلین (فاتح سبا) مه بهست پی هوکاریکه که (ذي

^١ ص/ ١٠

^٢ فتح القدیر ج ٤ ل ٥٥٥.

^٣ الحج/ ١٥

^٤ فتح القدیر ج ٣ ل ٦٠١.

^٥ تفسیر ابن کثیر ج ٥ ل ٢٣٦٧

^٦ البقرة/ ١٦٦

القرنین) به کاری هیاوه بژ هات و چۆکردن له ناسمانداو بههۆشیوه توانیویهتی پۆژههلات و پۆژناوا بکات.

۳- کاتیک که خوای گهواره دهفهرمویت: ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَقْرَبَ الشَّمْسِ﴾ ، ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ﴾ ، پۆسته سهرنجی نهوه بدهین که خوای گهواره دهفهرمویت (بلخ) واته گهیشته نهو جیگایه: مههستهشمان پیتی نهویه که مرۆف له مهر شویتیکی زهوی دا بوه سیت دهتوانیت خۆرههلاتن و خۆرناوابوون بیییت، بۆیه (ذي القرنين) تهها نهوهنده نیه خۆرههلاتن و خۆرناوابوونی بیییت، بهلکو خوای گهواره پیمان دهلت که گهیشته نهو جیگایه که بهراستی خۆری تیدا ناوا و وون دهبت پاشان نهو جیگایه که خۆری تیدا ههلبت و دهده کهویت چونکه (مغرب و مطلع) دوو (اسم مکان) نیشانهکانی واته ناوی شوین، پاشان کاتیک سوورته کهی باس لهوه دهکات که له شوینی ههلاتنی خۆره کهدا (ذي القرنين) کۆمهله خهلاکانتیک دهییت، (وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَلْ لَهُم مِّنْ ذُنْهَا سِرًّا) واته (عج شیک نیه له تیشکی خۆره کهیان لهسر لاهدات و دایان پۆشیت) ههندیک له زاناکان دهلتن مههست پیتی نهویه که هیچ جل و بهرگیکیان لهبهردا نیه دایان پۆشیت له تیشکی خۆر، وه ههندیکی تریان دهلتن واته شوینه کهیان دهشتیکی تهخت بووهو شاخ و دار و بهردی تیدا نهبووه سیهریان بژ بکات و ههندیکی تریان دهلتن واته خانوو مالیان نهبووه بچه ناوی، بهلام (محمد متولی شعراوی) بۆجوتیکی جیاوازی ههیه که پیتی دهچیت له ههموو بۆجونهکانی تر زیاتر نزیک بیت له راستیهوه ئهویش نهویه که دهلت (ئهوشتهی که دهبت به پۆشاک و بهر بهست لهبهردم خۆردا نهجل و بهرگمو نهخانوو بهر بهو نهشاخ و داریشه بهلکو نهپۆشهره تهها تاریکایه).^۱

بهلتی نهو شوینهی که خوای گهواره به (مطلع الشمس) ی ناو دهبات و (ذي القرنين) نهو کۆمهله خهلاکهی تیدا بیهوه شویتیک بووه که شهر و تاریکایی نهبووه بهلکو بهردهوام پۆژ بووه و تیشکی خۆر لپی داو، ههرچهنده که (متولی الشعراوی) وای بۆدهچیت که شوینه که یه کیک له دوو جهمسره کهی باکور یان باشوری زهوی بیت، بهلام له راستیدا هیچ کام له دوو جهمسره کهی باکور باشوری زهوی ئهم سیفهتهی تیدا نیه که بهردهوام پۆژ بیت و تاریکی بهسردا نهیت، بهلکو بهپهچموانهوه لهو دوو جهمسرهدا تهناوت لهو دوو کاتانهشدا که پۆژ

^۱ معجزة القرآن للشيخ محمد متولي الشعراوي.

بەهۆی ھەموو و بەفر بارینەووە زۆر بەکەمی تیشکی خۆر لە زەوی دەدات، بۆیە پێمان وایە نەئەوشوێتە کە ئەو کۆمەڵە خەلکەکانی ئێدا دەژین و بەردەوام رۆژەو شەوی ئێدا نە لەسەر زەوی بیت، وە نەمەبەستیش بە (مطلع الشمس) و (مغرب الشمس) یەش سەر زەوی یە، بەلکە (ذی القرنین) لە کاتی گەشتە ئاسمانیە کەیدا ئەو شوێنانەکانی دیووە بەو خەلکانە گەشتەر، بەلێ لەوانەبە ئەم بۆچونە ئارادەیک سەپرو تازە بیت و خەلکانی زۆریش باوەری پێ نەکەن بەلام پێویستە ئەوەشمان لەیاد نهچیت کە ھەزار سال لەمەوبەر نەگەر کەسێک باسی ئەوەی بکراوە کە لەماوەی چەند سەعاتێکی کەمدا بەهۆی فرۆکەبە کەمە دەتوانیت بەدەوری زەوی دا بخولیتەوێتە پان لەماوەی چەند رۆژێکدا دەتوانیت بچیت سەرمانگ خەلکی گالتەیان پێدەکردو عەقلیان قوتی نەدەکرد بەلام لای خەلکی ئەمڕۆ کاریکی زۆر ئاسایەو ھەموو کەس باوەری پێتە بۆیە پێغەمبەر (ﷺ) و ھاوڵە نزیکەکانی قەسەیان بۆ خەلک نەکردوو کە لەپراوەی تیگەشتی عەقلیان بەدەربیت بەلکە بەشیوازێک بۆیان روون کردونەئەو کەلێ تیگەن، ئەوەتا ئیمامی عەلی کاتێک کە پیاویک پرسیاری دەربارە (ذی القرنین) لێ دەکات (کیف بلغ المشرق والمغرب؟) واتە (چۆن توانیوەتی بگاتە خۆرھەلاتەکان و خۆرناواکان؟) ئیمامی عەلیش بەزمانی خۆی وەلامی دەداتەئەو پێی دەلێت ﴿سبحان الله، سحر له السحاب، وقدر له الاسباب، وبسط له اليد﴾^۱، واتە: (پاکی و بێ عەیبی بۆخوا، ھەموو بۆ موسەخەر کرابوو، وە ھۆکاری بۆ ئاسان کرابوو، وە دەسلەتیشی پێ بەخشا بۆ).

لێرەدا ئیمامی عەلی راستیە کە دەدرکێت بەلام بەشیوازێک کە لە گەڤ عەقڵی سەردەمی خۆیدا بگوفیت دەلێت (ھەموو بۆ موسەخەر کرابوو) ھەرۆک چۆن کاتێک کە پرسیاری خیرایی ھاتو چۆی دەجالیان لەسەر زەوی دا لە پێغەمبەر (ﷺ) کرد فەرمووی: ﴿کالغیث استدبرته الريح﴾^۲، واتە: (خیرایی ھاتوچۆکە وەکو ھەور وایە کە بایەکی توند پالتی پێو بنیت) ئێمە ئەمڕۆ دەزانین کە مەبەستی پێی بەکارھێنانی فرۆکەبە بەلام خەلکی ئەو کاتە لە فرۆکە حەلتی نەدەبوو، بۆیە بەو شیوازە بۆیان باس دەکات، ھەر بۆیە معاویە کوری ابو سفیانیش بەسەر سورمانەو بە (کعب الاحبار) دەلێت (أنت تقول أن ذا القرنین کان یربط خیله بالثریا) واتە: (تۆ دەلێت کە (ذا القرنین) وولایە کە خۆی بە ئەستێرە (ثریا) وە دەبەستەئەو؟) (کعب)یش لە وولامدا ووتی ﴿إن كنت

^۱ تفسیر ابن کثیر ج ۵ ل ۲۱۸۹.

^۲ صحیح مسلم (۱۵/۶۵-۶۶) مع شرح النووي.

قلت ذاك فإن الله تعالى قال وآتينه من كل شيء سبباً^۱، واته: (نه گهر وام ووتیت نموه شتیکی سیر نیه چونکه خوی گموره ده فمرموت بز همر شتیک هز کاریکمان پی به خشیوه که بیگاتی).

که واته (کعب الاحبار) یش که پیاویکی زانا بروه به کتیبه ناسمانیه پیشینه کان قه ناعه تی وابروه که (ذا القرنین) توانیومی هاتو چوی نیوان نه ستیره کان بکات به هوی نمو تواناو زانسته ی که خوی گموره پی به خشیوه.

۴- پاش نموه ی که (ذا القرنین) گه شتی روزه لات و روزه نارا تمواو ده کات نم جاره گه شتیکی تر ده کات تا ده گاته نیوان دوو به ربسته، زوره ی زانا کانیش نمو دوو به ربسته به دوو چیا ی بلند مانا ده کن و ده لئین که (ذی القرنین) نیوان دوو چیا که ی پر کردو نموه و به ربسته یکی توندوتولی دروست کردوه تا یاجوج و ماجوج نتوان لئی به رنموه و خراپو فساد له سر زهوی دا بکن، نایه ته که ده فمرموت ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا﴾ واته: (کاتیک که گه شته نیوان دوو به ربسته که بیی له پیش دوو به ربسته که دا کومه له خه لکیک هه) به لام نموه ی جی سرنج و تینی یه داواکاری نمو کومه له خه لکبه له (ذی القرنین) که پی ده لئین ﴿إِنَّ يَاجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ جَعَلْ لَكَ خَرِماً عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَهُم سَدًّا﴾ واته (یاجوج و ماجوج خراپه کاری و فسادیه کی زور ده کن له سر زهوی دا، جا نه گهر قبولت بیت باره و سهرانه یکت بز کزیکه نموه هه تا له نیوان تیمو نه واند به ربسته یکی دروست بکیت) دیاره نمو کومه له خه لکبه له سر زهوی بوون و تواناو ده سه لاتی (ذی القرنین) یشیان بینوه بویه لئی راده بین که بتوانیت نمو کاره یان بز نه نجام بدات، به لام داواکاریه که یان له (ذی القرنین) بز دروست کردنی به ربسته یکی نموه ده گه یه نیت که نمو کومه له خه لکبه ناگادار نموون که له نیوان نموان و یاجوج و ماجوج دا دوو به ربسته هیه چونکه نگهر بیانزانیایه که له نیوان نموان و یاجوج و ماجوج دا دوو به ربسته هدیه داوی دروست کردنی به ربسته یکیان لی نه ده کرد، به لام (ذی القرنین) له سر نموه ی که خوی له نیوان دوو به ربسته که وه هاتوره بولا یان ده زانیت پتویست به دروست کردنی به ربسته ی تر ناکات به لکو پتویسته که لیتی نیوان دوو به ربسته که پر بکریتموه چونکه لهو که لیتسه و یاجوج و ماجوج ده پرنموه زبان به خه لکی ده گمهن بویه بیان ده لیت (اجعل بینکم و بینهم ردما) واته: (پرده که موهو ده یگرم، لیره دا ده لئین نگهر نمو دوو به ربسته مدهست پی دوو

^۱ تفسیر ابن کثیر ج ۵ ل ۲۱۸۹.

چپای گهره بیت ماقول نیهو ناگرنجیت که نهو کزمدله خهلکه نهو دوو چپا بهرزهیان له نیوان خوځیان و یاجوج و ماجوج دا نهینییت و ههستیان بهیوونی نه کردیت بویه پیمان وایه نهو دوو بهرسته مهبست پی دوو چپا نیه بهلکو همروهك (ابن الاعرابی) دهلیت (كل ما قابلك فسد ما وراء فهو سدى) ١، واته: (هر شتیک بیه بهر دهست و دواى خوځیت لی بگریت نهوا پی دهوریت بهرسته). همروه ها نه گهر نهو بهرسته تهنها مهبست پی پرکردنهوی نیوان دوو چپا بویه، ماقول نیه قومیکى به توانای وهك یاجوج و ماجوج نه توان به سهریدا سهریکمون، یاخود نه توان به سهر چپا کاند سهره کمون و بهرنهوه، یاخود هیچ ریگابه کی تریان دهست نه کمونیت که پی بهرنهوه بۆ نهو دیوی چپاکه.

دووهم/ له نایه ته کانی سوورتهی (الانبياء) یشدا تیینی نه م خالانه دهکین:

١- خواى گهره دهفرمویت: ﴿حَقَّ إِذَا فَتَحَتْ يَاجُوجُ وَمَاجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ واته: (له گهل کردنهوی بهرسته که یاجوج و ماجوج دا نیو له هموو بهرزایه کموه به خیرای شۆر دهبنهوه، چونکه ووشه ی (حذب) بهمانای بهرزای دیت یاخود بهزهویهك دهوریت که بهرزیت، که نه مهش بهروونی نامازه بهوه دهکات که یاجوج و ماجوج له بهرزایهوه شۆر دهبنهوه دادهبزن که نه مهش بۆ چوونی ههندیک کهس رهیت دهکاتهوه که بیان وایه یاجوج و ماجوج له ژیر زهوی دا یان له دو کهلیکی قولدا گمارۆ درابن).

٢- هر لهو نایه ته پرۆزه شهوه نهوه مان بۆ روون دهیتهوه که له گهل کردنهوی بهرسته که دا یاجوج و ماجوج تهنها لهیهك لاو تهرهفهوه نایه بهلکو له گهل کردنهوی بهرسته که دا له هموو بهرزایه کموه دینه سهرزهوی و بلاو دهبنهوه.

٣- پاش نهوهی که خواى گهره باسی کردنهوی بهرسته کهو دابهزینی یاجوج و ماجوج دهکات به دوایدا دهفرمویت: ﴿وَأَقْرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَخِصَةٌ أَبْصَرُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ واته: (نیو بهلینه راسته کهی خوا که پرۆزی قیامته نزیك دهیتهوه، هاوکاتیش چاوی بی باوه ران بهرهو سهرهوه نهبلهق دهیت).

ههندیک له زانا بهرپژه کان بیان وایه که نه م نایهت باس له پرۆزی دواى دهکات، بهلام خواى گهره نهی فرمووه (وجاء الوعد الحق) یان (وقع الوعد الحق) بهلکو فرموویتى (واقرب الوعد الحق) واته لهو کاته دا قیامت نزیك دهیتهوه نهك قیامت دیت، کهواته نایه ته که باس له کاتیک

^١ فتح القدیر ج ٣ ل ٤٢٩.

ده کات که قیامت نړیک بږتموه بهلام هیشتا نههاووه، مهبستیشمان لهو روونکر دنمړهه نهوهیه که خوای گهوره دهفرمویت: ﴿فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَرُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ (اذا)یه لهو جیگمیهدا له زمانه عمرههیی پیی دهوتریت (اذا الفجائية) واته (کت و پر لهو کاتهدا) یان (هاوکات لهگل نهودا) چاوی پیی باوهړان بهرو سهرهه یان بهرو ناسمان نهبللق دهیت، واته (که بهربسته که کرایهوه یاجوج و ماجوج له هممو بهرزایهک همتنه خوارهوه و قیامت نړیک بږوه، نا لهو کاتهدا چاوی کافرو پیی باوهړهکان بهرو ناسمان نهبللق دهیت).

نیمش لیره دا دهر سین باشه له کاتی هاتی یاجوج و ماجوج دا، بوجی چاوی کافره کان بهره و سهره وه نه بلهق ده بیت و ده لّین قور به سهرمان نیمه بی ناگابووین لهم به لّینه خوايه. وه لّامی نهم پرسپارهش هدر ده بی نهوه بیت که یاجوج و ماجوج له بهرزایه کانی ناسمانه وه داده بهرنه خوارمه وه بویه چاوی بی باوه ره کان بهره و ناسمان نه بلهق ده بیت، نه گهر که سیکیش پرسپار بکات و بلّیت (نه ی باشه بز خوی گه وره تنهها باسی بی باوه ره کان ده کات که بهو دیمه نه چاویان بهره و ناسمان نه بلهق ده بیت؟).

له وه لامدا ده‌تین چونکه پشتر خوی گموره لهرتی عیساهه صلات و سه‌لامی خوی
لسمریت نیمانداره‌کان ناگادارده‌کاتموه که یاجوج و ماجوج داده‌بهرینیه سهر زهوی هه‌روه که له
فهرمووده‌ی ژماره (۴) دا هاتوو که یه‌قمهر (ﷺ) ده‌فهرموت: ﴿إِذَا أُوْحِيَ اللَّهُ إِلَىٰ عِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ أَن مُّذَكِّرًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ أَنِّي قَدْ
أَنْزَلْتُ عِبَادًا لِّي لَا يَمْلِكُ لَهُمْ أَدْنَىٰ شَيْءٍ أَن يُعِصُوا أَمْرًا﴾، واته: (لهو کاته‌دا خوی گموره هه‌وال ده‌نیرت بو عیسا
کهوا من کو‌مه‌له بنده‌یه‌کی خوم دابه‌زانده بو سهر زهوی کهس ده‌سلاتی شهر کردنی نیه
له که‌لاند).

هر بویه بینینی نمو دیمنه کاریگمری رووداوه که لهسر نیمانداران که پشتر باوهریان پی
هه بووه لئی ناگادار بوون زور کهمر ده بیت لهو کاریگمریهی که لهسر نمو کافر و بی باوه پانه
دروستی ده کات که همتا قومانی رووداوه که هر گاتنه یان پی هاتووو باوهریان نه کردووو شتی
واروودات هر بویهش ده تین ﴿ قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ ﴾

سَيِّدِمْ / لِه فەرموده‌کانی پیغمبریشدا (ﷺ) نهم چهند راستیه‌مان بۆ روون

دہلیتہ وہ :

^۱ صحیح مسلم (۲۵۵۵/۴) ورقمہ (۲۹۳۷).

۱- سیفاته کالی یاجوج و ماجوج له فرموده کان بهم شیویه:

أ- دهم و چاویان پانهو چاویان بچو کمو ته پلندی سمریان سبی یه. (فرموده ی ژماره سئ).

ب- ههمو نهو چهم و دهریاچانه ی که دینه ریژیان ناوه که ی دهخونه و هیچی تیندا ناهیلن و ووشکی ده کهن، بهجوریک نهوانه ی که له دواوه دین دهلتین پیشر نالهم شوتیده دا ناو هه بوو. (فرموده ی ۵۴ و ۵۵).

ج- هیچ کام له یاجوج و ماجوج نامریت هه تا لانی کم هه زار کس له وه چدی خوی به جی ده هیلتیت (فرموده ی ۶).

د- همر ههمو یان یک مردن و بهیه ک جار دهرن بهموی کریمکه وه که خوی گه وره له پشت ملیاندا دروستی ده کات پنی دهوتریت (النفخ). (فرموده ی ۵۴ و ۵۵).

ه- پاش مردنیا نازه ل و مهر و مالات گزشته کانیا دهخون بهرا دهیه که پنی قهله و دهبن و هه لده ناوسین (فرموده ی ۵).

و- خوی گه وره به بهره که تی دوعای عیسا صلات و سهلامی خوی له سمریت جزره بالندهیه ک ده نریت که له ملی خوشر ده چیت لاشه کانیا هه لده گریت و فری ده داته شورتیک که خوی گه وره خوی ده زانیت (فرموده ی ۴).

نیمش لیره دا پرسیار ده که بن و دهلتین: نایا هیچ کام لهم سیفه تانه سیفه تی ناده میزادن؟ نهم ههمو مرؤفه له سمر زهوی ده زین نایا کس بیستویه تی ناوی دهریاچیه که یا ناوی روبرایتیک به خواردنوه ووشک بکات؟ نایا له سیفه تی مرؤفا هیه که هیچ کامیا نمریت هه تا هه زار له وه چدی خوی نه بینیت؟

نایا قهت بیراوه مهر و مالات و نازه ل گزشتی مرؤفی کردو بخوات و پنی قهلهو بیت؟ نهمانه ههمو بهلگه ن له سمر نهوی که یاجوج و ماجوج پنهانه ی لهشیا جیاوازه له مرؤفی سمر زهوی و سیفات و تابه قهله دیتی خوی هیه، نهم سیفه تانه ی یاجوج و ماجوج زیاتر نهو بۆچون نهمان ده سملیتیت که نهمانه کۆمه له مه خلوقیکن دانیشتوی سمر زهوی نین بهلکو دینه سمر زهوی وه پنده چیت که پیکهاته ی جهسته شیا زۆر له گه ل کش و هواو ژینگه ی زهویدا نه گونجیت و نه توان به بهر دهوامی له سمر زهوی دا بچینه وه همر بۆیمش ههمو یان تووشی یک دهر دهن و بهیه ک جار دهرن، هه روه ها پنده چیت که شیوازی به کاره یانی نهوانیش بۆ ناو جیاوازی بیت له شیوازی نیه همر بۆیمش له ماوه یه کی کهمدا ژماره یه کی زۆر روبرار و دهریاچه ووشک ده کهن.

۲- ئەو بەربەستەى كە كاتى خۆى (ذى القرنين) لەبەردەم ياجوج و ماجوج دروستى كردوو هەتا ئەمڕۆ هەر ماوهو هەتا ئەو رۆژەش كە خوا مەبەستى دەربچن هەر دەمىن، بەبەلگەى ئەوى كە هەموو رۆژ خەرىكى ھەلکەندىن بەلام ھەك خۆى لىدیتەو تە ئەو رۆژەى كە خۆى گەورە رینگە بەدەرچوونيان دەدات لەئاخر زەماندا ھەروەك لە (فەرموودەى ژمارە ۵) دا ھاتوو، ھەروەھا لەو فەرموودەيەشموە ئەومان بۆ دەردەكەوت كە ئەو بەربەستە نەك تەنھا رینگەى لە ياجوج و ماجوج گرتوو كە بەرەو زەوى بىن بەرى تيشكى خۆرىشى لى گرتوون، بە جۆرنك كە ناھىلەت تيشكى خۆر بىن (حتى اذا كادوا يرون شعاع الشمس) كەواتە ئەم فەرموودە پىرۆزە زۆر بەروونى نامازە بەو دەكات كە ئىستا ياجوج و ماجوج لەشونىكەدان كە تيشكى خۆريان لى وە ديار نەو تيشكى خۆريان ناگاتى، كەئەمەش گەورەترىن بەلگەيە لەسەر ئەوى كە ياجوج و ماجوج بەردەوام ھەموو رۆژ سەرگەرمى ھەلکەندىن بەربەستەكەن، بۆيە دەلتىن بەراستى ناچىتە نەقلەموە كە مىللەتەكى بى شومارو لەئەندازەبەدەرى ھەك ياجوج و ماجوج لەم سەر زەويەدا بىن و ھەموو رۆژنك سەرقالى ھەلکەندىن بەربەستەكە بن بەلام نەھىچ كەسەك و نەھىچ ئامىرنكى پىشكەوتووى ئەمىرۆش نەتوانىت نەئەو مىللەتە زۆر و بىئەندازەيەو نەئەو بەربەستەش كە بەردەوام سەرقالى ھەلکەندىن بىنەت، بۆيە دەتوانىن بەدلتيايەوە بلىن كە ئەمىرۆ نە ياجوج و ماجوج لەسەرزەوين و نە ئەو بەربەستەش كە كاتى خۆى (ذى القرنين) دروستى كردوو لەسەرزەويە.

۳- ئيمە لەبەشەكانى پىشوردا باسەن كە كەچۆن لەشكرى ئىسلامى لەئاخرزەماندا لەزىر فەرماندەى (مەھمەدى) و (عيساى كورى مەريەم) سەلات و سەلامى خۆى لەسەربەت رووبەرپرووى ھەموو كوفرى جىھانى دەبنەو و لەشكرى لەبن نەھاتووى خاچ پەرستان دەشكىن و لەجەنگى جىھانى سەيەم دا سەرکەوتن بەدەست دەھتىن و تەنەت رووبەرپرووى دەجال دەبنەو كە گەورەترىن فیتەيە لە مێرووى موقاپەتدا، بۆيە جى سەرسورمان دەبەت نەكەنەگەر ئەو لەشكرە بە تونايەو ئەو كۆمەلە موحاھىدە گيان بەخەشە دەستەوسان بوەستن لەئاستى ياجوج و ماجوجداو تەنەت بىر لە كەمەزىن شەرو رووبەرپروو بوونەوش نەكەن لەگەلئاندا، بەلكو خۆى گەورە ھەر لە سەرتارە لەپىئى عيساوە سەلات و سەلامى خۆى لەسەربەت ناگاداريان دەكاتەو كەھىچ موقەلەك تەواناى رووبەرپروو بوونەوى ياجوج و ماجوج نە وەداواى لیدەكات كە مۇسەلمانەكان بەرەو كۆى (طور) بەرەت و لەوى خۆيان مەلاەس بەدەن وە خەلكى تەرىش لەقەلاو تەلارو چيا بەرزەكان خۆيان حەشار دەدەن تە ئەو كاتەى

که خورای گموره له ناوړيان د هبات و نم فېته به دهره و ټټه وه، که نمم ش به لگه به له سمر نه وه ی که یاجوج و ماجوج خه لکنيک نين وه که خه لکاني سمر زه ی که شهر کردن له گه لیا ندا جیخاد بیت و موسلمانان بتوانن پروو به پرويان بښه وه، چونکه نه گهر وه کو خه لکني ناساي بونا به مانای نيه نه وه له شکره نيسلاميه به هيزو تونايه ی که تا که هيزی سر زه ويو ده سلا تي به سمر هموو جيهاندا کيشاره و پتغم به ريزکي وه کو عيسا صلات و سلامی خورای له سمر بیت رابه رايتيان ده کات که به ده ستي خزی ده جال ده کوژيت تمانه ت بير له پروو به پروو بونه وش نه کن له گه لیا ندا. له کوژايي نم باسه شدا دوو باره ی ده که مموه که له وانه به خه لکانيکی زور نم بوجون و ليکنده وه پان سه باره ت به یاجوج و ماجوج تاراده يک پي سمر و تازه بابته بیت به لام له گه ل نه وه شدا ده ليم که نده به بوجونیکه وه کو هموو بوجونه کاني تر، بوجون و ليکنده وه کاني مرؤفیش هله و راست له خز ده گريت جا نه گهر راستيمان پيکاييت نه و له لايه ن خواره يو نه گهر هله ش بیت نه وه هله ی خزمانه، به لام هه ولمان داوه که ليکنده وه که مان ته نها له پروانگه ی نايه ته کاني قورنان و فمرموده (صحيح) ه کاني پتغم به ره وه (ﷺ) بیت چونکه پيمان وايه قورنان و فمرموده پروزه کان هيچ راسته ک نه واره که پرويان نه کرد بيموه يا خود لاني کم ناماژه يان پي نه کرد بیت وه به پيوستيشی ده زانم نه وه بلیم که لم بوجونه دا سوو دم له ناميلکه يک وه هر گرتوه له ژير ناو نيشانی (رحله بين الحقيقه و الخيال في سيرة ذي القرنين و ياجوج و ماجوج) که له لايه ن (الدكيور عبدالستار اسمر الرجبو) وه نوسراوه که پوخته ی نم بوجونه ی تدايه به لام نه و به داخموه بؤ سماندن ي بوجونه که ی پشتي به ژماره يه کی زور له فمرموده ی (ضعيف) و (موضوع) و نه و هه و الا نه به ستوه که به (نيسرايليات) ناوده برين، به لام له ليکنده وه ی نايه ته کاني سوره تي (الکھف) و (الانبياء) دا پيم وايه تاراده يه کی زور سمر که وتوو بووه منيش سوو دی زورم لي و هر گرتوه.

هاتنی ده سلا تداريک به ناوی (القحطاني)

له ناخر زه ماندا کاتيک که دونا به ره و ټکچون و کوژايي دهرات، پياويک له ناو (قحطاني) ه کاندا په پدا ده بیت که ده سلا ت داريکی به توانا ده بیت و خه لکني ملي بؤ که چ ده کن و

له زير سايددا كۆدەبنمۇ، مەبەستىش لى (قحطان) غەربەكانى وولاتى يەمەنە كەبەرەچەلەكى
پەسەنى غەرب ناسراون و غەربى وولاتەكانى تر لەوانەو سەرچاوەيان گرتووه.

لەو بارەيدەو (أبو هريره) رەزاي خواى لىيىت لى پىغمبەرەو (ﷺ) دەگىرپتەو كەفرمويەتى:
﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِّنْ قَحْطَانَ يَسُوقُ النَّاسَ بِعَصَا﴾^١، واتە: قيامەت ھەتاسەت
ھەتا پياوێك لى قحطان دەرەچەیت بە گۆپالەكى خەلكى دەداتە پىش خۆى).

كەئەمش نامازەيە بۆ ئەوێ وەك چۆن شوان مەرو مالات دەداتە پىش خۆى ئەمەش بەھەمان
شێو دەكات، وە خەلكى گۆپرايەلى دەكەن و ملی بۆ كەچ دەكەن.

ئىمامى (قرطبي) دەرەمۆت (يسوق الناس بعصاه) ئەو دەگەيەنیت كە خەلكى لەسەردەمى
ئەودا رێك و راست دەبن و لە دەوریدا كۆدەبنمۇ وەمەبەستىش بە (عصا) خودى گۆپالەكەى
دەستى نە، بەلكو نامازەيە بۆ ئەوێ كە خەلكى گۆپرايەلى دەكەن ئەمەش دەسلەلى دەیت
بەسەریاندا، ھەرچەندە بەلگەشە لەسەر ئەوێ كە رەقى و توندیشیان لە گەل بەكار دەھێنیت^٢

ھەروەھا (نعم ي كورى حماد) یش لى (ابن عباس) ەو دەگىرپتەو كە فرمويەتى (ورجل من
قحطان كلهم صالح)^٣، واتە: (پياوێكىش لى (قحطان) دەسلەلات دەگرتە دەست، ئەوانە ھەموويان
پياو چاكن). ئەمەو ھەرچەندە لە ھىچ فرمودەيەكى (صحيح) دا كات و سەردەمى دەسلەلات
دارىتى ئەم پياوە ديارى نەكراو بەلام بەشيك لەزانايان پێان وايە كە لەدواى وەفاتی ئىمامى مەھدى
و لەسەردەمى (عيسا) دا صەلات و سەلامى خواى لەسەرييت پەيدا دىت ھەروەك (ابن حجر) لە (فتح
البارى) دا فرمودەيەكى لى (ابن حماد) ەو نەقل كردووە كە (قيس ي كورى جابرى الصدفى) لى
بايرەو بەرزى دەكاتەو بۆ پىغمبەر (ﷺ) كە فرمويەتى: ﴿يَكُونُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي رَجُلٌ يَأْتِيهِ مِنَ الْأَرْضِ
عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جُورًا، ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ الْقَحْطَانِيُّ، وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ مَا هُوَ دُونَ﴾^٤، واتە: (لە ئال و
بەيتى من پياوێك پەيدا دىت زەوى پرەكات لە داد پەروەرى وەك چۆن پىبوو لەستەم كارى،
لەپاش ئەمەش (قحطاني) دىت، سویند بەوێ كەمنى بەحق ئاردووە قيامەت لەو تى ناپەريت).

^١ صحيح البخاري (٧٦/١٣ مع الفتح) وصحيح مسلم (٣٦/١٨ مع شرح النووي) ومسند أحمد رقم الحديث (٩٣٩٥).

^٢ التذكرة ص ٦٣٥

^٣ سننه جيد فتح الباري (٥٣٥/٦).

^٤ الفقه لنعم بن حماد (ق ١٠٥ رقم ١١٦٨). فتح الباري (٥٤٦/٦).

پاشانیش (ابن حجر) هر له (نعم ی کوری حماد) هوه نهقلی ده کات که (ارطاة کوری منذر) که یه کیکه له تابعه کانی خه لکی شام ده فرمویت: (بلغني أن المهدي يعيش أربعين عاماً، ثم يموت علي فراشه، ثم يخرج رجلٌ من قحطان، مثقوب الأذنين على سرة المهدي، بقاؤه عشرين سنة، ثم يموت قتلاً....)^۱، واته: (هوالم پیگه یشتوه که مهدی چل سال ده ژی، پاشان له سهر جینگه دهریت، پاشان پیاویجک له (قحطان) دیت هردوو گوتی سمراره (کون کراوه) له سهر ری و شوینی مهدی حوکم ده کات، بیست سال ده میتتهوه، پاشان به کوشن دهریت).

پاشان (ابن حجر) ده فرمویت هر چنده فرموده که بهر زکراوه تموه بو یتممهر (ﷺ) به لام سه نه ده که ی (ضعیف) ه، به لام قسری (ارطاة) هر چنده (موقوف) ه به لام سه نه ده که ی له سه نه دی فرموده که راسره^۲

هروه ها یتممهر (ﷺ) باس له هاتی ده سه لاتداریکی تر ده کات به ناوی (الجهجاه) هروه ک (أبو هريره) له یتممهر هوه (ﷺ) ده گپرتتهوه که فرمویته ی: ﴿لَا يَذُوبُ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ حَتَّى يَمُوتَ مِنْ الْمَوَالِي يُقَالُ لَهُ جَهْجَاهٌ﴾^۳، واته: (شو و رۆژ کوتایی نایه ت هتا پیاویک له (موالی) ده بیته خاوهن مولک و ده سه لات پی دهرتیت (جهجاه)، (موالی) بش کاتی خوی بهو که سانه دهرتیا که له ره چله کدا عهره ب نهوون و له قهومه کانی ترن به لام له ژیر ده سه لاتی عهره بدا بوون به موسلمان، وه (جهجاه) یش ناو نیه به لکو سیفه تیکه به که سیک دهرتیت دهنگی گرو بهر بیت و زور هاوار بکات، نهمه هر چنده هه نديک له زاناکان وه ک نیمای (قرطبي) پیمان وایه که (جهجاه) و (قحطاني) هردووکیان به کس بن، به لام له فرموده کان ناشکرا دهرده که ویت که دوو که سی جیان چونکه (قحطاني) پیاویکی عهره به به لام (جهجاه) عهره ب نیه به لکو پیاویکه لهو (موالی) یانه ی که له ژیر ده سه لاتی عهره به کاندای موسلمان بوون).

هاتنی دوکه لیکی گه وره (الدخان)

یه کیکی تر له نیشانه گه وره کانی نزیک بوونه وه ی ناخر زه مان هاتی دوکه لیکی گه وره یه که سهرتاپای خه لکی له سهر زه وی ده گپرتتهوه.

^۱ الفتن لنعم بن حماد (ق ۱۱۰ / ب رقم ۱۲۳۵) وفتح الباري (۵۶۶/۶).

^۲ فتح الباري (۵۶۶/۶).

^۳ مسند أحمد (۱۵۶/۱۶) (ج رقم ۸۳۴۶) شرح أحمد شاکر وقال اسناده صحيح. وصحيح الجامع الصغير (۲۳۰/۶) (ج رقم ۷۵۶۱).

سه‌بارت بمو دوو کله خوی گموره له قورنانی پیروژدا ده‌فرمویت: ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ۝ يَغْشى النَّاسُ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾^۱، واته: (چاوه‌رتیه رۆژنیک دیت ناسمان دوو کله‌کی دبارو ناشکرا له‌گه‌ل خوی ده‌هیتیت، خه‌لکی ده‌گریته‌وه و دایان ده‌پوشیت، نه‌ودو کله‌ه عه‌زاییکی به‌نازاره).

(حذیفه‌ی کوری اسیدی غه‌فاری) ده‌لێت رۆژنیکیان قسه‌و باسمان ده‌کرد له‌و کاته‌دا پیغمبه‌ر (ﷺ) به‌ره‌و رومان هات فهرمووی (ماذا تذاکرون؟) واته (باسی چی ده‌که‌ن؟) ووتمان (نذکر الساعة) واته (باسی قیامه‌ت ده‌که‌ین) فهرمووی: ﴿انها لم تقوم حتى ترون قبلها عشر آيات فذكر الدخان والدُّجَال والدَّابة وطلوع الشمس من مغربها ونزول عيسى ابن مريم عليه السلام ويأجوج ومأجوج وثلاثة خسوف بالشرق خسف بالمغرب وخسف بجزيرة العرب وآخر ذلك نار تخرج من اليمن تطرد الناس الى محشرهم﴾^۲، واته: (قیامه‌ت هه‌لئاسیت هه‌تا له‌پیش رۆودانیدا ده‌نیشانه‌ه‌بین، دوو کله‌ و ده‌جال و دابه‌و هه‌لاتنی خۆر له‌خۆرناواوه‌و دابه‌زینی عیسی کوری مه‌ریه‌م سه‌لاتو سه‌لامی خوی له‌سه‌ریت و یاجوج و ماجوج و سێ رۆجون، رۆچونیک له‌ رۆژه‌لات و رۆچونیک له‌ رۆژناوا و رۆچونیک له‌ دورگه‌ی عه‌ره‌ب، وه‌ کۆتایی نه‌وانه‌ش ناگریک دیته‌ دهر له‌یه‌مه‌ن خه‌لکی به‌ره‌و مه‌حشر راو ده‌نیت).

هه‌روه‌ها (ابی مالک الاشعری) ره‌زای خوی لێیت ده‌گریته‌وه‌ که پیغمبه‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿ان ربکم اندرکم ثلاثا: الدخان یاخذ المؤمن کالزکمة، ویأخذ الکافر فینتفخ حتی یخرج من کل سمع منه، والثانیة الدَّابة، والثالثة الدُّجَال﴾^۳، واته: (به‌روه‌ر دگارتان له‌سێ شت ناگاداری کردونه‌تموه، دوو کله‌یک که‌وه‌ک هه‌لامه‌ت نیه‌ماندار ده‌گریت و کاری لێ ده‌کات، وه‌ کافریش به‌جۆرنیک ده‌گریت که هه‌لی ده‌ئاوسینیت تا وای لێدیت له‌هه‌موو ده‌رچه‌یه‌کی له‌شی یه‌وه‌ دیته‌ دهر، وه‌ دووه‌میشیان دابه‌و سێ یه‌میشیان ده‌جال).

هه‌روه‌ها (ابن جریر الطبری) و (بان ابی حاتم) له‌ (عبدالله‌ی کوری ملیکه) ده‌گریته‌وه‌ که ووتویه‌تی: (غلبت الی ابن عباس رضی الله‌ عنهما ذات یوم، فقال: ما غت اللیلة حتی اصبحت، قلت: لم؟ قال:

^۱ الدخان (۱۰-۱۱).

^۲ رواه مسلم (۲۲۲۵/۴) رقم (۲۹۰۱).

^۳ تفسیر الطبری (۱۱۴/۲۰) و تفسیر ابن کثیر (۲۳۵/۷) وقال ابن کثیر اسناده جید.

قالوا: طلع الكوكب ذو الذنب، فخشيت ان يكن الدخان قد طرق، فما نمت حتى اصبحت^١، واته: (روژنيگان سمر لمبەيانى جووم بۆلاى عبدالله ى كورى عباس رەزاي خوا لەمەردووگان بىت ووتى: نەم شەو تا بەيانى نەخەوتوم، ووتم: لەبەرچى؟ ووتى: ووتيان نەستىرە كلكداره كەمەلتەتووه، منيش ترسام دو كەلتە كە سەرى هەلتايبىت، لەتاوا هەتا بەيانى نەخەوتم).

لەم نايەت و فەرمووده پرۆزانەوه بۆمان دەردەكەوتىت كە هاتنى ئەو دو كەلتە يەكێكە لە نیشانه گەورەكانى قیامەت، وە زایان و نازاریكى گەورە بە كافر و بى باوەران دەگەيەنیت بەلام زبانیكى ئەوتۆى بۆ ئیمانداران نایىت، ئەمەو لە فەرمووده كاندا بەتەواوى هاتنى ئەو دو كەلتە دەست نیشان نەكردووه هەروەها هۆكارە كەشى پوون نەكردۆتەوه، بەلام شیخ محمد بەرزنجى خواهنى كینى (الاشاعة لاشارط الساعة) پێى وایە كە ئەو دو كەلتە لەدواى هاتنى یاجوج و ماجوج ڕوو دەدات وە سێ ڕۆژ دەخایەنیت، وە لە ڕیوایەتێكى تری (حلیفه) دا هاتوووه دەلیت چل ڕۆژ دەخایەنیت بەلام هیچ كام لەم ڕیوایەتە ناتوانیشت پێى بپەسرایت، هەرچەندە ئەگەر ڕیوایەتى چل ڕۆژە كە پراست بىت ڕێى تێ دەچىت كە ئەو دو كەلتە هەمان دوو كەلت بىت كە پێشتر باسمان كرد كە لەناكامى جەنگى جیهانى سێیەمدا چوار دەورى زەوى دەگریت و تیشكى خۆر لە زەوى دېریت و ئەو چل ڕۆژە دەخایەنیت كە فیتەى دەجالى تێدا بەرپا دەبىت.

بەلام من زیاتر وای بۆ دەچم كە ئەو دو كەلتەى ئاخىر زەمان پەيوەندى بە هیچ هۆكارێكى سەر زەوىووه نەبىت وە جیاوازیىت لەو دو كەلتەى كە لەناكامى جەنگى جیهانى سێیەمدا پەیدا دەبىت بەبەلگەى نایەتە كەى سورەتى (الدخان) كە دەفەرمویت ﴿يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾ واته دو كەلتە كە لە ئاسمانەوه دێت و زەوى دەگریت ئەك لەسەر زەوى پەیدا بىت كە پێى دەچىت هۆكارە كەى تێ پەربوونى زەوى بىت بەناو یان لەنزىك پەلتە هەورێكى گازی چر لەپاشاوهى ماددەى كەونى كە لەزۆر شوێنى بۆشایەكانى ئاسماندا ئەو پەلتە هەورانە بەدى دەكریت، وە هەروەها ئەو نەستىرە كلكدارانەى كە بەبۆشایەكانى ئاسماندا دەسورپێنەوهو بەدواى خۆیاندا تەم و خومار و دو كەلتێكى زۆر بەجێ دەهێلن كە بەشیوێ كلك بەدوايانەوه دەبیریت دوور نە جارێك لەجاران یەكێك لەو كلكدارانە بەشیوێهەكى وا لەزەوى نزىك بپێنەوه كە تەم و خومار و دو كەلتى بگاتە سەر زەوى و بپێتە هۆى ڕوودانى ئەو دیاردەى دو كەلتەى كە لەنایەت و فەرمووده كاندا وەك یەكێك لە نیشانهكانى قیامەت باسى لێوە كراوه، ئەوەشى زیاتر ئەو بۆچونە لە قەناعەتەمان نزىك

^١ تفسیر الطبری (١١٣/٢٥) و تفسیر ابن کثیر (٢٣٥/٧) وقال ابن کثیر: وهذا اسناد صحيح الى ابن عباس.

ده کاتمه نو فرموده‌ی پیشتر که له (ابن عباس) هوه ره‌زای خوای لیبت نه‌قلمان کرد که سه‌ره‌هلدانی دوکله‌که په‌یوه‌ست ده‌کات به‌ده‌ر که‌وتی نه‌ستیره‌یه‌کی کلک‌داره‌وه، به‌لام نمانه هم‌ووی هه‌ر له‌ چوارچیوه‌ی بۆ‌چون و هه‌ولی تایه‌تی خو‌مان بۆ‌ لیک‌دانوه‌ی رووداوه‌که‌ده‌میته‌وه نه‌ک وه‌ک راستیه‌کی حاشا هه‌لته‌گر، خوای گه‌وره‌ش له‌هم‌وو کس زاناره.

وه پێ‌یسته‌ نه‌وه‌ش بزاین که‌ نو دوکله‌ جیا‌وازه‌ له‌و بایه‌ی که‌ له‌ ناخ‌زه‌ماندا رۆ‌حی ئیمان‌داران ده‌کیشیت، وه‌ک دواتر باسی ده‌که‌ین، چون‌که‌ له‌ دوا‌ی نه‌و بایه‌ هیچ ئیمان‌دارێک له‌ سه‌ره‌وه‌یدا نامیتیت، به‌لام له‌ کاتی دووکله‌که‌دا وه‌ک له‌ فرموده‌کاندا ناشکرایه‌ کافر و مو‌سل‌مان له‌ سه‌ر زه‌ویدا هه‌ن و دووکله‌که‌ کارێکی نو تۆ له‌ سه‌ر نیشانه‌کانی ناکات.

هه‌هلته‌نی خۆر له‌ خۆرئا‌واوه

هه‌هلته‌نی خۆر له‌ خۆرئا‌واوه‌ په‌کی‌که‌ له‌ نیشانه‌ هه‌ره‌ گه‌وره‌کانی قیامت و سه‌ره‌تای نیک‌چوونی شیرازه‌ی زه‌وی و گه‌ردونه، وه‌راستی روودا‌وی نه‌م دیارده‌یه‌ش له‌ کۆتایه‌کانی ته‌مه‌نی زه‌ویدا به‌ده‌قی قورئان و سونه‌تی پێ‌غه‌م‌به‌ر(ﷺ) سه‌له‌ت‌راوه، خوای کاربه‌جی له‌ قورئانی پێ‌رۆزدا ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿یوم یأتی بعض آیات ربک لا ینفع نفسا إیمانها لم تکن آمنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیرا﴾، واته: (نو رۆ‌ژه‌ی که‌ هه‌ندێک له‌ نیشانه‌و به‌لگه‌کانی خوای په‌روه‌ر‌دگاری دین و ده‌رده‌که‌ون، هیچ که‌سێک دوا‌ی نه‌وه‌ با‌وه‌ر هه‌تان سوودی پێ‌ ناگه‌یه‌نیت نه‌گه‌ر پیشتر با‌وه‌ری نه‌هه‌تیانیت یان له‌ با‌وه‌ر هه‌تانه‌که‌یدا خه‌یروچا‌که‌ی نه‌کردیت).

ئیمامی (طبری) له‌ ته‌فسیری نه‌م ئایه‌ته‌دا ده‌فه‌رمو‌یت (و‌أولی الأقوال بالصواب فی ذلک ما تظاهرت به‌ الأخبار عن رسول الله أنه قال: ذلک حین تطلع الشمس من مغربها)^١، واته: (مه‌وه‌ی له‌پیشتر و راست بیت له‌مانای نه‌م ئایه‌ته‌دا نو هه‌واله‌ ناشکراو زۆ‌رانه‌یه‌ که‌ له‌ پێ‌غه‌م‌به‌ره‌وه(ﷺ) هاتوه‌ که‌ ده‌فه‌رمو‌یت نه‌وه‌ کاتێک ده‌بیت که‌ خۆر له‌ خۆرئا‌واوه‌ هه‌لدیت).

(أبو هريره)ش له‌ پێ‌غه‌م‌به‌ره‌وه(ﷺ) ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ که‌ فرمو‌یه‌تی: (لا تقوم الساعة حتی تطلع الشمس من مغربها فإذا رآها الناس آمن من علیها فذلک حین لا ینفع نفسا إیمانها لم تکن آمنت من قبل)^٢، واته: (قیامت هه‌لتاسیت هه‌تا خۆر له‌ خۆرئا‌واوه‌ هه‌لدیت، که‌ هه‌لته‌ات و خه‌لک بینان،

^١ تفسیر الطبری (١٠٣/٨).

^٢ صحیح البخاری (٣٥٢/١١ - مع الفتح)، و صحیح مسلم (١٩٤/٢ - مع شرح النووي).

هەر ھەموویان باوەری پێ دەھێنن، بەلام ئەو کاتیکیە کە ھیچنەفسیک باوەر ھێنانەکی سوودی پێ ناگەیەنێت ئەگەر پێشتر باوەری نەھێنایت.

و ھەر (أبو هريرة) لە پێغمبەرەو (ﷺ) دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی: ﴿بادروا بالأعمال ستا: طلوع الشمس من مغربها....﴾^۱، واتە: (پێشەست بکەن بۆ کاری چاکە، پێش ئەوی شەش شت رووبدات: ھەلھاتنی خۆر لە خۆرناواوە.....).

و ھە (عبدالله بن عمر) پێش پۆزی قیامت دەلێت: ﴿حفظت من رسول الله (ﷺ) حديثاً لم أنسه بعد، سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: إن أول الآيات خروجا طلوع الشمس من مغربها....﴾^۲، واتە: (فەرموو دەبێ کەم لە پێغمبەر (ﷺ) لەبەر کردووە کە ھێشتا لەبێرمان نەچۆتەو، گوێم لە پێغمبەر (ﷺ) بوو کە دەیفەرموو: بەکەمی نیشانەکان کە دەردەکەوێت ھەلھاتنی خۆرە لەخۆرناواوە) مەبەستیش لە بەکەمی نیشانەکان واتە سەرەتای تیکچوونی شیرازی و گەردوونە.

داخستنی دەرگای تەوبەکردن:

لە گەڵ ھەلھاتنی خۆر لە خۆرناواوە ئێر دەرگای تەوبەکردن دەدەخرێت و ھەر کەسێک لەپێش ئەو رووداوەدا باوەری نەھێنایت و تۆبەی نەکردیت ئێر لە دوای ئەو رووداوە نەباوەرھێتان قبوڵ دەکرێت و نە تەوبەکردنیش چونکە بەراستی ھەلھاتنی خۆر لە خۆرناواوە رووداویکی ھێندە گەورە و سامناکە بە جۆریکی ھەرچی خەڵکی سەر زەوی ھەیە ھەر ھەموویان بەجاریکی تەوبە دەکەن و باوەر دەھێنن، بەلام تەوبەکردن لەدوای بێنی ئەو دیاردەبە وەکو تەوبەکردنی ئەو کەسە وایە کەلە غەرغەرە ی مەرگدا دەبەوێت تەبە بکات بەلام لێ قبوڵ ناکرێت، (أبو موسىٰ نہشعری) رەزای خوای لێی دەگێڕێتەوە لە پێغمبەرەو (ﷺ) کە فەرموویەتی: ﴿إن الله عزوجل یسط یدہ باللیل لیتوب مسيء النھار ویسط یدہ بالنھار لیتوب مسيء اللیل حتی تطلع الشمس من مغربها﴾^۱، واتە: (خوای گەورە بەشەو دەستی دەکاتەو ھەتا خراپەکاری پۆز تەوبە بکات، و ھەر پۆزیش دەستی دەکاتەو ھەتا خراپەکاری شەو تەوبە بکات، ھەتا ئەو کاتەی کە خۆر لە خۆرناواوە ھەلدێت).

^۱ صحیح مسلم (۸/۸۷-مع شرح النووي).

^۲ مسند أحمد (۱۱/۱۱۰-۱۱۱) ج ۲ رقم ۶۸۸۱ تحقیق أحمد شاکر. وصحیح مسلم (۸/۷۷-مع شرح النووي).

^۱ صحیح مسلم (۱۷/۷۶-مع شرح النووي).

ههروه ها پیغمبر (ﷺ) ده فرموی: «لا تنقطع الهجرة ما تقبلت التربة ولا تزال التربة مقبولة حتى تطلع الشمس من المغرب فإذا طلعت طبع على كل قلب بما فيه وكفى الناس العمل»^۱، واته: (کوچ کردن له پیناوی خوادا پچرانندی نیه مادام تزبه قبول بکریت، تزبه کردیش بهردهوام قبوله ههتا نهو کاتهی که خور له خورناواوه ههلدیت، هه کاتی که ههلهات، ئیر هه موو دلێک بهوهی که تیهدایه مۆری لیده دریت، وه ئیر خه لکی پیوستان به کار نامینیت).

لەم فەرموودە پێرزانمە بۆمان دەردەگەوت کە پۆژێک دێت خۆر لە خۆرناوای هەڵدێت
 نەویش کاتێک دەبێت کە هەموو ئەوێشانانە پێشتر باسمان کرد پوودەدەن و دێنە دی وە دیاردە
 هەڵتانی خۆر لە خۆرناوای تەنها یەک جار دەبێت و دواتر وەک پۆژانی ناسایی لێ دیتەوه بەلام
 لەدوای ئەو پووداوە ئێر ئیمان و تەوبە لەکەس قبوڵ ناکرێت و خەڵکی ئەو سەردەمە تانەو پۆژە
 هەر کاریکیان کردبێت تەنها ئەوەیان بۆ دەنوسرێت و هیچی تریان لێ قبوڵ ناکرێت. هەر وەک
 عائیشە دایکی موسلمانان پەزای خوای لێبێت دەفەرموێت: (إذا خرج أول الآيات، طرحت
 الأقلام وحيست الحفظة، وشهدت الأجسام على الأعمال)،^۱ واتە: (هەر کات یەکەمی نیشانەکان
 دەرگەوت (واتە هەڵتانی خۆر لە خۆرناوای) ئێر قەڵەمەکان فڕێدەدرێن و ئەو فڕیشتانە چاکە
 خراپەیی مەژۆ دەنوسن بەندەکان و لاشەکانیش شایەتی لەسەر کردەوهکان دەدەن).

^٢ مسند الإمام أحمد (١٣٣/٣-١٣٤) رقم ١٦٧١ تحقيق أحمد شاكر وقال اسناده صحيح- وقال ابن كثير: (هذا اسناده جيد قوي) النهاية (١٧٠/١).

که پنده چیت نهستیره کی کلکدار بیت و دوی چاودیری و لیکزلینهوی و ورد بویان ده که وتوه که ری رهوی رۆشته کهی بهرو زهوی دیت، وه دهلین نه گهر له سهر نهو ناراسته رۆشتهی نیستی بهردوام بیت نهوا بهته نیشت زهویدا تیده بهریت و بهرا دهی کی زور ترسناک له زهوی نریک ده بیته هوی روودانی هندیک گور انکاری له سهر زهوی به کینک له گرنگترین نهو گور انکاریانهش نهویه که ناراستی رۆشتی نهستیره که به پیچموانهی ناراستی خولانهوی زهویهویه، وه له کاتی نریک بوونهوی و تیهربوونی بهته نیشت زهوی دا، بههوی هیزی راکیشانی (جاذبیه) و خیرایی رۆشته که یهوه لهوالهیه خولانهوی زهوی بهدهوری خویدا بوماوهی کی کم تا تی ده بهریت رابگریت و تمنانت فهرهیک یان نیو فهرهش گزی زهوی به پیچموانهوه بخولیتوه که نهمش له کاتی روودانیدا ده بیته هوی نهوی که خور به پیچموانهوه له خور نارواوه هملییت، وه دوی تیهربوونی نهستیره که زهوی دهست ده کاتهوه به خولانهوی ناسایی خزی وهک جاری جاران وه نهو زانایانه پیمان وایه که نهو نهستیره کلکداره بۆ دهو روبه ری سالی (۲۰۲۹) ی زاینی ده گاته نریک زهوی، جا نه گهر نهو هواله راست بیت نهوا لیکدانیهوی کی زانستیهی گونجاوه بۆ نهو دیاردهیه، وه دورو نهی که نهو نهستیره کلکداره ههر ههمان هۆکاری هاتی نهو دو کهله گهریه بیت که پیشتر باسمان کرد، خوی گهرهش له ههموو کس زانترهو تواناو دهسه لاتی به سهر ههموو شیکدا ههیه.

دهر چوونی (الدابه)

ووشه (دابه) له زمانی عهره بیدا به ههموو گیانداریک دهوتریت که به سهر زهویدا برپاوت و تهپه یی یان دهنگی رۆشته کهی بیسریت. بهلام نهو (دابه) یه کهله ناخر زماندا ده ده چیت و خوی گهره کردویهتی بهیه کینک له نیشانه گهره کانی هاتی قیامت گیانداریکی تایهته و جیاوزه له گیانداره کانی تری سهر زهوی، نهویش بهوی که نهو گیانداره قسه له گهل خه لکیدا ده کات و کافر و موسلمانیش له ریی نیشانه کردنهوه لهیه کفر جیا ده کاتهوه.

خوی زانار کار به جی له قورنایی سیر زدا ده فهرموت: ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾^۱، واته: (ههر کاتیک خه لکی شیاو و (مستحق) ی نهوه بوون که بهلین و سزای خویان به سهر دا جی به جی بیت، گیانداریکیان، له زهوی

^۱ النمل/۸۲.

بۆدهيتنه دهره وه، قسهيان له گهڻ دهكات چونكه بهراستی ئهو خهلكه باوهر ناهيتن بههنگمو نيشانه كانى خواى گهوره).

لهم نايهته پيرۆزه دا خواى گهوره پيمان راده گهيهيت كه ئهو گيانداره به پتجهوانهى هممو گيانداره كانى ترى سهر زهويهوه تواناى تواناى قسهو گفتوگوى هديه له گهڻ مروڤدا، وه هاتنى نايهته كمش له سوورتهى (النمل) دا خوى بۆ خوى دوويات كردنهوهى ئهو راستيه چونكه لهو سوورتهدا باس له قسه كردنى ميروولهو پهوسليمانكه وه ههر له نايهته پيرۆزه كهشدا نموه مان بۆروون دهبيتوه كه ئهو گيانداره كاتيك دهردهجيت كه خهلكى تيههنگيشى فسادو خراپه كارى دهبن و پشت له فرمانه كانى خواى گهوره ههلهكه و لهرييازى حق لادهدهن و گوپراو سهرلى شيواو دهبن به شيوازيك كه بانگهواز و ناموزگارى كرديان هيج سوودىكى ناييت، لهو كاتهدا ئهو گيانداره وهكو نيشانهو بههنگميك ديتنه ناو خهلكى و گفتوگويان له گهڻدا دهكات، ئهم رووداوهش هاوكات دهبيت له گهڻ هاتنى خور له خورئاواوه، ههر وهك لهو رپويهتهدا هاتوه كه (عبداللهى كورى عوممر) رهزاي خواى لييت له پتغمبهره وه (ﷺ) دهگيرتتهوه مه فهرموويهتى: ﴿إِنَّ أَوَّلَ الْآيَاتِ خُرُوجًا طُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَخُرُوجَ الدَّابَّةِ عَلَى النَّاسِ ضَحَى، وَأَيُّهَا مَا كَانَتْ قَبْلَ صَاحِبَتِهَا فَاالْأُخْرَى عَلَى إِثْرِهَا قَرِيبًا﴾^١، واته: (بهكمى نيشانه كان ههلهاتى خوره له خورئاواوه و دهرچوونى (دابه) له چيشتهنگاودا بۆ سهر خهلكى، وه ههر كاميك لهم دوو نيشانهيه لهپيش نهوى ترياندا روويدا ئهوا ئهوى تريان بهزووى بهدوايدا ديت).

وه سهارهت به شيواز و روخسارى ئهو گياندارهش زاناكان لهنيوان خوياندا بيرو راي جياوازيان ههيه و قسهى زوريان لهسهر كردوه، بهلام هيج كاميان بههنگمى راست و متمانهداريان پييه له قورئان و سونهتى پتغمبهر (ﷺ) بۆيه نيمش خومانى لى لادهدهبن و باسى ليه ناكهين. وه (ابو امامه) رهزاي خواى لييت له پتغمبهره وه (ﷺ) دهگيرتتهوه كه فهرموويهتى: ﴿تَخْرُجُ الدَّابَّةُ فَتَسِمُ النَّاسَ عَلَى خِرَاطِمِهِمْ ثُمَّ يَغْمُرُونَ فِيكُمْ حَتَّى يَشْرِيَ الرَّجُلُ الْبَعِيرَ فَيَقُولُ مَنْ إِشْرِيْتَهُ فَيَقُولُ إِشْرِيْتَهُ مِنْ أَحَدِ الْمُخْطَمِينَ﴾^٢، واته: ((دابه) دهردهجيت نيشانه له لووتى خهلكى دهكات و دهيسميت، پاشان ژمارهى لووت سمراوه كان زور دهبن لهناوتاندا تاواى ليديت پساو بارگريك دهكريت، پيى دهلتين له كيت كرپوه؟ نهويش دهلتيت له بهكيت لهلووت سمراوه كان).

^١ صحيح مسلم (٢٧/١٨-٢٨) مع شرح النووي.

^٢ رواه أحمد وقال الألباني (صحيح) (صحيح الجامع الصغير (٣٧/٣) ح (٢٩٢٤)).

نهمو سهارهت به شونتى دهرچوونى نمو (دابه)بمش (حذيفهى كورى اسيد) رهزاي خواى
ليبت ده گيرتهوه كه پيغمبر(ﷺ) فرمويته: ﴿تخرج الدابة من أعظم المساجد، فينما هم كذلك
اذ رنت الأرض، فينما هم كذلك اذ تصدعت﴾^١، واته: ((دابه) له گهوره ترين مزگوته كانهوه
دهرده چيت (مبهستي مسجد الحرام)ه، خلكه كه همر نمونده دهران كه زهوى ده لهرتهوه، پاشان
همر نمونده دهران كه زهويه كه درزى تيدهيت و شق دهيت).

هروه ها (أبو هريره)ش رهزاي خواى ليبت ده گيرتهوه كه پيغمبر(ﷺ) فرمويته: ﴿تخرج
الدابة معها عصا موسى عليه السلام وخاتم سليمان عليه السلام فتخطم الكافر بالخاتم وتجلو وجه
المؤمن بالعصا حتى أن أهل الخوان ليجمعون على خوانهم فيقول هذا يا مؤمن ويقول هذا يا كافر﴾^٢
، واته: (دابه دهرده چيت داره كى موسا صلات و سلامى خواى له سهريت و نهنگو سيله كى
سليمان صلات و سلامى خواى له سهريت پيښتى، سهرى لوروتى كافر به نهنگو سيله كه ده سبت
و، دهمو چاوى نيمانداريش به داره كه روون و گمش ده كات، واى ليديت خلكى سهر سفره يهك
له سهر سفره كيان كوده بنهوه نموا ده ليت نهى نيماندار نمويشيان به وهى تر ده ليت نهى نهى
كافر).

لهم فرموده پروزانهوه بومان دهرده كويت كه (دابه) سگيانداريكي تايسته وه كو مروؤ عه قلى
هيمو تواناي قسو گفت و گوئى هيه و له ناخرزه ماندا هاوكات له گهل هلهاتنى خور
له خورثاواوه له مزگوتى (بيت الحرام)هوه دهرده چيت و له ريگه نيشانه كردنهوه كافر و نيماندار
ليك جياده كانهوه نهمش كاتيك دهيت كه دهرگاي تهوبه داخراوه و تزيه له كس قبول ناكريت وه
خواى گهوره دهيكات به نيشانهو بلگه بو كوتايى هاتنى تمهنى زهوى و نريك بوونهوى قيامت.

هه لگيراني قورثان و پووكانهوه ئيسلامهتى

پاش نهوهى تاينى پروزى ئيسلام له سهردهمى ئيمامى مهدي و عيساي كورى مريمدا
صلات و سلامى خواى له سهريت زيندوو ده پتهوه و ده سلات به سهر تهواوى جهاندا
ده چه سبت و دادپهروهى و نارامى و كامراني بال به سهر خلكيدا ده كيشيت و تاماوهيه كى باش
نهم خو شيه بهردهوام دهيت، بهلام پاش نهوهى سهرله نوئ ئيسلامهتى و ديندارى بهرمو كزيوون و

^١ رواه الطبراني في الأوسط وقال الهيمى (رجال نفقات) المجمع (ج ٨ ص ٧-٨).

^٢ مسند الإمام أحمد (٧٩/١٥-٨٢) ج ٧٩٢٤ تحقيق أحمد شاكر وقال اسناده صحيح، ومسند الرمذي (٤٤/٩) وقال حديث حسن.

لاوازبون دهروات و بی باوه ری و خراپه کاری سهرله نوئ له دله کاندای چه کهره ده کات و خه لکی به رهو گو مری دهرۆن تاوای لیدیت موملمان و نیسلامه تی غریب ده بیتهوه.

(حذیفه ی کوری بهمان) رهزای خوای لیبت ده گپتهوه که پتغمه بر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿يُدْرَسُ الْإِسْلَامُ كَمَا يَدْرَسُ وَشْيَ الثَّوْبِ حَتَّى لَا يَدْرِيَ مَا صِيَامٌ وَلَا صَلَاةٌ وَلَا نَسْكٌ وَلَا صَدَقَةٌ وَلَيْسَ رَى عَلَى كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي لَيْلَةٍ فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مِنْهُ آيَةٌ وَتَبْقَى طَوَائِفٌ مِنَ النَّاسِ الشَّيْخُ الْكَبِيرُ وَالْعَجُوزُ يَقُولُونَ أَدْرَكْنَا آبَاءَنَا عَلَى هَذِهِ الْكَلِمَةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَتَحْنُ نَقْوَاهَا﴾^١، واته: (نیسلام ده پوکیتهوه وهك چۆن نه خشی جل و بهرگ کال ده بیتهوه و ده پوکیتهوه ههتا وای لیبت نازانیت رۆژو چیه نوێ چیه قوربانی چیه پاره به خشین چیه، وه له شهوینکدا شهو رۆی به کتیه که ی خوا (قورنان) ده کرت، ئی تهنها بهک نایه تی نهو قورنانه له سهر زهوی نامیتیت، وه وه کۆمه لیک له خه لک ده مینه وه، پیره میردی گهوره به تمهه ن ده لێن: باو و باپیراغان کهنیان گه شتروشن له سهر لا اله الا الله بون، ئیمه ش نهوان نه یلیتهوه).

وه (عبدالله ی کوری مه سعو د) یش رهزای خوای لیبت فهرموویه تی: ﴿لِيَرَعَ الْقُرْآنَ مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِكُمْ يَسْرَى عَلَيْهِ لَيْلًا، فَيُذْهِبُ مِنْ أَجْوَافِ الرِّجَالِ، فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مِنْهُ شَيْءٌ﴾^٢، واته: (به راستی کاتیک دیت قورناتان له ناودا هه لده گپیت و شهو رۆی یی ده کرت، ئی له ناو پیاواندا نامیتیت، وه له سهر زهوی هه چ شتیک له قورنان نامیتیت).

(ابن تیمیه) یش رهزای خوای لیبت ده رباره ی هه لگرتی قورنان ده فهرمویت: (یُسرَى بِهِ فِي آخِرِ الزَّمَانِ فِي الْمَصَاحِفِ وَالصُّدُورِ، فَلَا يَبْقَى فِي الصُّدُورِ مِنْهُ كَلِمَةٌ، وَلَا فِي الْمَصَاحِفِ مِنْهُ حَرْفٌ)^٣ به لێ له شهوینکدا خوای گهوره قورنانی پیرۆز هه لده کیشیتوه بو ناسمان، نهو لا به رانه ی قورنانیان تیدا نوسرا بو سه ی ده بن و نهو دلانه ش قورنانیان تیدا بو لێ ده سپتهوه، به جوړیک وهك له فهرمووده که دا هاتوه تهنها بهک نایه تی شهو رۆی نامیتیت و خه لکی هه چ کام له دروشمه کانی نیسلامه تیان لا نامیتیت و پیره میرد و به سالا چوه کانش به ده گمه ن نهو (لا اله الا الله) یان له بیرم ده میتیت که له باو و باپیرانیان بیستوه.

^١ أخرجه ابن ماجه والحاكم. وقال الحاكم صحيح على شرط مسلم ووافقه الذهبي وقال البوصيري اسناده صحيح. رجاله ثقات. وقال ابن حجر (أخرجه ابن ماجه بسند قوي) فتح الباري (٣/ ١٦)، وجاء في سلسلة الأحاديث الصحيحة للألباني برقم (٨٧).

^٢ رواه الطبراني ورجال الصالح غير شدد بن معقل وهو ثقة (مجمع الزوائد (٧/ ٣٢٩-٣٣٠)).

^٣ مجموع فتاوى ابن تيمية (٣/ ١٩٨-١٩٩).

(انس ی کوری مالک) یش رهزای خوای لیبت ده گیتیموه که یتهمبر (ﷺ) فرموده‌نی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى لَا يُقَالَ فِي الْأَرْضِ اللَّهُ أَكْبَرُ﴾^۲، واته: (قیامت همتاسیت همتا نهو کاته‌ی لسمر زه‌یدا ناوتریت الله).

هه لکردنی بایه‌ک رُوحی ئیمانداران ده‌کیشیت،

باش نه‌وی که خوای کاربه‌جی قورنانه پرۆزه‌ک‌ی خوی هه‌لده‌کیشیتیموه بۆ ناسمان به‌دوای نه‌وه‌دا خوای گه‌وره بایه‌کی نهرم و بۆن خوش ده‌نیریت رُوحی گشت ئیماندارانی سهرزه‌وی ده‌کیشیت، چونکه ئیمانداران له دوا‌ی هه‌لکیشانی قورنان زبانی بۆجه‌یه به‌ی قورنان ئیر چ خیریک له ژياندا ده‌میت؟

(أبو هريرة) رهزای خوای لیبت ده‌لیت یتهمبر (ﷺ) فرموده‌نی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ رِجْأً مِنَ الْيَمَنِ أَلَيْنَ مِنَ الْحَرِيرِ فَلَا تَدْعُ أَحَدًا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ إِيْمَانٍ إِلَّا قَبَضَتْهُ﴾^۱، واته: (خوای گه‌وره بایه‌ک ده‌نیریت له‌یهمنه‌وه، له ناویشم نهرم تره، کس نا‌هیلیت که هینه‌ی مسقاله زه‌ره‌یک با‌وه‌ر له دلیدا بیت رۆی ده‌کیشیت). وه (نواسی کوری سمعان) یش ده‌گیتیموه که یتهمبر (ﷺ) فرموده‌نی: ﴿فَإِنَّمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللَّهُ رِجْأً طَيِّبَةً فَتَأْخُذُهُمْ تَحْتَ آبَاطِهِمْ فَتَقْبُضُ رُوحَ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَكُلِّ مُسْلِمٍ وَيَبْقَى شَرَارُ النَّاسِ يَتَهَارَجُونَ فِيهَا تَهَارِجَ الْحَمَرِ فَعَلَيْهِمْ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾^۲، واته: (له‌ر کاته‌دا خوای گه‌وره بایه‌کی پاک و خوش ده‌نیریت و خه‌لکی له بن بالیانه‌وه ده‌گریت و رُوحی هه‌موو ئیماندار و موسلمانیک ده‌کیشیت، ئیر ئیر ته‌نها خراپه‌کاران له خه‌لکی ده‌میتیموه و نه‌وانیش وه‌کو گوئ درێژ سواری په‌کر ده‌بن، قیامت له‌سهر نه‌وانه هه‌لده‌سیت).

وه عایشه‌ی دایکی موسلمانانیش رهزای خوای لیبت ده‌گیتیموه که له یتهمبری (ﷺ) بیستوه که ده‌یفرموو: ﴿لَا يَذْهَبُ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ حَتَّى تُعَبَّدَ اللَّاتُ وَالْعُزَّى﴾، واته: (شه‌و رۆژ کوتایان بێ نایه‌ت هه‌تا جارێکی تر (لات و عزای) ده‌په‌رسیتیموه). ده‌لیت منیش و وتم ﴿إِنْ كُنْتُ لِأُظَنُّ حِينَ أَنْزَلَ اللَّهُ ﷻ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾^۳ أَنْ ذَلِكَ تَأْمَنَّا، واته: (ئه‌ی یتهمبری خوا من وام ده‌زانی که خوای گه‌وره له قورناندا ده‌فرمویت: (خوا خوی یتهمبره‌ک‌ی ناردوه به‌ریتمایی و ئایینی راست، بۆ نه‌وه‌ی

^۲ رواه مسلم في صحيحه، مشكاة المصابيح ۵۰/۳ رقم ۵۵۱۶.

^۱ صحيح مسلم، حديث رقم (۷۹۱۵).

^۲ صحيح مسلم، حديث رقم (۲۹۳۷).

بەسەر ھەموو ئایىنە کادىندا سەرى بىخات ھەرچەندە بى باوەرە کانىش بى پان ناخۆش بىت (وام دەزانى ئىتر ئەو تەواوە).

پىغمبەرىش (ﷺ) فرموى: ﴿إِنَّهُ سَيَكُونُ مِنْ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يَبْعُثُ اللَّهُ رِجَالاً طَيِّبَةً فَيُؤْتِي كُلَّ مَنْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ إِعَانٍ فَيَبْقَى مِنْ لَا خَيْرَ فِيهِ فَيُرْجَعُونَ إِلَى دِينِ آبَائِهِمْ﴾^۱، واتە: ئەو وادەبىت تا ئەو کاتەى کە خۆاى گەورە دەبەیت، لە پاشان خۆاى گەورە بايەکی پاڤ و خۆش دەبەیت، ھەر کەسێک بەقەد مسقالتە دەنکە خەرتەلەبەک باوەر لە دلیدا بىت رۆحى دە کىشت، ئىتر تەنھا ئەوانە دەمىنمەو کە خەريان تىدا نە، ئەوانىش دە گەرتەو بۆ ئاینى باووبایرانىان).

بەلێ لە دواى ھەلکردنى ئەو بايەو مردنى ھەموو ئیماندارانى سەرزەوى، ئىتر سەرزەوى تەنھا بى باوەر و خراپە کارى تىدا دەمىت و ئەوانىش دەست دە کەنمە بە بت پەرسى و خراپە کارى، خۆاى گەورەش ھەتا بەک کەس لەسەر زەوى مايت بىت (ياالله) زەوى بۆ پادە گرىت، بەلام لە دواى ئەو زەوى بۆ بى باوەران رانا گرىت.

رۆخاندنى کەعبەى مالى خواو کاول بوونی مەدینەى شارى پىغمبەر (ﷺ)

پاش ئەوێ کە ھىچ ئیماندارێک لەسەر زەوى نامىت و ھەموو دەمرن ئىتر کەعبەى مالى خوا لەلای بى باوەران و بت پەرستانى پەزى نایت، ھەر بۆیە کەعبە لەلایەن کابرايەکی رەش پەستى ھەبەشەییەو دەروخىتريت و تەخت دە گرىت.

(أبو هريرة) رەزای خۆاى لىت دەلەت پىغمبەر (ﷺ) فرموىبەتى: ﴿فِي آخِرِ الزَّمَانِ يَظْهَرُ ذُو السَّوْقَيْنِ عَلَى الْكَعْبَةِ، قَالَ: حَسْبُ أَنْهُ قَالَ: فَيَهْدِمَهَا﴾^۱، واتە: (لە ئاخەزەماندا کەسێکی لاق بارێک دەست دە گرىت بەسەر کەعبەدا). (أبو هريرة) دەلەت وای لى تىگەشتم کە فرموى (دەپروخىتريت).

ھەروەھا (عبدالله بن كوري عمار) پاش رەزای خۆاى لىت دەلەت پىغمبەر (ﷺ) فرموى: ﴿كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ أَسْوَدَ، أَفْجَحَ يَنْقُضُهَا حَجْرًا حَجْرًا (بَعْنِي الْكَعْبَةَ)﴾^۲، واتە: (ھەر دەلەتێ وا لەبەر چاوم سەبرى دە کەم، رەشێکی لاق خوار، بەرد بەرد دەروخىتريت (مەبەستى بى کەعبە بو)).

ھەروەھا (عبدالله بن كوري عومەر) رەزای خۆاى لىت دەلەت لە پىغمبەرم (ﷺ) بىست کەدەفرموى: ﴿يَخْرُبُ الْكَعْبَةُ ذُو السَّوْقَيْنِ مِنَ الْحَبْشَةِ وَيَسْلُبُهَا حَلِيَّتَهَا وَيَجْرُدُهَا مِنْ كِسْوَتِهَا وَلِكَأَنِّي

^۱ صحيح مسلم (٤/٢٢٣٠ رقم ٥٢) وأخرجه أيضاً أبو يعلى والحاكم وأبو عمرو الداني.

^۲ مسند الإمام أحمد (١٥/٢٢٧) رقم (٨٠٨٠) شرح أحمد شاكر وقال إسناده صحيح.

^۳ صحيح البخاري ومسند الإمام أحمد.

انظر اليه أصيلع أفيدع يضرب عليها بمسحاته ومعه^٢، واته: (كه عبه لاق باريكك له حبه شه دهپروختيت، نهو شتانهي كه پي رازاوه توهو لتي ده كاته وهو بهرگ و پو شاكه كه ي داده مالتيت، هدرده لتي وا له بهر چاوم سه يري ده كم، كه چهلتيكي جومگه خوارو ده ربهريو، به پاچ و خاكه نازيه كه ي لتي ده دات).

ههروهها (سه عيدي كوري سمعان) ده لتي گويم لي بوو (أبو هريره) بو (أبو قتاده) ي ده گيريتوه كه پيغمبر (ﷺ) فمر موي تي: ﴿يبيع لرجل ما بين الركن والمقام ولن يستحل البيت إلا أهله فإذا استحلوه فلا يسأل عن هلكة العرب ثم تأتي الحبيشة فيخربونه خراباً لا يعمر بعده أبداً وهم الذين يستخرجونه كنزاً^١، واته: (پياوئك له نيوان روكن و مقامدا به يعمتي پي ده دريت، مالتي به بيتش كس حورم تي ناشكيتيت خه لكه كه ي خوي نه بيت، ههركا تيكيش حورم تيان شكاند نير مه پرسه عه رب چو ن له ناو ده چن، پاشان حبه شه دين، رو خانتيك ده پروختين كه هه گيز له دواي توه ناوه دان ناكر يتوه، هه نه وانيش زيرو كه نزه كه ي ناوي ده رده يتن).

به هه مان شيوهش له ناخرزه ماندا مدينه ي شاري پيغمبر (ﷺ) كاول ده بيت وه كه له پيشر بايمان كرد له سرده مي نيماي مهدي بو ماوه بهك خه لك ي شاري مدينه شاره كه به جي ده هيلن و چو لي ده كن به لام له ناخرزه ماندا به ته واوي چو لي ده كن و شاره كه كاول ده بيت.

جابر ره زاي خوي لبيت ده لتي عومري كوري خه تباب پي و تم گويم له پيغمبر (ﷺ) بووه ده يفرموو: ﴿ليسرن الراكب بجنات المدينة ثم ليقولن: لقد كان في هذا حاضر من المسلمين كثير^٢، واته: (واي لي ديت و لاخ و سوار به تنيشت مدينه داتي ده پريت، پاشان ده لتي: كاتي خوي تاليره دا موسلمانان شارو ناوه دانيه كي زوريان هه بوو).

ههروهها (أبو هريره) يش ره زاي خوي لبيت ده لتي له پيغمبر (ﷺ) بيست ده يفرموو: ﴿يركون المدينة على خير ما كانت لا يفشاها إلا العواف يريد عواف السباع والطير وآخر من يحشر راعيان من مزينة يريدان المدينة يتعان بغنهما فيجدانها وحشاً حتى إذا بلغا ثنية الوداع خراً على وجوههما^٣، واته: (شاري مدينه به جي ده هيلن له خو شرين و باشرين حاليدا، ته نها گياندار و

^٢ مسند الإمام أحمد (١٢/١٤-١٥) رقم (٧٠٥٣) شرح أحمد شاكر وقال إسناده صحيح.

^١ مسند الإمام أحمد (١٥/٣٥) شرح أحمد شاكر وقال إسناده صحيح. وقال ابن كثير هذا اسناده جيد قوي، النهاية (١٥٦/١).

^٢ مسند الإمام أحمد (١٢٤/١) رقم (١٢٤) شرح أحمد شاكر وقال إسناده صحيح.

^٣ صحيح البخاري (٨٩/٥-٩٠) مع الفتح.

بالتىدە نەبىت تىي ناچىت، ۋە ئاخىر كەسپىش كە حەشر دە كىرىن ۋە ھەلتىدىن دوو شىۋانن لە خىتلى (مىزىنە) بەرھە مەدىنە دەچىن، ھاۋار لەمەرۋ مالا تە كەيان دە كەن، كە دەيىنن شارە كە چۆلە، ھەتاكاتىك كە دەنگەنە (ثنية الوداع) نەۋانىش بەدەمدا دە كەون).

بەم شىۋە دەۋى نەمانى ئىماندار ۋە مۇسلمان لەسەر زەۋىدا ھەردوۋ شارە پىرۋزە كەى مۇسلمانان كاول ۋە خاپوۋر دەين ۋە كەسپىش نەبىت دەلتى پىيان تەنگ بىت يان خەمىيان لى بخوات.

پوۋدانى سى پۇچوۋنى گەۋرە لەسەر زەۋى

لە پۇرۋزە كانى كۆتالى زەۋىدا سى پۇچوۋنى گەۋرە لەسەر پۇرى زەۋى پوۋدەدات، كە ئەۋ سى پۇچوۋنە زۇر جىۋازن لە پۇچوۋنە ناسايانەى كە ناۋبەناۋ لە شىۋى جىۋازى زەۋىدا بە ھۆى بومەلەرزە ۋە لافار ۋە گىر كەنەۋە پوۋدەدات، نەۋىش لەۋىدا كەنەم پۇچوۋنە ھىندە گەۋرەن كە پىشەر غوۋنەيان نەبىراۋەۋ پانتالى بەكى گەلىك فراۋان لە ۋوشكالى سەر زەۋى لەسەر نەخشە دىسپىتەۋە، ھەر بۆيە پىتەمبەر (ﷺ) ھەرىكە كە لەم سى پۇچوۋنەى بەيەك كىك لە نىشانە گەۋرە كانى قىامەت لە قەلەم داۋە، ھەروەك (حذيفەى كورى اسىد) پەزى خۋى لىتت دە گىرپىتەۋە كە پىتەمبەر (ﷺ) فەرموۋىتتى: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْا عَشْرَ آيَاتٍ...﴾ (فذكر منها)... ﴿فَهُوَ ثَلَاثَةٌ خُصُوفٌ خُصِفَ بِالْمَشْرِقِ وَخُصِفَ بِالْمَغْرِبِ وَخُصِفَ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ﴾^۱، واتە: (قىامەت ھەلتەسەت ھەتە نىشانە دەيىنن... (لەۋ دە نىشانانەى كە فەرموۋى): ۋە سى پۇچوۋن، پۇچوۋنىك لە پۇرۋزە ھەلات ۋە پۇچوۋنىك لە پۇرۋزە ۋە پۇچوۋنىكەش لە دور گەى عەرەب).

ئەمەۋ سەبارەت بە كاتى پوۋدانى ئەۋ پۇچوۋنە يان ھۆكارە كەى لە فەرموۋە پىرۋزە كاندا باسيان لى ۋە نەكراۋە تەنھا ئەۋندە نەبىت كە لە دە نىشانە گەۋرە كەى قىامەت لە قەلەم دراۋن، بەلام پىمان ۋاپە كە ئەۋ سى پۇچوۋنە گەۋرە نىشانەى تىك چوۋنى شىرازەى زەۋى ۋە لىك ترازانى كىشورە كان دەبىت لەبەك، ۋەلە دەۋى ئەم نىشانە تەنھا بەك نىشانەى تر دەمىتت كەئەۋىش دەرچوۋنى ناگىرىكى گەۋرە بە لە يەمەن خەلىكى راپىچ دە كات.

ناگىرىك خەلك راپىچ دەكات ۋە كۆيان دەكاتەۋە

كۆتالى نىشانە كانى قىامەت دەرچوۋنى ناگىرىك دەبىت لە خاكى يەمەنەۋە كە لە گەۋرەيىدا پىشەر غوۋنەى نەبىراۋە، ئەمەۋ سىفەت ۋە چۆنەتى ئەۋ ناگىرەش كە لە چەند فەرموۋە بەكى پىتەمبەر (ﷺ) باسى لىۋە كراۋە.

^۱ صحيح مسلم (۲۷/۱۸-۲۸) مع شرح النووي.

هەر لهو فهرمووده‌یه‌دا که (حذیفه‌ی کوری اسید) ر‌ه‌زای خ‌وای لیبیت گ‌یراویه‌تی‌وه ده‌باره‌ی ده‌ نیشانه‌ گ‌ه‌وره‌ که‌ی قیامت یتهم‌بهر (ﷺ) ده‌فهرمویت: ﴿وآخر ذلك ناز تخرج من اليمن، تطرد الناس الى محشرهم﴾^۱، وات‌ه: (وه‌ کۆتایی ئه‌و نیشانه‌ ناگ‌ری‌که‌ له‌یه‌مه‌ته‌وه ده‌رده‌جیت، خه‌لک ر‌او ده‌نیت بۆ حه‌شارگه‌ و شویتیک که‌ تیایدا کۆده‌به‌وه).

وه‌له‌ ر‌یوایه‌تیک‌ی تر‌دا که‌ ه‌هر (حذیفه‌) ده‌یگ‌یریت‌ه‌وه یتهم‌بهر (ﷺ) ده‌فهرمویت: ﴿ونار تخرج من فجرة عدا ترحل الناس﴾^۲، وات‌ه: (وه‌ ناگ‌ری‌ک که‌له‌بن قه‌لای شاری (عدن) ده‌رده‌جیت خه‌لکی کۆچ بۆ ده‌کات).

وه‌ له‌ فهرمووده‌یه‌کی تر‌دا (انس) ر‌ه‌زای خ‌وای لیبیت ده‌گ‌یریت‌ه‌وه که‌ کاتیک (عبدالله‌ ی کوری سه‌لام موسلمان بوو پر‌سیاری له‌ یتهم‌بهر (ﷺ) کرد که‌ به‌که‌م نیشانه‌ی قیامت جیه؟ نه‌ویش فهرمووی: ﴿اما اول اشراط الساعة فانار تحشر الناس من المشرق الى المغرب﴾^۳، وات‌ه: (به‌که‌م نیشانه‌ی قیامت ناگ‌ری‌که‌ خه‌لکی له‌ خۆره‌له‌ته‌وه بۆ خۆرئاوا ر‌ایب‌ج ده‌کات و کۆیان ده‌کاته‌وه).

وه‌ (عبدالله‌ ی کوری عوم‌ه‌) یش ر‌ه‌زای خ‌وای لیبیت ده‌گ‌یریت‌ه‌وه که‌ یتهم‌بهر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿ستخرج النار من حضرموت او من نحو بحر حضرموت قبل يوم القيامة تحشر الناس قال يا رسول الله فما تأمرنا قال عليكم بالشام﴾^۴، وات‌ه: (ناگ‌ری‌ک له‌ (حضرموت) له‌ ده‌ریای (حضرموت) پ‌یش ر‌ۆزی قیامت دیت‌ه‌ ده‌ر، خه‌لکی ر‌ایب‌ج ده‌کات و کۆیان ده‌کاته‌وه) ووت‌مان نه‌ی یتهم‌بهری خوا فهرمانی جیمان بۆ ده‌که‌یت؟ فهرمووی په‌نا‌به‌رنه‌ به‌ر وولاتی شام).

ئه‌مه‌و سه‌باره‌ت به‌ چۆنیه‌تی کۆکردنه‌وه‌و ر‌ایب‌ج کردنی ئه‌و ناگ‌ره‌ش بۆ خه‌لکی ئه‌و زه‌مانه‌ (عبدالله‌ ی کوری عوم‌ه‌) ر‌ه‌زای خ‌وای لیبیت ده‌ل‌یت یتهم‌بهر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿يبعث النار على أهل المشرق، فتحسروهم الى المغرب، نبت معهم حيث باتوا، وتقليل معهم حيث قالوا، يكون لها ما اسقط منهم وتخلف، وتسوقهم سوق الجمل الكبير﴾^۵، وات‌ه: (ناگ‌ری‌ک ده‌ن‌یرد‌ریت‌ه‌ سه‌ر خه‌لکی

^۱ صحیح مسلم (۲۸/۱۸-۲۹) مع شرح النوري.

^۲ صحیح مسلم (۲۷/۱۸-۲۸) مع شرح النوري.

^۳ صحیح البخاري (۳۶۲/۶-مع الفتح) ح (۳۳۲۹).

^۴ مسند الإمام أحمد (۱۳۳/۷) ح (۵۱۴۶) قال أحمد شاكر: اساده صحيح. وقال الألباني صحيح في صحيح الجامع الصغير (۲۰۳/۳) ح (۳۶۰۳).

^۵ رواه الطبراني في الكبير والأوسط ورجاله ثقات، مجمع الزوائد (۱۲/۸) رواه الحاكم في المستدرک (۵۴۸/۴) وقال (هذا حديث صحيح ولم يخرجا) ووافقه الذهبي.

پژوهه‌لآت، کزبان ده‌کاتمه‌وه و راپېنچيان ده‌کات به‌رو پژواوا، له‌هر کوي شويان به‌سرداهات له‌گه‌لياندا ده‌يټ، وه له‌هر کوي نيوه‌پژويان به‌سرداهات له‌گه‌ليان ده‌يټ، نه‌وه‌ي بکه‌ويټ يان دواکه‌ويټ بؤ ناگره‌که ده‌يټ و له‌ناوي ده‌بات، وه‌کو حوشري بي هيرو لاواز راپېنچيان ده‌کات). وه (أبو هريره)ش په‌زاي خوي ليټت ده‌گيرت‌مه‌وه که پتغم‌بهر (ﷺ) فرمويته‌ي: ﴿يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى ثَلَاثِ طَرَائِقٍ الرَّاحِبِينَ رَاهِبِينَ وَالنَّانَ عَلَى بَعِيرٍ وَثَلَاثَةٌ عَلَى بَعِيرٍ أَرْبَعَةٌ عَلَى بَعِيرٍ وَعَشْرَةٌ عَلَى بَعِيرٍ وَيُحْشَرُ بِقَيْتِهِمُ النَّارُ ثَقِيلٌ مَعَهُمْ حَيْثُ قَالُوا وَتَبَّتْ مَعَهُمْ حَيْثُ بَاتُوا وَتَصَبَّحَ مَعَهُمْ حَيْثُ أَصْبَحُوا وَتَمَسَّى مَعَهُمْ حَيْثُ أَمْسَوْا﴾^۱، واته: (خهلکي له‌سر سي شتواز راپېنچ ده‌کرين و کوزه‌کريته‌وه: به‌ناره‌زوي خويان و له‌ترساندا دوان له‌سر وولاخيک و سيان له‌سر وولاخيک و جوار له‌سر وولاخيک وه ده‌له‌سر وولاخيک، نه‌وه‌شي که ده‌ميته‌وه ناگره‌که راپېنچيان ده‌کات کزبان ده‌کاتمه‌وه، له‌هر کوي نيوه‌پژويان به‌سرداهات له‌گه‌ليان ده‌يټ و له‌هر کوي شويان به‌سرداهات له‌گه‌ليان ده‌يټ، وه‌له‌هر کوي به‌يانيان به‌سرداهات له‌گه‌ليان ده‌يټ و له‌هر کوي نيوه‌پژويان به‌سرداهات له‌گه‌ليان ده‌يټ).

ه‌روه‌ها (حذيفتي کوري اسيد) له (أبو ذر) په‌زاي خوي ليټت ده‌گيرت‌مه‌وه که ووتوبه‌ي که پتغم‌بهر (ﷺ) فرمويته‌ي: ﴿أَنَّ النَّاسَ يُحْشَرُونَ ثَلَاثَةَ أَفْوَاجٍ فَوْجٌ رَاكِبِينَ طَاعِمِينَ كَاسِينَ وَفَوْجٌ تَسْبِيهِمُ الْمَلَائِكَةُ عَلَى وُجُوهِهِمْ وَتُحْشَرُهُمُ النَّارُ وَفَوْجٌ يَمْشُونَ وَيَسْعُونَ يَلْقَى اللَّهُ الْآفَةَ عَلَى الظَّهْرِ فَلَا يَبْقَى حَتَّى إِنَّ الرَّجُلَ لَتَكُونَ لَهُ الْحَدِيقَةُ يُعْطِيهَا بَذَاتِ الْقَتَبِ لَا يَقْدِرُ عَلَيْهَا﴾^۲، واته: (خهلکي به‌سي ده‌ستور تاقم راپېنچ ده‌کرين و کوزه‌کريته‌وه، ده‌سته‌به‌که به‌سواري و به‌تيري و پشته‌ي، وه ده‌سته‌به‌که به‌يټ ده‌پژ و همولده‌دن، وه‌ده‌سته‌به‌که فريشته‌کان له‌سر ده‌موچاويان رايانده‌کيشن و راپېنچيان ده‌که‌ن و بؤ ناگره‌که). قسه‌که‌ريک پرياري کرد ووتی: (نه‌و دوانه‌يمان زاني، نه‌ي مه‌به‌ست له‌وانه چيه که به‌يټ ده‌پژ و همول ده‌دن) فرموي (خوي گه‌وره قر ده‌خاته‌وه وولاخي بار ه‌لگر تا واي ليديت وولاخ ناميتت، ته‌نانه‌ت پياويان تيا ده‌يټ که باخچه‌به‌کي زور سرسورهيته‌ري ه‌يه، ده‌يدات به‌پره حوشريک که کورتاني پتوه يټ، که چي هيشتا پي ناکريديت).

له‌م فرموده‌ پيروزان‌مه‌وه بومان ده‌رده‌که‌ويټ که به‌ماوه‌به‌کي کم له‌پش پژوي قيامندا نه‌و ناگره‌ گه‌وره‌به‌ له‌خاکي يمه‌نه‌وه له‌ناوچه‌ي (عدن) و (حضر موت) دپته‌ ده‌روه‌وه خهلکيکي زور

^۱ صحيح البخاري (۳۷۷/۱۱ مع الفتح) وصحيح مسلم (۱۷/۱۹۴-۱۹۵ مع شرح النووي).

^۲ رواه أحمد والنسائي والحاكم. وقال الحاكم (هذا حديث صحيح الإسناد إلى الوليد بن جميع ولم يخرجاه) وقال الذهبي في تلخيص المستدرک (الوليد قد روى له مسلم متابعة وأصح به النسائي). وسند النسائي رجاله ثقات.

لهناو ده بات به تايه تي نهوانه ي كه دوا ده كهون و زوو فريا ناكهون، وه نهوانهش كه فريا ده كهون به رهو رږژاوا هه لدين، وه وهك له فهرموده كه ي (عبدالله ي كورې عومهر) دا هاتووه پيغمبر (ﷺ) فرمان ده كات كه رووبكه نه وولاتي شام چونكه نهوي پارژوراو ده بيت لهو گر كانه گهوره يه كه نه مهش نهوه ده گه به نيټ كه نهو ناگره پانسايي به كي زور گهوره له سهر زهوي ده گيرته وه.

نهمو هه نديك له زاناكان وهك نيمامي (الغزالي) و (الحليمي) پيان وايه نهو حهشره ي له فهرموده كاندا باسكراوه مه بهست يي حهشري رږژي قيامته، به لام نهم بوچوونه راست نيه، چونكه فهرموده كان زور به رووني و ناشكرا نهو راسته روون ده كه نهوه كه نهو حهشهر كردنه له پيش رږژي قيامته دا ديټ و جياوزه له گهل نهو حهشره ي له قيامته دا رووده ات به بهلگه ي نهوي كه له كاتي ده رچووني ناگره كهو حهشهر كردني خه لكه كه دا هه يانه خوي زوو رږژارده كات و به سوازي وولاخ و تيري و به پوشته ي رږژگاري ده بيت و هه شيانه ههولي كرپني وولاخ ده ات، كه هه موو ده زانين نهو شتانه له قيامته دا نيه، بهلكو له حهشري رږژي قيامته دا خه لكه ي هه مووي رووت و بي پوژاكن و كرپن و فروشتيش لهو رږژه دا نيه.

نيمامي (النوي) يش لهو باره يوه ده فهرمويت: ﴿قال العلماء: وهذا الحشر في آخر الدنيا قبل القيامة، وقيل النسخ في الصور، بدليل قوله﴾ (ﷺ) تحشر بقيتهم النار، تبت معهم وتقبل معهم وتصبح وتمسي¹، واته: (زاناكان فهرموويانه: نهم حهشره له كوتايي دونيادا ده بيت پيش هاتي قيامته، وه له پيش نهوي فوو بكرت به (صور) دا به بهلگه ي فهرمايشته كه ي پيغمبر (ﷺ) كه ده فهرمويت: ناگره كه پاشاوه ي خه لكه كه حهشهر ده كات به شموو نيورږو به ياني و نيواره له گهلان ده بيت).

به لتي رووداني نهم كار هه ساتهش كوتايي به نيشانه كاني قيامته ديټ و تمهني زهوي و ناسمان و گشت بوونه موو كوتايي يي ديټ و تنها نهونده ده ميټ كه خوي بالا ده ست فرمان بكات فوو بكرت به (صور) دا و قيامته ي گهوره هه ستيت، وه هر كات نهو فرمانه خوي به درچوو، وه فوو كرا به (صور) دا نيټ چي زينده موو له لم بوونه موو ده هه ده ست و برد گيلان ده ده چيټ و ده مرن، هه وهك (ابو هريره) په زاي خوي ليټ له پيغمبر وه (ﷺ) ده گيرته وه كه فهرموويه تي: ﴿ولتقوم الساعة وقد نشر الرجال ثوبهما بينهما فلا يتبايعانه ولا يطويانه ولتقوم الساعة وقد انصرف الرجل بلبن لقحته فلا يطعمه ولتقوم الساعة وهو يلبط حوضه فلا يسقي فيه ولتقوم

¹ شرح النووي لمسلم (١٧/١٩٤-١٩٥).

الساعة وقد رفع أحدكم أكلته الى فيه فلا يطعمها^١، واته: (بهراسی قیامت هئلهستیت، دووپیاو مامله ی پۆشاکێك ده کهن له نیوانیاندا فریا ناکمون مامله که تهواویکهن و بییچنهوه، بهراسی قیامت هئلهستیت و کابرا شیري مانگاکی به دهستوهیه فریانا که ویت بیخواتهوه، وه بهراسی قیامت هئلهستیت و نهو خهیریکی حموزه که بهتی سوراگی ده دات فریا ناکه ویت ناوی لی بدات، وه بهراسی قیامت هئلهستیت پاروه نانه که ی بهرز کردۆتهوه بۆ ده می فریا ناکه ویت بیخوات). بعلی له گهل فوو کردن به (صور) دا هه رچی زنده وهر و رۆح له بهر ههیه نهک تهنها له سه ر زهوی دا به لکو له هه موو بونه وهر دا له چاوتر و کانیکدا ده گه رپه مه بۆ جیهانی مردوه کان، وه هه موو نه ورو داوانه ی که له دوا ی فوو کردن به (صور) دا دین و پرو ده دهن ده کریت له ژیر ناوی خودی (قیامت) خۆیدا باسیان لی وه بکریت، چونکه نیشانه کانی قیامت لیه ردا کۆتایی یان پی دیت و فوو کردن به (صور) دا مانای هه ستانی قیامته.

بهم جۆره ئه و بونه وهره ی که دروست کراوی خوا ی کار به جی به چۆن سه ره تایی هه بوو ده بیت کۆتایی هه بیت، مانه وه هه تا هه تایش ته نها بۆ خوا ی تاك و ته نها یه ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ ١٦ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿

آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

وصلی الله وسلم علی محمد المبعوث رحمة للعالمين و علی اله و أصحابه
الی يوم الدين.

پیرست

- ۲ پيشه‌کی
- ۸ به‌شی يه‌کهم
- ۸ يه‌کهم / وه‌فاتی پيغه‌مبه‌ر ():
- ۹ دووم / شه‌هيدکردنی (عومهری کوری خه‌تاب) به‌زای خوای ليبيت:
- ۱۰ سي‌يهم / شه‌هيدکردنی (عوسمانی کوری عه‌فان) به‌زای خوای ليبيت:
- ۱۱ چوارم / جه‌نگی (جمل) له‌نيوان له‌شکری نيمام عه‌لی و له‌شکری عائشه‌دا:
- ۱۶ پينجه‌م / جه‌نگی (صفين):
- ۱۹ شه‌شم / سهره‌لدانی فيتنه‌ی (خه‌وارج) و جه‌نگی (نه‌روان):
- ۲۳ ده‌وتم / دابه‌زینی نيمام حه‌سەن له‌خه‌ليفايه‌تی بو‌ معاويه:
- ۲۵ ده‌شتم / گه‌يشتی نيسلام به‌بوژده‌لات و بوژی بوژئاوا:
- ۲۸ نۆيهم / گرکانک له‌حيجاز بوودمات:
- ۲۸ ده‌يهم / شه‌کردن له‌گه‌ل تورکدا:
- ۳۱ يانزيهم / سهره‌لدانی نزیکه‌ی (۳۰) درۆن که‌لاfi پيغه‌مبه‌رايه‌تی لي‌ دمەن:
- ۳۵ دوازيهم / هه‌روچ و کوشتاری موسلمانان له‌نيوان خوياندا:
- ۴۰ سيانزه‌يهم / دوست بوونی (۷۳) به‌ره‌که‌و شوينه‌پي هه‌لگرتی که‌لانی رابردوو:
- ۴۴ چوارده‌يهم / فيتنه‌کان له‌بوژده‌لاته‌وه‌ سهره‌لدەمن:
- ۴۷ به‌شی دووم
- ۴۷ يه‌کهم / نه‌مانی ده‌ست پاکی و نه‌مانه‌ت:
- ۴۸ دووم / که‌سانی بن‌ نرخ کاروباری موسلمانان دمه‌گر نه‌ده‌ست:
- ۴۹ سي‌يهم / که‌م بوونی زانست و زۆربوونی نه‌زانين (که‌مه‌به‌ست زانست و زانباری شهره‌ی يه):
- ۵۱ چوارم / زۆربوونی پۆليس و ده‌ست و پينه‌ندی سه‌مه‌کاران:
- ۵۲ پينجه‌م / په‌يدا‌بوونی ئافره‌تی بووت و زۆربوونی زيفاکردن:
- ۵۶ شه‌شم / خواردنه‌وی مه‌ی و به‌حه‌لال زانینی:
- ۵۷ ده‌وتم / زۆربوونی ئاميري موسيقاو گۆرانی بيژان:
- ۵۸ ده‌شتم / زۆربوون و بلا‌بوونه‌وی سوخۆری و که‌مبوونه‌وی پارمی حه‌لال:
- ۵۹ نۆيهم / گرگی دان به‌پازاندنه‌وی مزگه‌وته‌کان:
- ۶۲ ده‌يهم / زۆربوونی کوشتن وکوشتار:
- ۶۳ يانزيهم / به‌رزکردنه‌وی بيناو خانوبه‌ره‌:
- ۶۴ دوازيهم / ليک نزیک بوونه‌وی کات و ليک نزیک بوونه‌وی بازاره‌کان:
- چهند فهرموده‌یه‌کی تری پيغه‌مبه‌ر () که‌باس له‌هه‌ندئ نيشانه‌کان ده‌کات که‌تا نه‌مبو هاتونه‌ته‌دی و
- نیستاش به‌چاو ده‌بينرين

۷۷ بهشی سَنیدم
۷۹ هاتنی (محمدی مهدی)
۸۰ ناو و سیفہتی (محمدی مهدی) :
۸۱ شوینی هاتنی (نیمام مهدی) :
۸۴ ئەو ڕووداوانەئە کە ئە پێش هاتنی (مەھدی) ڕوودەدەن :
۸۴ یەكەم/ گرتەھەوی ناوی ڕووباری فورات :
۸۵ دووم/ هاتن و دەرکەوتنی (سوفیانی) :
۸۶ سێھەم/ هاتنی ئەشکرێک ئە ڕۆژەھە لاتەوہ کە ئالاکەیان ڕەشە :
۸۸ چوارەم/ مردنی پادشایەك پێش هاتنی نیمام مەھدی :
۸۸ پینجەم/ ڕۆچوونی ئەشکرێک ئە بیابانی نیوان مەکە و مەدینەدا :
۹۰ شەشەم/ دەرکەوتنی نیشانە یەك ئە ئاسماندا :
۹۰ حەوتەم/ چەند نیشانە یەکی تر :
۹۴ ئەو جەنگ و ڕووداوانەئە کە ئە سەر دەمی نیمام مەھدیدا ڕوودەدەن :
۹۸ جەنگی (الملحہ الکبری) :
۱۰۳ دەرمانی ئیسرائیل و ڕۆژی جوولە کە ئەو جەنگەدا :
۱۰۹ ئازادکردنی (قسطنطنیة) :
۱۱۱ چەند فەرموودەیەك کە پەیوەندیان بە مەھدی و ڕووداوێکانی سەردەمیەوہ هەیە :
۱۱۶ هاتنی دەجـال
۱۱۷ مانای هەردوو ووشەئە (المسیح) و (الدجال) :
۱۱۸ شیوە و ڕووخساری دەجال :
۱۱۸ ئەمەش چەند فەرموودەیەك کە باس ئە شیوە و ڕووخساری دەجال دەکات :
۱۲۰ شوینی هاتن و دەرچوونی دەجال :
۱۲۱ فیتنەئە دەجال :
۱۲۴ شوێنکەوتوانی دەجال :
۱۲۵ ئەو نیشانانەئە کە پێش هاتنی دەجال دەرمانکەون :
۱۳۰ ئەو شوێنانەئە کە دەجال ناتوانیت تێی بجیت :
۱۳۲ ماوی مانەوێ دەجال ئەسەر زەوی :
۱۳۷ ڕوون کردنەوێەك دەربارەئە (ابن سیاد) :
۱۴۰ چۆنیەتی خۆپاراستن ئە دەجال :
۱۴۲ ڕووبە ڕوو بوونەوێ ئەشکرێ ئیسلام ئەگەڵ دەجال :
۱۴۵ تیاچوونی دەجال :
۱۴۸ دابەزینی عیسا ئی کوڕە مەریەم مەلاتو سەلامی خوا ئەسەرینت

- ۱۵۰..... شينومو پوخسارى (عيسا) صەلات و سەلامى خۇاى لەسەرىيەت :
 ۱۵۱..... (عيسا) صەلات و سەلامى خۇاى لەسەرىيەت حوكم بە قورئان دمكات :
 ۱۵۳..... گەرانەومى خوشى و ئاسايش و خيىر و فەزى لەسەردەمى (عيسا)دا صەلات و سەلامى خۇاى لەسەرىيەت :
 ۱۵۵..... ھاتنى ياجوج و ماجوج
 ۱۵۵..... يەكەم/ ياجوج و ماجوج لە قورئانى پرۇزدا :
 ۱۵۷..... دووم/ ياجوج و ماجوج (لە فەرموودەكانى پىنغەمبەردا) (ﷺ) :
 ۱۶۳..... ئىكۆلپىنەومو شىكردنەومى نايەت و فەرموودەكان :
 ۱۶۳..... يەكەم/ لە نايەتەكانى سورەتى الكەف دا ئەم چەند راستىيەمان بەر چاودمكەونىت :
 ۱۶۹..... دووم/ لە نايەتەكانى سورەتى (الانبياء) يشدا تىيىنى ئەم خالانە دمكەين :
 ۱۷۰..... سىيەم/ ئە فەرموودەكانى پىنغەمبەرىشدا (ﷺ) ئەم چەند راستىيەمان بۇ بوون دەيىتەو :
 ۱۷۳..... ھاتنى دەسەلاتدارىك بەناوى (القحطاني) :
 ۱۷۵..... ھاتنى دوكة ئىكى گەورە (الدخان) :
 ۱۷۸..... ھە ئھاتنى خۇر لە خۇرئاواو :
 ۱۷۹..... داخستنى دەرگاي تەويە كردن :
 ۱۸۱..... دەرچوونى (الدابة) :
 ۱۸۳..... ھە ئگىرانى قورئان و پېوكانەومى ئىسلامەتى :
 ۱۸۵..... ھە ئكردنى بايەك پۇحى ئيمانداران دمكىشيت :
 ۱۸۶..... پوخاندنى كەعبەى مالى خواو كاوال بوونى مەدينەى شارى پىنغەمبەر (ﷺ) :
 ۱۸۸..... بوودانى سى پۇچوونى گەورە لەسەرزەمى
 ۱۸۸..... ئاگرىك خەلك را پىنج دمكات و كۆيان دمكاتەو :
 ۱۹۳..... پىرست